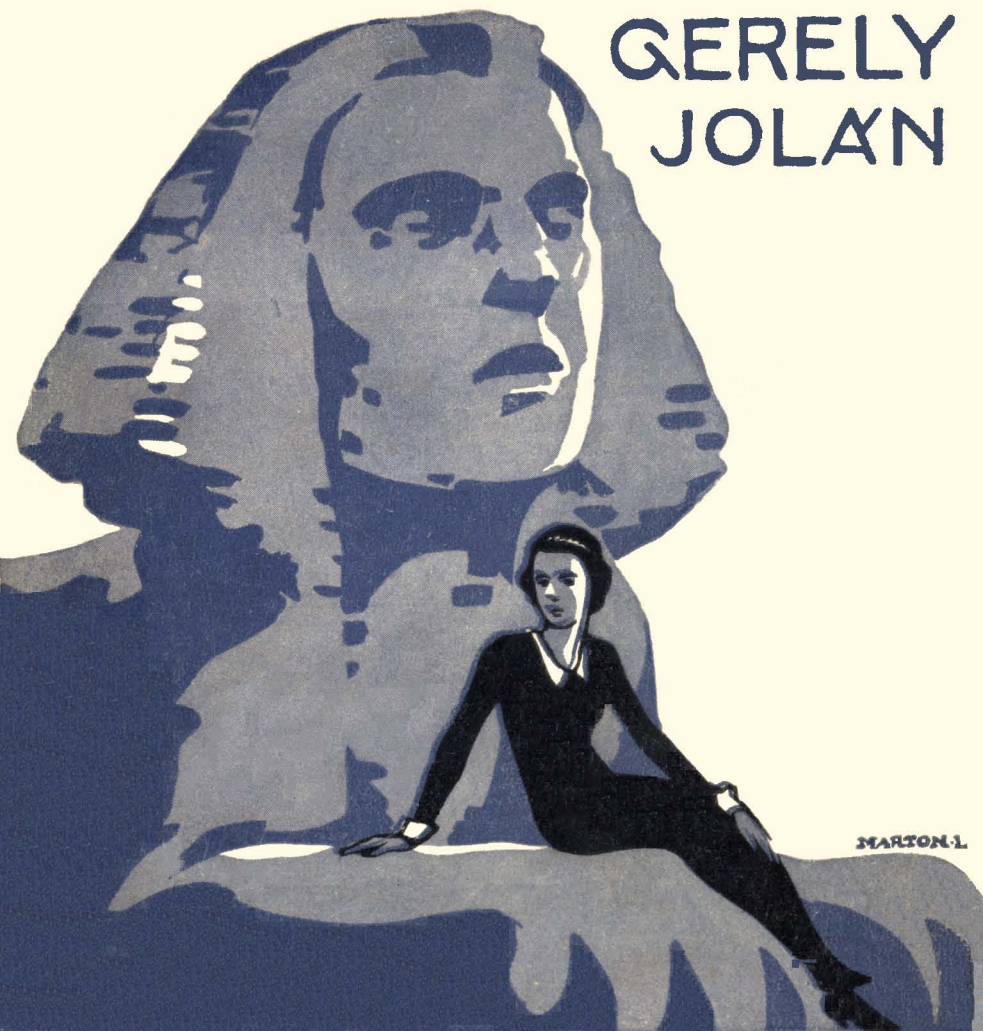

GERELY
JOLÁN

KI VAGYOK ?

• K O R D A • R • T • K I A D A S A •

GERELY JOLÁN:

KI VAGYOK?

KIADJA: KORDA R. T. BUDAPEST, 1936.

Útravaló.

Van egy kedves kis könyv a könyvtáramban: csupa kép; gyűjteménye világhírű művészek mesterműveinek, amelyekkel a legnevesebb festők hódoltak a Boldogságos Szűznek. Forгатom a könyvet: mennyi Madonna! Hányféle helyzetben, hányféle felfogásban, a földi élet hány változatos helyzetében mosolyog reám az Istenanya áldott arca! Itt van Sandro Botticelli képe: „Madonna a Gyermekekkel”, utána Bastiano Mainardié: „A Szent Szűz a Gyermekekkel”. Az elsőn egészen komoly a Szűz, a másikon már hívogatóbb, — egész megkapóan bájos azonban a harmadikon, Filippo Lippi képén, a „Gyermejét imádó Mária”-n. Azután jön Andrea Verrocchio, Francesco Francia, Leonardo da Vinci, Raffael Santi, Andrea Mantegna, Correggio, Van Dyck . . . és így tovább a szebbnél-szebb Madonnák.

Szöveg nincs hozzájuk írva, de amint végigforгатom a lapokat, érzem, mint vésődik az én lelkemre is egy-egy szelid vonás, biztató tekintet, erősítő bátorítás a különféle Mária-arcokról.

És most szinte azt mondanám, hogy Gerely Jolán ebben a könyvében szöveget írt ehhez a gyönyörű képgyűjteményhez. Látszólag ugyan a mai női világ változatos élete, mindennapi kis gondja, sok küzdelme és kísértése alkotja tárgyát ennek az újabb kötetének. De a sorok mögül valójá-

ban minden egyes fejezetben egy-egy *Madonna-kép* tekint az olvasóra, mert az író *kitűnő pedagógiai érzékkel és nagy lelki finomsággal* tudja szereplő leányhőseit *kinzó problémáikkal* végső fokon mindig a *Boldogságos Szűz* felé irányítani. Sem a hazai, sem a külföldi irodalomban nincs könyv, mely ennyire *izig-vérig modern köntösben*, ily *érdeklődést keltő szempontok feldolgozásával* és az olvasó *figyelmét ennyire lekötő beállításban* győzné meg az embert a *Mária-tisztelet páratlan nevelő erkölcsi értékéről*.

„Ki vagyok?” — teszi föl bizonytalan aggodalommal a kérdést a könyv címe; és „miért is születtem leánynak!” — kiált föl elkeseredetten a könyv elején a főszereplő . . . Amint azonban oldalról-oldalra haladunk és a szereplők az élet ezernyi változatosságában beletekin-tenek az Isten szent tervébe, mely nemcsak minden fűszálnak és bogárkának, hanem *ezer-szer inkább minden emberi teremtménynek is kijelöli fönséges rendeltetését*, egyre határozot-tabbá lesz előttünk a felelet, egyre inkább érle-lődik lelkünkben meggyőződéssé *Leon Bloy meg-állapítása a nő nagyszerű hivatásáról*: „Minél szentebb a nő, annál inkább nő.”

Mikor az ember végére ér a könyvnek, mely a *Madonna-képeket* tartalmazza, csodálkozva állapítja meg: „Nem is gondoltam, hogy ennyi változatban lehet megfesteni az egyetlen Isten-anya képét!” Mikor pedig Gerely könyvének végére érünk, nem kisebb csodálkozással mond-juk: „Nem is sejtettem, hogy a *Mária-kultusz-ban ennyi gyógyító erő, ennyi rejtett szépség és ennyi fölemelő megoldás rejlik a modern élet legnehezebb problémáira is.*”

És ép ebben látom a műnek maradandó értékét: Ime egy könyv, melyet élvezettel fog olvasni minden nő és észre sem veszi, mint simul küszködő lelkén egyik vonás a másik után hasonlóvá az Istenanya áldott arcához, és a könyv befejeztével mint hajtja meg homlokát, hogy szintén elmondja a könyv fölemelő hitvallás gyanánt kicsendülő végső szavait: *Ki vagyok? Én az Úr szolgálóleánya vagyok — az élet minden küzdelmében, veszedelmében és feladataiban.*

„És nagy jel tűnik fel az égen: egy asszony, akinek öltözete volt a nap, és lába alatt a hold, és fején csillagból álló korona.“ (Jel. könyv. 12, 1.) Ez a nagy jel a mi egünkön Mária. A régi asszony Évával együtt a kigyó nyomain csúszkált és arra a sorsra is jutott: sárhoz tapadt és a földet ette. Ez az új mennyei asszony mennyei szépségbe öltözteti saját lelkét, meg mindazokét, kik hozzá fordulnak.

Gerely Jolán könyve képes megszerettetni minden olvasójával a legfönségesebb örök női eszményt, a Boldogságos Szűzet. Akinek a lelkét pedig megragadja az Istenanya szépsége, annak élete közel jut az Istenhez. Már pedig annyira vagyunk boldogok, amily közel jutunk Istenhez.

Igy válik ez a könyv, a Mária-kultusznak ez a nagyszerű lélektani apológiája egyúttal a boldog, harmónikus női élet forrásává.

Kísérje is a Boldogságos Szűz áldása nemes missziós útján!

Budapest, 1936. Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén.

Dr. Jóth Jihamér

Pázmány-egyetemi ny. r. tanár.

ELSŐ RÉSZ.

AZ ÉLET KAPUJÁBAN.

I.

Olyan gyönyörű ez a mai délután! Az ablakom tárva. A levegőt édes, fűszeres, tavaszi illat tölti be. Csupa fény és szín minden. Valahonnan muzsikaszót hoz ide a szellő. Gyöngén, elmosódottan . . .

Olyan szép a világ! És én mégis olyan szomorú vagyok . . .

Miért?! Magam sem tudom. Valami úgy fáj a szívem mélyén. Nem történt semmi különös. Csak olyan üresnek és céltalannak látom az életet. Pedig mennyire vártam. Hányszor feledkeztem bele iskolakönyveim fölé az ismeretlen messzeségbe; hányszor pihent ölemben a kézimunka, míg képzeletem a jövő színes képeit festegette! Olyan szépnek ígérkezett rajtuk keresztül az élet . . .

S ma itt ülök ebben a színes, illatos tavaszi fényben ürességgel és csalódottsággal a szívemben. Alig 20 évemmel olyan öregnek érzem magamat. Öregnek, akire senki és semmi sem vár. Csak szürke hétköznapiak előttem és mögöttem. Hát ez az élet?! . . .

Pedig a lelkem csupa türelmetlem vágy valami után, ami betöltse ezt a nagy ürességet. De vajjon mi az? Merre keressem? És van-e egyáltalán? . . .

Miért is születtem leánynak! A férfi élete egészen más. Számára nyitva az egész világ; azt teszi, amit akar; előtte minden életpálya szabad; rajta múlik, alapít-e családot, vagy sem; az illendőség sem állít annyi korlátot az útjába, mint nekünk és a család sem gyámkodik fölötte úgy, mint rajtunk.

De mi ugyan mit tehetünk? Igazi hamupipőke sors a miénk. Hiába tanulunk ugyanannyit, mint a férfiak, érvényesülni mégsem engednek bennünket; legfeljebb másod-harmadsorban, vagy éppen csak a tömegben a helyünk. A családalapítás is csak annyiban függ tőlünk, hogy beleegyezhetünk, vagy visszautasíthatjuk, ha megkérdezik bennünket. De ha nem is kérdezik?! . . .

Voltaképen egy nagy várakozás az egész életünk. A kapuban ülünk és várunk valakire, vagy valamire. Míg aztán egyszer eljön az idő, amikor már várni sem érdemes többé. És akkor?! . . .

— — — — —
Harangoznak . . . Bizonyosan litániára. Hiszen ma Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe van.

Istenem, milyen szép volt ez a nap a zárdá-

ban! Az oltáron csupa fehér virág és a szívünkben csupa tavaszi remény.

Tavaly, az utolsó évben, még a szokottnál is szebb volt. A kápolnában gyülekeztünk. Csak mi, a legnagyobbak: a búcsúzóik. A drága jó H... tisztelendő úr ezúttal külön nekünk beszélt. Beteg volt, de azért eljött, mert ezt az utolsó beszédet ő akarta elmondani nekünk. Hiszen annyira szeretett bennünket!

Elmondta, hogyan látja ő azt az eszményt, amelyet az Úristen rólunk, nőkről alkotott. S míg így, az Isten örök elgondolásában élő nőt megrajzolta, színes, ragyogó, meleg és mégis csodálatosan egyszerű szavaiból kialakult előttünk a Szent Szűz képe. És ez a kép nem valahol távol, a fellegek között volt, hanem . . . bennünk. Akkor, ott, a beszéd hatása alatt mindannyian éreztük, hogy Isten szépnek, csodálatosan szépnek alkotta a női lelket; hogy tervei vannak vele; velünk is; hogy a segítségünket is föl akarja használni a mai romlott világ megváltásához. Éreztük, hogy a Szűzanya nem egyedül áll közvetítőként Isten és az ember között, hanem az egész nő nemet képviseli. Az ő beleegyező „*legyen*” szava bennünket is kötelez. Kitárt karokkal kell állanunk nekünk is az ég és a föld között, az örök élet és a mulandóság között s míg egyik kezünkkel Istenbe kapaszkodunk, vagyis bensőséges, vallásos életet élünk, a másikkal az embereket kell kézenfognunk és Istenhez vezetnünk, vagyis apostolkodnunk . . .

Mennyit beszélgettünk erről aznap délután és később is sokszor. Meggyőződésünkkel vált, hogy az életben csakugyan nagy szerep vár reánk, csak készséges szívvel el kell fogadnunk. És szőttük együtt a jövő vásznát; szebbnél-szebb

színes álmod és tervet is hímeztünk reá: hogy mi mindent csinálunk majd idekint . . . De az élet azóta mind fölfejtette, amit akkor készítettünk. Csak egy éve múlt és a hímzésből semmisem maradt. Nap-nap után felbomlott egy szál s ma már csak egy darab üres, szürke vászon van a kezemben: az unalmas, mindennapi élet.

Hát most már mi az igazság? Vajjon csakugyan, minden nőnek, a leányoknak is nagy hivatást szánt az Isten, vagy csak akkor van értelme az életünknek, ha férjhez megyünk és feleségek, anyák lehetünk?

Ki is vagyok én voltaképen? Istenem, ki mondja meg nekem, hogy ki vagyok? . . .

II.

Ma nagyon rossz napom volt. Minden ellenem esküdött. Igaz, hogy tegnap este kissé sokáig olvastam. Olyan nehéz volt a szívem, hogy elő kellett vennem valamit, ami másra terelje a figyelmemet. Egy nagyon érdekes regényt kaptam Lulutól és az fejeztem be. Valami 200 oldal volt ugyan még hátra, de nem tudtam letenni, míg végére nem értem. Sajnos, a valóságban ritkán sikerül úgy az élet, mint a regényekben, meg a moziban. Küzdeni és szenvedni ugyan a regényben is kell, de az mellékes. A fontos az eredmény. Igaz, hogy küzdés és szenvedés közben az ember még nem tudhatja, jó lesz-e a dolog vége, de már maga ez a mozgalmas élet is jó. Olyan szívesen csinálnék én is nagy dolgokat! Azt hiszem, hősiességek is képes lennék, ha volna kiért, vagy miért. Csak ezt a tespedő egyformaságot nem bírom. Érzem, ha még sokáig így tart, búskomor leszek . . .

De hogy visszatérjek a mai napra, hát már a reggel is rosszul kezdődött. Rettenetesen álmos, fáradt és rosszkedvű voltam. Sajnos, nem alhattam tovább, mint máskor, egyrészt azért, mert kisült volna, hogy az éjjel olvastam, de meg azért sem, mert Géza bácsi várt fél tízre, hogy együtt menjünk valami előkelőséghez, aki talán álláshoz tud juttatni. S előbb még ki is kellett takarítanom a szobámat, mert anyus ezt nem engedi el. Így is késő lett. Alig maradt időm az átöltözésre. Aztán régi dolog, hogyha az ember siet, akkor minden ellene esküszik. A zsinórok, a vállpántok, meg más effélék, mintha csak összebeszélének, pont ilyenkor szakadnak el. Ahogy a harisnyát felrántom, természetesen lefut rajta egy szem. Persze olyan helyen, ahol látszik. Felszedni már nem érek rá; hamar elő egy másikat. Magától értetődik, hogy hogy kirántom vele az egész csomót. Felnyalábolom és visszadobom a szekrénybe. Mivel pedig a baj mindig csőstől jön, közben hogy-hogy nem leesik egy virágváza és kicsorbul, a padló pedig vizes lesz. Végre elkészülök és menni szeretnék, de akkor meg vagy öt percig kereshetem a kesztyűmet. Aztán csöngetnek. A póstás hoz egy levelezőlapot Lulutól, hogy ma délután nem jöhet el. Persze a hangulatomat ez sem emeli. Ráadásul az utcán elfutok Irma néni mellett s csak utólag jut eszembe, hogy siettemben nem köszöntem neki. Bizonyosan megsértődött és hallgathatom a szemrehányásait vagy egy évig. Azt talán mondanom sem kell, hogy Géza bácsihoz későn érkeztem és bár taxit fogadtunk, azt a bizonyos urat, akit kerestünk, már nem találtuk otthon.

— Hát persze, hogy nincs otthon, — mond-

tam elkeseredetten, — hiszen péntek van! Ki megy éppen ilyen peches napon protekciót kérni!

Géza bácsi erre megkérdezte, hogy ezt a zárdában tanultam-e, majd gúnyosan folytatta:

— Nem az a baj, húgom, hogy péntek van, hanem az, hogy te amolyan igazi nő vagy. Érthetetlen, hogy még senkinek sem jutott eszébe fölvenni a leányiskolák tananyagába a megbízhatóságot!

Ezzel elköszönt és faképnél hagyott. Szóval megharagudott. Éppen ez hiányzott még ehhez a szerencsétlen naphoz.

III.

Most jövök Katinkától. Ha nagyon elkeseredem, mindig hozzá megyek. Ő az egyetlen, aki ilyenkor meg tud vigasztalni, mert mindig új gondolatokat és másfajta meglátásokat tud adni. Egyáltalán nagyszerű teremtés. Ő semmiesetre sem az az „igazi nő”, amilyennek Géza bácsi (meg a férfinem általában) a nőket tartja. Talán nincs is hibája. Szinte érthetetlen, hogy a nővérem, annyira más, mint én. Mikor annyi idős volt, mint én, már férjhez is ment. Amit egyáltalán nem csodálok. Kit vegyenek el, ha az ilyen leányt nem! Meg kell hagyni, hogy derék ember Géza, az ura is. Jaj, és milyen aranyos a két kis gyermekük! Ez igazán boldog házasság. Nekem bizonyosan nem lesz ilyenben részem. Lehet, hogy semilyenben sem lesz. Számomra az élet csak ilyen keserű napokat tartogat, mint a tegnapi.

Ámbár Katinka azt mondja, hogy az ilyen napban nem az élet hibás, hanem én. Hogy

szeszélyes vagyok és olyannak látom az életet, amilyen hangulatban vagyok.

Ebben azonban eltérő a véleményünk, mert én meg azt hiszem, hogy az élet teszi a hangulatomat olyanná, amilyen. Meg is kérdeztem Katinkát, hogy legyen az ember jókedvű pl. az olyan peches napon, mint aminő a tegnapi volt?

Ő így okoskodik: Ha nem olvastam volna át a féléjszakát (neki t. i. még ezt is bevallottam), reggel nem lettem volna ideges és türelmetlen, nem ráncigáltam volna a holmimat úgy, hogy elszakadjon; valószínű, hogy a vázát sem vertem volna le, sőt, ha nyugodtan megyek az utcán, Irma néni mellett se szaladok el köszönés nélkül. No és, ami a fő, nem késtem volna el Géza-bácsitól sem. Szóval az egészből azt hozta ki, hogy ha az éjszakát átaludtam volna, elmaradt volna a sok pech, vagyis a rossz kedvem oka.

Ha jól meggondolom a dolgot, van valami igaza. Azt a regényt befejezhettem volna máskor is. Hogy Lulu lemondta a délutánt, az sem olyan rettenetes csapás. Hiszen tulajdonképen nem is szeretem olyan nagyon. De amikor unatkozom, örülök, hogy eljön. Ami pedig az előző délutáni töprengésemet illeti, az — be kell vallanom — rendszerint olyankor fordul elő, amikor unatkozom.

Ugyanezt gondolhatta Katinka is, mikor végig hallgatta azt a sok mindent, amit rossz kedvem okául felsoroltam neki, mert egyszerre csak hirtelen szemem elé tartotta a két ujját és azt kérdezte:

— Látod-e most a napot?

Persze nem láttam.

— Pedig most éppen olyan gyönyörűen süt, mint az előbb — mondta kacagva. — Látod

Magduskám, két ujjam elég ahhoz, hogy eltakarja előled a napot. Ilyen ujjak azok az apróságok is, amikkel elkeserítet az életedet. Pedig az élet szép ám akkor is, ha te nem látod annak. Hát nem okosabb volna örülnöd, mikor semmi komoly okod nincs a kesergésre?

— Hát ha kesergésre nincs is, — feleltem — de örömsre sincs. Hiszen azt sem tudom, miért vagyok a világon.

— Az már baj, — mondta erre Katinka és szemmel láthatóan bosszantásomra (amiért azonban mégsem tudok rá haragudni) szavalni kezdte Sík Sándor egyik verséből a következő sorokat:

„Egyedül vagyok. Megvan mindenem.
Okos vagyok, egészséges vagyok.
Nem izgat semmi és nem érdekel
Semmi, de semmi, minden oly unalmas!”

Erre kifakadtam:

— Hát igaz is! Olyan unalmas minden, hogy arra már nem is elég az „unalmas” szó. Az már valósággal kétségbeejtő!

— Te Magdus, ennek a versnek folytatása is van ám, — ingerkedett tovább Katinka. — Hallgass csak ide:

„Felebarát, keress egy célt magadnak,
Egy eszmét, egy ügyet, egy ideált.
Annak élj és feláldozd magad.
Csak attól lesz az élet érdemes,
Ha odaadjuk . . . ”

— Ugyan, kinek adjam, ha nem kéri senki!
— vágtam oda kicsit keserűen.

— Egyelőre ne „kinek”, hanem „minek” add, — felelte az én bölcs néném. — Keress egy célt magadnak. Hiszen még olyan fiatal vagy! Nem volna kedved tovább tanulni?

Érdekes, hogy ez eddig eszembe se jutott. Pedig tanulni mindig szerettem. — Aztán, hátha Katinkának csakugyan igaza van és nem az élet üres, hanem csak én látom annak, mert . . . unatkozom. Meg kell hagyni azt is, hogy úgy változnak a hangulataim, mint az áprilisi idő. Nem lehetetlen, hogy ezeknek a hangulatoknak a tükrében az élet torzképet mutat. A hangulatok fő oka pedig alighanem az, hogy nincs semmi olyan dolog, ami igazán lekötne a figyelmemet és az érdeklődésemet. Csakugyan kellene csinálnom valamit. De mit? . . .

IV.

A tegnapi vasárnap délután pompásan telt el. Itt volt Klári, Lulu és Sári. Érdekes leányok. Mindegyik más és más. Klári komoly és okos. Valamivel idősebb is nálunk. Lulu . . . hát ő bizony könnyelmű egy kicsit. Nem sokat törődik az „illik, nem illik”-kel, szeret mulatni, rengeteget olvas, sportol, szóval „él”. Ő az egyetlen négyünk között, akiről ezt el lehet mondani. De neki olyanok a viszonyai is, hogy megteheti. Kicsit szeszélyes leány és az ember nem mindig ismeri ki magát vele, de azért alapjában véve jó lelkületű. Sári viszont borzasztó nagy gyerek. De azt meg kell hagyni, hogy aranyos gyerek. Csupa szív, ötlet és jókedv. Sokszor azt hiszem, hogy a lelke mélyén sokkal tartalmasabb, mint amilyennek így kívülről látszik. Ami engem illet, én alighanem Klári és Sári között vagyok. Néha olyan komolyan gondolkozom, hogy szinte tisztelttel nézek föl magamra, máskor meg még Sárít is lefőzöm a gyerekes jókedvben. Sokan azt mondják, hogy ez az igazi fiatalleány típus.

Géza bácsi röviden csak „szélkakasnak” hív, máskor meg nagy pátosszal kijelenti, hogy „asszony, következetlenség a neved”. Én azonban azt hiszem, mégis más vagyok, mint a többiek. Már csak azért is, mert olyan nagyon érzékeny a szívem. Úgy tud fájni sokszor olyasmért is, amire mások azt mondják: semmi az egész. Vagy talán ez is általános leány tulajdonság? . . .

Szóval, tegnap együtt voltunk mind a négyen. Én még mindig az előző napok borongós hangulatának a hatása alatt állottam, így hát nem csoda, hogy a beszélgetés hamarosan az „Életre” terelődött. Különben is ez mindnyájunknak a legnagyobb problémája. Mert az idő múlik és egyszerre csak elmúlik anélkül, hogy éltünk volna.

Felmerült a kérdés, hogy voltaképpen mi is az az élet, amire úgy vágyunk. Az egyik (persze Lulu) azt mondja, hogy életnek csak az nevezhető, ami jó; tehát mindenféle szórakozás, mulatság, sport, utazás, meg szép ruhák, jó ennivalók és más effélék. Igen, meg az érdekes könyvek is és a mozi, a színház stb.

Erre én megjegyeztem, hogy ami az egyiknek jó, az a másiknak rossz lehet. Pl. ismerek olyanokat, akik a mozit ki nem állhatják.

Lulu szerint az élet nem egyforma. Mindenkiné az az élet, ami *neki* jó. Nem tudom, mit gondoljak erről az állításról. Abban lehet valami, hogy ez a szó „Élet” kinek-kinek mást jelent. De ha pl. valaki gonosz, bűnös életet él és azt hiszi, hogy ez az élet *neki* jó, az azért mégsem lehet az igazi „Élet.” Én tudniillik ezen valami olyasmit képzelek, ami önmagában véve is jó. Ezen még gondolkoznom kell.

Sári egy megvető kézmozdulattal eltörölte az egész problémát. Azt mondja, ostobaság az életen töprengeni. Élnünk mindenképen kell, akár szeretjük az életet, akár nem. Aki tud örülni neki, az boldog, aki nem tud, azt boldogtalannak szokás nevezni, de ő egyszerűen csak megállapítja róla, hogy „nagy csacsi”. Hát ez egészen Sárirra vall. De mintha volna valami igaza . . .

Klári nagyon komolyan hallgatta az összevissza fecsegésünket. Néha titokban figyeltem. Messze elnézett a fejünk fölött, mint akinek a gondolatai valahol másutt járnak s csak akkor szólalt meg, mikor már mindenki elmondta a mondanivalóját.

— Én azt hiszem, — mondta — hogy ha kiveszünk az életből mindent, amit jónak tartunk, még nagyon sok minden marad hátra, ami azért az élethez tartozik. Az olyan Lulu féle „jó” meg, amilyen a mulatság, szórakozás, talán nem is igazi jó, csak fűszer az élethez. Gondoljátok el, — tette hozzá mosolyogva — ha mindig tejszínhabos csokoládét és krémes lepényt kellene ennünk. Ugyan meddig bírnánk ki? (Klárinak ez a megjegyzése nagyon találó volt, mert éppen habos csokoládé és krémes lepény volt uzsonnára és a krémesből senki sem tudott kettőnél többet enni.)

— Én azt hiszem, — folytatta Klári, — hogy az élet nem valami kész dolog, aminek mi elébe megyünk, hanem olyasvalami, ami bennünk fejlődik. Fejlődnie kell, mert hiszen különben nem volna élet! Mivel pedig testből és lélekből állunk, kell lennie testi és lelki életnek. De testi életet az állat is él, ennél hát én többet akarok. Azért szerintem igazi élet csak az, ami gazdagítja, tökéletesíti a lelkemet. Nem azt mondjuk-e az emberről, mikor lelki erői és képességei nem fejlőd-

nek, hanem hanyatlanak s csak a testi erői működnek úgy ahogy tovább, hogy „már nem is él, csak vegetál”?

Klári elhallgatott. De senki sem szólt. Olyan csend lett, mintha egy angyal repült volna el közöttünk. Azután újból Klári vette fel a szót:

— Tudjátok, én mérhetetlen vágyat érzek a szebb, a jobb, a tökéletesebb után. Érzem, hogy minél jobb, minél műveltebb, minél értékesebb, szóval minél lelkibb ember leszek, annál több szépséget találok majd a világban s annál közelebb jutok a valódi élethez. Mert hiszen művelődni nem más, mint kiterjeszteni a látókörünket. Ha megismertük, hogy kiváló, nagy szellemek hogyan látták a világot, annak a hatása alatt mi is javíthatjuk, alakíthatjuk a felfogásunkat, sőt belőle új ismereteket is szerezhethünk. Gondolatvilágunk így benépesül és az unalom lassankint teljesen kiesik az életünkből. A szórakozásnak és örömmnek kimeríthetetlen forrása nyílik meg ezzel számunkra még az egyedülletben is. Mennyivel több szépet lát pl. a művész, mint más ember! Ő gyönyörködni tud abban is, ami mellett mi közönyösen elmegyünk. És milyen elragadtatással élvezi a zeneértő azt a nemes muzsikát, amit a zeneileg műveletlen ember unalmasnak talál! Én úgy gondolom, hogy a magasabb eszményekkel teli, gazdaglelkű ember annyi szépséget talál az életben, hogy megköszön az Istennek minden pillanatot, amit neki adott. Ezért én dolgozni akarok a lelkemen. Olyasformán, mint a kertész a kertjében. Új magokat akarok belé vetni, új hajtásokat nevelni, a régieket ápolni, nyesegetni, oltani nemesíteni, a jó Istentől pedig a kegyelem napját és esőjét lekönyörögni . . .

— És mikor a kertedben sok szép virág és

gyümölcs lesz, akkor másoknak is adsz belőle, ugy-e? — folytatta a gondolatot Sári. — Ó, milyen

jó is lehet adni, adni, minél többet adni! — tette hozzá és lelkes fény gyulladt ki a szemében.

Csodálkozva néztem rá. Lám, jól sejtettem, ebben a gyerekben csakugyan rejtett mélységek vannak. Vajjon miért mutat belőle kifelé olyan keveset?

Most megszólalt Lulu:

— Szóval, fogjunk újra hozzá a tanuláshoz. Köszönöm; nekem elég volt belőle.

— Tanulás? Ahogy vesszük — mondta Klári és Luluhoz fordulva megkérdezte: — Hát te sohasem olvasol komolyabb dolgokat, sohasem nézel meg kiállításokat és sohasem hallgatsz előadásokat? Téged nem érdekelnek ennek a mai történelmi időnek rádió- és újsághíreken túlmenő eseményei, a technika új vívmányai, a kutatók új fölfedezései és az emberi lélek csodálatos titkai? Mert ez mind tanulás, de ugyanakkor szórakozás, nemes szórakozás is.

Lulu hallgatott. Ellenben, fokozódó bámulatomra ismét Sári szólalt meg:

— Éppen a minap olvastam, hogy mi nők, természetünkénél fogva nagyon kíváncsiak vagyunk ugyan, de ezzel csak bajt okozunk úgy magunknak, mint másoknak. Mert ez részünkről teljesen haszontalan, érzelmi kíváncsiság. Pedig van egy másik, nagyon értékes és hasznos formája is: az értelmi kíváncsiság, vagyis másszóval tudásvágy. De ebből a nőnem, sajnos, nem sokkal rendelkezik. Nem találjátok, hogy ez a megállapítás szégyenünkre válik? Pedig egy francia katolikus püspök írja.

— Ami azt illeti, bennem volna ilyen értelmi kíváncsiság, — szoltam most közbe én — de az ilyen művelő előadások és könyvek olyan unalmasak, hogy nem csoda, ha az embernek nincs

kedve hozzájuk. Nem lehetne együtt kezdenünk valamit, hogy így egymást buzdítsuk? Ha mind a négyen igyekeznénk a magunk módján művelődni s azután időnkint összejönnénk és kicserélnénk a gondolatainkat, mindjárt érdekesebb volna.

— Nem rossz gondolat, — mondta Klári. — De nekem a tudásvágy kielégítése, mint célkitűzés, kevés. Én nemcsak okosabb, hanem jobb is akarok lenni. Mindenekelőtt és fölött pedig ismerni akarom azt a külön célt, amiért Isten engem nőnek alkotott. Mert az bizonyos, hogy nemcsak úgy vaktában teremtett, mint ahogy a leányok Szilveszter-éjszakáján ólmot öntenek és várják, hogy mi lesz belőle, hanem meghatározott célt és hivatást szánt nekem s annak betöltéséhez megfelelő képességeket is adott. Én nem akarom ezeket a képességeket tudatlanságból, vagy hanyagságból másra használni; én olyan szeretnék lenni, amilyennek Isten engem látni kíván.

Lulu elhárító mozdulatot tett a kezével és szinte komikus ijedtséggel kiáltotta:

— Mondtam, úgy-e, hogy ez nem nekem való! Én nem vagyok hegymászó. Ilyen magaslatoakra semmi kedvem sincs felkapaszkodni. Híszen te, Klári, egyenesen szent akarsz lenni!

Klári mosolygott:

— Nem én mondom, hanem egy modern francia író, Léon Bloy: „Plus une femme est sainte, plus elle est femme”, vagyis: minél szentebb a nő, annál inkább nő. Ami persze megfordítva is áll, vagyis minél teljesebben betölti a nő az ő sajátosan női hivatását, annál szentebb. Hát ilyen értelemben mindenesetre szentségre töreksem . . .

— De mi lesz Magda indítványából, a Magasabb Lelki Műveltségre Törekvő Leányok Zárt-

körü Társaságából? — kérdezte most Sári, tréfás pátosszal hangsúlyozva a címet. Most ismét a mi régi, bolondos Sárink volt.

— Próbálkozzunk meg vele — ajánlotta Klári.

Lulu is hozzájárult, mert amint mondotta, miután ő úgysis a legnőiesebb hivatás betöltésére készül, t. i. minél előbb férjhez akar menni, bátran beléphet közénk. Feltéve, hogy a gyűlések nem lesznek unalmasak.

— Ne félj, míg engem látsz — nyugtatta meg Sári. — De ki lesz az elnöknő? Kiáltsuk ki egyhangúan Klárit.

— Nem, nem — védekezett Klári. — Az elnöki tisztség nem fontos. Magda volt az indítványozó, hát ő majd mindig egybehív bennünket, egyéb pedig nem is kell.

— És ha mind a négyen egyszerre találunk beszélni, ki csönget le bennünket? — kérdezte Sári.

— Borzasztó egyszerű — mondtam erre én. — Akik hallani is akarnak valamit, azok majd sorra elhallgatnak maguktól. Inkább nevet adjunk az egyesületünknek.

Némi vita után abban egyeztünk meg, hogy legjobb lesz egy jelképes név. Egyszer úgy láttam, mintha Sári akart volna valamit ajánlani, de aztán egy pillantást vetett Lulura és nem mondott semmit. Majd egyszer megkérdezem, mit akart ajánlani. Végül egyhangúan a „havasi gyopár“-t fogadtuk el.

Először is azért, mert virág, tehát illik hozzánk leányokhoz. Csak sziklás, havas, nehezen megközelíthető magaslatokon terem meg, tehát emlékeztet a mi magas, nehezen elérhető célunkra: a tökéletességre. A havasok tiszta levegőjében él,

maga is fehér, szóval a tisztaság szimboluma. Csillag alakja pedig a felülről jövő fényt, meg az Istenhez vezető betlehemi csillagot juttatja eszünkbe. És ami talán a legszebb benne, az alig hozzáférhető magasság, csend, magánosság, sőt hideg ellenére is bársonyos, szinte melegfogású

szirmokat tud fejleszteni, ami a minden körülmények között meleget sugárzó női lélek jelképe.

Ez a név valamennyiünknek tetszett és ezzel egyhangú lelkesüléssel megalakult, egyelőre ugyan csak négy taggal és elnök nélkül „Havasigyopár Leányegyesület.”

V.

Nem hagy nyugton ez a mi kis egyesület-tervünk. Néha szépnek, máskor gyerekesnek látom. Meg azután lesz-e egyáltalán valami belőle? Annyi mindent terveztem már életemben s végül egyik tervből sem lett komolyan semmi.

Emlékszem, gyermekkoromban, nyáron néha leheveredtem a puha, zöld fűbe, föl bámultam az ég csodálatosan mély kékségébe és elábrándoztam. Nem tudom, más gyerekek, főképen más kisleányok miről szoktak ilyenkor ábrándozni, de én a jövőre gondoltam. Olyannak láttam, mint valami távoli meseországot, amiben persze mindig én voltam a királykisasszony. A birodalmam, felnőttek szemében bizonyára nagyon kicsiny és jelentéktelen lett volna, de miután én még kisebb voltam, hát nagynak láttam.

9—10 éves koromban, ha jövő hivatásomra gondoltam, vágyaim netovábbja volt, hogy tanítónő lehessenek. A szempontjaim nem voltak valami magasnak mondhatók. T. i. arra vágytam, hogy fent ülhessek a katedrán és sok-sok gyermekszem nézzen áhítatos figyelemmel reám.

Némi alapvető különbséggel ugyan, de az én szempontomból ugyanígy vágyódtam arra is, hogy híres színésznő lehessenek, akinek tapsolnak, és akit ünnepelnek. Akkoriban ugyan mindössze egyszer voltam még színházban, ahol a Jancsi és Juliskát, meg a Babatündért láttam, de kis barátnőimmal annál többször játszottunk rögtönzött színdarabokat.

Valamivel később, abban az időben, amikor iskolába menet úgy fordítottam a könyveimet és füzeteimet, hogy az emberek láthassák, hányadik gimnáziumba járok (vagyis jobban mondva, lás-

sák, hogy már nem elemibe járok), akkor elhatároztam, hogy leány létemre, valami nagy dolgot művelek, vagy fedezek fel, olyan nagyot, hogy az még az ujságokba is belekerüljön. Akkoriban már fülemhez jutott itt-ott egy-egy a leányokat illető lekicsinylő megjegyzés, úgy hogy ez a vágyam tulajdonképen már nem csupán személyes becsvágy volt, hanem több annál. Azt hiszem, ezúttal éreztem magamat először — ha nem is egészen tudatosan — a nagy női közösség tagjának.

Volt olyan idő is, amikor minden szabad percemben rajzoltam, vagy festettem s ezidőtájt természetesen művészetről álmodoztam.

Mindezekből a tervekből nem lett és minden valószínűség szerint nem is lesz soha semmi. De csodálatosképen, ezeknek a nagyralátó álmoknak az elhomályosodása nem igen bántott. Aminek okát abban látom, hogy körülbelül 14—15 éves koromban egyszerre új vágy ébredt bennem: tetszeni akartam. De akkor már nem a tudáson és művészetemen keresztül, hanem . . . a külsőmmel. A tükör igen jó barátom lett. Őszintén megmondta ugyan, hogy nem vagyok feltűnő „szépség”, de azért az előnyeimet se tagadta el. Lassankint, lopva figyelni kezdtem az embereket is, vajjon milyennek találják. A szemükben a tükrömet kerestem; meg akartam látni benne, hogy tetszem-e? Abban, hogy tetszeni akartam, volt azért egy vonás régi vágyaimból: nem egy valakinek, hanem sokaknak, talán mindenkinek akartam tetszeni. Mostanában, mikor végigmegek az utcán, gyakran felismerem ugyanezt a vágyat a leányok szemében. Sőt mintha néha már kisebb leányokéban is benne volna!

Az évek múltak és bennem állandóan két

érzés váltakozott: belsőleg okos és értékes, külsőleg szép akartam lenni. A két óhajtás szinte versenyt futott egymással; egyszer egyik, máskor másik volt előnyben.

De volt olyan idő is, amikor „szent” akartam lenni . . .

Míg most? . . . Istenem! . . . Egy év alatt megtanultam, hogy idekint nem olyan könnyű kiválni a tömegből, mint az iskolában. Sem belső, sem külső értékkel. És akkor minek az érték? Sajátmagamnak? . . . Érdemes rá törekedni? . . .

Egyre komolyabban kialakul bennem a meggyőződés, hogy semmiféle érték nem ér semmit, ha nincs . . . akinek odaadjuk!

Egy verset olvastam a multkoriban, valami régi könyvben. Sokszor elolvastam, sőt még le is írtam, de a könyv nem volt az enyém, a leírást pedig elvesztettem s így a vers csak töredékesen maradt az eszemben:

„Szeretnék írni levelet
Valakinek, de nincs kinek.
Egy szó reszket az ajkamon,
De kimondani nem bírom.
Egy ösztön úz valahová.
Elindulnék, de nincs hová.

— — — — —
Egy, ami megvigasztal engem,
Hogy van a földön még egy ember,
Aki miként én, menne, menne.

— — — — —
Akinek ajakán a szó,
Vigaszthozó, feloldozó,
De nem mondja ki,
Mert nem lehet.
Aki mindennap megír egy hosszú,
Egy végnélküli levelet,
És nem küldi el,
Mert nincs kinek.”

Hát a vers hiányos ugyan, de az érzéseim hiánytalanul ugyanezek. Valami különös, megmagyarázhatatlan vágy valami után, aminek nevet adni nem tudok . . . és amitől fáj a szívem . . .

Ha lehetséges volna, amiről Klári beszélt, hogy akár a mi kis egyesületünkkel, akár más-képen olyan kristállyá csiszoljuk a lelkünket, amiben visszatükröződnék minden, ami a világban szép, akkor talán nem kínozna tovább ez a vágy, akkor talán közelebb jutnék ahhoz a valamihez, amit „Életnek” nevezünk, de amin voltaképpen a „Boldogságot” értjük . . . Akkor talán nem érezném magamat olyan egyedül . . .

VI.

Tegnap bent voltam a zárdában. Beszéltem Felicia anyával. Őt szerettem legjobban az összes anyák között. Olyan nyugodt, kedves és vidám mindig. S emellett nagyon okos is. És valami csodálatos melegség árad belőle. Ha vele vagyok, szinte rám is átragad ez a derűs nyugalma.

Elmondtam neki az egyesületünk tervét. Nagyot nézett és kinevetett. Nem a gondolatért; az tetszett neki. Hanem a havasi gyopárért. Hogy mire való az?

— Hát hogy mindig emlékeztessen bennünket arra a szép célra, amire törekszünk! — mondtam.

— Nem gondolja kedves Magdolnám, (mindig így hív), hogy sokkal szebb és főleg okosabb volna, ha nem jelképet, hanem eszményképet választanának? Valakit, aki nemcsak jelképezné, hanem bemutatná, valósággal előélné maguknak azt az életet, amit célul tűztek maguk elé.

Annyira benne voltam a saját elgondolásunkban, hogy Felicia anya szavai a hiányzó elnököt juttatták eszembe.

— Igen, — feleltem hirtelen — erre már mi is gondoltunk. Klárit akartuk elnöknőnek. Mert ő legközelebb áll ahhoz az ideálhoz, amit magunk elé állítottunk. De nem vállalja; nem ér rá.

Felicia anya kedves arca nagyon elkomorlyodott:

— Milyen hamar beföldeli a világ a leányok lelkében a főséges ideálokat! Ezelőtt egy évvel még bizonyosan nem a havasi gyopárban, vagy egy bármilyen kiváló leánytársukban keresték volna a női élet eszményét, hanem . . .

— Ó! — vágtam közbe és éreztem, mint önti el arcomat a szégyen pirossága.

— Szűz Máriáról mind a négyen megfellegetünk! . . . Pedig — tettem hozzá mentegődözve — nem is olyan régen, Gyümölcslő Boldogasszony napján gondoltam arra a gyönyörű beszédre, amivel H . . . tisztelendő úr tavaly búcsúzott tőlünk!

— Hát a Mária-kongregáció nem jutott eszébe? Mostanában nem igen látjuk magukat a gyűléseken, — mondta szemrehányóan Felicia anya.

És ebben teljesen igaza is volt. De a Kongregáció az utóbbi időben olyan unalmas lett. A leányok közül sokan kimaradtak. És épen a legmulatságosabb leányok. Nem is csoda. Olyan kenetteljes az egész. Ha több kapcsolata volna a mi világi életünkkel, akkor szívesen eljönénk . . . Meg is mondtam Felicia anyának.

— Hát mi a Kongregáció — kérdezte Felicia anya — ha nem éppen egy olyan társa-

ság, melyben a leányok a Szűzanya, vagyis a legtökéletesebb nő példája szerint akarják formálni az életüket? Lényegében ugyanaz, amit maguk „a Havasigyopár Leányegyesületben” akarnak. Nem értem, miért ne csinálhatnák meg itt ugyanazt, amit ott?

— Hogy miért? . . . miért? . . . — dadogtam erre én meglehetősen bizonytalanul — ez igazán eszünkbe sem jutott. De meg ilyen kis válogatott társaság mégis csak többre mehet, mint egy hivatalos nagy egyesület, amelyben sokan vannak és még hozzá olyanok, akik éppen csak ott vannak, de tulajdonképen nem akarnak egyebet, mint valahogyan agyonütni egy délutánt. Mit lehet kezdeni ilyenekkel?

— Ebben van valami igaza, — hagyta rám Felicia anya, — de nem gondolja, hogy ha a Kongregáción belül ilyen kis elit társaságok összehesznélnek, hogy a maguk különb, tartalmasabb, talán mondjuk így: lelkiib élet utáni vágyukat belevizik a Kongregációba, nem rázná-e ez fel tespedéséből az egész társaságot? Ilyen „elite” minden komoly közösségben szükség van. Hogyan keljen meg a tészta kovász nélkül? . . . Én a maguk helyében nem új egyesületet csinálnék, hanem beállnék a már meglévőbe kovásznak. Ezzel nemcsak a saját maguk tökéletesedését szolgálnák, hanem másokét is.

— Igaz, — feleltem — ez mindjárt apostolkodás is volna. De előbb talán mégsem ártana, ha a magunk kis négyesében együtt maradnánk és megállapítanánk, hogy voltaképen hogy is kezdjük a dolgot. Mert egyelőre még ezzel se vagyunk tisztában . . .

Felicia anya megsímogatta a hajamat és olyasformán mosolygott rám, mint ahogy a kis

gyerekekre szokás, mikor azok valami nagyon naív ostobaságot mondtak.

— Megjósolhatom, — mondta aztán — hogy így négyesben, egy év alatt sem jutnak ennél tovább. Az elhatározásuk szép ugyan, de vezető nélkül semmire sem mennek vele. Túlságosan tapasztalatlanok még mindannyian. Hanem ajánlok valami jobbat. Állítsa össze és hozza el a maguk kis négyes tanácsa azokat a világi élettel kapcsolatos leányproblémákat, ami magukat és bizonyára a többieket is érdekli. Itt azután megtárgyalhatják azokat olyanokkal, akik nemcsak jobban, de jól ismerik az életet, és ugyanakkor ismerik a maguk lelki szükségleteit is. Majd lesz rá gondunk, hogy az unalmat száműzzük a Kongregációból. Sőt ott fogják megtanulni az igazi öröm művészetét . . .

Idáig jutott Felicia anyja, mikor megszólalt az őt hívó csengetyűjelzés. Hirtelenében még megkérdeztem, hogy miután addig is, míg állást kapok valahol, szeretnék foglalkozni valamivel, mit ajánl, mit tanulhatnék még?

— Idegen nyelveket, — felelte ő határozottan. — Ha legalább két idegen nyelvet *tökéletesen* megtanul, azzal többre megy, mint egy tucat más oklevéllel. És ez nem is utolsó szórakozás, mert képzelje el, milyen érdekes és értékes könyveket olvashat azután!

Ezzel gyorsan búcsúzott és bájosan, derűsen kiröppent a szobából. Igazán kiröppent, mert olyan volt, mint egy angyal.

Egyébként Felicia anyja mindig ilyen. Éveken át figyeltem, de rosszkedvűnek sohasem láttam. Annyiszor törtem a fejemet, vajjon igazi, benső harmónia-e ez benne, vagy csak álarc, ami eltakarja a benső nyugtalanságokat? De ha nem

volna igazi, akkor mégsem lehetne *mindig* ilyen. Ha viszont igazi, akkor ő egyike azoknak a keveseknek, akik megtalálták azt, amit mi keresünk. Ámbár én nem ilyennek képzelem a boldogságot. Ha én boldog volnék, az kicsordulna belőlem és a jókedvtől nem bírnék magammal! Ámbár az is igaz, hogy a jókedv csak hangulat, tehát múló, a boldogságnak pedig állandónak kellene lennie! . . .

De különben is, ha ez csakugyan állandó belső harmónia Felicia anyában, honnan veszi ő azt? Hiszen a világ örömeiből neki semmije sincs! Nincs is senkije, akivel a boldogságát megoszthatná! És nem is minden apáca ilyen! Másrészt, amennyire eddig láttam, általában az asszonyok sem dicsekedhetnek valamennyien azzal, hogy boldogok. Sőt! . . . Pedig ők már megtalálták azt a másik vágyó és kereső lelket, aki hozzájuk tartozik! . . .

Felicia anyának ez az állandó derűssége azonban nagyon hasonló ahhoz, ami Katinkában is megvan. Pedig lám, az egyik apáca, a másik meg asszony. Mintha valami közös forrásból merítenék az életkedvüket! Azt hinném, hogy a vallásosság az, de először is Katinka vallásossága egészen más, mint Felicia anyáé, mert hiszen a világban él, társaságba is jár, meg házi gondjai is vannak, szóval nem lehet olyan jámbor, mint egy apáca; de meg aztán ismerek én nagyon kiállhatatlan vallásos embereket is!

És mégis úgy érzem, kettőjük lelkében van valami közös. Ugyan mi lehet az? Jó volna megtudni. Mert hátha éppen ebben van összes egyéb problémáink megoldása is?! . . .

Felicia anya távozása után sajátságos hangulat fogott el. Lementem a templomba, a lourdesi oltárhoz. Odahúzott a szívem. Teljesen egyedül

voltam a csendben és a félhomályban. Az örökmécses fel-felvillanása volt az egyetlen fény és mozgás körülöttem. Fölnéztem a szoborra; annak a szobrára, aki a legnagyobb minden idők asszonyai között. Tisztaság, szépség, jóság . . . alázatosság! Csöndes, szótalan, cselekvő szeretet . . . önmagáról megfélelmező odaadás . . . és . . . „boldognak mondja őt minden nemzedék!” Boldognak! . . .

Míg ott térdeltem az oltár előtt, felébredt lelkemben egy sereg régi emlék tanuló éveimből. És ahogy visszafelé lapozgattam az emlékek könyvében, egyre közelebb-közelebb éreztem magamhoz a Boldogságos Szűzanyát. — Emlékszel? — kérdezgettem. Valósággal beszélgettem vele. Mert ő tud mindenről. Amíg a gimnáziumba jártam, minden kis és nagy gondommal, örömemmel hozzá futottam. Soha, egy pillanattal sem kételkedtem abban, hogy meghallgat és . . . megért. Hogyne értene meg! Hiszen az ő életébe Isten belesűrített mindent, ami nemcsak egy nő életébe, hanem a „női életbe” egyáltalában belefér.

Szégyeltem és fájt, hogy a szebb, értékesebb élet keresése közben róla, éppen róla megfélelmeztünk. Úgy fájt, mint mikor akaratlannul megbántunk valakit, akit pedig nagyon szeretünk.

Megígértem, hogy ezentúl csak ő lesz az eszményképem és bármit akarok tenni, előbb mindig elgondolom, mit tett volna ő az én helyemben.

Felajánlottam magamat neki; kértem, fogja meg a kezemet és ne engedjen el maga mellől soha. Talán mellette, vele megtalálom, amit az

életben keresek. Hiszen a litániában „örömkünk okának” nevezük őt!

Azután hirtelen különös érzés fogott el. Mintha egy idegen kéz el akart volna rántani a Szűzanya mellől s mintha valaki hangtalanul kikacagott volna. Csak úgy belül, a lelkemben. Megijedtem. Nem mertem többé bízni magamban, az előbb tett ígéretemben. S ekkor furcsa gondolatom támadt: arra kértem a Szent Szűzet, tekintse mostani ígéretemet és felajánlásomat érvényesnek egész életemre, bármi történjék is! S ha valaha el akarnék szakadni tőle, ne abban higgyen, amit akkor mondok, hanem abban, amit most mondtam.

Hogy is jutott ilyenmi eszembe? Mintha valami rossz előérzet szellője érintett volna. Most úgy látom, értelmetlen dolog volt. Ki hallott olyan szer-

zódést kötni, amely előre megsemmisít minden későbbit? . . . Meg azután hogy is lehetne erre valaha szükség? . . .

VII.

Jaj, de örülök! Végre egy pirosbetűs ünnep is kerül az én egyhangú, szürke naptárromba. Lulu meghívott a születésnapjára. Nemcsak amolyan egyszerű házi mulatság lesz, hanem igazi estély egy nagy szálló különtermében. Mert ez Lulu huszadik születésnapja s úgy tekintik, mint belépését vagy kilépését (nem tudom, melyik helyesebb) a nagyvilágba. A báli szezon ugyan már elmúlt, hiszen odakint néha már valósággal tavaszi a hangulat, de az nem baj. Végre is Lulu születésnapját nem tolhatjuk el jövő farsangra. A fő, hogy mulatunk. Részemről a báli hangulat máris megvan. Lajos bátyámat is meghívták. Legalább lesz gavallér kísérőm.

Mégis csak szép az élet! Ha nem is mindig . . .

Annyi gondom van. Ruha, cipő s egyebek. Úgy félttem, hogy anyusék nem engednek el. De hála Istennek, belátták, hogy egyszer már engem is el kell vinni valami nagyobb mulatságra. Utána is jobb lesz. Hiszen még az emlékeit is sokáig élvezni fogom.

Olyan érdekes és izgató ez a készülődés, ez a tervezgetés. Csak egy kicsit sokáig tart. Közbeesik még a Húsvét. Pedig már alig várom

•

Megvettük a ruhaanyagot. Nagyon szép. Úgy élveztem már azt is, hogy válogathattam a sok szép kelmében. Annyira szeretem a szépet. Nem

csupán hiúságból, hanem önmagáért; egyszerűen azért mert szép. Különben azt hiszem, az sem hiúság, ha egy kicsit adunk rá, hogy ami rajtunk és körülöttünk van, szép legyen. Hiszen az csak természetes, hogy az ember vonzó akar lenni mások szemében. Ehhez pedig a csinos külső is hozzájárul. Nekem legalább sohasem rokonszenves az olyan ember, aki elhanyagolja a külsejét . . .

Még nem felejtettem el minapi ígéretemet, hogy bármit teszek, megkérdezem a Boldogságos Szűzet, miképen tenne Ő az én helyemben. Nos, én nem tudom rendetlennek, gondozatlannak, vagy ízléstelennek elképzelni Őt. Ha sokszor okos emberek pl. tudósok nem törődnek a külsejünkkel, vagy ha szenteskedő nénikék azt hiszik, hogy a gondozatlanság hozzátartozik az élet-szentséghez, az bizonyosan nem azért van, mert okosak, illetve jámborak, hanem azért, mert lassankint egyoldalúvá váltak és úgyszólván elsorvadt a szépérzékük. Igazi szentekről is olvastam ugyan, hogy a szegénységet a külső szépség teljes megvetéséig vitték, de ők ezt hősies önmegtagadásból tették. Ha meg is csodáljuk őket ezért, de az üdvösségre nem szükséges, hogy éppen ebben kövessük őket. (Mikor sokkal fontosabb dolgokban is távol vagyunk tőlük!)

Szűz Máriát én külsőleg is, belsőleg is olyan harmónikusnak képzelem — s azt hiszem, ez nemcsak elképzelés, hanem valóság — hogy teljesen képtelen vagyok másnak látni Őt, mint rendesnek, ízlésesnek, sőt szépnek. Márcsak azért is, mert az igazi lelki szépség mindig kifejezésre jut külsőleg is.

Ezzel szemben azonban elképzelhetetlen az is, hogy valaki, aki igazán azért szereti a szépet, mert az szép, meghamisítsa azt. Ezért bizonyos, hogy-

ha a Szent Szűz most itt élne köztünk, nem festené sem az arcát, sem a haját, sem a körmét. Az „*Igazság Tükre*” mindig és mindenben csak igaz lehet! És feltűnően sem öltözködnék soha. Hogy is férne össze lelkének alázatosságával a feltűnésvágy! Én sem akarok meghamisítani magamon semmit. De azért olyan csinos akarok lenni, amilyen természetes úton csak lehetek.

A ruhám egyszerű lesz, de finom és ízléses. Az illendősége ellen sem lehet kifogás. Anyus nem is engedné máskép. De Lajos se jönne egyébként velem. Ő éppen olyan, mint az én drága, jó apám. Valósággal szégyenli, ha feltűnő, vagy kikészített nő van a társaságában. Azt mondja, hogy neki semmi köze a „félvilághoz”, sem pedig a „félvilág” majmolóihoz.

•

Olyan jó kedvem van mostanában. Akárhányszor rajtakapom magamat, amint munkaközben csöndesen dúdolgatok. Ma még zongoráztam is, pedig ez ugyancsak ritkán jut eszembe. Kár! Azt mondják, volna tehetségem és szeretem is a zenét. De nincs hozzá türelmem. Általában türelmetlen vagyok. Mint aki szeretne valamit, de nem tudja mit.

Ma volt a ruhám utolsó próbája. Azt hiszem igazán jól áll.

VIII.

Anyus is érti a módját, hogy rontsa el az ember örömét! Átnézte a holmimat és felfedezte, mennyi hibás harisnyám van. Azt kívánja, hogy üljek neki a javításnak. Pont most! Nem mintha nem érnék rá, csak nincs hozzávaló hangulatom.

Igaz, hogy ehhez való hangulatom soha sincsen. De most még a semminél is kevesebb van. Egyenesen bosszant. Elrontja a délutánomat.

•

Milyen furcsa az élet. Néha jót tud kihozni abból is, ami első pillantásra rossznak látszik.

Katinka üzent, hogy szeretne már egyszer ismét elbeszélgetni velem, nem volna-e hát kedvem valami kézimunkával elmenni hozzá? Erre fogtam magam, becsomagoltam egy sereg hibás harisnyát és így mentem fel hozzá. Persze jót nevetett a „kézimunkámon”, de hogy könnyebben menjen a dolog, ő maga is hasonló munkát vett elő.

És . . . nem emlékszem, mikor volt olyan kedves délutánom, mint ez a mai.

Kicsit mogorván kezdtem. Kifakadtam az összes házimunkák ellen. Hogy unalmasak, lélektelenek, intelligens lénynek nem valók stb. Aztán egyszerre elakadtam . . . és megkérdeztem Katinkát, mit gondol, javított-e Szűz Mária is harisnyát?

— Semmiesetre sem, — felelte ő nagy komolyan.

— No, ugye! — kiáltottam fel diadalmasan.

— No, no! Várj csak! — folytatta Katinka, akkor már nevetve — még nem fejeztem be a mondatot. Semmiesetre sem javított, mert . . . mit gondolsz, viseltek egyáltalán harisnyát? Ha nem tévedek, ezt a ruhadarabot akkoriban még nem is ismerték.

— Ellenben, folytatta azután ismét komolyan — az bizonyos, hogy a kis család ruháit ő maga szőtte s mivel örökké a háziszőttes sem tart, sajátkezűleg javította is. És ugyan ki végezte volna az egyszerű ácsmester otthonában a többi

házimunkát is, ha nem ő! . . . Pedig — tette hozzá elgondolkozva — ha nem is tett érettségit s nem is végzett egyetemet, ő a „Nagy okosságú Szűz” és a „Bölcsességnek széke.” És mégsem találta magához méltatlannak ezeket az egyszerű munkákat s a legmagasabb régiókban járó lelkét sem zavarták szárnyalásában a mindennapi, szürke kötelességek . . .

Csak kettesben voltunk Katinkával, de még így is nagy, igen nagy szégyenkezéssel hajoltam a munkám fölé. És eszembe jutott Géza bácsinak egy nem tudom hányadik vádja a nők ellen, hogy: előbb beszélnek, azután gondolkoznak. Azt is hozzá szokta tenni, hogy még jó, ha azután is gondolkoznak. — Nem is mentegetődztem előbbi együgyű kérdésem miatt, hanem inkább más irányba tereltem a panaszt:

— Igen, — mondtam — ez mind igaz. De, amint te magad magyaráztad egyszer nekem, mi nők a szívünket is bele akarjuk vinni minden munkánkba. Enélkül üresnek érezzük. A Szűzanya munkájából ez nem hiányzott. Ő azokért dolgozott, akiket szeretett. De én? . . . Hidd el Katinkám, én is szívesen dolgoznék valakiért . . .

— Erről sok mindent lehetne mondani — felelte Katinka — de hagyjunk valamit máskorra is. Most csak egy dologra hívom fel a figyelmedet. Bizonyára hallottad már, hogy a Szűzanya Jézus mennybemenetele után még sokáig élt. Hosszabb ideig, mint ahány éves te most vagy. Gondolod, hogy akkor nem törődött többé semmi földi dologgal? Hogy nem varrt, nem foltozott, nem mosott, szóval semmi úgynevezett alacsonyabbrendű munkát nem végzett? Pedig földi értelemben akkor már nem voltak mellette azok, akiket legjobban szeretett!

— Azt mondom „földi értelemben”, — válaszoltam — és ebben teljesen igazad van. Mert a valóságban, magasabb értelemben, Szűz Mária sohasem volt egyedül. Ő tudta hogy Fia, az Úr Jézus mellette van, nézi és látja őt.

— Hát téged nem néz és nem lát? — kérdezte Katinka.

Lám, ismét valami olyan igazság, amire az ember sohasem gondol. Pedig én igazán, őszintén hiszem, hogy így van. És mégis úgy élek, mintha nem hinném. De nemcsak én; a legtöbben.

Katinka azt is mondja — s ezt tulajdonképpen eddig is tudtam, de mindig elfelejttem — hogy a Boldogságos Szűzanya példájára minden öltést, minden mozdulatot felajánlhatunk Istennek s ezáltal ezek a közönséges dolgok természetfölöttiértékké válnak. Olyan valami ez, mint a

filléres adakozás. A sok fillérből lassankint pengők, majd pedig százasok, ezresek lesznek. Az egybegyűlt nagy összeget azután Isten elosztja azok között, akiknek legnagyobb szükségük van rá. Sőt meg is kérhetjük mindjárt a felajánlaskor, hogy munkánk érdemét kinek a javára könyvelje el. Pl. azokért, akik imáinkat kérik (mert hiszen a felajánlott munka is ima!), akiket szeretünk és féltünk, akiket megbántottunk, sőt a felebaráti szeretet törvénye szerint azokért is, akik bennünket bántottak meg. És a tisztítóhelyen szenvedő lelkekért, meg bármi más jó ügyért.

Csakugyan, mennyi jót tehetnénk így! És ezzel a gondolattal magasabb értelmet és célt nyerne a legjelentéktelenebb és legközönségesebb munkánk is! Kezdem érteni, hogyan lehet „*mindig imádkozni*“.

Megpróbálom! . . . De hátha elfelejtem a felajánlást? Milyen kár volna a sok elvesztegetett értékért! . . . Hogyan emlékeztessem magamat? Olyan szórakozott és feledékeny vagyok! . . . Talán . . . Megvan! Minden reggel előre felajánlom aznapi összes cselekedeteimet, mégpedig úgy, hogy a Szűzanyára bízom, juttassa ő azokat a jó Istenhez. Sőt reábízom az elosztásukat is. Használja fel őket úgy, ahogy a legjobbnak látja. Ha mégis, valami saját kívánságom is volna erre nézve, akkor hozzáfordulok. Mint mikor a végrendelkező minden vagyonát egy személyre hagyja, de megkéri, hogy juttasson abból valamit ennek, vagy annak is . . .

Milyen érdekes és milyen szép, hogy az ember a lelke piciny szobácskájából csöndben, észrevétlenül (esetleg harisnya javítás közben) emberek, ügyek sorsának útját igazgathatja. Csak közvetve, az igaz. De mégis része van benne . . .

Egyebekről is beszélgettünk. Az én várva-várt mulatságomról is. Katinka mesélt az ő leánykori báljairól. Nem sokban volt része, mert korán férjhez ment. De nem sajnálja. Hogy miért, arra — azt mondja — úgyis rájövök majd magamtól is.

Olyan rövid volt a délután. Őszintén sajnáltam, mikor véget ért. És a magammal vitt harisnyák mind meggyógyultak. Szinte észrevétlenül.

A legkülönösebb azonban az, hogy most olyan boldog békesség van a lelkemben, amelyet már régen nem éreztem. Elcsitult bennem még a mulatságra való készüllet ideges izgalma is. Olyan jó ez a mosolygós, belső csend! Ki hitte volna, hogy ez lehet egy unalmas munkában töltött délután vége?! . . .

IX.

Elmúlt a nagyhét. Tudja Isten, sehogysem tudtam megtalálni a hangulatát. Tavaly még olyan más volt. Nagycsütörtökön, az Utolsó Vacsora bensőséges hangulatában mindannyian áldoztunk. Nagypénteken én is részt vettem a Szent Sírnál az imádásban. S Nagyszombaton olyan diadalmas örömmel énekeltük az Alleluját!

Olyan furcsa, mikor az ember így vissza-idéz az emlékezetébe egy elmúlt hangulatot és képtelen újra átérezni. Szinte irigyeltem magamat a tavalyi érzésemért. Mert szép, ünnepi érzés volt. Mintha a kétezeréves távolság leomlott volna, teljesen benne éltünk a Húsvét gyönyörű misztériumában. Mintegy mi is feltámadtunk a Feltámadottal és szép elhatározásokkal új, gazdagabb élet felé indultunk.

Az idén úgy elmosódott minden. Nem tudom, mi lehet az oka. Talán a nagybőjti előkészület hiányzott? Mert be kell vallanom, az idén észre se vettem a bőjti időt. Szentbeszédeken sem voltam; igazán nem tudnám megmondani, miért. Hiszen a dolgomtól ugyan ráértem volna! Egszerűen nem volt hozzá kedvem. De hát mihez volt egyáltalán kedvem? . . . A mulatságra jobban készültem, mint a Húsvétra. Lelkigyakorlatok helyett ruhapróbákra, boltokba jártam és a nagyhét liturgiája helyett divatlapokban lapozgattam . . . Csak egy éve, hogy kikerültem az iskolapadból; egy kis tánctanulással, néhány teadélutánnal, és egy-egy színházi esttel éppen csak belekóstoltam az életbe s mégis, ezalatt az év alatt minden megváltozott. A vallásos érzésem alapjában ma is megvan. Néha, rövid időre nagy erővel buzog föl bennem. De azután ismét elalszik. Mintha nem is volna. Ár és apály!

A jó H . . . tisztelendő úr hányszor lelkünkre kötötte, hogy a vallásosságunkban ne a hangulatot keressük, mert a vallásosság nem érzés, hanem akarat dolga. De hiába! Nálam mégis a hangulattól függ. Az idén pl. nem volt nagyheti hangulatom. Lehet, hogy nem jól van így, de hogyan segítsék rajta? Én már ilyen vagyok.

Azt hiszem, ez is erősen leányos, vagy talán általában nőies vonás bennem. Ki kellene találni valamit az akaratom nevelésére. Mert hogy akaratom nem volna, azt éppen nem lehet állítani. Ha például erre a Lulu féle mulatságra anyusék nem akartak volna elengedni, az én ellenakaratom erős versenyre kelt volna az övékkel. De mikor az ember ilyen dologban érvényesíti az akaratát, akkor azt mondják, hogy az nem is akarat, hanem szeszély vagy csökönyös-

ség. Sokszor én magam sem ismerem ki magamat. Mert az bizonyos, hogyha valamit nagyon szeretnék, akkor nem nyugszom addig, míg meg nem kapom. Viszont ha arról van szó, hogy valamiben megváltozzam, amiről pedig tudom, hogy előnyömre válnék, azt is akarom ugyan, igazán, komolyan akarom, és legtöbbször mégsem lesz belőle semmi. Hát kétféle akarat van? Vagy az egyik csakugyan nem akarat? Vagy talán csak nem elég erős?

Mennyi megoldatlan kérdés merül fel bennem! Vajjon más leányban is? A minap azt olvastam valahol, hogy a női lélek rejtély. Egyenlet sok-sok ismeretlennel. Annyival, hogy meg sem lehet oldani. De hisz ez lehetetlen: A jó Isten nem teremthetett talányokat; még hozzá megfejtethetetlen talányokat. Kell lennie egy főkérdésnek, ami ha megoldásra talál, utána önmagától megoldódik a többi is. Kell lennie, . . . de hol van?

Ej! Mit is töröm ilyesmiken a fejemet, mikor úgylát hiába. És mikor gondolhatok egyébre is. Még néhány nap, és itt a bál! No nem egészen bál, de majdnem az. Szeretném siettetni a napokat, hogy a mulatság ideje minél előbb itt legyen és szeretném lassítani, hogy . . . el ne múljon!

X.

Most jöttünk haza. Már hajnalodik, de egy cseppet sem vagyok álmos. Ha behunyom a szememet, többet látok, mint nyitott szemmel. Csupa fény, ragyogás, szín és mozgás! Fülemben édes melódiák zengenek. Érzem a nehéz, kábító parfümök illatát. Képzeletben két kar fon át és

visz-visz a zene ritmikus hullámain át valahová, nem is tudom hová: különös, lázas érzések boldog zűrzavarába. A fejem kábult és mámoros. De ez a kábultság és ez a mámor édes. Nem kívánok kijózanodni belőle. Emlékezetemben könnyű bókók, tarka szép szavak, tréfák, tüzes pillantások összevisszasága kavarg. És szívem a boldog izgalomtól hevesen dobog.

Ó élet! Tarka, szép, ragyogó, kacagó, rohanó, mozgalmas élet, mennyire szeretlek! Milyen jó volna ilyen vidáman, mosolygósan, habosruhásan, selyemcipősen, hódoló, bókoló emberek között végigtáncolni az egész életet! . . .

Vége, nincs tovább. Le kell feküdni, majd ismét fel kell kelni és azután jönnek-jönnek a gyásztűtézek, a szürke hétköznapiak.

Nem, most nem akarok erre gondolni. Szememben az élet ragyogásával, ajkamon az élet ízével, véremben az élet pezsgésével megyek ma álomországba át!

•

Hát ez is elmúlt. Szép volt. De nem maradt belőle semmi. Azaz, hogy valami mégis: fejfájás, fáradtság, kedvetlenség és . . . szappanillat. No igen, mert szappanbuborék volt az egész. Hajnalban szétpukkant.

•

Már nem is tudom, igazán olyan szép volt-e az a tegnapelőtti mulatság.

Az utóíze inkább kesernyős, mint édes. Lulutól kicsit feszesen, hidegen váltunk el. Azt hiszem, megneheztelt rám. Az udvarlója sokat foglalkozott velem. Ebben talán én is hibás vagyok. Nem tudom, mi ütött belém, — hiszen

sohasem voltam kacér, de most különös örömem telt benne, hogy a fess és gazdag Lulu gavallérja hozzám pártolt. Pedig nem is vettem komolyan. Csak hízelt a hiúságnak.

Ha most visszagondolok az egészre, az is bánt, hogy a ruhám olyan egyszerű volt a többiekéhez képest. A kivágás is mélyebb lehetett volna. Az illendőségen azért még nem esett volna csorba. Az arcom . . . hát sápadtnak és színtelennek ugyan nem volt mondható, sőt akadt, aki így bókkolt: „Végre egy fiatal arc, amin természetes rózsák nyílnak!” — de hát mégis, mikor a többiek mind . . . Igazán, már magam sem tudom, mit gondoljak.

És sokszor úgy éreztem, hogy én nem is tudok a többiek nyelvén beszélni. Ők olvassák a „Színházi Életet“, ismerik minden színész és színésznő nevét, szerepét, sőt még a magánéletét is, a társaságból is tudnak minden ujságot és pletykát s annyi más olyasmiről is beszélnek, amiről nekem fogalmam sincs. Hiába, nem eleget járok társaságba, nem is olvashatok annyit, mint ők, szóval elmaradtam vagyok. Csak legalább ne pirulnék el olyan hamar! Akárhányszor megéreztem, mint önti el arcomat a pirosság; szégyenkeztem és szerettem volna elfutni onnan. Nem vagyok hozzászokva a kétértelmű szellemeskedésekhez; nem is szeretem az ilyesmit. De ha a többiek nem találhatnak benne semmit, bizonyosan bennem van a hiba. Túlságosan naív és tudatlan vagyok.

Mikor hazajöttünk, Lajos bátyám megcsókolt és azt mondta, büszke reám, hogy nem vagyok olyan, mint a többi; én meg . . . szégyenkezem, amiért nem vagyok olyan, mint a többi.

•

No, ha minden mulatságnak annyi pletyka és harag a vége, mint ennek, akkor drága ára van az ilyen néhány órai vidámságnak. Hála Istennek, a magam részéről nem igen keveredtem bele, de a többiek . . .

Ha lányok és asszonyok között is szokásban volna a lovagias elintézés, most megtelnének a szanatóriumok női párbajsebesültekkel.

Nap-nap után jönnek a hírek: ez ezt mondta, az azt mondta . . . mindenki mondott valamit, ami egy vagy több valakinek Achilles sarkába szúrt.

Nem ilyennek gondoltam ennek az estének az utóhangulatát. Azt hittem, még az emlékeim át is élvezni fogom. De éppen az ellenkező történt. Nem csupán a külső dolgok miatt. A lelkemben is nagy kielégületlenség maradt utána.

Azelőtt csak úgy határozatlanul sóvárogtam valami, vagy talán inkább valaki után. Most azonban határozott formát öltöttek a vágyaim. Mintha megbabonázott volna ez az egyetlen éjtszaka, azóta fényre, pompára, szórakozásra, ünneplésre vágyom . . . élni szeretnék; élni! élni!! élni!!! . . .

Valósággal összezavarodnak a gondolataim. Olyan másképen látok most mindent. Még jobban összeszűkültek körülöttem a falak. Ideges vagyok és nem találok a helyemet. S emellett valami mégis azt súgja, hogy hiába mennék mulatni holnap, holnapután és azután újra, a több, sőt a sok sem elégítene ki teljesen, mert a vágyaim kielégíthetetlenek. A lelkiismeretem is nyugtalan; mintha azt mondaná, hogy nem jól van ez így; mintha féltene valamitől . . . És messziről felfeltűnik a Szent Szűz képe, akit meg kellene kérdezni, hogy merre menjek, de nem merem,

mert, jaj, . . . hátha másfelé mutat, mint amerre én menni szeretnék.

XI.

Éreztem, hogy valami változásnak kell történnie az életemben. Azt a várakozó, vágyó, izgató nyugtalanságot, ami a minapi estély óta fogva tartott, nem bírtam volna sokáig. Jönnie kellett valaminek, vagy . . . valakinek. És jött!

Nem szerelem. Ó, nem! Inkább barátság. De azért megváltozott tőle az egész életem. Azon a bizonyos estén találkoztunk. Szegről-végről valahogyan rokonok is vagyunk. Mert Feri nagybátyjának a felesége meg az én . . . ej, mit tudom én, hogy is van a dolog! Mindegy. Fontos csak az, hogy a rokonság címén közelebb állunk egymáshoz, senki sem ütközik meg rajta, ha jóban vagyunk és nem keres a barátságunk mögött semmi mást.

Évek óta nem láttuk egymást. Azóta mindketten kinőttünk a gyermekcipőből. Feri most 22 éves és mérnöknek készül. Szépen hegedül. Elhatároztuk, hogy házi koncerteket rendezünk. Persze csak kettesben.

Olyan jól el tudunk beszélgetni egymással. És az ízlésünk sokban hasonló. Néhány nappal találkozásunk után Feri meglátogatott és azóta gyakran eljön.

Első pillantásra nem nagy dolog ez az egész. De nekem sokat jelent. Azt jelenti, hogy van valakim!

Barátnőim eddig is voltak, az igaz. De ez mégis egészen más. Nem tudnám megmagyarázni, hogy miért. Csak azt tudom, hogy más.

Örülök, ha találkozhatom a lányokkal, de

mikor elválunk egymástól, utána ismét csak olyan üres és unalmas minden, mint azelőtt volt. Sőt addig is, míg együtt vagyunk, van köztünk valami . . . minek is nevezzem? . . . talán egy kis belső, magunk előtt is titkolt bizalmatlanság. Azt mondják, mi leányok túlságosan hamar bizalmasak vagyunk; fenntartás nélkül átadjuk a szívünk kulcsát barátnőinknek s rendszerint későn vesszük észre, hogy megbízhatatlan kézbe adtuk. Mire ráeszmélünk, a kulcs már kézzől-kézre járt s a szívünkbe akárki belát. Pedig részünkről az ilyesmi inkább elhamarkodott közlékenység, semmint valódi bizalom. Géza bácsinak igaza van: ebben is a hirtelen, meggondolatlanul eljáró nyelvünk a hibás. Utólag többnyire megbánjuk és aggódunk miatta, mert . . . a lelkünk mélyén voltaképpen bizalmatlanok vagyunk.

Nem tudom, más leány is annyit gondolkozik-e, ha egyedül van, mint én s vajjon rájön-e arra, amire én már számtalanszor rájöttem, hogy t. i. néha, mikor nagyon tele van a szívünk, szinte akaraton kívül, mintegy belső kényszer hatása alatt beszélünk. Az érzések bősége kicsordul belőlünk. Megtörtént már velem, hogy egyáltalán nem annak szántam a mondanivalómat, akinek elmondtam; de véletlenül éppen ő volt ott.

Az is megesik, hogy a bizalmas közlés mögött — félig-meddig tudat alatt — a dicsekvés vágya rejtőzködik. Ezt is tapasztalásból tudom.

A magam részéről igazán bizalmas csak Katinkával vagyok. Mert ő már megtalálta az élete útját s emellett közel áll hozzám és szeret, tehát semmiben sem lehet vetélytársam.

Lám, ez az! Azt hiszem, most megtaláltam a probléma nyitját. Mi nők egymásban, többé-

kevésbé mindig vetélytársat érzünk. Sok tekintetben. Ami természetes is, mert hiszen hasonlók vagyunk, hasonlók a törekvéseink és vágyaink, szóval állandóan ütköznek az érdekeink. Voltaképpen az estély óta látom ezt ilyen tisztán. Mert akkor, vagyis inkább azután éreztem, hogy szinte valami kis ellenszenv-féle ébredt bennem minden leány iránt, aki szebb volt, jobban táncolt, könnyebben mozgott a társaságban és szellemesebben társalgott, mint én, s akinek többen udroltak. Mi ez? Irigység? Nem egészen. Hiszen nem kívánom el tőle, csak . . . szeretnék én is olyan lenni, (sőt lehetőleg különb!) mint ő.

Ebből az érzésből leányok között mindig van valami. Egyszer féltékenységnek, máskor hiúságnak, vagy érvényesülési váagnak lehetne nevezni, sőt azt hiszem több válfaja is van. Úgy áll ez a leánybarátkozások mögött, mint egy láda dinamit, amiről sohasem lehet tudni, mikor robban fel. Aminthogy elég gyakran fel is robban.

Fiúkkal szemben egészen más a helyzet. Ott nincs semmi érdeköszeütközés. Kölcsönösen örülünk egymás okosságának, csínosságának, kiválóságának, érvényesülésének. És milyen más a beszélgetés is velük. A dolgok sokkal érdekesebbek lesznek, amint kétféle szemmel, a férfi és a nő szempontjából nézzük. Már ez alatt a néhány hét alatt is, mióta Ferivel gyakrabban találkozunk, annyi mindent másképpen látok. Igaz, hogy ő még nem kész férfi, de olyan okos, komoly és szolid fiú, hogy igazán férfiszámba lehet venni. Az meg éppen jó, hogy alig idősebb nálam, mert így legalább nem szeretek bele. Én ugyanis csak idősebb és nálam sokkal okosabb férfibe tudnék beleszeretni. Olyanba, akire

tisztelettel fölnézhetek. Ferivel szemben azonban nincsenek ilyen igényeim. Ő jó barátom és úgy látom, ő is annak érez engem. Olyan a lelkünk, mint két fél, ami egymásban talál kiegészítésre. Szerelemre most nem is vágyom. Ez a barátság tartalommal töltötte meg az életemet.

Most egyszerre kedvet kaptam mindenféléhez, amit eddig nem szerettem. Pl. amióta Feri a minap egyszer tréfásan ráírta a nevemet a poros zongorára, azóta minden délután újra le-törülgetek mindent, a nélkül, hogy anyusnak külön szólnia kellene. Sőt elhatároztam, hogy ezután segíteni fogok a konyhában is. A napokban ugyanis Feri nagyon rámpirított. Nem volt itthon a cselédleány, hát én akartam teát főzni. De ki-sült, hogy semminek sem tudtam a helyét. Nem találtam sem a teásédényt, sem a kenyérvágó kést, sem a kenyérpírtót, de még a gyufát sem, amivel a gyorsfőzőt meggyujtsam. Feri, jópajtás-hoz illően kijött segíteni, de e helyett egész idő alatt bosszantott a megjegyzéseivel: hogy kíváncsi, megtalálom-e a vízvezetékot, meg, hogy tudok-e vizet forralni stb.

Valami kézimunkáról is gondoskodnom kell. Talán egy blúzt kötök magamnak. Feri mesélte, hogy az ő mamája sohasem beszélget tétlenül, közben mindig valami kézimunkán dolgozik. Igaz, hogy az én anyuskám is így tesz, de eddig még sohasem jutott eszembe utánozni.

No és persze, sokat fogok ezentúl zongorázni, hogy kísérhessem Ferit. Azt is megbeszél-tük, hogy az ősszel, amikor majd megkezdem a komoly nyelvtanulást, versenyezni fogunk. Mert ő külföldre készül tanulmányútra, hát szintén kell nyelveket tanulnia.

Tele vagyok tervekkel. Az unalomnak vége.

Pedig csak annyi történt, hogy . . . valaki belépett az életembe. Nem érzem magamat többé olyan egyedül!

•

Találkoztam Sárival. Már olyan régen nem láttam. Megkérdezte, mi van a „Havasi Gyopár” leányegyesülettel? Hát az bizony befagyott. Oda került a meg nem valósított tervek lomtárába. Nem unatkozhatik, vannak ott elegendő. Pedig a gondolat szép volt, de az ember nem tudja, hogy is fogjon hozzá.

Sári bent volt a Kongregációban is. Felicia anyja kérdezősködött utánam. Persze, mert már ugyancsak régen nem látott. Talán mégis inkább ott lehetne kezdeni valamit. Ámbár, az igazat megvallva, most nem érzem semmi ilyesminek a szükségét. Lulu születésnapja óta látom, hogy ha érvényesülni akarok az életben, akkor nem belsőleg, hanem külsőleg kell megváltoznom. Hiába, ha az ember a világban él, alkalmazkodnia kell hozzá. Most nem szépítőszerre, meg effélékre gondolok (Feri ki nem állhatja és igaza is van), hanem arra, hogy többet kell társaságban forognom és nekem is olvasnom kell azokat a könyveket és folyóiratokat, amiket a többiek olvasnak. Érzem, hogy egy kicsit mucsai vagyok a viselkedésemben és a társalgásomban. Sőt, alighanem a fölfogásomban is. Ebben nagyrészt idehaza hibásak, mert úgy vigyáznak rám és különben is olyan ócska nézeteik vannak, hogy semmi igazán modern dologhoz nem jutok. Azaz, hogy eddig nem jutottam. Mert ezután másképpen lesz. Emancipálom magamat. Hiszen elvégre is, nem vagyok már gyerek: elmúltam húsz éves. Szerencsémre (hála Ferinek is, akivel elengednek)

ezután több alkalmam lesz szórakozni és emberek közé kerülni. A következő hetekre már gazdag programmunk van. Azután meg jön a nyár. Végre valahára én is érzem, hogy élek!

XII.

Betévedtem egy templomba májusi ájtatosságra. Igazán csak betévedtem, mert — szégyen, de való — a májusról ebből a szempontból teljesen megfeledkeztem. Pedig már végére jár ez a szép hónap.

Szentbeszéd is volt és az nagyon felzavarta a lelkemet. Mint mikor megkotorják a hamvadó parázs fölött a hamut s alóla váratlanul lángok lobbannak föl. Az utóbbi hetek, sőt hónapok tele-szórták a lelkemet történesekkel, benyomásokkal, amiket az élet virágainak tartottam, de amelyek a szentbeszéd hatása alatt egyre jobban fonnyadtak, száradtak s az elporladt emlékszírmok hamuja alól régi vágyak, régi akarások, régi . . . elégedetlenségek törtek elő.

A szónok tükröt tartott elém: az „*Igazság Tükrét*”. S benne ismét úgy, mint már annyiszor, haszontalan, értéktelen semminek láttam magamat és az életemet.

A beszéd után végigzúgott a templomon az orgona és a tabernákulum fölött sugárzó fényben megjelent az Oltáriszentség. Mögötte, fönt a magasban, a Szeplőtelen Szűz szobra állt. Nem, már nem is a szobra, hanem — úgy éreztem — ő maga. Olyan szemrehányóan nézett reám és mintha azt kérdezte volna: Mít ígértél?

Én mentegetődni próbáltam, hogy hiszen semmi rosszat sem tettem, sőt annyi jó igyekezet ébredt bennem. De a lelkiismeretem nem hitte

el, amit mondtam, csak kotorta a régi szent ígéretetek paraszára hullott hamut tovább. „Nem, — súgták a feltörő lángocskák — nem tettél semmi rosszat, de jót sem. Csak éltél céltalanul, máról-holnapra, játszottál és most, hogy pajtásra találtál, játszani akarsz tovább, ki tudja, meddig. Mert azt csak nem hiszed komolyan, hogy ez most már az élet? az az élet, amit keresel!”

Lehajtottam a fejemet a padra, hogy ne lássak semmit, hogy egyedül legyek. És a lelkem legmélyén éreztem, hogy ha mostanában nem is unatkozom, ha időmet le is foglalja a sok kisebb-nagyobb, néha hasznos, máskor haszontalan tennivaló és szórakozás, igazán elégedett nem vagyok most sem. A jövőt mindez nem oldja meg s nem ad célt az életemnek. Olyan ez a mindenféle elfoglaltság, mint azok az orvosságok, amelyek rövid időre csillapítanak, zsongítanak ugyan, de nem gyógyítanak. Ha nem szedjük a gyógyszert, a fájdalom visszatér.

Milyen más volt a Szent Szűz élete! Ő nem kívülről várta a boldogságot, mint én, hanem belülről, a lelkéből merítette. Ahogy a szószéken elhangzott szavak ismét összerakódtak emlékezetemben, lassan kialakult belőlük az a meleg fehérségű, művészi szépségű, törekénységében is szilárdan álló „*Elefántcsont Torony*“, melyből tökéletes harmónia sugárzik reánk.

Vajjon miről ábrándozott Szűz Mária fiatalleány korában? Mit kívánt, mit várt és mit remélt? Ő sem lehetett ment a fiatalság jövőbe néző sóvárgásától; az eleven, lüktető, fiatal vér átjárta az ő ereit is és az élet szépségeinek tükröződniök kellett az ő szemében is. Hogy lehet, hogy mindez mégis olyan csodálatos harmóniába olvadt benne

s hogy arcát a benső nyugalom derűje nem hagyta el soha?

Leánytársainak lelkében nagy jövő vágya élt. A zsidó nép tudta a próféták jóvendöléseiből, hogy az idők telje közeledik és a várva-várt Messiásnak nemsokára meg kell érkeznie. A leányálmok délibábos képei között ezért a főhelyet a titkos reménység foglalta el: „Hátha én leszek a Megváltó anyja!” Az ő vágyuk szebb és fönségesebb volt ugyan, mint a mi földhöztapadó tervezgetéseink, de kíváncsiságuk és a jövőt sürgető nyugtalanságuk mégis csak olyan lehetett, mint a miénk.

Csak egy volt közöttük, aki nem vesztegette idejét ábrándozásokra és nem hajszolta bele magát harmóniabontó nyugtalanságokba: *Mária*. Ő a gyermeklélek zavartalan biztonságával és megingathatatlan bizalmával behelyezte életét egy minden sorsot hordozó hatalmas és mégis gyöngéd, jóságos kézbe: Isten kezébe. Annyira nem osztotta leánytársainak nagyratörő vágyait és álmait, hogy szüzességet fogadott, s ezzel — a természet rendje szerint — lemondott az anyaságnak még a lehetőségéről is. Eleven, lüktető embervér folyt az ő ereiben is, de a fiatalságnak kifejeződést kereső ereje és természetes nyugtalansága egészséges mozgásban, játékban, dalban, egyszerű, tiszta örömekben tört magának utat s meg is nyugodott, el is pihent abban. A világ szépségei . . .? Nálánál jobban senki sem élvezhette azokat. Hiszen ő a tiszta, igazi szépségekben megtalálta és felismerte Istennek, az örök Szépségnek a kezenyomát! A kolostorszerű templomépületben, ahol gyermekkorát töltötte, a rosszal és rúttal alig találkozhatott. De ha ilyesmi esetleg mégis behatolhatott külső érzékein át a lelkébe, bizo-

nyosan megtisztult, még mielőtt átléphette volna tudatának küszöbét.

Igen: a májusi ájtatosság szónokának igaza van: nekünk leányoknak, bármilyen modernnek legyünk is, nem lehet más eszményképünk, mint Szűz Mária. Nemcsak ahhoz, hogy jók legyünk, hanem ahhoz is, hogy boldogok legyünk. Mert lám, a sok-sok nyugtalan vágy kétezer évvel ezelőtt is mind teljesületlen maradt s a Megváltó anyja az lett, aki semmit sem várt s derűs nyugalommal Istenre bízta sorsát. S ugyancsak ő az, akinek ajkán az a csodálatos dal fakadt, melynél szebbet és boldogabbat ember nem dalolt a földön még soha: a *Magnificat*!

Ó, ha meg tudnám tartani magamban ennek a májusi ájtatosságnak a hangulatát s rá tudnám bízni magamat teljesen a Gondviselésre! Talán akkor bennem is elcsitulna ez a folyton kereső, kutató és soha igazán ki nem elégülő nyugtalanság.

XIII.

Olyan az én lelkem, mint egy forgószínpad. Minduntalan más képet mutat. Forгатói a hangulatok. Érzem, tudom, de segíteni nem tudok rajta. Akarnom kellene valami határozott célt és szilárd léptekkel el kellene indulnom felé. De mi legyen ez a cél? Amíg fel nem ismerem, addig továbbra is a hangulatok játékszere maradok.

A minap egy szentbeszéd olyan mély hatást gyakorolt reám, hogy azt hittem, lezártam életemnek egy nyugtalanul csapongó, vágyakkal és ki-elégülést nem adó teljesülésekkel teli, hol derűs, hol borús szakaszát. Azt hittem, a föld alól is

előkaparok valami célt, ami tartalmat ad az életnek.

E helyett múltak a napok és hetek, egymást váltogatták a vidám tavaszi szórakozások, Feri valósággal odanőtt hozzánk (mert letette a vizsgáit és ráért), én pedig hol nevettem, hol bosszankodtam, sőt az is megesett, hogy sírtam, de végeredményében nem változott semmi. Nem akarok, nem merek gondolkozni, mert az emlékeimben képtelen vagyok fölfedezni valami értékeset. És én mégsem vagyok az a kívül színes, belül üres lény, akinek jó így is; én tudom, hogy ennek a pillangó életnek nincs értéke s ha gondolkozom, fáj, amiért így élek. De nincs erőm változtatni rajta. Egy-egy erősebb benyomásra megmozdul bennem valami szebbet, jobbat, értékesebbet kereső vágy, de azután ismét kialszik.

Most itt vagyunk a Balaton partján. Ma érkezünk és talán két hónapig maradunk. Ahogy elnézem ezt a gyönyörű, nagy vizet s mögötte a zalai hegyek változatos panorámáját, úgy érzem, hogy voltaképpen a „szép” az, amire legjobban vágyom. Azt kellene megtalálnom valami olyan alakban, hogy betöltse a szívemet, akkor talán boldog volnék és nem keresnék semmi mást. De hát nem ülhetek egész életemben itt a Balaton partján; egyedül nem is élvezném igazán; meg azután, ha itt ülnék, akkor sem volna mindig ez a ragyogó nyár, nem sütné mindig a nap, nem lennének mindig csillagos esték s a ködös, esős, szürke napokat és csillagtalan éjszakákat itt se szeretném; sőt, ki tudja, talán ha mindig ilyen szép maradna, még akkor is megünnám. Mint ahogy az idei vidám tavasz után is kíváncsoztam valami más után.

Holnap érkeznek Feriék. Szüleink is felújított-

ták a régi, rokon kapcsolatot s így most együtt leszünk egész nyáron át. Alighanem ide jönnek Luluék is, Sári pedig megígérte, hogy meglátogat. Klári tanulmányútra ment. Katinkáék meg Géza szüleinél töltik a nyarat.

Remélem, vidám, szép napok várnak itt reám.

•

Megjöttek Feriék. Most már, hála Istennek, nem érek rá gondolkozni. Mindjárt első délután ismerős családdal találkoztunk. Egész sereg fiatalember van velük. Egyikük, Márton Pali, megígérte, hogy megtanít evezni.

•

Néhány nap óta itt vannak már Luluék is. Vasárnap hajókirándulást tettünk. Körülhajóztuk majdnem az egész Balatont, de a vidékből — az igazat megvallva — nem sokat láttam. Balatonfüreden ebédeltünk, Siófokon uzsonnáztunk, este felé meg tánctermet rögtönöztünk a fedélzeten és cigányzene mellett robotoltunk, — kedves robot! — míg haza nem értünk. Mesésen mulattunk.

•

Feri feltűnően sokat foglalkozik Luluval. De ez persze semmit sem változtat a barátságunkon. Szerencsére nem vagyunk szerelmesek egymásba s így féltékenységnek nem lehet helye köztünk. Jó is, hogy így van, mert Pali meg hozzám szegődött.

Tegnap vele voltam csónakázni. Már én is elég jól evezek. Gyönyörű volt ez a tegnapi est. Még sohasem láttam a Balatont ilyen szépnek. Pali néha hosszasan rámszegezte komoly, majdnem szomorú szemét, de én elnéztem a feje

fölött, messze-messze, túl a színes alkonyati felle-
geken. Szegény fiú, alighanem szerelmes belém.
De mit kezdjek vele? Hiszen még gyerek; fiatal-
abb nálam.

•

Tegnap velencei-est és konfetticsata volt. Persze ez nem azt jelenti, hogy az egésznek valami köze volna Velencéhez. A címből mind-össze az „est” igaz. A parton meggyujtanak néhány sor lampiont, meg itt-ott egy kis görög-tüzet és mikor ezek kialudtak, az ünnepélynek vége. A meggyújtás és kialvás közt pedig mulatni vágyó, de voltaképen unatkozó emberek szaladgálnak fel és alá s színes papírdarabkákkal dobálják egymást. Én ezúttal nagyon együgyűnek, és nevetéségesnek találtam az egészet, mert Palival lampionos csónakban ültem s távolról néztem. Csakhamar meg is úntuk a látványos-
ságot és kieveztünk a mélyvízre. Ott azután igazán szép volt. A hold beezüstözte a vizet, csak úgy csillogott körülöttünk minden. A partról oda-szűrődött hozzánk elmosódottan a zene s a víz halkan meg-meg-csobbant az alig mozgó

evezők nyomán. Nagyon ábrándos hangulatba kerültünk s az élet örök problémájáról, a boldogságról beszélgettünk.

En tulajdonképen szomorú voltam. S valami furcsa, nehéz érzés ül a szívemen ma is. Nem tudom, nem Feri viselkedése-e az oka. Az utóbbi időben nagyon elhanyagol és pedig Lulu miatt. Állandóan körülötte lebzsel. Vajjon miért fáj ez nekem? Csak azért-e, mert kevesebbet foglalkozik velem, vagy azért, mert mással foglalkozik? De hiszen mi annyira minden mellékgondolat nélkül testvéri viszonyban vagyunk egymással! Szabad-e fájni annak, ha a jóbarátom, akitől a jövőmre nézve semmit sem várok, érdeklődik egy másik leány iránt? Igaz, Lulu nem Ferihez való. De attól félek, nem ez az, ami fáj.

•

Végre megnyílt a szemem. Tegnap este kint ültünk a kertben és Feri bevallotta, hogy szereti Lulut. Komoly, nagy szerelemmel. Jól esett a bizalma. Kiéreztem belőle, milyen őszinte barátsággal ragaszkodik hozzám. És közben mégis sírás fojtogatta a torkomat. Miért? Istenem, miért? Hiszen barátságunkból kezdettől fogva ki volt zárva a szerelem. És egyikünk sem várhatta, hogy a másik nem lesz szerelmes soha. De hát akkor mi ez? Miért érzem úgy, mintha nagy, fájdalmas csalódás ért volna?

•

Feri vallomása óta nem ismerek magamra. Minduntalan kicsúszik a számon valami Lulu ellen. Gúnyos megjegyzéseket teszek rá, sokszor valósággal kiállhatatlannak találom. Magam is érzem, hogy túlozom a hibáit. Pedig a felét se

mondom el annak a sok keserűségnek, ami felhalmozódott bennem ellene.

— Azt hittem, hogy jó barátnők vagytok! — jegyezte meg Feri.

— Igen, azok voltunk, — feleltem — de mióta azon a születésnap mulatságon nekem udvarolt a gavallérja, azóta Lulu ferde szemmel néz rám.

— Miért tenné? — vette védelmébe Feri. — Hiszen már régen nem is találkozott azzal a fiúval. Különben láthatod, ide sem jött el.

— Ferikém, te most belebolondultál Luluba és vak vagy; — vágtam oda — mit tudhatod, nem leveleznek-e? Egyébként pedig tűzbe merném tenni a kezemet, hogy téged csak amolyan „addig ez is jó” udvarlónak tartogat.

Feri erre, talán először, mióta jóbarátok vagyunk, nagyon szemrehányóan nézett reám.

— Magdus, — mondotta aztán csöndesen — én azt hittem eddig, hogy mindent bizalmasan elmondhatok neked. De most mégis báni kezdem, hogy szoltam. Annyit bántod azóta Lulut, hogy már-már azt kell hinnem, féltékeny vagy rá!

— Én, féltékeny? Mi nem jut még az eszedbe! — feleltem kacagva, de éreztem, hogy a kacagásom hamisan cseng. Feri kimondta, amit én magamnak sem akartam bevallani: csakugyan féltékeny vagyok. — Csak nem gondolod, hogy szerelmes vagyok beléd?

— Nem, azt igazán nem gondolom — válaszolta Feri. — De annyi bizonyos, hogy amióta tudod rólam, hogy én az vagyok, azóta megváltoztál. — Látszott rajta, hogy komolyan gondolja, amit mond, és fáj neki.

Nagyon megsajnálta szegény fiút. Hiszen amióta szereti Lulut, folytonos gyötrődés az élete. Ha nem is mondja, én tudom, hogy teljesen ő sem bízik benne. Reggelenként akárhányszor látszik az arcán, a szemén, hogy átvirrasztotta az éjtszakát. S még mellettem sem talál megnyugvást, mert állandóan gúnyolom, kínozom. Pedig bizonyosan több időt töltene velem, ha Luluról mesélnék neki és persze csupa szépet és jót mondanék róla.

Rátettem a kezemet a karjára és engesztelően mondtam:

— Ne haragudj rám, Ferikém. Magam sem tudom, mi van velem. Azt hiszem, csalódástól féltetek, mert ismerlek és tudom, hogy nagyon szenvednél.

Magamban pedig azt gondoltam, hogy ha csalódna, akkor bizonyosan visszatérne hozzám.

Nem; igazán nem tudom, mit gondoljak magamról. Annyi bizonyos, hogy szerelmes nem vagyok. Mert mikor négy évvel ezelőtt szerelmes voltam egyik tanáromba, az valami egészen más volt. Megdobbant a szívem, ha megláttam. Úgy szólván folytonosan, még álmomban is reagondoltam. Minden üres lapot, ami a kezembe akadt, teleírtam a nevével. Ha valahol találkoztunk, és néhány szót beszélhettem vele, egész éjtszakákon át nem aludtam a boldogságtól. Egy, a papírkosárból kihalászott rajzát, amit óra alatt csinált, meg egy elvesztett ceruzáját ereklve gyanánt őriztem. A rajzot egy kicsi híja, hogy be nem rámáztattam. — Ferivel szemben mindebből semmi sincs. De hát akkor mi ez? Miért akarom magamhoz láncolni? Hiszen a felesége akkor sem lennék, ha kérne!

•

A féltékenységet takaró gyanú, hogy Lulu nem veszi komolyan Ferit, bevált. Megérkezett az igazi; az, aki az estélyen nekem udvarolt. Kibékültek, sőt úgy hallom, nemsokára eljegyzik egymást.

De a reménységem, hogy Feri, ha csalódik, visszatér hozzám, nem vált be.

Bár a jóslatom beteljesült, ez sem tudta elhitetni Ferivel (sőt jómagammal sem), hogy a viselkedésem rúgója nem irígy féltékenység, hanem jóakaró szeretet volt.

De ettől eltekintve is, Feri szíve úgylátszik komoly sebet kapott. Sőt nemcsak a szíve, hanem a büszkesége is. Mert Feri nem azokból az alázatos rajongókból való, akiket pórázon lehet vezetni, mint egy hűséges kutyát. Csak 22 éves, de már tudja, mi a férfibüszkeség. De nem is azokhoz a siránkozó, gyöngé jellemekhez tartozik, akiket egy csalódás lumpolásba, vagy öngyilkosságba kerget. Még regényekben sem szerettem az ilyen gyáva alakokat. Feri nem sokat beszélt a dologról, egyszerűen hazautazott. Szüleitől tudtam meg, hogy külföldre megy. Úgyis tanulmányútra készült. Hát most valamivel előbb megy el és nem olyan vidám, könnyű szívvel indul útnak, mint tavasszal gondolta, de bizonyos, hogy kiheveri a csalódását; talán még hasznára is válik, mert most teljes erejével nekifekszik a tanulásnak, a munkának.

En azonban . . . ismét egyedül maradtam. A történetek nélkül valószínűen leveleztünk volna egymással. De most érzem, hogy vége a barátságunknak. És én vagyok az oka. Igen, én; de ami a legfurcsább a dologban, mégsem tehetek róla. Olyasvalami dolgozott bennem, amiről még most sem tudom, hogy mi volt. Istenem! Mi

minden rejtőzhetik még a lelkem mélyén, amiről nem tudok!

XIV.

Csakhog्य végre ismét itthon vagyok. A nyár vége felé sehogysem éreztem jól magamat. Nemcsak Feri miatt. Akaratlanul fájdalmat okoztam az én hűséges kis lovagomnak, Palinak is. Utolsó csónakázásunkkor arra kért, várjak reá, míg elkészül tanulmányaival. Igérte, hogy úgy fog dolgozni, küzdeni értem, mint a mesebeli királyfi az elvarázsolt királykisasszonyért. Annyira meglepett a vallomása, hogy zavaromban azt sem tudtam, mit mondjak. Ilyesmi soha, egy pillanatra sem jutott az eszembe. Hiszen félig-meddig még gyerek! Igaz, jólesett, hogy mindig mellettem volt, főként azért, mert Feri aránylag keveset foglalkozott velem; jó pajtások voltunk, de ennél tovább sohasem gondoltam. Azt hittem, ő ugyanúgy érez, mint én.

Ha elgondolom, hogy talán éppen olyan fájdalmas csalódást okoztam szegény fiúnak, mint Lulu Ferinek . . . Én ugyan nem kacérságból tettem, mint Lulu, de az eredmény ugyanaz. Mindennek a vége pedig az, hogy mindhárman csalódtunk és keserűen gondolunk vissza az elmúlt két hónapra.

Elpanaszoltam ezt a szépen indult és olyan rosszul végződött nyaralást Katinkának.

— Sejtettem, hogy ilyesmi lesz a vége — mondta ő mosolyogva. — Az ilyen fiú-leány barátkozás mindig játék a tűzzel. Előbb-utóbb egyik vagy másik megégeti magát; legjobb esetben is megpörkölődik kissé.

— De hiszen sohasem szóltál a barátságunk ellen — vetettem közbe.

— Nem szóltam, mert nem találtam veszedelmesnek. Olyan egyszerűen és nyíltan folyt köztetek ez az öntudatlan játék, hogy aggodalomra nem adott okot. Be akartam várni a végét, mert hiába, a legtöbb ember mégis csak a saját kárán tanul legbiztosabban. Kíváncsian vártam, melyitek kapja az elmaradhatatlan kis égési sebet. De, hogy őszinte legyek, azt hittem, te kerülsz ki sértetlenül.

— Nem értem, — jegyeztem meg — honnan ismered te voltaképen az ilyesmit! Hiszen magad sohasem élted át!

— Jaj, dehogynem! — vallotta be Katinka némi tréfás pátosszal a hangjában. — Hát nem emlékszel Miklóusra?

— Arra a hórihorgas szőke fiúra, akivel annyit vitatkoztatok?

— Igen, ő volt az én Ferim. Együtt voltunk gólyák az egyetemen és elválaszthatatlan jóbarátok lettünk, tudományos alapon. Én legalább így hittem. A barátság persze csak addig tartott, míg Géza miatt ott nem hagytam őt is, meg az egyetememet is.

— Szóval Miklós esett áldozatul.

— No, hiszen a sebesülése nem volt halálos. Mikor később egyszer találkoztam vele, bevallotta, hogy ő tisztában volt azzal, hogy szerelmes. Csak azért nem vallotta be, mert sejtette, hogy ez az érzés nem kölcsönös és ha bevallja, elveszti a barátságomat is.

— De hát az ilyen fiú-leány barátkozásban sohasem fordul elő, hogy mind a ketten egyformán érezzenek?

— Sőt! Annyira előfordul, hogy néha még

házasság is lesz belőle. Ez persze a legjobb eset. De sajnos elég ritka. Sokkal gyakoribb, hogy szerelem ugyan lesz belőle, de házasság már nem. Beláthatod azonban, hogy az ilyen esetek már nem könyvelhetők el barátság címén.

— Sehogysem értem a dolgot — mondtam erre én. — Hiszen tökéletesebb, önzetlenebb és minden vetélkedést kizáró szebb barátságot el sem lehet képzelni, mint ha egy férfi és egy nő lélek egymásba kapcsolódik!

— Éppen itt a baj, Magduskám — felelte Katinka ezúttal nagyon komolyan. — Én is csak asszony koromban jöttem rá, hogy a fiú-leány barátkozásokban — ha talán öntudatlanul is — mindig több van, mint csupán lelki kapcsolat. A vonzódásba itt egy, a lélektől független elem is kerül. Még akkor is, ha szerelemről csakugyan nincs szó. Ez a valami pedig nem más, mint az, hogy . . . egyikük férfi és a másikuk nő. Ennek a különbözőségnek sajátos vonzóerejét a barátság nem zárja ki és nem függeszti fel.

— De hiszen azért mégis vannak példák a férfi-nő barátságra; — védtem a tételemet tovább — hát azok mind csodálatos kivételek volnának?

— Ha talán csodálatosnak nem is mondhatók (ámbar én hajlandó vagyok még ezt is állítani), az általános érvényű szabály alól mindenestre kivételek — felelte Katinka. És éppen ezért, mindíg csak olyanok között fogod megtalálni, akik számolnak ezzel a lényeges természeti adottsággal és tudatosan, ismétlem: *tudatosan* fölülemelkednek rajta. Ehhez a fölülemelkedéshez azonban megfontoltság, akaraterő és — amit elsősorban kellett volna mondanom — Isten segítsége kell.

— Nem akarok prédikálni neked, mert tudom,

hogy nem szereted, — folytatta aztán — de megemlítek egy példát. A legszebbet és legszen-
tebbet. Talán kissé merésznek fogod találni, de
ez csak azért van, mert eddig sohasem gondol-
tál rá. Szűz Mária és szent József a legtisztább,
minden földi vonatkozástól mentes szeretetben
és a legőszintébb barátságban éltek egymás mellett,
mert . . . köztük volt Jézus. Érted? Köztük
volt Jézus. Kölcsönös vonzódásuk az Ő szent
Szívén áramlott keresztül s mire egymáshoz
ért, nemcsak megtisztult, hanem fönségessé
vált. Másszóval: olyan mély lelkiségen szűrtek át,
hogy minden más lefoszlott róla. A szentek éle-
tében előforduló barátságoknak is ez a titka.

Elhallgattunk mind a ketten. Ha Katinká-
val ilyen komoly dolgokról beszélgetünk, gyakran
előfordul, hogy valami szép, szinte áhítatos csönd
telepszik közénk. Ilyenkor mind a ketten el-
gondolkozunk és én érzem, hogy ebben a hallga-
tásban a lelkünk mintegy összeölelkezve figyel
arra a világosságra, ami belülről, vagyis inkább
felülről jön. S most, hogy éppen a barátságról
gondolkozom, érzem azt is, hogy a legszebb
földi viszony a testvéri viszony, ha az egyúttal
barátság is . . .

A csöndes elgondolkozásban kezdtem vilá-
gosabban látni. Nem, én csakugyan nem voltam
szerelmes Feribe. De azért bizonyos, hogy
mégis hatott reám az, hogy ő fiú, én meg leány
vagyok. Sok olyan dologra rászántam magamat
az ő kedvéért, amit egyébként nem tettem volna
meg. Ha egy leánybarátnőm szól pl. a poros
zongora, vagy más hasonló miatt, bizonyosan
megsértődöm. Így azonban inkább szégyenkez-
tem és igyekeztem megjavulni, hogy Feri hibát
ne találjon bennem. Be kell ismernem azt is,

hogy nem volt egészen közömbös előttem, milyen ruhában fogadom őt. Bizony be-benéztem a tükörbe, hogy jól áll-e, sőt az is megésett, hogy átöltöztem egy előnyösebben álló ruhába. Hiába, mégis csak tetszeni akartam neki. Ő és mennyi hasonló apróság jut még az eszembe, ami mind... a fiúnak szólt.

— Csak azt mondd még meg, — kértem azután hirtelen Katinkát — miért hangsúlyoztad annyira, hogy ezzel a természetes adottsággal *tudatosan* kell számolnunk? Hiszen az ilyesmi annál veszedelmesebb, minél tudatosabb! Nem jobb volna ilyen esetekben inkább arra törekednünk, hogy elfelejtsük a nemek különbözőségét?

Katinka elnevette magát:

— Igyekezni ugyan lehet, — mondta — de hiábavaló, mert úgyse sikerül. Semmiféle veszedelem sem szűnik meg azzal, ha letagadjuk, vagy könnyelműen nem törődünk vele. Okosan védekezni csak tudatosan lehet. Beteges aggodalommal veszedelmet szimatolni ott, ahol nincs, ostobaság. De ahol tömeges tapasztalat bizonyítja, hogy van, ott résen kell lennünk.

Vállat vontam és — magamnak bevallhatom — nem egészen őszinte vidámsággal, nevetve jegyeztem meg:

— No, ami ezt a veszedelmet illeti, ebből ugyan nem lehet valami nagy baj!

— Nem tudom, mit nevezel nagy bajnak — felelte komolyan Katinka. — Annyi bizonyos, hogy amint az előbb már említettem, ebből a barátságnak vélt viszonyból egyoldalú, vagy akár kölcsönös, de talán bármi okból, házasságra be nem váltható szerelem lehet, ami hosszabb vagy rövidebb időre, talán egész életre is szóló boldogtalanságot eredményezhet. De származhat-

nak belőle egyéb bajok is. Többek közt pl. távol tarthatja a lánytól a komoly házassági szándékkal közeledő férfiakat. A fiút viszont erősen zavarhatja a tanulásban, sőt elronthatja egész jövőjét.

— Ugyan, Katinka, — fakadtam ki — hát talán azt akarnád, hogy felnőtt leány létemre fiúkkal ne is találkozzam?

Katinka csodálkozva nézett rám:

— Ki beszél erről? Hiszen éppen arról van szó, hogy igenis találkozhatsz, sőt, hacsak be nem zárkózol valami magános toronyba, ki sem kerülheted a találkozást. De számolnod kell azzal a ténnyel, hogy fiú és leány mindig úgy állnak egymással szemben, mint a mágnes és a vas: a közeledés csak bizonyos határig lehetséges, azon túl a vonzás törvénye menthetetlenül összesodorja őket. Ebből pedig a körülmények szerint kisebb vagy nagyobb katasztrófa lehet. Mindenképen biztonságosabb tehát ezen a vonzási határon kívül maradni, vagyis szorosabb barátságot nem kötni . . .

— De talán később mégis . . . — kezdtem mondani, de azután hirtelen elnevettem magamat. Eszembe jutott egy nemrégien történt eset. A minap meglátogattam Anna nénit. Alig voltam nála néhány percig, amikor a szobalány férfi-vendéget jelentett be. — Azonnal! — mondta a néni s odasúgta nekem: Fiacskám, add csak ide egy pillanatra azt a kis tükröt az asztalkámról. Hadd nézzem meg, rendesen áll-e a hajam . . .

És Anna néni 80 éves!

Hát igen. Most már értem. A nő mindig, de férfivel szemben különösen nő marad. Alighanem viszont is áll ez a szabály. Ezen csak *tudatosan* lehet fölülemelkedni . . .

Hogy Katinkának mennyire igaza van, arra voltaképen csak itthon ébredtem igazán, mikor újra átgondoltam beszélgetésünket.

A Feri-, Lulu-, Pali-eseteket a magam részéről szerencsésen megúsztam egy elrontott nyárral. De, hogy a vas-mágnes viszony csakugyan jelentkezett már ezekben a futó, gyerekes pajtáskodásokban is, annak bizonyására egyre több dolog jutott eszembe. Nem, ezt a leckét nem felejttem el.

Lám! Semmi sincsen ok nélkül. Az elmúlt hónapokban, kétségeimben nem mertem a Szent Szűzhöz fordulni, mert félig-meddig öntudatlanul sejtettem, éreztem, hogy valami nincs rendben. Ez az érzésem nem nevezhető ugyan büntudatnak, mert hiszen erre nem volt okom. De valahogyan mégis kerültem mennyei Anyámnak a tekintetét, mint ahogy néha földi édesanyámét is kerülöm; olyankor, amikor sejtem, hogy figyelmeztetni akar: „Vigyázz fiam, ennek nem lesz jó vége!”

Az ember néha úgy érzi, hogy éppen „vigyázni” nem akar . . .

Hála Istennek, nem történt semmi komoly baj. Hacsak az nem, hogy az életem ismét üres lett. Olyan egyedül vagyok, mint voltam. Jaj, olyan rettenetesen egyedül!

XV.

Mintha az én kis nyári zivataromnak most jelentkeznék lelkemben a tisztító hatása. És pedig éppen ott, ahol eddig a legzavarosabb volt a levegő: az akaratomban. Azt hiszem, nem az volt a baj, hogy nem akartam, hanem az, hogy nem tudtam, mit akarok.

Nos, ezután másképp lesz. Véget vetek min-

den érzelgősségnek, ábrándozásnak s annak a sok mindenféle, magam sem tudom, mi után való vágyakozásnak és e helyett valami határozott célt tűzök magam elé. Ez a cél egyelőre a komoly tanulás lesz. Legalább két modern nyelvből diplomát akarok szerezni. Itthon mindenkinek nagyon tetszik ez a tervem, nemcsak azért, mert ha két nyelvet tökéletesen bírok, az elhelyezkedésnek sokkal több lehetősége nyílik meg számomra, hanem azért is, mert az ezzel a tanulással járó komoly olvasmányok bővítik általános műveltségemet.

Szóval, néhány évig ismét iskolásleány leszek. Ha mindjárt főiskolás is! Valósággal örülök neki. Szeretem, ha meghatározott kötelességeim vannak s reggelenként nem azzal az unalmas kérdéssel ébredek: Mit is csináljak ma egész nap? mert én tulajdonképp szeretek dolgozni, de csak akkor, ha látom a célját. Igaz, hogy egy oklevél (vagy akár több is!) még nem végcél, de van egyáltalán végcél a világon? Egyébként ez talán nem is fontos. A fő, hogy ismerjem a következő állomást. Ott majd ráérek gondolkozni, merre vegyem az utamat tovább.

•

Sorra jönnek haza az emberek a nyaralásból. Akárcsak tavasszal a vándormadarak. Kár, hogy nem várhatom Feri látogatását. Vagy ki tudja? . . . Talán jobb így. Jövő héten lesz az első összejövetel a Kongregációban is. Ha csak lehet, elmegyek. Igazán nem volt szép tőlem, hogy a múlt télen úgy elhanyagoltam. Nem is értem, mit csináltam egész éven át. Ha most visszagondolok, semmi olyan komoly munkát nem találok ez idő alatt, amit érdemes volna

megemlíteni. Elvesztegettem egy évet az életemből. Egy egész évet! Hogy adok majd erről számot az Úristennek. Pedig hányszor hallottam, hogy az Istentől kapott „talentumokhoz” tartozik minden nap és minden óra is. Azért kaptuk, hogy hasznosítsuk. Ha nem kamatoztattuk, akkor végleg elveszett.

Igazán meg kell változnom.

•

Valósággal a jó szándékom szolgálatába szegődik minden. Itt volt Sári és az ő látogatása új lendületet adott az akarásomnak.

Persze, amint belépett, rárontottam, hogy miért nem jött le a Balatonra, ahogy megígérte.

— Ó, — mondotta erre az ő szokott, hamiskás mosolygásával — legkisebb gondom is nagyobb volt ennél a nyáron. Rengeteg dolgom volt: a kelengyémet varrtam.

— Mit? A kelengyédet? Hát férjhez még? És erről nekem nem szóltál semmit! Hát ez a barátság? Ezt igazán nem vártam volna tőled! — zúdítottam rá a szemrehányások özönét. Komolyan rosszul esett, hogy csak most szólt.

A javíthatatlan kópé erre olyan kacagásra fakadt, hogy már attól féltem, talán valami ideges nevetőgörcsöt kapott.

— Tudtam . . . tudtam . . . hogy azt hiszed — kezdte mondani, de mindíg újabb kacagásba fulladt a szava. — Már előre mulattam magamban, — folytatta azután — milyen arcot fogsz vágni. De azt, hogy ilyen mulatságosan fel tudlak bűszíteni, mégsem mertem remélni.

— Hát igaz is . . . akartam folytatni méltatlankodásomat, de ő közbevágott:

— Dehogy igaz. Egészen más igaz. Engedd,

hogy befejezzem a mondatot: A kelengyémet varrtam, mert . . . intézetbe megyek. Mit szólsz hozzá? El akarom végezni az ápolónői és védőnői tanfolyamot.

Erre a hírre még jobban meglepődtem:

— Te? Te? — kérdeztem hitetlenül. — Mi jutott eszedbe?

— Az, — felelte most már komolyan — hogy hasznosítani akarom az életemet. Csak nem tölthetem az egészet állásvárással! Ezen a pályán biztosan kapok állást és ami a fő, igazán értékes, szociális munkát végezhetek.

— De hiszen a védőnők többnyire vidékre kerülnek! Te, városi leány létedre hajlandó volna valami kis vidéki fészekben élni? — kérdeztem.

— Én dolgozni akarok — mondta Sári határozottan. — A többi mellékes. A felebaráti szeretet munkáját, sőt egyenesen nemzetmentő munkát fogok végezni. Lesz komoly, igazi, szép célja az életemnek. Mi kell ennél több?!

Ki hitte volna, hogy éppen Sári, ez a bohó, vidám gyerek választ ilyen felelősségteljes hivatást. Mindig sejtettem, az igaz, hogy a vidámsága mögött mélység rejtőzik, de most már arra is gondolok, hátha egyenesen ebből a mélységből fakad a zavartalan vidámsága! . . .

Elmondtam neki az én tervemet. Lelkesen kezdtem, de azután közben mindjobban elszomrodtam:

— Az én tanulásomnak azonban nincs olyan szép célja, mint a tiednek — mondtam csüggedten. — Ha fel is használhatom valamikor, igazi tartalmat és értéket sohasem fog adni az életemnek.

— Ki tudja? — vigasztalt Sári. — Esetleg

éppen a nyelvtudásod révén juthatsz olyan állásba, ahol szociális munkát végzel. Egyébként ehhez nem is kell éppen ilyen természetű állás! Voltaképen — kérdezte hirtelen — miért is nem foglalkozol semmiféle szociális, vagy karitatív munkával?

Szégyenkezve vallottam be, hogy mostanában ez eszembe sem jutott.

— Tudod, én valami mást vártam az életből, nem csupán munkát — tettem hozzá némi keserűséggel. Aztán hirtelen megkérdeztem:

— Te nem vártál semmi mást?

Sári vállat vont. Nem könnyelműen, inkább vidáman:

— Én egyáltalán nem várok. Örülök annak, amit kapok.

— Hát mit kapsz?

— Mindennap egy napot, 24 órával, 24×60 perccel stb. Ebbe sok minden belefér, aminek örülhet az ember. Én azt hiszem, a legtöbb leány azzal rontja el az életét, hogy mindig vár valamit és közben elszalasztja, észre sem veszi azt, ami van.

Meglepődtem.

— Te Sári, — kérdeztem — honnan veszed te ezt a sok bölcseséget?

Csodálkozva nézett rám, aztán elnevette magát:

— Ezen igazán nem törtem a fejemet még soha. — Majd elgondolkozott és egyszerre felkiáltott. — Megvan! Pont ebben a pillanatban jöttem rá, hogy miért tudok én mindennek örülni. Éppen azért, mert nem gondolkozom olyan sokat.

— Hát baj az, ha az ember gondolkozik?

Sári nem felelt, csak igenlően bólintott. T. i.

most véletlenül mégis gondolkozott. Rövid hallgatás után aztán meg is mondta, amit gondolt:

— Ti okos leányok agyontöprengitek a dolgokat és úgy összekuszáltok mindent, hogy végül nem ismeritek ki magatokat. Eltévedtek, mint valami útvesztőben. Túlságosan komplikáltak vagytok. Egyszerűbbnek kellene lennetek.

— Hogy érted ezt?

— Jaj, ha én azt meg tudnám magyarázni! De várj csak; megpróbálom. Úgy valahogy képezem a dolgot, hogy a jó Isten, aki, amint tudod, a legnagyobb művész, állandóan gyönyörű dolgokat rajzol a lelkünkre, mint valami táblára. Szeretné rárajzolni mindazt a szépséget, amit teremtet . . . Mert a világ igenis, nagyon szép, hiába vágsz hozzá olyan kételkedő arcot. Ezt egyébként a tavasszal már megállapítottuk egyszer. Nem emlékszel?

— Dehogynem. És különben is, egyáltalában nem kételkedem benne — siettem megnyugtatni Sárít, mert olyan szigorúan nézett reám, hogy már attól féltem, abbahagyja a megkezdett magyarázatot.

— No azért! — enyhült meg Sári. Aztán folytatta: — Hát mármost, ha mi nem okoskodunk, hanem szépen átengedjük a lelkünk tábláját a jó Istennek, ez a tábla lassankint megtelik szebbnél-szebb dolgokkal, amikben úgy elgyönyörködhetünk, mint a gyermekek a képeskönyvben. Ami azt jelenti, hogy olyan boldogok is lehetünk, mint a gyermekek. Ellenben ha összefirkáljuk a táblánkat a magunk ostobaságaival, (amiket természetesen szörnyű okos dolgoknak tartunk) vagy hagyjuk, hogy mások összefirkálják, akkor persze nem látunk rajta mást, csak értelmetlen zagyvaságot, és sóhajtozunk, hogy

az életnek nincs semmi értelme.

— És hogy engedi át az ember a lelke tábláját a jó Istennek? — kérdeztem.

Sári elcsodálkozott: — Hát még ezt sem érted? Pedig milyen egyszerű! Úgy, hogy elfogadjuk az életünket olyannak, amilyen és örülünk neki. Ez az egész.

— Igen. Ez az egész. És az én aranyos Sári barátnőm nem is sejti, hogy ami neki olyan egyszerű, az másnak milyen nehéz lehet! Egyszer hallottam, vagy olvastam valahol, már magam sem tudom hol, hogy minél tökéletesebb valami, annál egyszerűbb. A technika tökéletesedésével nem összetettebbé, hanem egyszerűbbé válnak a gépek. Az algebrában is csak úgy tudjuk megoldani az egyenleteket, ha előbb leegyszerűsítjük őket. A lélek is, minél jobban tökéletesedik, annál

egyszerűbbé válik. A legegyszerűbb, tehát leg-
tökéletesebb lény: Isten. Benne minden sokféle-
ség egyetlen hatalmas egységben olvad össze . . .
Ezt így elméletben megérttem valamennyire. De
hogyan miképpen lehet a gyakorlatban megvalósítani,
különösen az ilyen sokféleségre hajló léleknek,
mint aminő én vagyok, arról fogalmam sincs.

— Mondd csak, — fordultam Sárihoz —
te mindig ilyen egyszerű, természetes és vidám
voltál, vagy csak később lettél ilyen?

Sári mulatságos fintorral felelte:

— Jaj, olyan nehéz dolgokat kérdezel! Hogy
tudjam, mióta vagyok ilyen, mikor ezen sem gon-
dolkoztam soha! — Aztán elkomolyodott, egy-
ideig maga elé nézett, majd csöndesen így foly-
tatta:

— Én csak egyet tudok. Amióta az esze-
met bírom, mindig szerettem Szűz Máriára gon-
dolni. Sokszor úgy elnézem egy-egy kifejező,
szép képét. És ahogy magam elé képelem az
életét, látom, hogy sohasem tett egyebet, csak
elfogadta, amit a jó Isten csöndesen a szívébe
súgott, vagy amire a külső eseményekkel utat
mutatott. Olyan volt a lelke, mint a tiszta és
puha viasz. Isten azt írta rá, amit akart. Egész
életében csak az Úr szolgáló leánya volt és semmi
más. És így lett a mennyország Királynéja! . . .
Én pedig nem teszek egyebet, csak őt nézem.
Mert, ahogy bizonyosan te is hallottad már, ha
az ember sokat néz valakit, akit nagyon szeret,
lassankint hasonlóvá válik hozzá. Én már láttam
öreg házastársakat, akik úgy hasonlítottak egy-
másra, mintha testvérek lettek volna. És nem
emlékszel, hogy az iskolában, szinte észrevétle-
nül milyen hasonló lett a mozgásunk, a viselke-
désünk, az írásunk az osztályfőnöknőnkéhez?

Mert nagyon szerettük és lestük minden mozdulatát . . . Érted most már?

— Érttem. De ez azért nem mindenkinek olyan természetes és egyszerű, mint neked. Az én lelkem nem olyan puha viasz, mint a tied. Keményebb anyagból van. Nem olyan könnyű rajzolni rá.

— De Magdus, hát te ilyen kevésbé ismered magadat? Hiszen neked már az iskolában is az volt a bajod, hogy minden és mindenki erősen hatott reád! Ahány emberrel találkozol, az mind rajzol a lelkedre valamit s te, a helyett, hogy sietve lemosnád ezeket a kúsza vonásokat, meghagyod mind és mögöttük elmosódik az Isten keze nyoma . . .

Nagyon elkomolyodhattam, mert Sári hirtelen átölelt és kérlelni kezdett:

— No, azért ne haragudjál. Hiszen nem akartalak megbántani. De mikor látom, hogy úgy himbálódzol ide-oda, mint valami kormány nélküli csónak, amit a szél minduntalan másfelé hajt, úgy féltelek. Ha váratlanul valami nagyobb vihar érne utol, elvesztenéd az egyensúlyodat és felborulna a csónakod.

— De hát ha én már ilyen vagyok! — feleltem. — Nem bújhatok ki a bőromból és új lelket sem tudok szerezni magamnak.

— Kár is volna. Nincs rajtad se kívül, se belül semmi kicserélni való. Csak vezetésre volna szükséged. Mert az érettségi, vagy akár egy tucat diploma még nem vezető. Csak egy hasznos és haszontalan dolgokkal telerakott hátizsák, amiből szükség szerint kivesszük és felhasználjuk ezt vagy azt. Az utad célját magadnak kell meghatároznod és a vezetődet magadnak kell megválasztanod.

Őszinte bámulattal néztem Sárira:

— Nem győzőm csodálni a bölcseségedet

— jegyeztem meg, majd gyorsan hozzátettem:

— Ne hidd, hogy ezt gúnyosan mondom. Egészen komolyan gondolom és . . . irigyellek érte.

Azóta is sokat gondolok erre a beszélgetésre és egyre jobban látom, hogy a csónakomnak nemcsak vezetés kell, hanem vinnem is kell benne valamit. Üresen könnyebben felborul.

Tanulni és dolgozni fogok. A tanulás nem veszi igénybe egész időmet. Úgyis tagja vagyok néhány egyesületnek; megnézem, melyikben akad kedvemre való munka.

Több esztendő nem akarok elvesztegetni.

XVI.

A tükröm ma bókot mondott: hogy üdébb az arcom, ragyogóbb a szemem és sokkal frissebb az egész megjelenésem, mint mikor a nyaralásból hazajöttem. Érdekes, hogy ezt csak ma vettem észre, október végén. Persze, mert annyira el vagyok foglalva, hogy éppen csak itt-ott vethetek egy-egy pillantást a tükörbe, de hosszabb társalgásba bocsátkozni vele nem érek rá.

Ma azonban csinosabb akarok lenni, mert egy kis előadást kell tartanom. És mégis, ha minden szem az emberre néz . . . Sajnos, máris érzem, hogy lámpalázam lesz. Még sohasem beszéltem nyilvánosan. Hiszen csak egy rövid kis jelentésről van szó, de még sohasem álltam így szemben a hallgatókkal. Kivéve persze az önképzőkori szerepléseimet. De az mégis más volt.

.

Az előadásom nagy tetszést aratott. Meg is tapsoltak és később többen gratuláltak. Ezentúl nem fogok félni. Most is mindjárt az első mondatok után elmúlt a lámpalázam. Egészen érdekes az ilyesmi. És az ilyen ünneplés több, mint mikor az embert egy bálon körülveszik. Máris felkértek más előadások tartására.

Olyan jól és könnyen megy a tanulás is. Egészen más most, mint a középiskolában. Sokkal érdekesebb. És ami fő, nem azért tanulok, mert muszáj, hanem azért, mert akarok.

•

Tegnap egy egyesületi teán vettem részt. Mint házikisasszony. Nem is hittem volna, hogy ilyen helyen is jól lehet mulatni. Itthon kikaptam, mert kapuzárás után jöttem haza. Pedig igazán nem tudhattam előre, hogy olyan sokáig fog tartani. Meg azután végre is, nem vagyok már gyerek! Ezt itthon sohasem fogják megérteni. Talán még nagymama koromban sem. Mások annyira értékelnek, hogy előadások tartására kérnek fel, itthon meg . . . Igazán nem értem, voltaképpen mitől féltének.

•

Hanem most már aztán igazán kissé túlságosan sok a dolgom. Ki sem látszom belőle. Elvállaltam egy munkásleány csoport vezetését is. Magam kértem. Mert ez olyan szép munka. És már olyan régen vágyódtam rá, hogy a lelke lehessek valaminek. Ha fiatal vagyok is, eleget tanultam ahhoz, hogy ilyen egyszerű leányokkal foglalkozhassam.

•

Apus azt mondja, úgy látja, nemsokára már titkárnőt kell magam mellé vennem.

— Akkor írógép is kell — jegyeztem meg.

— Az talán még nem, — felelte apus — hanem inkább egy olyan gép, amely tanul helyetted. Mert mindenre ráérsz, csak épen arra nem.

Azt hiszem, apus csak tréfált. De anyus komoly szemrehányással tette hozzá, hogy idehaza több dolog is akad, amire ügylátszik nem érek rá. Pedig hát csak nem ülhetek reggeltől estig idehaza hamupipőke módjára borsót válogatni!

•

Találkoztam Klárral. Már több, mint féléve nem láttam. A nyáron külföldön volt tanulmányúton. Kérdeztem, mit csinál most? Azt mondja, helyettes tanár egy intézetben és folytatja azt a szociális munkát, amit eddig is végzett. Önkénytelenül kicsúszott a számon: — Csak azt? — mert mégis csak furcsa, hogy egy olyan okos leány, mint Klári, nem vállal több társadalmi munkát. Valami olyasmit mesélt, hogy az állapotbeli kötelesség az első. Hogy náluk otthon, ahol még kisebb gyermekek is vannak, édesanyjának és testvérekéinek szükségük van rá. Meg, hogy a lelke is kíván egy kis táplálékot, arra is kell egy kis időt szánnia.

Ezt az „állapotbeli kötelességet” nem egészen értem. Anyus is emlegette már. Hát az én állapotbeli kötelességem az volna, hogy otthon segítek? De hiszen ezt akárki megteheti helyetted, a társadalmi munkához ellenben intelligencia és tanultság kell!

De Klárral azért szeretnék gyakrabban találkozni. Ő olyan határozottan és biztosan tudja mindig, mit és miért tesz. Megígértem neki, hogy

december 8-án bemegyek a Kongregációba a fölajánlásmegújításra. Úgy látszik, máskor már úgyszem jutok el. Sajnálom, de az aktív munkát mégis fontosabbnak tartom, mint a Kongregációt, ahol az ember leginkább a saját lelkével foglalkozik, holott szociális és karitatív téren annyi munka vár reánk!

•

Hát még az ilyen egyesületekben is van irigység, előtérbe tolakodás és protekció? Ezt igazán nem hittem volna. Talán senki sem dolgozik annyit, mint én, de ha valami kis elismerésről van szó, mégis kifejejtik az embert. Most is, hogy küldöttség megy a fővédnőknőhöz, meghívni a karácsonyi ünnepélyre, engem nem vettek be. Igaz, hogy a legfiatalabbak közül való vagyok, de elli sem idősebb és mégis benne van. Ha munkáról van szó, akkor: Édes Magduskám így, édes Magduskám úgy, te vagy az egyesületünk lelke, tündére, meg tudom is én, még miye . . . de azért rendszerint a leglélektelenebb munkákat sózzák rám, amit senki se vállal szívesen. Nem nagy dolog egy ilyen küldöttség, az igaz. De ha a munkából sohase felejtene ki, eszükbe juthatnék akkor is, ha valami tisztségről, vagy szereplésről van szó. Egyetlen kedves munkám a leánycsoportom vezetése, ahol alkalmam nyílik érvényesíteni kicsit a tudásomat és a leleményességemet. De azt is úgy kellett kierőszakolnom. Nem akarták rám bízni. Azzal érveltek, hogy még túlságosan fiatal vagyok. Persze, én csak írok örökké jegyzőkönyveket, készítek kimutatásokat, statisztikákat, meg más efféle unalmas dolgokat.

Hát tavaly nem csináltam semmit, az igaz. De legalább nem bosszankodtam ennyit.

•

Még csak ez hiányzott! Keserves csalódás ért a leányaimnál is, akikkel vasárnap délutánonként foglalkozni szoktam. Úgy látszott, jól érzik magukat, szívesen jönnek és most mégis azt hallottam, hogy akadnak köztük olyanok, akik még ugyanaznap este holmi kéteshírű helyekre mennek táncolni. A legrosszabb, hogy nem is tudom, kik azok. Csak sejtem a leírás után. Pedig mi mindent el nem követek, hogy ne unatkozzanak! Feláldozom miattuk még a vasárnap délutánomat is! És mennyit lóttam-futottam, míg végre olyan helyiséget tudtam szerezni, ahol zongora is van, hogy táncolhassanak. Sőt a farsangra színelőadást is tervezünk, utána tánccal, ahová fiatalemberek is jöhetnek majd. Még az előírt komoly programot is igyekszem olyan érdekessé tenni számukra, amilyenné csak lehet. Hiszen jobban készülők ezekre az összejövetelekre, mint a saját vizsgáimra. Aztán ez az eredmény!

Elpanaszoltam a dolgot a tisztelendő úrnak, aki néha eljön és tart a leányoknak egy-egy kis előadást.

— Ezeknek a leányoknak a lelkével többet kellene foglalkozni, — mondta válaszul. — Egy tapasztaltabb, anyai lelkületű vezetőre volna szükségük, aki a szívükbe lát és irányítani tudja őket. Kérem, ne haragudjék ezért a megjegyzésemért, — tette hozzá, mikor látta, hogy kissé megütköztem a szavain, — de az ilyen munkára nemcsak az érettségi, hanem még az egyetem sem képesít. És a jóakarat sem elég hozzá. Ez egy olyan munkaterület, amelyre külön kell készülni. Vigasztalására azonban azt is hozzátehetem, hogy még akkor sem lehet száz százalékos eredményt várni soha. Ha egy ilyen csoportból csak néhányat is sikerül megnyernünk, irányítanunk és visszatartani

a bűnrevezető alkalmaktól, már nem mondhatjuk, hogy kárbaveszett a fáradtságunk. Sőt még a lát-szólag elveszettekről sem tudhatjuk, nem állítja-e meg őket valamikor a lejtőn épen egy olyan gondolat, amelyet itt kaptak. Az Úristen szántó-földjén, a lelkekben sokszor lassan érik meg a vetés. Nem szabad elkedvetlenednünk, ha mi talán nem is látjuk a beérését annak, amit mi vetettünk. Gondolja csak meg, mi történnék, ha a jó Isten is olyan türelmetlen volna, mint mi és amikor visszaélünk a kegyelmeivel, azonnal otthagyna bennünket és nem törődne többé velünk!

Belátom, hogy a tisztelendő úrnak igaza van, de engem mégis nagyon elkedvetlenít ez az eset. Fáj a hálátlanság és bánt, hogy így kijátszanak.

•

Ma egy ártatlan, tisztalelkű falusi leányról olvastam fel egy történetet a leányaimnak. Egy leányról, akit a városi élet sok kísértése bűnbe, csalódásba, majd végül halálba vitt. Szépen megírt, megható kis történet volt. A leányok csendben hallgatták, de ahogy olvasás közben föl-fölpillantottam, majdnem minden arcon más kifejezést láttam. Volt, aki nyugodtan, látható érdeklődéssel figyelt és valószínűen csak magára a történetre gondolt. Láttam könnyes szemeket is. Néhányan azonban furcsán, valami gúnyos vonással az ajkuk szélén, összemosolyogtak. Alighanem épen nekik szólt a lecke és ők megértették, de megszívelelés helyett mulattak rajta. És akadt egy leány, aki közönyt mutatva a levegőbe bámult, de ujjai olyan ideges remegéssel babráltak az asztalon, hogy hirtelen megdöbbenés szakadt reám: Ez a leány talán magára ismert ebben a történetben! — És félelem fogott el egy olyan szakadéknak

a megsejtésére, amelyet én nem ismerek és . . . nem is egészen értek. Zavarba hozott ez a különböző hatás és magam sem tudtam, fűzzek-e a történethez néhány szót, vagy se. Végül is jobbnak láttam nem szólani. Azokkal a gúnyos mosolyokkal és azzal a színlelt, de talán büntudatos közönyvel nem mertem szembeszállni.

És ebben a pillanatban megérezttem, hogy az ilyen munkában csakugyan akadály a tapasztalatlanság. Ezek a leányok ugyan még nálam is fiatalabbak, de mintha bizonyos tekintetben mégis . . . idősebbek volnának. Azt hittem, a tanultságom elég ahhoz, hogy tanítsam, vezesse őket. De tévedtem. Az emberek nem ügýiratok, melyeket meghatározott előírás szerint elintézhünk. Minden ember külön kezelésmódot kíván. De ehhez előbb ismerni kell a lelküket. És én . . . még a magamét sem ismerem.

Igaza van a tisztelendő úrnak: a szociális munkába nem szabad előkészület nélkül beugrani. Félek, hogy eddig csak sok, de nem hasznos munkát végeztem. Mennyit dolgoztam és mennyi . . . kötelességet elmulasztottam; és talán hiába.

Olyan szomorú vagyok.

XVII.

December 8. A Szeplőtelen Fogantatás ünnepe. Délután bent voltam a Kongregációban, hogy a többiekkel együtt megújítsam a följajlásomat. Milyen varázsa van egy ilyen napnak: elmosott bennem minden keserűséget. Reggel gyóntam és áldoztam s utána úgy éreztem, mint ha megfürdött és ünnepi ruhát öltött volna a lelkem. A lelkiismeretvizsgálat alatt rájöttem, hogy minden bajomnak én magam vagyok az

oka. Először is több és nehezebb munkákat vállaltam, mint amennyit és amelyet elbírhattam. Ami pedig egyéb felháborodásomat illeti, annak rúgója a sértett hiúság volt. Vagyis ugyanabba a hibába estem, amivel a többieket vádoltam. Eddig ugyanis az volt a meggyőződésem, hogy csak én egyedül dolgozom magáért a jó ügyért, a többieket azonban hiúság vezeti.

Milyen kevésbé ismeri az ember önmagát! A sok mindenféle külső hatás: emberek, történetek, könyvek, ujságok, munka és szórakozás, szóval minden-minden hagy valami nyomot a lelken s ez a reátapadó sok benyomás lassankint úgy bevonja, mint valami sűrű máz. Alatta, szinte összezsugorodva kuporog a valódi énünk. Mikor aztán egy-egy ilyen jó lelki fürdő leszedi róla a mázt, a lélek kinyújtózik, fellélekzik s boldogan emelkedik fölfelé. Máskor azért olyan türelmetlen és kielégíthetetlen, mert érzi, — ha talán nem is egészen tudatosan — hogy a test foglya és szenved ebben a fogságban; mert voltaképpen szárnyalásra termett és csak a magasságokban érzi jól magát. Mikor így egy-egy ünnepen sikerül kiszabadulnia és felszállnia, egyszerre megváltozik körülötte az egész világ; felülről mindent másképpen lát. A hétköznapi földhöz tapadó eseményei olyan kicsinyekké válnak előtte, mint a repülőgép utasainak szemében a lent hagyott emberek, városok és vidékek.

Nem először érzem ezt a hatást. Különösen Mária-ünnepéken fog el. Mert a boldogságos Szűzből valami csodálatos erő árad. Elég egyetlen komoly, elmélyedő pillantást vetnem reá, máris érzem, mint vonz magához egyre erősebben, szinte ellenállhatatlanul. És ez a vonzás olyan jó, olyan elpihentető. S ahogy elnézem eszményi

szépségű, anyai jóságot sugárzó alakját, mintha lassankint kilépnék önmagamból és közelednék felé. És a közeledés arányában növekedik bennem a vágy, hogy . . . jó legyek. Igazán jó. Minden mellékgondolat nélkül, mindig és mindenkihez. Egyszerre olyan kicsinyesnek látom sértett hiúságomat és egész elkeseredésemet. Sőt szégyenkezem is miatta. Hát fontos az, hogy milyen munkát végzek és, hogy elismerésben részesülök-e? Hogy szerephez jutok és érvényesülök-e? Hogy közvetlenül élvezhetem-e munkám eredményét? . . . Istenem! Milyen mellékes mindez, ha igazán, őszintén jó akarok lenni. Csak jó és semmi más.

Szűz Mária sohasem szerepelt. A Magnificat-on kívül mindössze öt szavát őrizte meg számunkra az Evangélium. De — ahogy ünnepélyünk szónoka hangsúlyozta — ezek sem amolyan lepkeszárnyak könnyedségével és gondtalanságával elszálló női szavak, hanem egy elmélyedő hallgatásban nevelődött lélek megnyilatkozásai voltak s a megváltás történetének mintegy határállomásait jelzik: a megtestesülés, a tizenkét éves Jézus az írástudók között, az első csoda a kánai menyegzőn. Alighogy Jézus kilép a nyilvános életbe, Mária eltűnik mellőle és csak a keresztfá alatt látjuk őt viszont.

És ez a rejtett élet mégis olyan csodálatosan kivirágzott, — mondta az elragadtatás lelkesülésével a szónok — hogy szépségével és gazdagságával elárasztja egész keresztény életünket s századokon keresztül mind e mai napig a legnagyobbalkotásokra ihleti a művészeket. Miért? Mert nem külsőségekből, hanem Istenközelségből táplálkozott; olyan értékekkel telt meg így, aminőket kint a világban nem sze-

rezhetett volna meg soha. Ki tudná még csak elképzelni is, a kegyelmi kincseknek milyen ki-
meríthetetlen bányája lehet a Szent Szűz, akit
Isten hírnöke már a megtestesülés előtt „malasztal
teljes”-nek nevezett, s aki a Jézussal töltött
harminc esztendő alatt állandóan gyűjtötte és
„őrizte szívében” a fönséges isteni ígéret és
megnyilatkozásokat. Csoda-e, ha immár tizen-
kilenc évszázad óta állandóan milliók és milliók
merítenek ebből a kifogyhatatlan gazdagságú szív-
ből s ha a tökéletes női eszményt kereső művész-
szemek mindig új meg új szépségeket fedeznek
fel csodálatos lényén! És csoda-e, hogy amikor
imánkkal hozzá, minden kegyelem közvetítőjé-
hez fordulunk, mindnyájan érezzük, amit egy
költői lelkű, tudós jezsuita atya ezekkel a gyö-
nyörű szavakkal fejez ki: „A Rosa mystica, a
titkos értelmű rózsza kertjébe léptünk. Ahol a
Hatalmas lelke jár, aki a szívekben építi fel
történelemalkotó műhelyét”.

Ha a szónok nem mondta volna, akkor is
érezném ennek a gondolatnak mindnyájunkat, —
de engem külön is — érintő tanulságát. Hogy
mi az? Egyetlen mondatban kifejezhető: Benső
élet nélkül nincs, nem lehet értékes, hasznos
külső élet!

Az Úr Jézus csak egyszer szól bele a női
életbe s akkor is Márta túlbuzgóságát feddi meg
a lábainál ülő és isteni szavára figyelő Máriával
szemben.

Bennem is Márta túlbuzgósága dolgozik, de
sajnos . . . az ő nagy szeretete nélkül. Mert ő
legalább Jézusért fárad, míg én . . . ? Azért,
hogy ne unatkozzam, hogy kikerüljem a házi-
munkát, amit nem szeretek, hogy társaságba jus-
sak, hogy . . . igen, hiába tagadnám, kicsit azért

is, hogy alkalmam nyíljék szerepelni és, hogy mutatósabb munkát végezzek. Hát ezek az indokok bizony nem valami főségesek! És talán éppen ez az oka, hogy a legcsekélyebb csalódás, vagy sikertelenség úgy elkedvetlenít. Olyan alacsonyra tűztem a céljaimat, hogy még ha elérem őket, akkor is mélyen lent maradok. Most kezdem érteni, miért nem veszi el a Szűzanya velünk szemben a türelmét soha. Azért, mert ő sohasem lefelé, hanem fölfelé, Istenre néz és így mindenben és mindenkiben csak a jót látja.

Én az ő helyében már bizonyosan régen ott hagytam volna pl. az olyan „Mária gyermeket”, amilyen én vagyok. Ő ellenben mindig újra meg újra utánam jön és kézen fog. Hol egy szentbeszéd útján szól a szívemhez, hol valami beszélgetésen át juttat hozzám egy-egy gondolatot, vagy, mint pl. most is, utamba küld valakit, hogy az elhívjon az ő ünnepére. Mert jól tudja, hogy az ilyesmi mindig nekilendít kicsit a magasságoknak. De én hálátlan mindig kiszakítom magamat a kezéből és világgá szaladok. Milyen jó, hogy az ő türelme sohasem fogy ki, hogy mindig visszahív.

Azt hiszem, így tesz mindenkivel, aki valamikor oltalmára bízta magát, sőt talán — nem talán, bizonyosan — megpróbálkozik még azokkal is, akik sohasem fordultak hozzá. Milyen sokan, milyen mérhetetlenül sokan érezhették már az ő édes, meleg anyai szívére való hazatalálás örömét és megnyugvását, amíg hosszú évszázadok folyamán összegyűltek azok a gyönyörű, sokatmondó nevek, melyekkel a lorettói litániában segítségül hívjuk őt! Jó tanács anyja, nagyhatalmú szűz, irgalmas szűz, hűséges szűz, betegek gyógyítója, bűnösök menedéke, szomorúak vigasz-

talója, keresztények segítsége . . . Én most különösen a „hűség” Szűzhöz fordulok, hogy segítsen megtartani neki tett és mindig újra feledésbe menő ígéretemet.

XVIII.

Ma délután legnagyobb meglepetésemre beállított hozzám Lulu. A nyár óta nem találkoztunk. De akkor is meglehetősen erőltetett, majdnem feszültnek mondható viszony volt köztünk, ami a születésnapján kezdődött az ő részéről és a nyáron még jobban kiélesedett az én részemről.

Azt sem tudtam, milyen arccal fogadjam. De az első pillanat meglepetése után úgy gondoltam, hogyha már egyszer eljött, mégsem lehetek hideg hozzá. Ő alighanem észrevette a zavaromat, mert mindjárt ezzel kezdte:

— Azért jöttem, hogy bocsánatot kérjek és egyúttal köszönetet mondjak neked is a boldogságomért.

Ezt olyan kedvesen és természetesen mondta, hogy minden neheztelés eltűnt a szívemből. S mikor még hozzá azt láttam, hogy valami kis meghatottság is csillog a szemében, úgy éreztem, nem is haragudtam rá komolyan soha. Persze, amit mondott, abból nem sokat értettem. A bocsánatkérésre még csak találtam okot, bár amint később kisült, az sem volt egészen az igazi, de hogy a boldogságán mit köszön nekem, arról sejtelmem sem volt. Sőt mi több, a boldogságáról sem tudtam.

Lulut azonban legkevésbé sem zavarta az a nagy kérdőjel, ami bizonyosan kirajzolódott az arcomon, és kedves közvetlenséggel beszélni kezdett:

— Fogalmad sem lehet róla, mennyire gyűlöltelek azon az estén, amikor Jenő állandóan veled foglalkozott — vallotta be őszintén. — Minden különösebb túlzás nélkül állíthatom, hogy akkor készségesen belefojtottalak volna abba a bizonyos, sokat emlegetett kanál vízbe.

Úgy lefegyverezett ezzel a közvetlenségével, hogy szinte önkénytelenül csúszott ki a számon:

— Akárcsak én a nyáron!

Mind a ketten elneveltük magunkat s talán még sohasem szerettük egymást annyira, mint ebben a pillanatban. Majd Lulu elkomolyodott és szinte ünnepélyesen folytatta:

— Akkor még nem tudtam, hogy ez az éjszaka fordulópont lesz az életemben és hogy a boldogság, legalább közvetve, éppen rajtad keresztül van útban felém.

És szavaiból lassan kibontakozott az egész kis regény.

Jenő és Lulu már több, mint egy éve szerettek egymást. De nagy akadály állott köztük: ők maguk. Mert kettejük életfelfogása merőben különbözött és sehogysem tudott kiegyezni egymással. Ezért aztán hol találkoztak, hol különváltak az útjaik s ők mindig újra átélték az egymásratalálás örömét és az elváláskeserűségét. Jenő komoly, határozott fiatalember. Már nem gyerek: 28 éves. Meggyőződéses katolikus és kongreganista. Lulu viszont minden kedvessége és melegszívűsége mellett is, bizony kicsit könnyelmű. Azaz most már talán hozzá kellene tennem, hogy: volt. Hiszen a maga módja szerint azért ő is vallásos, de ez nála inkább csak megszokás és külsőség. Egyébként csupa életvágy az egész leány, amiben ugyan egyezik velem, de azzal a nagy különbséggel, hogy míg

ő jókora korszóból merítheti az örömeiket, addig én csak néha jutok hozzá egy-egy gyűszűnyihez.

A mult télen Jenő már kifejezetten házassági szándékkal járt hozzájuk, de éppen ezért elvárta Lulutól, hogy most már hagyjon fel a flörtölésekkel és általában az örökös szórakozáshajszolással. Ő ugyanis úgy fogta föl a dolgot, hogy azért házasodik, mert otthonra vágyik. Ha folyton házon kívül és idegenek társaságában akarna élni, fölösleges volna megházasodnia.

Ebben a kérdésben homlokegyenest ellenkezett a felfogásuk.

— Tudod, — mesélte Lulu — én úgy hozzászoktam már ehhez a szaladgáló élethez, hogy ha véletlenül két napig egymásután nem volt semmi programom, nem találtam a helyemet. Elég hosszú volt ugyanis az egész délelőtt, amit többnyire otthon töltöttem, gondoltam, mit üljek otthon még délután is, ha nem várok vendéget.

Jenő, miután nem sikerült Lulut meggyőznie, egy utolsó, elég merész kísérlethez folyamodott. Tudta ugyan, hogy az rosszul is üthet ki és ő teljesen elveszítheti Lulut, de inkább vállalta az életet nélküle, mint az otthon melegsége nélkül, vele.

Látszólag elpártolt Lulutól és éppen a születésnapj estélyen tüntetően mellém szegődött.

— Mert, amint később elmondta, — folytatta Lulu — te azok között a kevesek között voltál, akik a tölem különböző típust képviselték. Nem festetted ki magadat még az estélyre sem és egészben véve, valami olyan keresetlen, finom egyszerűséget látott benned, ami vonzotta. Nagyon tetszett neki az a boldogság is, ami valósággal sugárzott rólad. Mindjárt sejtette, hogy te nem

szórakozol annyit, mint mi többiek és éppen azért tudsz még igazán örülni.

— Hát ti nem örültök, ha mulathattok? — kérdeztem.

— Örülünk, örülünk, — felelte Lulu — de ebben az örömben azért már benne van a megszokottság unalma. Az édesapám azt szokta mondani, hogy ő még sohasem látott unalmasabb alakokat, mint a mai fiatalokat, mikor mulatnak. De hidd el, akárhányszor nekem magamnak is eszembe jutott már, amit Klári mondott egyszer nálad, hogy nem lehet állandóan habos csokoládéval és krémes lepénnyel élni. Az ember megcsömörlik tőle.

— No és nem félt a te Jenőd, hogy ha olyan sokat foglalkozik velem, naív kisleány létemre még utóbb belészeretek? — tettem fel némi gúnnyal a kérdést. Mert bántott, hogy Jenő valami jámbor kis libácskának nézett és mint ilyet játszott ki Lulu ellen.

— Tévedsz. Jenő egy pillanatig sem nézett naív kisleánynak, — felelte Lulu — csak azt a természetességet találta meg benned, ami bennem hiányzott. Éppen azért merte föltételezni, hogy nem fogsz azonnal tüzet, amint valaki egy kicsit többet foglalkozik veled, mert komolynak és megfontoltnak hitt. Ebben a tekintetben egyébként megnyugtathatlak, hogy a férfiak azonnal, sokszor a kelletténél előbb is észreveszik, ha egy leány érdeklődik irántuk. És Jenő sokkal becsületesebb, semhogy erre ne gondolt volna. Ha pl. csak egy hajszálnyival jobban hozzásimultál volna tánc közben, bizonyosan faképnél hagyott volna. Elhiheted nekem, hogy nagyon tetszettél neki. Persze, ennek a tetszésnek azért a szerelemhez semmi köze.

— No és azután mi történt? — sürgettem a folytatást, mert féltem, hogy az elmondottaknak a hatása, ami tagadhatatlanul kellemes volt, meg-látszik rajtam.

— Hát aztán az történt, hogy semmi sem történt. Jenő egyre ritkábban jött el s mindig csak olyankor, amikor mások is voltak ott. Mindössze egyszer sikerült négyszemközt beszélnem vele s akkor is ezzel vált el tőlem: „Ügylátszik, mi már sohasem fogjuk megérteni egymást.” És azután teljesen elmaradt.

Lulu lehajtotta a fejét és elhallgatott. Mintha ennek az időnek még az emléke is fájdalmat okozna neki. Mikor később újra fölneézett, nem is rejtegette a könnyeit.

— Magduskám, — mondta — a próba bevált. Akkor ébredtem csak rá, amikor Jenő eltűnt az életemből, hogy mennyire szerettem. És talán csak az utolsó ítéleten fogjuk olyan meg-döbbentő világossággal és hirtelenséggel látni minden vétkünket, ahogy mint én akkor fölismertem az okot, amiért Jenő elhagyott . . . Ma már fel sem tudnám sorolni valamennyi egymásnak ellenmondó érzést, ami akkor kavargott bennem: harag, szerelem, dac, vágyódás, megbántott hiú-ság, engesztelni vágyó alázatosság, kétségbeesés és titkos reménykedés . . . Nem is értem, hogy éltem át az ezután következő időt. A büszke-ségem ugyan nem engedte, hogy kifelé mutassam az összetörtségemet, de a lelkemben, belül folyton sírtam. Egyre több időt töltöttem otthon. Elolvas-tam az összes könyveket, amiket Jenő valaha dicsért előttem, megrendeltem azokat a lapokat, amiket ő járat, leültem játszani a kis húgommal, mert ő is gyakran eljátszogatott vele, előkerestem a hang-jegyeim közül azokat, amiket ő szeretett és . . .

elajándékoztam, vagy átalakíttattam az összes ruháimat, amiket ő feltűnőnek tartott. Hónapokon keresztül az volt a főfoglalkozásom, hogy megszeressem azt, amit ő szeret. Még akkor is, amikor már remélni sem mertem, hogy visszatér . . .

Ahogy néztem és hallgattam Lulut, elcsodálkoztam, mennyire megváltozott. Csak most vettem észre, milyen más, mennyivel szerényebb az öltözete is. Most is választékosan finom volt, mint mindig, de hiányzott róla az a bizonyos különlegesség, aminek azelőtt feltétlenül rajta kellett lennie, csak azért, hogy utána nézzenek az emberek.

Már nyelvemen volt a megjegyzés, hogy „hiszen a nyáron mégis . . .!” — de még idejében elhallgattam. Tapintatlanság lett volna éppen most bolygatni ezt a kérdést.

Ő azonban, mintha csak olvasta volna a gondolatomat, egyenesen arra felelt:

— Nem is képzeled, mibe került nekem a nyáron fenntartani a látszatot. Hányszor megszöktem a társaságtól az erdőbe, hogy egyedül lehessenek a gondolataimmal. De ebből is baj lett. Mert ott találkoztam Ferivel. És ezért, igen Magduskám, ezért kell most bocsánatot kérnem tőled. Mert akaratlanul megfosztottalak a barátodtól . . .

Megfogta kezemet és kérlelően tette hozzá:

— Bocsáss meg; igazán nem kacérságból tettem.

Visszahúztam a kezemet és szomorúan legyintettem:

— Hagyd el. Én nem voltam szerelmes Feribe. De ő nagyon szeretett téged. Boldogtalanná tetted. — Elfordultam, mert könnyek égették a szememet.

Lulu komolyan maga elé nézett egy darabig, majd csöndesen mondta:

— Tudom. De nem tehetek róla. Talán éppen azért szeretett meg, mert olyan szomorúnak látott. Ő volt az egyetlen, aki tudott a bánatomról. Amikor az erdőben először rámtalált, sirtam. Nem titkolhattam előtte, hogy fáj a szívem. Lassan elmondtam neki mindent. És ő olyan szeretettel és megértően vigasztalgatott. Eljött velem mindenüvé. Ha nagyon komolynak talált, tréfált, bolondozott, könnyező csacsifejeket rajzolt és tartott a szemem elé, hogy megnevettesen. Ő tartotta bennem a lelket. Közben megszeretett. Titokban talán azt remélte, hogy elfelejtem Jenőt és előbb-utóbb viszonzni fogom az ő érzelmeit. Persze, fájdalmam önzésében én erre nem gondoltam. Csak akkor eszméltem rá, mikor már későn volt.

— Ó, hát így történt! — szaladt ki számon a hirtelen megértés. Most éreztem csak át igazán, mennyire fájhatott Ferinek, mikor Lulut vádoltam. Ezért hidegült annyira el tőlem. Megérdekeltem. De az ember rendszerint az előítéletek elfogultságával, csupán a külső látszat után ítél. Olyan nehéz a látszattal szembeszállni, mikor az ítéletünket minden megerősíteni látszik. Hogy meg voltam én is győződve az ítéletem helyességéről Luluval szemben. És íme! Tulajdonképpen nekem kellene bocsánatot kérnem tőle.

— Ami azután következett, — folytatta Lulu — arról már alig tudok számot adni. Váratlanul megérkezett Jenő és én magam sem tudom hogyan, mindjárt első találkozásunkkor tisztában volt a változással. A többi azután már olyan, mint egy szép álom. Eljegyeztük egymást. Teljesen csöndben. Jenő akarta így és én örültem

neki. Most már átérzem vele együtt, hogy kettőnk összetartozásának a boldogsága nem tartozik idege-
nekre. Minek hivatkozni vele. Egyedül neked
mondtam el a történeteket, mert úgy éreztem, hogy
neked tartozom vele.

— És mikor lesz az esküvőtök? — kérdez-
tem.

— Februárban — felelte. És ahogy azután
beszélni kezdett jövőendő otthonukról, terveikről,
valósággal megtelt a szoba a boldogságával. Ez
csendült ki minden szavából; a szemében fel-
felvillanó kis örömtüzek szinte világítottak. A
könnyelmű, másokkal nem sokat törődő, önző
Lulu meghalt. Aki mellettem ült, az egy szeretet-
ben felolvadó, odaadó, áldozatokra is kész Lulu
volt.

— Jenő azt mondja, — folytatta — hogy
nekem egy másik Máriává kellennem. Ahogy
a pap az oltárnál, mint „alter Christus”, egy
másik Krisztus mutatja be a legszentebb áldoza-
tot, úgy a nőnek az otthon oltáránál egy másik
Máriának kell lennie. Mert csak így lehet az ott-
honból egy másik názáreti ház. És a mienk az
lesz; azzá kell lennie . . .

— De hisz ez lehetetlen! — kiáltottam fel.

— Miért volna lehetetlen? — kérdezte Lulu.

— Ha az eszményt a maga tökéletességében telje-
sen nem is érhetjük el soha, de viszonylagosan
megközelíthetjük. Ha én a saját körülményeim
között, a magam lehetőségeinek erejéig megvaló-
sítom életemben az ő erényeit, akkor már „másik
Mária” vagyok. Mert hiszen, ha egy milliomos
egész vagyonát és egy koldus utolsó fillérét adja
oda, az összeg, amit adtak, különböző ugyan,
de ez nem változtat azon, hogy mind a ketten
mindenüket adták oda. Már pedig ez a lényeges.

— Persze, — folytatta elgondolkozva — az ilyen könnyelmű kis jószágoknak, mint amilyen én vagyok, nem lehet egyszerre teljesen átalakulnia. Azért kiválasztottam egy erényt, ami a többi mind könnyebbé teszi. Szűz Mária élete a legteljesebb odaadás. Hát én ezzel kezdem. Nem is olyan nehéz, mint az ember első pillanatban gondolja. Mert női természetünknek tulajdonképpen ez az alapvonása! De nőiesnek lenni ma nem modern dolog és azért ezt a jellegzetes vonást mindenáron el akarjuk tüntetni magunkból. Pedig hidd el, Magduskám, *„csak akkor lesz az élet érdemes, ha odaadjuk“*.

— Te is ismered ezt a verset? — csodálkoztam.

— Jenő olvasta fel nekem, — mondta ragyogó tekintettel Lulu. — Te ezt ma még talán nem érted, de majd megérted, ha egyszer igazán szeretni fogsz.

— És mondd csak, — kérdeztem — nem tartod egy kicsit lealacsonyítónak, hogy Jenőt nem elégíti ki, amilyen vagy, hanem azt kívánja, hogy olyanná légy, amilyennek ő látni akar?

Lulu megütközéssel felelte:

— Lealacsonyítónak? Talán annak tarthatnám, ha az eszménye valami filmdiva, valami férfihódító démon, vagy más hasonló lenne. De hogy találhatnám lealacsonyítónak, hogy a legkövetkezőbb női eszményhez hasonlóan szeretne látni engem! Magduskám, az egész emberiség sorsa azon múlik, ki a férfiak eszményképe és a nők mennyire közelítik meg azt . . .

— — — — —
Lulu, a boldog, az új Lulu már régen elment. De az én szívemben még mindig ez a

néhány szó zeng tovább: „majd megérted, ha egyszer igazán szeretni fogsz.”

Vajjon fogok-e? . . . És kit? . . . Lesz-e valaki, aki női eszményképét akarja látni bennem? És ez az eszménykép fönséges lesz-e vagy . . .? Csupa olyan kérdés, amire csak a jövő adhat feleletet. Erre a jövőre pedig összetett kézzel nem várhatok. Élnem kell addig is. És azután is . . . bármilyen lesz is a felelet.

Odaadás! Ha nincs kinek, akkor valaminek . . . Szeretni! Ha nincs kit, akkor valamit.

Igen, ez az! Munka és szépség. Ez a kettő talán betöltheti az életet akkor is, ha az a valaki, akit várunk, nem jön el soha.

Ki kell lépnem egyoldalúságomból és szűk látókörömből. Tanulni és dolgozni fogok, de közben szeretni és élvezni akarom az élet

MARTON L.

szépségeit is. Az igazi, nemes szépségeket: irodalmat, zenét, képzőművészeteket és az egész ismeretlen világot, amiből eddig alig láttam valamit.

Nemsokára egy új esztendő köszönt reám és én 21 éves leszek. Külföldön sokhelyütt ez a nagykorúság ideje. Én is be akarom fejezni kiskorúságomat. Új életet kezdek. Öntudatos, tartalmas, szép életet.

MÁSODIK RÉSZ.

MÉLYSÉGEK SZÉLÉN.

I.

Imádságos áhítat tölti be a szívemet. Olyan, amilyen csak a természet gyönyörű templomában fog néha el. Hangversenyről jövök. Beethoven halhatatlan muzsikája zsong bennem. Szinte már nem a földről való szépség! Valami a legtisztább magasságokból! Ebben a pillanatban azt merném mondani, hogy boldog vagyok.

Most, itt a szobám csendjében újra átélem az egész „sors szimfóniát”. Az a négy ünnepélyes hang, mely annyiszor és olyan sokféle változatban tér vissza benne, hogy mint a sors, bezörgessen életünk ajtaján, eljött velem haza és a lelkemben kopogtat tovább.

Nem vagyok zenész. A klasszikusokat nem partitúrával a kezemben hallgatom. De hála azoknak, akik nem gyöngé művésznek, hanem a művészet megértő élvezőjének neveltek, a zene valósággal életté formálódik bennem. Vele együtt félek, aggódok, remélek, vagy lázadozok, vele együtt élem át a vágyódás borongós hangulatait és a szenvedélyek hatalmas kitéréseit és vele lendülök megtisztult lélekkel a magasba, hogy végül, a szimfónia záró akkordjaival együtt győzedelmeskedjem a sors felett.

Úgy érzem, mintha a zene jobba tenne engem. Hatására elpihen bennem minden nyugtalanság és szívemben a csendes öröm békéje árad szét. Ilyenkor mindenkire szeretettel gon-

dolok és szeretnék a boldogságomból adni mindenkinek.

Egyébként, életem most általában a nyugodalmas szépség jegyében folyik. Ha jönnek is az ilyen áhítatos szépségű órák után semmitmondó órák és napok, azért azok sem boldogtalanok. Olyan most az életem, mint fent északon a féléves világosság időszak, mely a teljes sötétséget még éjjel sem ismeri.

És jó ez így. A jövőre nem gondolok, mert nem akarok. Úgyis eljön a maga idején. Megokosodtam. Élvezni akarom a jelent. De nem akárhogy. Szépen, lélekkel, emberhez illően.

Délelőttönkint a hivatalban dolgozom. Szívesen teszem; a munkám érdekel. A délután és az este pedig az enyém. Teljesen az enyém.

Bizonyára vannak, akik zajosabban élvez-

nek, de azokban aligha olyan eleven a szépség átélésének az öröme, mint bennem s aligha él bennük ez az öröm napokig tovább. Én legalább nem egyszer tapasztaltam, hogy éppen a leghangosabb és legvidámabb multságok valami elégedetlenséghez hasonló érzést hagynak maguk után. Talán éppen arra akar figyelmeztetni ez az érzés, hogy inkább lelki örömök keresésére induljunk. Ezt a figyelmeztetést, sajnos, kevesen értik meg. Én megértettem.

Ó, be szép volt ez a mai este is! Nem adnám oda egy tucat bálért. Úgy sajnálom azokat, akiknek a zene csak hangokat, vagy éppen zenével kísért szöveget jelent s az, ami bennük isteni, nem zeng a lelkükben tovább! . . .

•

Megjött a hivatalba az új osztályvezetőnk. Úgy negyven év körül lehet. Talán még annyi sincs. Jómegjelenésű, de kissé komor, sötét tekintetű. Mintha jövetelével egy sötét felhő húzódott volna a fejünk fölé.

Különben nekem igazán mindegy, hogy milyen. Egyénileg semmi dolgom vele.

•

Ma délután rendet csináltam a fiókjaimban. Egyikben megtaláltam egy régi Mária-érmemet, amit azelőtt a nyakamon hordtam. Jó néhány éve már, hogy letettem. Emlékszem, valaki egyszer megjegyzést tett rá. Valami ostoba megjegyzést. Hogy talán ez a szerencse-amuletted? . . . vagy ilyesmit. Hasonló megjegyzés elkerülése végett a kis érmet hosszabb láncra tettem és a ruhámon belül hordtam. De mivel mélyebb kivágású ruháknál még így is kilátszott, hát inkább

teljesen félretettem. Végre is, ez csak külsőség; a vallásosság nem ezen múlik.

Rendezgetés közben elgondolkoztam az idő múlásán és azon, hogy életünkből mennyi mindent magával visz: ábrándokat, csalódásokat, nagy nekilendüléseket, akarásokat . . . És milyen kicsinnyé válik idővel sok minden, ami valamikor olyan nagyon fontosnak látszott.

Nevetnem kell, ha pl. eszembe jut, micsoda tragédiának éreztem, mikor a munkásleányaimból nem sikerült néhány hónap alatt szenteket nevelnem. Szenteket! Mintha lehetséges és jó volna a világot zárdává alakítani! Ma már látom, hogy nem „szent”, hanem „jó” emberek kellenek. Jó pedig lehet az ember szentség nélkül is.

Hiszen én azért vallásos vagyok ma is. Csak nem olyan apácásan. A vasárnapi misét komolyan nélkül nem mulasztom el soha, s gyónni és áldozni évente kétszer is megyek, pedig csak egyszer volna kötelező.

Egy dologban mindenesetre felszabadítottam magamat, és ez az olvasás. De ez csak természetes. Egy 27 éves intelligens leánynak már megvan a maga kialakult véleménye mindenről, mit árthat tehát neki akármilyen könyv is! Holmi ponyvát úgysem olvasok; azt tiltja a jó ízlésem.

Érthetetlen, hogy Katinka olyan elfogult maradt ebben a tekintetben. A szüleimet még megérttem; ők a régi világból valók. De Katinka már a fiatal generációhoz tartozik! Persze, korán férjhezment, azután jöttek a gyerekek, hát valahogy megállt és nem haladt a korral. Ma már őt sem látom olyan tekintélynek, mint 6—7 évvel ezelőtt.

•

Megnéztem az Új Modern Művészek kiállítását. A képeknek majdnem a fele női akt. Nem sok figyelmet fordítottam rájuk, mert nem szeretem őket. Magam sem tudom miért. De azután találkoztam egyik fiatal kiállító művésszel, aki valósággal akt-rajongó. Igyekezett meggyőzni, hogy ellenszenvem csak belémnevelt elfogultság, amin még nem emelkedtem túl. Ezt a vádat nem hagyhattam magamon száradni, biztosítottam tehát, hogy az elfogultságon én már régen túl vagyok. Az igazat megvallva, nem voltam egészen őszinte, mert az aktokban engem valami mégis csak zavar. Nem tudnám megmondani, hogy voltaképpen mi. De annyi bizonyos, hogy láttukra valami belső szégyenkezés-féle fog el. Egyik-másikról önkénytelenül úgy kapom el a tekintetemet, mint mikor az ember véletlenül benyitott valakihez, aki nincs felöltözve. Jól tudom, hogy az emberi test szép, nincs rajta semmi megbotránkozni való és — ahogy a művész mondta — a festőnek semmi oka sincs rá, hogy felöltöztesse a természetet. Lehet, hogy igaza van és csakugyan a belémnevelt prűdéria dolgozik bennem, amin túl kellene tennem magamat.

.

Nagyon érdekes vita alakult ki ma a Lilláék zsúráján. Egyébként náluk mindig nagyon érdekesek az összejövetelek. Valóságos irodalmi és művészeti szalont tartanak. Lilla elvált asszony és az anyjával lakik, aki azonban maga is modern asszony. Ezúttal is, mint rendesen, több író és művész volt a társaságban. Egy színdarabbal kapcsolatban a szerelem került szóba. R. Zoltán, aki ugyan még csak 23 éves, de tehetséges, sőt azt lehet mondani, hogy beérkezett író, azt állította,

hogy a szerelem a világ tengelye, körülötte forog minden. Bizonyítékul felsorolt egy sereg világtörténelmi eseményt, mely mögött látszólag a háttérben, voltaképen azonban a középpontban nő és szerelem állt; továbbá irodalmi műremekeket, melyek szerelem nélkül sohase születtek volna meg és hivatkozott a szépművészetekre, melyeknek örök tárgya ugyancsak a nő és a szerelem. Amiből tanulságképen azt vonta le, hogy valósággal 'az élettel szemben elkövetett bűn a szerelmet az ú. n. erkölcsi, vagy éppen vallási törvények kicsinyes, szűk keretei közé szorítani. Szerinte ez annyit jelent, mint bilincsekbe verni a nagyság, a tehetőség, a művészet ihlető génuszát.

Egy rendkívül rokonszenves hölgy, akit ma először láttam Lilláéknál, és akit ismerősei Júliának szólítottak, megjegyezte, hogy bár a szerelem sok jónak, de még több rossznak volt az okozója, amire szintén a világtörténelemből sorolt fel, az előbbieknél semmivel sem kisebb példákat. Arra is tudott bizonyítékokkal szolgálni, hogy a szerelem távolról sem az egyetlen nagy tettek, vagy alkotásokra ihlető erő. Sőt még szerelem és szerelem között is különbséget kell tenni s hivatkozva arra, hogy Zoltán többek közt a „Divina Commedia“-t is említette, megjegyezte, hogy éppen Dante szerelme nem azonosítható azzal, amelyről, mint világmozgatóról az ifjú író beszélt. Dante ugyanis Beatriceben a női eszményt látja, azt az igaz értelemben felfogott „örök nőiességet“, amely őt a jóról a jobbra vezeti. Hiszen a vezetést a legeszményibb világ kapujában veszi át. Ami talán mégis más, — folytatta — mint mikor a hőst a szenvedély hajtja s a művészt a nőnek csupán a teste ihleti meg. A festőművészet legnagyobb alkotásait a vallás ihlette meg, közép-

pontjában a legtisztább és legtökéletesebb női eszménnyel, Szűz Máriával. Hogy erkölcsstelen koroknak képei, szobrai és írásai (úgy, mint pl. ma is — tette hozzá mintegy zárójelben) úgy mutatják be a nőt, mint akit az Úristen csak testnek teremtett és a lelket kifelejtette belőle, az lehet ugyan tükre és szegénységi bizonyítványa bizonyos koroknak, de semmiesetre sem tengelye a világnak. Mert, amint mélyenjáró bölcselők már sokszor leszögezték s egyikük egy most, nemrégiben megjelent nagyszerű könyvében újra hangsúlyozza: „az örök nőiesség igazi varázsának titkát a nő *lelke* rejtí magában”.

Júlia szavai láthatóan zavarba ejtették a fiatal író. Eddig úgylátszik ahhoz volt szokva, hogy állításait, különösen a nők, minden kritika nélkül elfogadják és az ismertnevű írónak kijáró tisztelettel hódoljanak neki. S íme, most éppen egy nő merészkedett olyan határozott biztonsággal szembeszállani vele, amellyel szemben az ő gőgös, de úgylátszik, nem valami alapos tudása és divatos, hetyke frázisai nem vehették fel a versenyt.

Ahogy már ilyenkor szokás, úgy ütötték el a kérdést, hogy más irányba terelték.

— Önagysága, amint látom, azok közé tartozik, — vette most fel a szót egy festőművész — akik a testet erkölcsstelennek tartják és a legművészibb aktot sem tűrnék meg a lakásukban.

Címzett önagysága azonban nyugodtan felelte:

— A test Isten remekműve, tehát szép. Csak az nem szép, ahogyan némely ember nézi. A kép pedig nemcsak a tárgyat mutatja, hanem elárulja azt is, hogy a készítője hogyan látta. Amiből következik, hogy az akt éppúgy lehet erkölcsös és erkölcsstelen, mint minden emberi

mű. — Azután mosolyogva tette hozzá: — Megnyugtatóm elárulom, hogy odahaza a dolgozószobámban is van egy akt. Tizian „égi és földi szerelme”. Nem messze tőle, ugyancsak Tizian „Assuntája” függ. Minden erkölcsi felháborodás nélkül, igazi, tiszta művészi élvezettel nézheti az ember mind a kettőt.

— Azt elhiszem, — mondta most lekicsinylő kézlegyintéssel a festő — hiszen Tizian már 80 év körül járt, amikor az „égi és földi szerelmet” festette.

Júlia erre tréfás gúnnal meghajolt:

— Köszönöm, hogy igazolja állításomat. Azon a Tizian-képen valóban érzik, hogy festője tisztult, emelkedett lélekkel festette.

A társaság nevetett. Nem tudom, érezte-e más is, amit én, hogy itt, a könnyű szavak mögött két világnézet ütközött össze és hogy a fiatal titán maradt alul.

Talán ők észre sem vették. Legalább is ez legkevésbé sem gátolta őket abban, hogy Júliát, távozása után, fölényes gúnnal el ne intézzék.

— Bizonyos koron felül mindenből erkölcs-bíró lesz — jegyezte meg az egyik.

— Még akkor is, ha 10—15 évet letagad az életéből, — szellemeskedett egy másik.

Lilla, nem tudom, meggyőződésből-e, vagy csak a vendéglátót kötelező udvariasságból, az eltávozott vendég védelmére kelt:

— No, no! Júliának még nincs mit letagadnia és ő különben is felüláll az ilyen kicsinyes-ségen.

Zoltán fölvetette a fejét. Most, az ellenség távozása után ismét biztonságban érezte magát, egy gúnyos megjegyzést tehát neki is kellett tennie:

— Azért már savanyú lehet neki a szőlől!
Az Új Modern Művészek egyike pedig, éppen az, akivel a kiállításon találkoztam, egyenesen hozzám fordulva mondta:

— A felől mindenestre bizonyosak lehetünk, hogy a mi kiállításunknak még az utcáját is elkerüli. Nem gondolja?

A hirtelen kérdés zavarba ejtett.

— Lehet — feleltem. Majd minden meggyőződés nélkül, valami tudatalatti önvédelemből, könnyedén és meggondolatlanul odavettem: — Pedig azt ugyan nyugodtan megnézheti akárki . . .

Hazajövet elgondolkoztam a hallottakon és egyszerre megvilágosodott előttem, mi volt az, ami azon a kiállításon olyan furcsán bántó, szinte visszariasztó hatást váltott ki belőlem. Azokon a képeken festőik erkölcsi felfogásának az alacsony-sága érzett. Mint ahogy Júlia mondta, ők a nőben csak a testet látják. Milyen megalázó ez reánk nézve! És én . . .

Hirtelen eszembe jutott a fiatal festőnek adott válaszom, mely minden jelentéktelensége mellett is csatlakozást jelentett az ő felfogásához. Holott lélekben egyáltalán nem vagyok vele. Közönséges sznob voltam. Szégyeltem annak látszani, aki vagyok. A bennem rejtőző természetes jóérzés meghátrált a gőgös butaság hangoskodása előtt . . .

Olyan kicsinynek és nyomorultnak érzem magamat. Átborzong rajtam, mit érezhetett Péter, mikor harmadszor szólalt meg a kakas és ő rádöbbsent, hogy megtagadta Krisztust!

II.

Az új főnök, dr. B . . . ma odajött hozzám és megdicsérte a munkámat.

— Kisasszony, — mondta — külföldre szóló levelei és egyéb írásai kitűnőek. Hol tanulta meg ezeket az idegen nyelveket ilyen tökéletesen?

Megmondtam; de hozzá tettem, hogy már gyermekkoromban kezdtem meg a nyelvtanulást.

— Mindenesetre érzéke is van hozzá, — mondta erre ő. — Sokat olvas is úgy-e?

— Elég sokat, — feleltem.

— És mit szeret leginkább? — kérdezte.

Nem tudtam, mit feleljek. Fogalmam sincs róla, milyen gondolkozású ember s ha most olyasmit mondok, amit ő nem szeret, elrontom a rólam alkotott jó véleményét.

— Szívesen olvasok minden irodalmilag értékes könyvet, — feleltem óvatosan.

— Természetesen szépirodalmi?

— Többnyire azt. De szoktam olvasni komoly értekezéseket is. — Ezt azért tettem hozzá, mert utolsó megjegyzéséből némi kicsinylést olvastam ki.

Erre elmosolyodott, de többet nem szólt. Átment a másik asztalhoz és Vilmával is váltott néhány szót. Kevesebbet, mint velem. Valami ügyiratról kért tőle felvilágosításokat.

Nem is olyan barátságatlan ember, mint ahogy gondoltam.

*

Óriási meglepetés! Lajos szerelmes! Fiúknál ezt a család rendszerint utoljára tudja meg. Ha bennünket egy fiatal ember 3—4-szer meglátogat, a familia már hegyezi a fülét és figyel,

mert valami készül. A fiúk nincsenek ilyen ellenőrzés alatt. Nem is lehetnek. Ők folyton eljárnak hazulról; azt sem tudjuk, hová. Hacsak közös ismerősök, vagy ők maguk meg nem mondják.

Lajos maga szólt:

— Magdus, nem jönnél el velem vasárnap délelőtt a Nemzeti Szalonba?

— Elmehetek, — feleltem. — Talán valami különösen érdekes kiállítás van most ott?

— Ami a kiállítást illeti, bizony nem is néztem meg, miféle. Hanem . . . szeretném, ha megismerkednél valakivel.

— Leány? — kérdeztem, ámbár biztos voltam benne, hogy az, mert hiszen, ha fiú volna, egyszerűen elhozná ide.

— Micsoda lángész vagy, hogy eltaláltad, — nevetett Lajos. Láthatóan megkönnyebbült, hogy a kérdésnek ez a része ilyen egyszerűen elintéződött.

Persze nem is lennék leány, ha a következő kérdésem nem ez lett volna:

— Nagyon szereted?

Amire Lajos, hogy minden további érdeklődésemnek elejét vegye, így válaszolt, gyorsan, leckemondó hangon:

— Annus a neve, középtermetű, gesztenyebarna, egy évvel fiatalabb nálad, tanárnő egy magániskolában, de nem sokáig, mert hamarosan feleségül veszem. A többit, amire még kíváncsi vagy, meglátod a Szalonban. Rendben van?

— De még mennyire! De várj csak. Hadd tegyek hozzá a leírásodhoz én is egyet-mást, hogy lásd, milyen jól ismerlek téged. Ime: komoly, borzasztó szolidan öltözködik, angolsarkú cipőt

hord és a haja nincs levágva. Nos, mit szólsz hozzá?

Lajos felelet helyett hirtelen egy csókot cuppantott az arcomra, azután jókedvűen „pá-pá”-t intett és elrobogott. Még csak azt sem árulta el, hogy a szüleink tudnak-e már a dologról, vagy sem. Remélem, hogy én vagyok az első beavatott, hát én sem szólok. Ne mondhassa, hogy a nők nem tudnak titkot tartani.

•

A láttatlanban megrajzolt kép nem egészen sikerült. Az angol sarok ugyan vágott, de angol kosztümhöz nem is illett volna más. Ami a megjelenést illeti, az csakugyan szolid, de ha jól emlékszem, ezt a kitételt én „borzasztó” jelzővel súlyosbítottam, ami semmikép sincs a helyén. Inkább finomat, elegánsat lehetne mondani, mint borzasztót. Az ilyen túlfokozásokat egyébként már bakfis korom óta elhagytam; most is csak azért használtam, mert tudom, hogy Lajos ki nem állhatja; jól esett megbosszantani egy kicsit, de ő ezúttal nem is hederített rá. A komolyság sem illett Annusra abban az értelemben, ahogyan én gondoltam. Egyáltalán nem unalmas, sőt inkább derűs és vidám. Ami pedig leírásom legnagyobb tévedését jelenti: a haja rövid. Amiből nyilvánvaló, hogy a rövidrevágott haját Lajos alighanem csak esztétikai szempontból kifogásolja (sőt azt is csak általánosságban és nem egyéneknél), erkölcsi következtetést azonban nem von le belőle. Szóval, mégsem olyan elfogult, amilyennek hittem.

Örülök ennek a házasságnak. Remélem, Annussal hamarosan jóbarátok leszünk. De azért be kell vallanom, hogy egy kis fájó érzést nem

tudok elnyomni magamban. Hát énreám sohasem kerül a sor? Csak egy évvel vagyok idősebb Annusnál, csinosnak tartanak, ostoba sem vagyok, sőt állásom is van, tehát szerényebb fizetésű férjjel is beérhetném. Azt sem mondhatom, hogy fiatalemberekkel nem találkozom s hogy egyáltalán nem foglalkoznak velem. Bizonyos, hogy ha komolyan akarnám, megfoghatnám egyiket vagy másikat. De nem is próbálom. Érzem, hogy egyik sem az, akit várok. Lulu egyszer, évekkkel ezelőtt azt mondta: Majd ha igazán szeretni fogsz . . . Ez a nagy érzés nálam még nem jelentkezett. Én pedig erre várok.

Várok? Különös! Eddig ez sem volt tudatos bennem. Az utóbbi években, kiváltképen amióta állásom van, igazán kultúréletet élek. Az a tudásvágy, amiről valamikor régen beszélgettünk barátnöimmel, azóta sokat fejlődött bennem és ma már elmondhatom, hogy őszintén tudom élvezni az élet igazi szépségeit. Az unalmat már régen nem ismerem. És amennyire szeretem kultúremberek társaságát, éppenúgy, sőt akárhányszor még jobban élvezem a magányt, amikor olvasgatok, vagy valami kézimunka mellett elgondolkozom és a lelkemben elraktározott hatások újraélednek bennem. Néha egészen tudatosan élvezem a csendnek ezt a meglelevenedését. Szinte azt mondhatnám, hogy ilyenkor boldog vagyok.

És lám, most mégis kisült, hogy a lelkem legmélyén, csöndesen meghúzódva, még mindig él egy régi vágy, ami az ábrándok korában kísértett. Azt hittem, végérvényesen túl vagyok rajta, pedig . . . csak nem engedtem szóhoz jutni. Lajos szerelme felébresztette bennem az alvó Csipkerózsát. És én nem tudom, mit csinál-

jak vele. Ha ébren hagyom, megbontja a szép kultúrharmoniómat. Ha mesterségesen újra elaltatom, félek, hogy akkor sem lesz meg többé az eddigi nyugalmam. Aggódni fogok, hátha felébred magától, sőt mindenek ellenére is.

De azért . . . mégis inkább ezt az utóbbi megoldást választom. Nem akarok várni, várni, mindig csak várni és közben elszalasztani a jelen szépségeit. Ábrándok, álmok . . . Isten veletek!

*

Legnagyobb meglepetésemre anyus ma ezzel a kérdéssel fordult hozzám:

— Nos, hogy tetszett a leendő sógornőd?

— Hát anyus tudja? — robbant ki belőlem a csodálkozás.

Igen. Anyus mindent tudott. Előbb és többet, mint én. Lajos mindjárt kezdettől fogva beavatta titkába.

Furcsa megdöbbenést váltott ki belőlem ez a felismerés. Tehát Lajos, a fiú bizalmasabb anyjával, mint én a leány. S ha végig gondolok barátnőimen, sok esetben ugyanezt látom. Valami különös, fájdalmas idegenség szakadéka tátong ma az anyák és leányaik között. Vajjon mi lehet ennek az oka? Hiszen az én édes jó anyám még nem is olyan öreg és voltaképen igazán, őszintén szeretem. És ha akad is egy és más, amit ő nem szeret a mai világban, alapjában véve azért nem áll olyan idegenül velünk szemben, hogy meg ne értene bennünket. Mindezt tudom és mégis . . . valami elválaszt tőle. Nem tudok bizalmasan elbeszélgetni vele. Talán bennem van a hiba? De hiszen így van ez már évek óta. Magam sem tudom, mikor távolodtam így el

tőle. Igaz, a tanulás, a társadalmi élet, részben a társadalmi munka is, (amiből ugyan mostanában nem nagyon sokat végzek) elszoktatott hazulról és ezzel az anyámtól is. Valahogy elvesztettem a vele való bensőbb kapcsolat fonalát és nem tudom többé megtalálni. Eddig nem is kerestem. Talán észre se vettem. Most egyszerre fáj, hogy Lajost közelebb látom hozzá. Katinka sem szakadt el tőle annyira, mint én. Sőt, mint ha az asszony élet közös gondjai bizonyos tekintetben még közelebb hozták volna őket egymáshoz.

Miért, hogy éppen én, csupán csak én állok a családomban ilyen idegenül. Egy szép napon még majd arra ébredek, hogy az új családtag, Annus foglalja el a helyemet. Meg kellene keresnem ennek az eltávolodásnak az okát. De vajjon érdemes-e keresni? Ha megtalálnám is, változtatna-e az ma már a helyzeten? Valami különös érzés, nem tudom gőg-e, vagy inkább szégyenkezés visszatart attól, hogy most egyszerre közeledjem az édesanyámhoz. Félek, hogy meglepődne, hogy valami megjegyzést tenne, vagy kutatni akarná a szokatlan közeledésem okát . . . és én ma már nem tudnám eltérni, hogy valaki, — még ha az anyám is! — a lelkem legmélyére akarjon látni. Én ma már külön egyéniség vagyok; ahogy a gyermek megszületésekor elszakad testileg az anyjától, úgy szakad el bizonyos idő múlva lelkileg is. Nem mindenkivel van így, az igaz. Vannak anyák és gyermekek, akik között a vérségi viszony mellett valami gazdagabb, szebb viszony alakul ki, ami több az előbbinél. Különös . . . már régen nem gondoltam az Evangéliumra . . . de most egyszerre elevenen magam előtt látom azt a jelenetet, mikor Jézus tanítja a

népet s a nagy tömegben anyja és rokonai nem tudnak közelébe jutni. És valaki jelenti, hogy azok beszélni szeretnének vele. Ő pedig így felel: „Ki az én anyám és kik az én testvéreim? . . . Az én anyám és testvéreim azok, akik Atyám akaratát teljesítik.” — Ez a kitétel gyermekkoromban sokszor bántott engem. A gyermeki szeretet megtagadását láttam benne. Csak most, ebben a pillanatban értettem meg, hogy a már nem gyermek, hanem felnőtt Jézus éppen ezekkel a szavakkal vonta bele édesanyját a lelki rokonságnak minden vérségnél nagyobb, fönségesebb kapcsolatába. Hiszen Máriánál jobban senkisémet teljesítette Isten akaratát! Milyen jól ismerhette Jézus őt, ha tudta, hogy ezek a szavak egy pillanattig sem fognak fájni neki, mert ő igazi értelmükben fogja fel azokat.

Én meg azon töprengök, mit gondolna, mit mondana az édesanyám, ha most egyszerre, minden indoklás nélkül közeledni akarnék hozzá lelkileg is . . . Mi nem ismerjük egymást. Ki az oka? Ő vagy én? Vagy talán a körülmények? . . . Hiába, nem érzek magamban erőt arra, hogy változtassak a helyzeten.

III.

Ma reggel, egy csomagban három könyvet találtam a hivatali íróasztalomon. Mellette borítékban egy pár sor: „Kedves Kisasszony, kiválasztottam könyvtáramból néhány modern könyvet, amit talán még nem olvasott. Gondolom, érdekelni fogja. Most egy hétre elutazom, de hazatérésem után kérem, közölje majd véleményét az olvasottakról. — Üdvözlettel — Dr. B . . .”

Milyen kedves figyelem. Ki hitte volna ezt

arról a komoly, majdnem rideg emberről, aki először olyan különös, szinte nyomott hangulatot hagyott maga után. Hiába, a látszat csal. Tagadhatatlanul jól esik, hogy ilyen sokra tart. Nemcsak azért, mert a főnököm, hanem mert — amint általában mondják — nagyon művelt ember.

Lajos házasságával baj van. Annus protestáns és a szülei nem akarják, hogy reverzálist adjon. Lajos pedig enélkül nem veszi el, bármennyire szereti is. Ő feltétlenül katolikus templomban akar esküdni. Meglepett, hogy ennyire szigorúan veszi a dolgot. Tudtam ugyan, hogy bent van a férfikongregációban, de mégis, mikor az élete boldogságáról van szó, nem volna szabad ennyire kicsinyeskednie. Persze az egész család neki ad igazat és így én sem merek hangosan ellene szólni, de magamban túlzásnak tartom. Éppen a minap volt erről szó egy társaságban. Abban mindenki megegyezett, hogy a vallás szükséges, mert nélküle felborul az erkölcsi és társadalmi rend, de az már azután mindegy, hogy ki milyen formában imádja az Istent. Persze a zárdában nem így tanultuk, de az természetes, hiszen azért zárda. Egyébként talán nem is árt, ha az embert kissé elfogultnak nevelik; az életben ugyanis sok lekopik rólunk, hát így legalább mégis marad valami. Éppen annyi, amennyi szükséges. Én ugyan még most is elég elfogult vallási nézetekkel vagyok körülvéve — legalább is itthon — de ma már elég önállóan gondolkodom ahhoz, hogy eltaláljam a mérsékelt közép-utat.

Sajnáltnám, ha ez a házasság megghiúsulna. Annust nagyon megszerettem. Lajos keresve sem találhatna megfelelőbb feleséget.

*

Egy regényt már elolvastam. Kicsit merész elveket vall a szerelemről. Főleg a nőket illetően. Nem tudtam felfedezni, hol látja és látja-e egyáltalán valahol azt a határt, amelyen túl már az erkölcstelenség kezdődik. Mintha az erkölcsnek még a fogalmát sem ismerné.

•

A második könyvet jobban szeretem, mint az első. Sokkal komolyabb. Néhol valósággal tudományos fejtegetésbe bocsátkozik.

Szó sincs róla, a természet jogait nem lehet csak úgy semmibe sem venni. Nagyon lehetséges, hogy a vénleányok nagyrésze azért olyan hisztériás, mert nem élhette ki a természetes életét. Meg kell ugyan hagyni, hogy hisztériás asszonyokat is ismerek. Köztük olyat is, aki már harmadszor ment férjhez. Nem olyan könnyű ebben a kérdésben eligazodni.

•

Hála Istennek, Lajos házassági ügye rendbe jött. Annus nagynehezen mégis rábírta szüleit, hogy beleegyezzenek a reverzálisba. Nélkülük is megadhatta volna ugyan, hiszen nagykorú, de ő már ilyen. Előtte a család még mindig olyan tekintély, mint kicsiny korában volt. Semmiesetre sem olyan független, önálló egyéniség, mint pl. én, de jobb is így. Mert Lajos nagyon határozott ember. Ha mindaketten keményfejűek volnának, gyakran összekoccannának.

•

A harmadik könyv rendkívül érdekes. Regény akar ugyan lenni, de történés alig van benne. Inkább egy lelki problémákkal foglalkozó

regényírónak az elmélkedései. Ám azért még így, ebben a viszonylagosan könnyű formában is súlyos igazságokat tud mondani. Igazságokat, amikről az ember nem annyira tudja, mint inkább érzi, hogy igazaknak kell lenniök. Szerinte minden lelki megnyilvánulásnak megvan a testi életben a maga oka. Éppen azért, ha természetes indulatainkon, ösztöneinken nem mindig tudunk uralkodni, az csak természetes. Ha tudunk, az annak a jele, hogy az indulat nem volt elég erős. Akaratunk ellenszegülése csak hiábavaló erőpazarlás, mert előbb, vagy utóbb, de végül bizonyosan a természet győz.

Kezdem érteni, miért nem találtam az első regényben azt a határt, ahol az erkölcs végződik és az erkölcstelenség kezdődik. Mert ebben a megvilágításban sok minden nem lehet bűn, amit mi annak nézünk. Az erkölcs természeti adottságunk szerint változik. Vannak, akikben a természeti erők hevesebben dolgoznak s a lélek nem bír velük. És viszont.

Egészen másképen látom ezekután az életet, az embereket, magamat.

Itt volt Katinka és meglátta a könyveimet. Kicsit lapozgatott bennük, majd nagyon komolyan megkérdezte:

— Honnan valók ezek a könyvek?

— Kölcsön kaptam, — feleltem.

— Mégsem kellene így mindenfélét összeolvasnod, — mondta szemrehányóan. — Teljesen kiforgatnak a helyes gondolkozásodból.

— Tévedsz, — vágtam vissza meglehetősen ridegen. — Nem forgatnak ki, csak kiemelnek az egyoldalúságomból és elfogultságomból.

— Ki mondta, hogy egyoldalú és elfogult vagy?

— Senki. Érzem.

Azután, ami még soha sem történt velem, legalább is nem Katinkával szemben, elöntött a harag és heves, vádoló szavak tolultak ajkamra:

— Különben is, nekem már éppen elég volt a gyámkodásból. Hagyjatok békében! Még ha valami veszedelmes lejtőre tévedtem volna, érteném az örökös aggodalmatokat. De hogy a könyvektől miért féltetek annyira, azt igazán nem értem. Végre is nem holmi filléres ponyvát, vagy erkölcstelen regényeket olvasok! Ezek itt mind irodalmilag értékes munkák. Hogy az életet más szemmel nézik mint ti, az bizonyos. De ebből még nem következik, hogy nincs igazuk. Azért, hogy valami más, még nem kell feltétlenül rossznak lennie . . .

Míg én beszéltem, Katinka egyik könyvben lapozgatott. Most azonban hirtelen mozdulattal letette és valósággal megdöbbenés tükröződött az arcán.

Gúnyosan kérdeztem:

— No, mi baj? Talán bizony azt fedeztet fel, hogy ez a könyv indexen van?

Katinka láthatóan felindulásával küszködve felelte:

— Hogy névszerint rajta van-e, nem tudom.

Azt hiszem, senki sem tudhatja kívülről, az indexen szereplő összes kiadványok címét. De ha névszerint talán nem is, tartalmánál fogva föltétlenül az Egyház által tiltott könyvek között van. Öntudatos katolikus embernek ezt meg kell éreznie, fel kell ismernie. De félek, hogy ez az öntudat benned már nagyon gyöngye, ha ugyan egyáltalán van még belőle valami.

— Kérlek Katinka, — feleltem kissé szelídebben, mert meghatott a felindulása és az az önuralom, amivel legyűrte — próbálj megérteni engem. Én nem lettem hitetlen, mint ahogy te talán gondolod, csak a magam szemével nézem az életet és nem azon a szemüvegen át, amit az egyház a lelkiileg kiskorú hívőkre kényszerít. A jó Isten semmiesetre sem olyan kicsinyes szempontok szerint ítél meg bennünket, hogy olvastuk-e ezt vagy azt a könyvet.

Katinka most már teljesen visszanyerte önuralmát és fölényes nyugalommal mondta:

— És te csakugyan azt hiszed, hogy most a saját szemeddel látsz és a saját gondolataidat mondod el? Hiszen ezeket az elcsépelt, üres szövegeket ma úton-útfélen hallhatod. Csak az kár, hogy nem készült viaszlenyomat a lelkedről, *mielőtt* ezeket a könyveket olvastad és *most*. Mert akkor magad is látnád, hogy a két lenyomat között milyen óriási a különbség, vagyis hogy mennyit változtatott a felfogásodon már ez a néhány olvasmány is. Hát még az a sok minden, amit az utóbbi években összeolvastál! Sőt, ha valaki megörökítette volna életfelfogásod fokozatos változását az elmúlt három-négy év alatt, abból visszafelé következtetve meg lehetne állapítani, mikor, milyen könyveket olvastál és milyen társaságba jártál. Ennyire nézed saját szemeddel

a világot! — A legnagyobb baj azonban az, hogy míg a régi szemüveged helyes megvilágításban mutatta a dolgokat, addig ez a mostani torzít és félrevezet.

Nem feleltem. Úntam ezt a hosszú prédikációt. Idegesen doboltam az asztalon s közben kérdően néztem Katinkára, hogy ugyan meddig kívánja még így folytatni. Ő megértette a ki nem mondott kérdést és válaszolt is rá:

— Ne félj. Nem mondok többet. Látom, most úgyis hiábavaló volna. De mától fogva mindennap kérni fogom a Szűzanyát, akit valamikor nagyon tiszteltél és szerettél, hogy vezessen ki téged valami módon, ha kell, akár csalódás és szenvedés útján is ebből a hinárból, amibe belekerültél.

Ezek a szavak újból felbőszítettek. Nem tehetek róla, de nem bírom a pátoszt és a keneteljességet. Katinkában pedig most ezt láttam. Bántó szavak törtek ki belőlem.

— Könnyű prédikálni annak, aki az iskola-padból egyenesen a házasságba csöppent, megvan mindene, ami szépet és jót az élet csak adhat, élvezi a szerelmet és a családi élet boldogságát s mindenki tisztelettel hajlik meg előtte, csak azért, mert asszony és anya. Tőlünk azonban, akiktől az élet mindezt megtagadta, el akarjátok venni még azt a kevés örömet is, amit abban találunk, hogy könyveken, színdarabokon s más kultúrértékeken keresztül legalább kívülről nézhessük azt az életet, amit a szerencsésebbek élnek.

Katinkának tágra nyílt a szeme. Úgy nézett rám, mintha most látna először. Durva szavaim nem sértődést, hanem láthatóan nagy szomorúságot és ijedelmet váltottak ki belőle.

— Ki vagy te, Magda? Vagyis inkább, mi lett belőled? — kérdezte — 27 esztendőddel, virágzó fiatalságoddal, máris keserű vénleány vagy! Pedig ma már — hála Istennek — sokan vannak és egyre többen lesznek, akik 10—20 évvel (sőt talán többel is) idősebbek nálad, a férjhezmenetelnek régen feladták már a reménységét is s lélekben mégis frissek, üdéek, harmónikusak és . . . fiatalok. Mert az igazi öregség nem a korban, hanem az eszmények elvesztésében áll. Aki a boldogságát alacsonyan keresi, — legyen asszony vagy leány — az a biztos boldogtalanság és elkeseredett öregség felé megy.

— Magduskám, — folytatta azután szelíden, melegen, — nem emlékszel már arra az időre, mikor a nehezen elérhető, de a havas, hideg magányosságában is virágzó havasi gyopárról álmodoztál? Majd, amikor egy még magasabban nyíló, titkos értelmű rózsára találtál, arra a fontos eszményre, aki a földi szerelmet sohasem ismerte és mégis a legboldogabb minden asszonyok között? Akkor már-már, ha kissé bizonytalanul is, elindultál azon az úton, mely az élet külső alakulásától függetlenül, a benső harmónia örök fiatalságához vezet. De ezek és az ezekhez hasonló könyvek és emberek másfelé térítettek. És lám, máris keserű vagy. Mi lesz belőled később? Hiszen így valósággal elébe még a folyton szomjazó és kielégülést sohasem találó élet-unalomnak!

A régi, — Istenem, még nem is olyan régi! — emlékek egy pillanatra megrezdítettek a szívemben egy hűrt, melyről azt hittem, hogy már teljesen elkopott. De csak egy pillanatra. Azután ismét fölülkerekedett bennem a dac:

— Tévedsz Katinka. Egyáltalán nem vagyok

keserű. A lelkiharmóniámat éppen azon az úton találhatom meg, amelyen most járok. Az az eszmény, amelyet emlegettél, fõnségesen szép . . . volna, ha nem volna a mi valóságunkon kívül esõ ábrándkép csupán. Én megtaláltam a szépet a valóságban is és tiszta gyönyörűséggel élvezem azt minden formájában, ahogyan elém kerül. Hogy most egy kis keserűség fakadt ki belõlem, annak egyetlen oka, hogy éppen ti, a hozzám legközelebb állók, akarjátok elgáncsolni az utamat és nem tudtok, vagy nem akartok megérteni engem.

— Jó. Hát akkor ne beszéljünk errõl többet — mondta Katinka csöndesen, majdnem suttogva, mintha könnyek fojtogatnák. — Rábíz-lak arra a „valóságon kívül esõ ábrándképre” és kérem, mutassa meg neked õ a valóságot. Adja Isten, hogy a gõgöd és a dacosságod ne állja sokáig útját ennek a segítségnek, mert . . . el is késhet! . . .

Katinka elment. De a lelkem nyugalmát magával vitte. Nem akarok egyelõre gondolkozni sem. Kifáradtam ebben a szóharcban, amely a szavakon túl, két lélek harca volt.

Az átélt jelenet eszembe juttatja egy kedvenc gyermekkori képemet: az õrangyalt, amint vissza akarja tartani a mélységbe szakadó szikla szélén járó gyermeket a veszedelemtõl. A különbség mindössze annyi, hogy én már nem vagyok gyermek és hogy azt a bizonyos, rettegett mélységet az õrangyal figyelmeztetése után sem látom sehol.

IV.

Végre leróttam egy meglehetősen régi tartozásomat és meglátogattam Lulut. Mióta férjhezment nagyon ritkán találkozunk. Nem mintha szándékosan nem akarnánk fenntartani az összeköttetést, de elágaztak az utaink. Más környezetbe kerültünk. Azaz jobban mondva, szerepet cseréltünk. Lulu alig jár társaságba, én viszont sokkal többet, mint azelőtt.

De szerepet cseréltünk más tekintetben is. Míg én, az anyéimek szerint, káros hatások alá kerültem, Lulu az ura befolyására szintén megváltozott. De egészen más irányban, mint én. Sohasem hittem volna, hogy ez lehetséges. A könnyelmű, kacér leányból szerény, hűséges asszony és gondos anya lett. De azért valahogyan mégis egészen más, mint pl. Katinka.

Azt hiszem, mindkettőjüknek a házasságát boldognak lehet mondani, de formájukban mégis különböznek.

Katinka önálló, határozott egyéniség, aki mint egyenrangú fél olvadt bele az ura életébe. Ehhez a beleolvadáshoz alig kellett valamit változtatnia magán. Ő is, Géza is egész emberek és a különbség kettejük közt csak a nemek különbsége. Gyönyörűen kiegészítik egymást. Az igazi házasságot mindig így képzeltem el.

Lulu esete más. Az ő viszonyuk a közismert tölgy és folyondár viszony. Jenő a tölgy és Lulu a hajlékony, alkalmazkodó folyondár. Ő sem valami tehetetlen lény azért; erőt, fényt és meleget sugároz a környezetére ő is; de az erő az ura erejéből való és a fény, a naptól megvilágított bolygó fénye. A meleg az egyetlen, ami sajátmagából való; ebben az egy tekintetben

nem illik rá a bolygó hasonlat. Szó sincs róla: ez a viszony is szép. Sőt talán nem is lehet kevésbé szépek mondani, mint a másikat. Hiszen természeti adottságokról van szó.

Több szerencsés változatot azonban már nem tudok elképzelni a férfi és nő viszonyában. Mert ha a tölgy-folyondár viszonyt megfordítjuk és a nő a tölgy, akkor a házasság csak paródia. Én legalább annak látom. Egy kicsit vicclapra kívánczozik. És a negyedik eset, amikor két egyenrangú egyéniségről van ugyan szó, de ezek bármi okból nem tudnak lélekben egybeforrni, az . . . tragédia.

Vajjon én milyen lennék egy férfi oldalán? Úgy Katinka, mint Lulu helyében el tudom képzelni magamat. Katinkáéba azért, mert elég erőnek érzem magamat, Luluéba, mert szerelemből talán még az egyéniségemet is fel tudnám adni. Talán . . . Az elképzelés olyan más, mint a valóság . . .

Lulunál a legcsodálatosabb mindenestre az, hogy az ura életfelfogását nemcsak elfogadta, hanem eleven életté formálta magában. Az ma már nem átvett élet, hanem egészen az ő saját élete. A néhány év előtti zsúrhölgy ma buzgó kongreganista, gyakori gyónó és áldozó, két piciny leánykájának szerető, gondos anyja, urának még ma is szerelmes felesége, de ugyanakkor legbizalmasabb barátja is. Amennyire én látom az életüket, Lulu ma már többet ad, mint kap. De ő maga ezt nem érzi. Mert amikor ad, akkor is úgy érzi, hogy kapott. Boldog, hogy adhatott, tehát kapta azt, hogy szabad adnia. Nem mintha Jenő ma kevésbé szeretné, vagy éppen elhanyagolná, de a férfit többfelé húzza az élet s otthonának még a legjobb férj is csak egy részt ad az életből.

A nő azonban teljesen, fenntartás nélkül odaadja önmagát.

Kissé más formában, de lényegében azért ugyanezt látom Katinkáéknál is, ahol pedig két erős egyéniség találkozott. De úgy látszik, ez már a hagyományos női sors. Vagy talán nem is sors; hanem maga a női élet lényege. Eddig mindig úgy láttam, hogy azok a házasságok boldogtalanok (eltekintve a már összetételüknél fogva rossz házasságoktól), amelyekben a nő is csak egy részt akar adni önmagából, a többit pedig a világnak tartja fön.

Lám, azt mondják, hogy az utóbbi években megváltoztam. Pedig határozottan emlékszem, hogy — ha nem is ennyire kialakult formában — a házasságról mindig így gondolkoztam.

Annyi szeretetvágy él bennem. Adni és kapni szeretnék én is. Adni annyit, amennyi van bennem, kapni annyit, amennyit egy igazi férfi adhat. Sok minden homályos még bennem a női élet magasabb célját illetően, de azt bizonyosnak érzem, hogy a legsajátosabb női vágy, odaadni magunkat. Olyanok vagyunk, mint az anyaföld, amely szürke és száraz, ha parlagon hever, de kizöldül és kivirágzik, mikor a reábízott vetésnek odaadhatja mindenét. A reánk bízott vetés talán nem is csupán a családi élet, hanem az a tudat is lehet, hogy valahol, valakinek szüksége van reánk . . .

V.

Az egy hét ugyan már régen letelt, de dr. B. . . . csak ma érdeklődött könyvei iránt. Vilmának éppen egy másik osztályban volt dolga (nem tudom, nem szándékosan távolíttatott-e el?) és

hosszú ideig elmaradt. E közben jött be a főnök. Leült velem szemben, Vilma asztalához és beszélgetni kezdett. Eleinte nem is a könyvekről. Megkérdezte, melyik színházba járok legszívesebben, szeretem-e a zenét, jártam-e külföldön stb. Ő is mondott magáról egyetmást. Beszélgetés közben a hivatali feljebbvalót teljesen elfelejtettem. Egy rokonszenves és intelligens uriember ült velem szemben, akivel sok közös gondolatra találtam. Mire a könyvekre került a sor, már nem éreztem semmi gátlást. Nyugodtan, őszintén tudtam beszélni róluk.

— Kikaptam miattuk, — mondtam mosolyogva.

Csodálkozva kérdezte, hogy miért. Elmondtam.

Most ő mosolygott.

— És ez persze magának komoly lelkiismeretfurdalást okozott, ugye?

— Ha azt éppen nem is, — feleltem — de egy kis zavart mindenesetre keltett bennem. Mikor komoly emberek egymással ellenkező nézetet vallanak, nehéz eligazodnia annak, aki közöttük áll.

— Pedig el *kell* igazodnia, — mondta erre ő komolyan és erősen megnyomta a „kell” szót. Nővérének teljesen igaza van abban, hogy bizonyos divatos, de ostoba szólamokat úton-útfélen hallani ugyan, de életünket ezekre építeni nem szabad. De életképtelen a túlságosan eszményi felfogás is. Földi házat nem lehet a fellegek közé építeni. A valósággal szembe kell nézni. Egy olyan egészséges, friss és okos fiatal leány, mint maga, nem élhet csupán csak mennyei mannából. Magának kenyér is kell. Holnap hozok néhány komolyabb könyvet. Ugy-e elolvassa?

— Hogyne, — siettem felelni. — Hiszen én szívesen olvasok komoly dolgokat.

— Remélem, azután tisztábban fog látni és nem gyötri magát haszontalan aggodalmakkal.

— Hanem, — tette azután hozzá — ha a hozzátartozói olyan elfogultak, talán okosabb volna nem mutogatni nekik ezeket a könyveket. Ez nem titkolódzás, csak józan, előrelátó okosság.

Mielőtt elment, kezét nyujtott. Ez ugyan a főnök gesztusa volt, de aki a kezemet néhány pillanatig a magáéban tartotta, az már nem a főnök, hanem a férfi volt.

Jól esett ez a kis beszélgetés. Valami kellemes melegséget hagyott vissza bennem.

•

Egyik könyv, legnagyobb meglepetésemre, az Egyházzról szól. Illetve, helyesebben, az „egyházakról”. A mienket állandóan a tekintély egyházának nevezi a többivel szemben. Nem könnyű olvasmány. Milyen jó, hogy ilyen jól bírom a francia nyelvet. Kevesebb tudással képtelen volnék megérteni.

Tulajdonképen a bennem határozatlanul motoszkáló gondolatokat építi ki. Hogy a dogmák mennyire guzsba kötik a szabad emberi kutatást. Hogy parancsszóra kell hinnünk, mikor pedig az ész meggyőződést keres.

A könyveket ezúttal elzártam. Csakugyan, fölösleges alkalmat adni a vitára. Ha már meggyőzni nem tudjuk, legalább ne kínozzuk egymást.

•

Elkezdtem a másik könyvet is. Mert az elsőt nehéz egyfolytában olvasni. Emez regény. De

megnyerte egyik francia irodalmi társaság díját, tehát nem lehet értéktelen munka. Ezek a modern regények mind erősen realiztikusak. Különösen, ha a szerelemről van szó. De igaza van B. . . -nek, a valósággal szembe kell nézni.

•

Istenem! Anyus megbetegedett. Még nem tudjuk, mi baja. Úgy látszik, az orvos sem bizonyos benne, hogy mi lesz belőle. Csupa nyugtalanság és aggodalom az egész ház. Délelőtt, míg én hivatalban vagyok, Annus van a beteg mellett. Már nem tanít, mert úgy volt, hogy nemsokára megesküsznek Lajossal. Milyen drága, jó lélek és mennyire a családhoz tartozónak érzi már magát. Önként ajánlkozott, pedig ilyen közel az esküvőjéhez, neki magának is akad otthon dolga elég.

Délutánonkint én vagyok anyusnál. Éjtszaka is ott alszom nála, hogy kéznél legyek, ha szüksége van valamire.

Hazajövet ma bementem a templomba imádkozni az én édes jó anyám felgyógyulásáért. Úgy átéreztem minden szót, amit kimondtam. Mégis csak az az igazi ima, ami így szívből jön. Ha a külső formákat mostanában el is hanyagolom kissé, a jó Isten, aki a szívünkbe lát, azért tudja, hogy én hiszek benne s talán meghallgatja a könyörgésemet.

•

Dr. B. . . . ma odajött hozzám (Vilma nem volt a szobában), fölémhajolt és megkérdezte, mi bajom.

— Olyan szomorú a szeme már napok óta, — mondta; lágy és meleg volt a hangja. — Talán valami baj van odahaza?

Megmondtam, hogy az édesanyám súlyos beteg.

— Maradjon odahaza, — mondta csöndesen — én majd elintézem a szabadsága ügyét. Egyelőre három napra. Azután majd meglátjuk.

Könnyű simogatást éreztem a hajamon, de mire ráészméltem, az ajtó már becsukódott B. . . . mögött.

Jósága úgy meghatott, hogy sírva fakadtam. Nyugtalanágomban és fáradságomban mostanában hamar kibuggyannak szememből a könnyek. Vilma így talált, mikor visszajött. Kedvesen vigasztalgatott. Olyan jó ő is.

* .

Tüdőgyulladás! . . . Édes jó Istenem!

*

Imáimmal ostromlom az eget: Isten, hatalmas Isten, gyógyítsd meg az édesanyámat. Le mondok az önállóságról, a saját akaratomról, mindenről, csak őt hagyd meg nekem!

*

Rettenetes, milyen lassan kúsznak a napok. Jaj, hát még az éjszakák! Az aggodalomtól már gondolkozni, sőt imádkozni sem tudok.

*

Hála Istennek, anyus túl van minden veszélyen. Állapota szépen javul. Meghosszabbított szabadságom után ma voltam bent először a hivatalban. Dr. B. . . . bejött és nagyon kedvesen, barátságosan érdeklődött anyus hogyléte után. Most szertartásosabb volt, mint mikor utoljára találkoztunk. Talán azért, mert nem voltunk

egyedül. De a tekintete melegen, mélyen belesimult az enyémbé és többet mondott a szavainál.

.

Édesanyánk betegsége közelebb hozta egy-máshoz a családot. Vagy a többiek eddig is együtt voltak, csak én váltam tőlük külön? Nem tudom. De az bizonyos, hogy most jól esik velük együtt lennem. Gyakran eljönnek Katinkáék is és akkor olyan meghitten elbeszélgetünk. Anyus a központ. Úgy nézünk rá mindannyian, mint aki a másvilág kapujából tért vissza hozzánk. Mikor egyik-másikunk néha elkomorodik, majd hirtelen felnéz és boldogan rámosolyog, akkor tudom, hogy ez a gondolat fordult meg az eszében: Ő ha nem tért volna vissza!

Apus is olyan hálás tekintettel simogatja meg sokszor az arcomat, mintha azt mondaná: Neked is részed van benne, hogy anyus visszatért. Lajos ismét folytatja házassági előkészületeit, melyek egyidőre megszakadtak. Katinka elhozza néha a gyerekeket is, akik rajongó szeretettel csüggenek a nagymamán. Most én is többet foglalkozom velük.

Milyen kedves így együtt az egész család. Mostanában nem vitatkozunk soha. A mi visszatért drágánknak egyetlen disszonáns hangot sem szabad hallania. De minek is bolygatni az egyéni felfogásokat? Lám, különböző nézeteink mellett is mennyire szeretjük egymást. És nem ez-e a legfontosabb?

Olyan jól tudok mostanában imádkozni is. Mert megvan hozzá a megfelelő hangulatom. Nem többet ér-e, ha így néha igazán lelkem mélyéből imádkozom, mintha ragaszkodom az

előírt, vagy legalább is ajánlott időpontokhoz, amikor talán egészen másutt jár az eszem. Nekem pl. a reggeli imám rendesen elmarad, mert akkor sietek, nem érek rá. Milyen ima is volna az úgy futtában! A déli harangszót az irodában hallom ugyan, de kinek van olyankor kedve munkáját félbeszakítva elmondani az Úrangyalát? Olyan szórakozott vagyok sokszor a vasárnapi mise alatt is, hogy nem ér az ottlétem semmit. Ellenben, mikor néha saját vágyam ösztönzésére betérek a templomba, olyankor mint az édes illatú tömjén, egyenesen, zavartalanul száll az imám föl, az Isten felé. Engem az imában is a szépség ragad meg: szinte érzem, mint emelkedik lelkem a magasba az áhítat szárnyán. A napokban, hogy betértem egy kolostortemplomba, fönt a kóruson éppen gyakorolt valaki az orgonán. És egyszerre csak egy Bach praeludium hangzott fel! S ahogy a szólamok hol egymást kergetve, hol egybefonódva zúgtak, búgtak a boltívek alatt, gyönyörű érzések hullámozottak a lelkemen át; a zene klasszikus szépségén keresztül valósággal éreztem az Istent.

Alig volt a templomban valaki. Közelemben egy öreg anyóka bóbiskolva morzsolgatta a rózsafüzérét. Szerettem volna rászólni: Nénike, ez a maga lélektelen mormolása semmit sem ér; nézze, ez, csakis ez az igazi ima, ahogyan én imádkozom. — A nénike mintha megérezte volna hangtalan rendreutasításomat, fölneézett az oltárra és félhangosan sóhajtotta: Én édes jó Krisztus Jézusom, drága Szűzanyám! — De azután csak pergette az olvasóját tovább.

Az orgona elhallgatott és én megköszöntem a jó Istennek, hogy a bensőséges imának ilyen gyönyörűségét szerezte meg nekem.

VI.

— Nem akar ma délután moziba jönni velem? — kérdezte B. . . .

Gyakran vált most velem néhány szót, sőt a napokban, mikor az utcán találkoztunk, el is kísért egy darabig. Mégis meglepett az ajánlata. Hát ennyire jóbarátjának tekint?

A meghívást természetesen elfogadtam. Udvariatlanság lett volna visszautasítanom. Sőt hálátlanság is. Olyan jó volt hozzám anyus betegsége alatt.

Alighogy a hivatalból hazaérkeztem, anyus megkérdezett, nem segítenék-e neki délután valami munkájában.

— Ma nem lehet anyuskám, — feleltem — de holnap szívesen. Ma délután nem leszek itthon.

— Hová még? — kérdezte anyus.

A kérdés felbosszantott. Miért kell mindig számot adnom arról, hogy hová megyek? De azért megfékeztem hirtelen feltört indulatomat és szelíden feleltem:

— A főnököm kért, menjek be ma kivételesen délután is; egy sürgős dolgot bízott reám és délelőtt nem készültem el vele.

Símán folyt ajkamról a hazugság. Magam sem értem, miért kellett hazudnom. De kellett. Valami azt súgta, hogy az igazat jobb lesz elhallgatnom. Talán azért, hogy ne okozzon fájdalmat anyusnak, amiért főnököm kívánságát előbbre helyezem. Pedig lehet, hogy megértette volna a helyzetemet. Mert igazán bajos lett volna a már egyszer elfogadott meghívást utólag lemondani. Most már mindegy. Megtörtént.

•

Tulajdonképpen nem nagyon szeretem a mozit. Hiányzik benne a gondolatok, hangulatképek és egyéb leírások szépsége, ami a könyvben az eseményeket összeköti. A történetek egymást hajszolják és a lélekben végbemenő belső eseményekről (amik pedig a legérdekesebbek), csak itt-ott esik néhány szó; legfeljebb arcjáték útján szerezhethetünk róluk tudomást. Holott az arcjáték éppen az a lélekmegnyilvánulás, mellyel legkevésbé illik kitergetnünk a belső átéléseinket. De különben is, az az élet, ami a moziban leperog, nem az én világomból való. Akár fejedelmi palotában játszódik le, akár az éjtszakai élet díszes csarnokaiban; akár véletlen és valószínűtlen sorsfordulatok, akár a felfokozott jószág és gonoszság összeütközései alkotják a tengelyét, én mindig úgy érzem, hogy ez a világ nekem idegen. Ha a képek szépsége néha gyönyörködtet is, maga a tartalom sohasem tud lekötni. A moziból az ember üres lélekkel jön haza. Néhány órai látványosságot kapott, de belső élményt semmit.

Ezúttal azonban nem így volt. A szép tájképek, az ábrándos zene, de leginkább B. . . . közelsége nagy hatást tettek reám; beleringattak abba a régi álmvilágba, melyben 18—20 éves koromban olyan sokat időztem. De a kettő között egy nagy, igen nagy különbség volt. Akkor egyedül voltam és a vágyam ismeretlen messzeségbe szállt, míg most valaki ült mellettem, akinek a keze néha finoman, alig érezhetően megérintette, megsimogatta a kezemet. Nem tudom, lehet-e, szabad-e ezt az álmvilágot a maga szívdobogató, félő és mégis reménykedő boldogságával beleépítenem a valóságba . . . Nem tudom, szabad-e örülnöm annak az ismeretlen érzésnek,

ami abból a simogató kézből átsugárzik reám . . . Nem tudom, okos dolog-e így elébe mennem a bizonytalan-ságnak, ami csalódás-ban is végződhetik...

Ma délután megér-tettem a mozi varázsát. Ez a mai rideg, szá-mító, józan, minden romantikát kigúnyoló világ itt, az elsötétült lámpák alatt, titokban éli ki . . . a maga romantikáját. Mert ez a hangoskodó, nagy józanság többnyire képmutatás. A leg-több ember szíve mé-lyén, ha talán egészen picinyre összezsugo-rítva is, egy-egy Wert-her, vagy Fanny rej-tőzködik, akinek azon-ban a nyilvánosság előtt tilos mutatkoz-nia. A moziban azon-ban az ember észre-vétlenül megtörölheti a könnyes szemét és a látszatbiztosabb meg-őrzése végett odasúg-hatja a szomszédjá-nak: „Micsoda egy-ügyűség!” Mindegy,

hogy szerelemről, betörőkről, cowboyokról, vagy hősookról van-e szó, végeredményben ez, a maga nemében mind romantika annak, aki nem éli, csak nézi. Azt hiszem, ez a titka a betegesen érzelmős jazz dalok közkedveltségének is. Bennük a kávéház romantikája éli ki magát.

Ha nem így volna, hallgathatnák-e és dúdolhatnák-e a mai emberek olyan elmélázó gyönyörűséggel a felnőtt gyermekeknek szóló mesét:

„Meseautóval, színezüst erdők során,
repülünk a szívünk tavaszán;
aranyországutak gyémántos porán
repülünk a mesék kocsián.”

Mi ez, ha nem romantika!

Igen, megértettem a mozi varázsát, melyben a fiatalok vágyaik és képzeletük szárnyán egy szerelmes, vagy kalandos mesevilágba repülnek át, az öregek pedig elmúlt fiatalságuk vágyait, reményeit és csalódásait élik újra át.

Vajjon nem veszedelmes-e ez a varázs, mely délibábos közelségből elérhetőnek mutatja azt, amit a valóságban elérni nem lehet, vagy . . . nem szabad. Nem lenne-e jobb, ha többé nem engedném át magamat ennek a varázsnak? Legálább is B. . . . társaságában nem! . . .

.

Lajos és Annus már jövődő otthonukat rendezgetik. Milyen jó is azoknak, akik csak úgy egyszerűen megfoghatják egymás kezét: „Akarod? — Akarom!” — és a többi már magától megy. Míg én . . . én . . .! Miért is nem lehet az én életem megoldása is ilyen egyszerű?

B. . . . elvált ember. A világ szemében független és szabad. De az én vallásom szerint nem az; első házassága felbonthatatlanul, minden-

korra lekötötte őt. Hiszen igaz, erre még korai gondolni. A figyelem és gyöngédség még nem feltétlenül szerelem. És én nem akarok azoknak a leányoknak a hibájába esni, akik a rokonszenv legcsekélyebb megnyilatkozásának azonnal sorsdöntő jelentőséget tulajdonítanak. De a helyzettel mégis tisztába kellene jönnöm valamiképen, mert félek . . . önmagamtól. Csipkerózska teljesen fölébredt bennem; többé már aligha tudom elaltatni. De ma legalább még hallgatásra és lemondásra bírhatnám, míg később . . . ki tudja? Másrészt, hátha a boldogságomat dobom el így!

Ha a vallásom törvénye szerint akarok cselekedni, akkor voltaképpen nincs mit töprengennem: a lehetőségnek még a gondolatát is el kell vetnem magamtól. De hiszen az én vallásom már nem mindenben az Egyház vallása! A szívem törvénye pedig nem tiltja, hogy elvált embernek a felesége legyek! Miért bujkál hát bennem mégis ez a lelkiismeretfurdaláshoz hasonló érzés, mintha valami helytelen dologra készülnek? Ilyen ereje volna még mindig a belém nevelt előítéleteknek? . . .

Ej, nem töprengek tovább. De magamtól nem teszek semmit, egyik irányban sem. Hagyom, hogy az események jöjjenek felém. Döntsön a sors!

•

Jövő héten lesz az esküvő. Csöndesen, minden parádé nélkül. Annus ugyan fehérben, koszorúval és fátýollal lép az oltár elé, mi többiek azonban utcai ruhában leszünk. Megkérdeztem Lajost, miért ragaszkodnak ehhez a menyasszonyi díszhez, mikor egyébként mellőznek minden nagyobb ünnepélyességet?

— Mert a fehér ruha, koszorú és fátyol szimbolumok, — felelte Lajos — tehát jelentőségük van.

Csodálkozva kérdeztem:

— Te, józan férfi létedre jelentőséget tulajdonítasz a szimbolumoknak?

Lajos komolyan válaszolta:

— A szimbolumokat valóságos érzések hozták létre és éppen azért, kívülről vissza, befelé hatnak. Felkeltik azt az érzést, amely létrehozta őket. A fátyolnak pedig éppen a nőt illetően egészen sajátos és nagyon mély jelentése van. Ahogy *Getrud le Fort* gyönyörűen írja, „*a nő életében úgy maga a fátyol, mint annak lehullása, mélységes szimbolum*”. Egyébként érdemes elolvasnod, amit a kitűnő német katolikus írónő erről az „*Örök nő — az időben élő nő — az időn kívüli nő*” című munkájában ír. Megvettem a könyvét Annusnak, de még nem adtam oda; itt van nálam.

Elővette és fellapozta benne a következő részt:

„A női élet minden nagy formája fátyolba burkoltan mutatja a nőt: a menyasszony, az özvegy és az apáca, ugyanazon szimbolum hordozói. A külső viselet soha sincs jelentőség nélkül; kilép magából a tárgyból, de ugyanakkor tárgyát képviseli. Így nézve, bizonyos divatok hatalmas árulókká válnak, mert leleplezik a nőt a szó legszorosabb értelmében. A nő leleplezése pedig mindig misztériumának a bukását jelenti. A még testi értelemben sem odaadó, hanem már csupán a kultuszok legnyomorultabbikának, a saját testének szentelt nő olyan elfajulást jelent, mely a metafizikai rendeltetésével összefüggő utolsó szálát is elszakította. Itt már nem a női

hiúság ártalmatlanul gyermekes arca néz reánk, hanem közönségesen és kísértetiesen az isteni képmás teljes ellentéte mered reánk: a nőiség arcnélküli álarca. Nem az éhségtől és gyűlölelettől eltorzult proletárc, hanem ez a modern istentelenség valódi kifejezője."

— Érted-e most már, miért ragaszkodunk mind a ketten a fátyol szimbolumához?

Meg kell vallanom, őszinte tisztelettel néztem fel Lajos bátyámra. És nagy, komoly megrendülés fogott el.

— Hagyd nálam egy kicsit ezt a könyvet — kértem.

És mikor egyedül maradtam, újra átolvastam az előbbi sorokat. S a fátyol szimboluma lassankint megelevenedett előttem; élő lelkiismeret-furdalássá vált.

Nem, ezt a fátyolt én még sohasem dobtam el, de . . . nem szakítottam-e be kissé, mikor a szerelem magasztos hivatását lesüllyesztő és titkait feszegető könyveket olvastam, mikor társaságban ilyen témák tárgyalásában résztvettem, mikor erkölcstelen képek kiállításának a jogát védelmeztem . . . sőt nem szabadítottam-e fel néha egy kicsit öltözködésemet is a fátyol misztikus törvénye alól?

Hát mégis igaza volna Katinkának és az én apró, ártatlannak látszó felszabadulásaim máris kikezdték volna női életem legszentebb misztériumát?

Talán . . . nem tudom . . . talán inkább ilyen könyveket kellene olvasnom . . . Lám, már ez a néhány sor is milyen csodálatos tisztító-munkát végzett bennem!

*

Hát elmúlt ez is. Annus, a protestáns leány letérdelt Lajos után, a katolikus templom oltára előtt és a feszületre téve két ujját, örök hűséget esküdött. Örök hűséget. Igen. Hát lehet nem örök hűség is? Hűség-e az akkor egyáltalán? Így és csak is így van értelme a házasságnak.

Jaj, hogy fáj most, milyen rettenetesen fáj, hogy B. . . . elvált ember! Ő már elhagyott valakit, akinek örök hűséget esküdött! Ó, csak ne kellene annyiszor találkoznom vele, s ne ejtene egyre jobban hatalmába a belőle felém áradó vonzás!

Irigylem a hősies, erős lelkeket. Vajjon én képtelen volnék az ellenállásra? Meg kellene próbálnom. Szükségem volna valamire, ami meg-erősítene; talán egy gondolatra; vagy valami másra, ami megacélozná az akaratomat; talán, ha nem ingott volna meg bennem annyira a hit . . . nem vagyok hitetlen, de ami még él bennem, az most nem elég . . . nem tudok imádkozni . . . azt sem tudom, mit kérjek . . . ha legalább benne, a férfiben teljesen bízni tudnék . . . !

Istenem, milyen nehéz leánynak lenni!

VII.

— Ráér holnap délután? — kérdezte ma B. . . . — Nagyon érdekes mozi-premier lesz.

A szívem úgy dobogott, hogy azt hittem, meg kell hallania annak is, aki mellettem áll. Most . . . most itt a pillanat . . . ha most erős tudnék lenni! Nem mertem fölnézni. Úgy feleltem az előttem fekvő írásra szegezett tekintettel:

— Nem hiszem, hogy elmehetek. Édesanyámnak kell segítenem.

— És holnapután?

— Nem . . . akkor sem . . . azaz hogy nem tudom . . . aligha érek rá mostanában . . .

A következő pillanatban egy kéz fölvette asztalomról az írást. Föl kellett pillantanom. B. . . . összehúzott szemöldökkel, szigorú, de egyben fürkésző tekintettel nézett reám.

— Visszautasítás? — kérdezte keményen, röviden.

Nem tudom, mi történt abban a pillanatban velem. Talán az a különös tekintet, vagy a hang sértett? Vagy talán valami ösztönszerű védekezés dolgozott bennem? Annyi bizonyos, hogy nem volt bátorításra szükségem. Valami eddig ismeretlen erő hajtott. Hirtelen fölugrottam és szembenéztem vele. Majd határozott, biztos hangon megkérdeztem:

— Kérem doktor úr, világosítson föl, kivel állok szemben: a főnökömmel, vagy a magánemberrel?

Ebben a percben világosan éreztem, hogy női méltóságom megköveteli a különbségtévést a hivatalnok és a nő között. És egyszer végre már tisztába kell jönnöm önmagammal is. Eddig még sohasem kérdeztem meg magamtól, vajjon vonzódnék-e ehhez az emberhez ennyire, ha nem volna a főnököm. Büszkeségem hirtelen föllobbanása cselekedett a sok kérdés és töprengés helyett. Erre csak nyílt válasz következhetett.

B. . . . arcán megdöbbenés, felindulás, sőt — úgy láttam — komoly harag is futott át. De csak egy pillanatra. Azután gőgös merevségbe fagyott rajta minden. S a hangja kemény volt és nyugodt, mikor felelt:

— Most már a főnökkel!

És ezzel kiment.

A saját érzéseimről ezután már alig tudok

számot adni. Nagy elernyedés vett rajtam erőt. Nem tudtam gondolkozni sem. Csak miután hazajöttem és ebéd után magamra maradtam, kezdett rajtam elhatalmasodni a megbánás, a fájdalom. Mintha nem is én cselekedtem volna, most szeretnék szemrehányást tenni annak a másik énemnek, aki olyan fölényes határozottsággal tette föl azt a végzetes kérdést. Mert hát mire volt jó ez a hősies gesztus? Most talán nyugodtabb vagyok? Nem lett volna jobb várni, míg megérnek a dolgok és a kész tények maguktól állanak elélem? Úgyan mit csináljak most a gyönyörűen megvédett női méltósággal? Menynyivel jobb volna, kicsit talán alázatosabban, de mindenestre boldogabban ott ülni a moziban és érezni, hogy valaki gyöngéden, melegen simogatja a kezemet . . . Valaki . . . nem a főnök . . . nem . . . most már tudom, hogy ki . . . az, akit szeretek . . .

•

Lassan, nehezen múlnak a napok; nem találom helyemet; nincs kedvem semmihez. Reggelenként nagy, benső izgalommal sietek a hivatalba; várok valamit; magam sem tudom, mit. Nem akarom elhinni, hogy azzal az egyetlen kérdéssel elrontottam mindent, talán az egész életemet. Minden ajtónyílásra megdobban a szívem, hátha ő jön be. Azóta csak futtában láttam néhányszor a folyosón. Voltaképen nem is akarom, hogy lásson, mert bizonyosan észrevenné szememen az álmatlanságnak és a sírásnak a nyomait. S mégis várom, folyton várom. A munka néha egy időre elfelejteti velem, de amint lépések nesztét vélem hallani valamelyik ajtó mögött, azonnal reá gondolkodom.

Valamit kellene tennem. Arcom máris el-
árulja gyötrődésemet. Otthon aggodó kérdezős-
ködés, itt meg Vilma kedves, de nekem most
leírhatatlanul terhes érdeklődése üldöz. Talán, ha
más osztályba helyeztetném magamat, az új kör-
nyezetben könnyebben megnyugodnék. De nem;
nem bírok elmenni innen. Mert hátha . . .

•

Talán még sohasem volt a világ olyan szép,
mint ma. Mintha a nap csak nekem sütné és az
emberek mind különösképen jók és kedvesek
volnának hozzám. Nagyon-nagyon boldog vagyok!

Egy levelet találtam az íróasztalomon. Ben-
ne csak néhány sor: „Magduska, fáj, hogy nehez-
tel rám. Elragadott az indulat, éppenúgy, mint
magát. Mind a ketten hibásak vagyunk. Felejtjük el
azt a pár sötét pillanatot és legyünk továbbra
is jóbarátok. Holnap estére két jegyem van az
operába. Oda csak eljön velem? — B. T.”

Ennyi az egész. De nekem . . . új élet!

•

Nem tudom, hányadszor hallottam ma este
ezt a könnyű, finom csipkemuzsikát, Puccini
Pillangókisasszonyát, de nekem most egészen új
volt. Igaz, romantika ez is, de sokkal gazdagabb,
tartalmasabb, mint a moziromantika. Egyébként
ezúttal nem is ez volt a fontos.

Három hosszú és mégis olyan rövid óra!
Ennyi időt még sohasem töltöttünk együtt. És a
szünetekben olyan nyugodtan, zavartalanul lehetett
beszélgetni.

Az a minapi kitörés úgylátszik előnyömre
szolgált. B. . . . most egészen másképen beszélt
velem. Azelőtt valami leereszkedés volt a visel-

kedésében, míg most több tiszteletteljes komolyság került a viszonyunkba. Annak a kis jelenetnek, ami utólag annyi keserőséget okozott mindkettőnknek, tulajdonképen hálával tartozhatom, mert különválasztotta a főnökével függő viszonyban álló tisztviselőnőt a férjével szemben független nőtől.

Úgy vettem észre, tudakozódhatott azóta családom és egyéb itthoni viszonyaim felől is, mert úgy beszélt mindenről, mintha házunk régi barátja volna. Viszont mondott egyet-mást önmagáról is. Annakidején szerelmi házasságot kötött ugyan, de tévedett. A feleségével nem értették meg egymást. Kölcsönös megegyezéssel váltak szét s az asszony már újra férjhez is ment.

Tulajdonképen igazán nincs ebben semmi rettenetes. Hát nem jobb így, mint hogy egy egész életen keresztül vonszolják a kellemetlenné vált közös igát? Szerencsére gyermek még nem volt. Ez is megkönnyítette a válást.

Ezentúl gyakran fogunk találkozni. Kissé kellemetlen, hogy otthon mindig hazudnom kell. De az igazat nem vallhatom be, mert előre tudom, hogy vissza akarnának tartani. Amennyire lehet, szeretném elkerülni, főleg anyus miatt, az összeköttetéseket. Betegsége óta gyengébb és érzékenyebb.

.

Együtt voltunk ma délután egy előkelő szálló 5 órai teáján. Táncoltunk is. Nem sokat, de az a kevés is elég volt ahhoz, hogy közel, nagyon közel hozzon bennünket egymáshoz. Ez a néhány tánc többet mondott, mint egy kötetre való szerelmes beszéd. Hogyan? Magam sem tudom; inkább csak sejtem. Ebben a jazz muzsiká-

ban van valami izgató, az érzéseket felzaklató hatás. Csupán csak hallgatni nem élvezet. Én legalább nem szeretem. Sokszor egyenesen kellemetlennek találtam. De táncolni rá . . . az más. Vad ritmusa felkorbácsolja az idegeket, édeskés melódiai elkábítják az agyat. És ehhez járul még az a nagy közelség, ami . . . jaj! elzsibbaszt minden akaratot.

Most, hogy visszagondolok rá, teljesen tisztán látom az ilyen táncnak a veszedelmét. Sőt megértem azt is, amit Lulu édesapja szokott mondani, hogy a mai fiatalok unalmasan mulatnak, még a tánc sem vidámítja fel őket. Nem; a jazz csakugyan nem adja meg azt a szinte gyermekesen túlcorduló vidám „sose halunk meg!” hangulatot, amiről a régi világ emberei annyit mesélnek; ezt az érzést mi nem ismerjük. Mintha mi inkább úgy indulnánk a táncba, mint ahogy az ópiumszívó a pipája után nyúl: a mámort keressük benne.

Még sohasem éreztem ezt olyan világosan, mint ma, amikor olyasvalakivel táncoltam, akit . . . szeretek. Ma ő is bevallotta. — „Ugy-e tudja, érzi, hogy szeretem?” — súgta a fülembe és szorosan magához ölelt.

Milyen furcsa! Tánc nélkül ezt nem tehetne volna meg. Nem is engedtem volna. De így . . . ez mégis egészen más. Hozzátartozik a tánchoz; nem botránkozhatnak meg rajta senki sem. Annyi bizonyos, hogy ezzel a mozdulattal és a fülembe súgott néhány szóval az idegenség válaszfala teljesen leomlott közöttünk. Olyan könnyű volt azután először kiejteni a nevét így: Tamás. Most már úgy érzem, hogy hozzátartozom.

A találkozások hosszú sora sem hozhatott

volna bennünket egymáshoz olyan közel, mint ez a délután.

Hová tűntek a kétségeim, aggodalmaim? Mellette, vele nem félek többé semmitől. — Nézem a tükörben az arcomat. Csupa tűz és eleven élet. A szemem is csupa ragyogás. És ez én vagyok? Én — én — igen én: egy szerelmes, boldog leány!

•

Csak ez a titkolódzás ne volna! Valósággal kettős életet élek. Sőt hármast. Egyet otthon, egyet a hivatalban, egyet, az igazit: vele. A hivatalban, ha hirtelen belép, alig tudom elfojtani az öröm felkiáltását: Tamás! — Így is félek, hogy a szemem felcsillanása elárul Vilma előtt. Azután hidegen, közönyösen beszélünk egymással: „Kisasszony!” — „Főnök Úr!”

És otthon az az örökös kérdezgetés: Hol voltál? Hová még?

Érzem, hogy ezt így nem bírom soká.

•

Apus ebéd után rágyújtott a szivarjára s közben, látszólag csak úgy odavetve, megkérdezte: — Magdi, ki volt az az úr, akivel a napokban kint sétáltál a Hűvösvölgyben?

Első pillanatban annyira megijedtem, hogy szinte elakadt a lélekzetem. Vége a titoknak. Valaki meglátott. Most már nem folytathatom így tovább. Nagynehezen nyugalmat erőszakoltam magamra és csöndesen feleltem:

— A főnököm, dr. B. . . .

— Sohasem említetted, hogy a hivatalon kívül is találkozol vele.

— Hívott, menjünk sétálni egyet, — mond-

tam kitérően. — Úgy találja, és igaza is van, hogy rámfér egy kis friss levegő és mozgás az irodai robot után.

— Értem — mormolta félig magában az édesapám. Majd reámnézett és némi gúnnyal folytatta: — És persze, egy séta így kettesben a főnök úrral, aki, úgy tudom, elvált ember, olyan csekélység, hogy itthon nem is érdemes megemlíteni.

Aggódalom, harag, keserűség és magam sem tudom, mi minden fojtogatta a torkomat. Szerettem volna fölkiáltani, hogy mi közük itthon az én életemhez, mikor nagykorú és kenyérkereső vagyok? Szerettem volna zokogva, sírva könyörögni, hogy ne rontsák el, ne zavarják meg a boldogságomat, de e helyett csak ültem és hallgattam. Az apámmal szemben tehetetlen kicsiny gyermeknek éreztem magamat.

Ő is hallgatott. Nézte a szivarjából felszálló füstöt. Már szinte azt kívántam, szidjon össze, vagy csináljon velem akármit, csak törje meg ezt a rettenetes hallgatást. Lopva anyusra pillantottam, aki szótlanul varrogatott. Egyetlenegyszer sem nézett fel. De a keze, mintha reszketett volna kissé. És én ebből a hallgatásból megértettem, hogy vele már előbb beszélt erről az édesapám s a kérdést kettejük nevében tette fel.

Végül nem bírtam tovább. Fölálltam és a tőlem telhető legnagyobb nyugalommal mondtam:

— Azért nem szóltam, mert tudtam, hogy az ismeretséget egy elvált emberrel kifogásolnák. Én azonban a magam részéről nem látok benne semmi rosszat és éppen ezért nincs okom visszautasítani.

Most szólalt meg először az édesanyám:

— És mi a célja ennek az ismeretségnek?
Idegeim kezdtek felmondani a szolgálatot.
Már nem az előbbi önuralommal, hanem némi
ingerültséggel feleltem:

— Az, ami az ismeretségeknek általában:
szórakozás.

— Hm. És semmi több. — Ez persze ismét
az apám megjegyzése volt.

Anyus sietett elébevágni a kellemetlen
folytatásnak és hozzátette:

— Hiszen te bizonyára számot vetettél a
lehetőségekkel, de gondoldj arra is, hogy a leányo-
kat hamar nyelvükre veszik az emberek, azért
hát vigyázni kell a látszatra is.

Azután, hogy tapintatosan véget vessen a
vitának, megkérdezte:

— Úgy-e itthon leszel ma délután? Mert
Annus jön át.

Ezzel, egyelőre levettük a kérdést a napi-
rendről. De ezentúl sokkal nehezebb lesz talál-
koznom Tamással.

•

Egyre azon töröm a fejemet, hogyan old-
jam meg ezt a nehéz kérdést. A legegyszerűbb
volna, ha Tamás eljönne hozzánk, hogy bemutat-
hassam a szüleimnek is. Ha valami kedves fogad-
tatásra nem is számíthatna, de legalább határo-
zottabban léphetnék föl és kijelenthetném, hogy
miután a formáknak eleget tettünk, a továbbiak-
kat bízzák reánk. De sajnos, ezidőszerint még
ez is bajos. Mert bár Tamás bevallotta, hogy
szeret, a házasságról még nem esett szó köztünk
soha. Milyen címen mutassam be hát? Talán
nem is kellene semmi különös jogcím, ha mind-
járt így kezdtük volna. Egyszerűen eljönne, mert

megismerkedtünk. De a történetek után a dolog más színezetet kapott. Most meghívnom körülbelül annyi volna, mint burkolt formában rászólni: „Most már itt az ideje, hogy feleségül kérjen.” — Ezt pedig mégsem tehetem.

Istenem, milyen boldog lehetnék, ha nem volna ez a sok zavaró körülmény! Úgy szeretnék semmi másra nem gondolni, semmi mással nem törődni, csak szeretni és tudni, hogy szeretnek!

•

Látogatások címén sikerül néha alibit szereznem. De a fölfedeztetés félelmében idegeim örökös feszültségben vannak. Érzékeny, ingerlékeny, ideges vagyok, minden kérdésben puhatolódzást sejték; ha együtt vagyok Tamással, a szemem idegesen jár körül, nem lát-e valahol ismerőst. Éjszakáim álmatlanok; az étel nem ízlik; semmihez sincs kedvem; azt sem tudom már, mit akarok. Nemrégiben az ujságban valami idegéleti abnormitásról, az „En kettéhasadásáról” olvastam, amely egyre több áldozatot szed már a fiatalok közül is. Az elnevezés után ítélve, sejtem, hogy körülbelül miről lehet szó és okát nem tudom másban látni, mint abban, hogy manapság alighanem sokan vannak, akik bármi okból kénytelenek kifelé másnak mutatni magukat, mint akik a benső énjük valóságában; s ez az idegfeszítő kettősség végül odavezet, hogy már maguk sem tudják, melyik a valódi énjük. Ilyesvalamit érzek most én is. Örökös hazugsággal, képmutatással, aggodalommal, kínzó vágyakozással és türelmetlenséggel kell megfizetnem azt a néhány órát, amit mégcsak nyugodtnak és pihentetőn boldognak sem mondhatok. És ehhez járulnak még a

töprengésben töltött hosszú éjszakák, telve a jövő megoldhatatlannak látszó kérdéseivel. Mi más lehet ebből, mint — ha talán nem is ez a különös abnormitás, de — legalább is hisztéria . . .

VIII.

Vége . . . Igen, azt hiszem, hogy vége . . . Nem; nemcsak hiszem, *akarom*, hogy vége legyen.

Még nagyon zavarosak a gondolataim. Rendet kell teremtenem bennük, hogy világosabban lássak. Most csak annyit érzek, hogy legyengült akaratomnak egy utolsó foszlánya, egy csenevész hajtása hirtelen erőre kapott a ma történetek hatása alatt és én egy hosszú küzdelemnek a végére értem.

Fáradt vagyok; legjobb volna lefeküdnöm és semmire sem gondolnom. De hiába; aludni úgyszemint tudok és az egymást kergető gondolatok zürzavarában még azt a kis higgadtságomat is elveszíteném, ami megmaradt.

Össze kell szednem magamat, hogy végignézhessem, áttekinthessem a történeteket és tisztába jöjjenek magammal.

Ott kezdődött, hogy ma reggel kirándultunk Tamással.

Azaz hogy . . . már sokkal régebben, napokkal ezelőtt kezdődött. Akkor, amikor azon kezdtem törni a fejemet, milyen hazugsággal tegyem itthon elfogadhatóvá ezt az egésznapos távollétet. Bonyolult históriát kellett kitalálnom. Be kellett állítanom a valószínűség látszatát, mégpedig oly módon, hogy a csalás leleplezésére minél kevesebb lehetőség legyen. Az utolsó pillanatig remegtem, hátha kihagytam valamit az összefüggések láncolatából, vagy hátha egy oda nem illő sze-

met csúsztottam be, ami elárul. De nem történt baj. Szinte csodálatosan símán ment minden. Egészen tegnap estig, mikor anyus a szentmisére figyelmeztetett, miután ma ünnep van. Minden gondolkodás nélkül vágtam ki, hogy benne van a programmunkban.

Valójában azonban a mise ezúttal is úgy, mint már sok vasárnap délelőtt, teljesen hiányzott a programból. Most meg még mentséget is találtam rá magamban: hiszen a szabad természetbe, a hegyek közé készülünk; van-e a világon ennél szebb templom és lehet-e az emberhez valahol közelebb az Isten!

Úgy indultunk útnak, mint két bohó gyerek. Valósággal beléfutottunk a kissé még hűs, de napfényes, koratavaszi reggelbe. Kéz a kézben ugráltunk a köveken át, mert a rendes útról mindjárt kezdetben letértünk és magunkcsinálta szerpentineken kapaszkodtunk fölfelé. Talán sohasem voltunk még ilyen boldogok.

Tamás kitűnő turista és térképpel a kezében bárhol eligazodik.

En ugyan nem vagyok gyakorlott a hegy-mászásban, de ma, mintha szárnyam nőtt volna, olyan könnyen bírtam. Tamás azért tekintettel volt reám s elég gyakran megpihentünk. De ilyenkor se pihentünk igazán, hanem tréfáltunk, játszottunk, a természet újra gyermekké varázsolt bennünket.

Olyan szép volt ez az út. Az erdőben találtunk ibolyát is; egész csokorra valót szedtünk belőle.

Déltájban értünk föl kitűzött célunkhoz. Egyedül voltunk és úgy éreztük, miénk az egész világ. Letelepedtünk, megebédeltünk és beszélgettünk.

Tamás a jövőről, a jövőnkről beszélt; tervezgetett. Hogy hová utazunk majd, hogy mi mindent akar megmutatni nekem. Azt mondta, miután tudja, milyen rajongója vagyok mindennek, ami szép, hát annyi szépség élvezetéhez akar juttatni, amennyi csak módjában áll. Erről átcsapott egyszerre a női szépség dicsőítésére.

— Csak akkor látja majd meg, mivé tudja tenni a nőt egy-egy ráillő ruha, ha egyszer én, a saját ízlésem szerint öltöztethetem fel magát — mondta csillogó szemmel. Mintha már előre élvezte volna az akkori szépségemet.

— Szóval így nem is tetszem? — kérdeztem ingerkedve.

— Nem; egyáltalán nem — mondta ő és nevetve magához ölelt. Sokáig maradtunk így és közben ezer kedves apróságot sugott a fü-

lembe. Csacsi, szerelmes szavakat, melyeknek értelmét csak az fogja föl, akinek szólnak. Azután . . . itt, valahogy elakad az emlékezetem . . . nem tudom pontosan, hogyan történt, de hirtelen tudatára ébredtem, hogy veszedelemben forgok. Képtelen vagyok most megtalálni ennek a valósággradobbénésnek a közvetlen okát. Hiszen még egy pillanattal előbb is olyan akarattalan, boldog bizalommal simultam hozzá. Mi riasztott föl? Mintha a bensőmben szólalt volna meg egy figyelmeztető hang . . . mintha riadtan kopogtatott volna valaki a lelkem ajtaján . . .

Csodálatos erővel szakítottam ki magamat az erős karokból, felugrottam, körülnéztem, majd ilyesmit mondtam:

— Nincs a közelben senki. Azt tehet velem, amit akar. De vegye tudomásul, hogy ha elvesztem a becsületemet, akkor nem élek tovább.

Tamás elsápadt, lassan fölállt és szembenézett velem. Én álltam a tekintetét. Azután valami furcsa kis remegés futott át az ajka szélén — most sem tudom, fölindulás volt-e, vagy egy elnyomott gúnyos-keserű mosoly — és így felelt:

— Ha magának az élet az ára, akkor én inkább lemondok magáról.

Megfordultam és szótlankul kezdtem összeszedni a holmimat. Éppen a sapkámat készültem föltenni, amikor Tamás odalépett hozzám és megfogta a kezem:

— Bocsásson meg! Csak az a bűnöm, hogy nagyon szeretem. Elragadtak az érzéseim. De ezután vigyázni fogok. Kérem, bízzék meg bennem és üljön le mellém újra. Beszélgessünk még egy kicsit.

Olyan gyöngéd, meleg, szinte alázatos volt a hangja, hogy szótfogadtam. Nem is igen tehet-

tem volna mást. Egyedül voltunk. Meg kellett bíznom a szavában. Kissé nehezen indult meg újra a beszélgetés. Én az előbbi tervezgetésre gondoltam és csak most tűnt fel, hogy Tamás abban, mint tulajdonával rendelkezett velem, a nélkül, hogy a házasságunkat egyetlen szóval is említette volna. Arcomba szökött a vér. Most egyszerre megértettem, hogyan gondolta el számomra a jövőt. Ezután már nem volt miért tétováznom, azért hát bátran, minden kertelés nélkül föl tettem a kérdést:

— Hogyan képzeli tulajdonképen a mi közös jövőnket? Ha csakugyan szeret, miért nem beszél a házasságunkról soha?

— A házasságunkról? — szakadt ki ajkán a felkiáltás. És ebben a pillanatban tisztán, világosan leolvastam az arcáról, hogy erre nem gondolt soha.

Olyan rettenetes érzés zuhant reám, hogy szinte megállt belé a szívverésem. Szégyen, megalázottság és kimondhatatlan keserűség. Legjobban szerettem volna levenni magamat a földre és jól kisírni magam. De még könnyem sem volt, ami megkönnyíthette volna a szívemet. Gondolkozni sem tudtam. Csak néztem magam elé szótlanul, könnytelenül és gondolattalanul.

És akkor megszólalt mellettem Tamás:

— Jó, hát beszéljünk a házasságunkról. Én nem mondok le magáról.

Részletesen már nem is emlékszem, hogy mi mindent mondott még ezután. Néha én is feleltem, csak éppen hogy mondjak valamit. Ráhagytam mindent. Közben azonban lassankint összetevődött emlékezetemben mindaz, amit ma hallottam tőle és kialakult előttem Tamás női eszményének a képe, aki nem jár hivatalba, —

nem, dehogy! — hanem kozmetikushoz és ruhaszalónokba megy, hogy elegáns és hódító legyen, s hogy irigyeljék érte a férfiak azt, aki magáénak mondhatja őt.

Éppen amikor idáig jutottam gondolataimban, Tamás ezt mondta:

— Ha a feleségem lesz, olyannak akarom látni, amilyennek elképzeltem magamban az igazi asszonyt.

Mintha ezt, vagy valami ehhez hasonlót már hallottam volna! Akkor még nem jöttem rá, hogy hol és kitől.

— Szóval, a maga ideálja a nagyvilági nő? — kérdeztem.

— Hát mi lehetne más? — kérdezte vissza. — A nő arra született, hogy szeressen és szeressék. Isten egyenesen a férfi örömére és gyönyörűségére teremtette. Csak természetes hát, hogy ha tetszeni akar, olyanná kell válnia, amilyennek mi látni szeretnénk. Persze, az igények különbözők. Az enyémekek nagyok. Én egyenesen Vénusz istennőnek szeretném látni, akit szeretek.

Nem feleltem. Most már tudtam, kitől, hol és hogyan hallottam ezt a gondolatot. Eszembe jutott, mi minden függ attól, hogy ki a férfiak eszményképe és a nők mennyire közelítik meg azt.

Tamás eszményképe a nagyvilági nő. Ha tehát meg akarom tartani a szerelmét (amit, ezek után nem értem, hogyan ébreszthettem fel benne?), nagyvilági nővé kell válnom. Persze. Hát nem így lesznek a film egyszerű, szerény leánykáiból is nagy nők?

És ha nem sikerül az átalakulásom a kívánsága szerint? Vagy ha nálam szebbet talál? Vagy ha megtörténnék (aminek ő még a lehető-

ségét sem tudja elképzelni), hogy engem nem elégitene ki egy életen át az a „magasztos hivatás”, hogy öröme, gyönyörűsége, másszóval istennő jelmezbe bujtatott rabszolgája legyek, akkor mi lesz? A megoldás nagyon egyszerű: elválunk. Elvégre, hol van az megírva, hogy az ember csak egyszer tévedhet életében!

Hát ezért határozta el olyan hirtelen és minden előző szándéka ellenére, hogy ha másképen nem kaphat meg, hát feleségül vesz . . . tetszés szerinti időre. Úgylátszik, annyira szeret, hogy ha ez a kis formaság megnyugtat engem, ebbe is belemegy. Hiszen mindössze egy szerződésről van szó, amit bármikor fel lehet bontani. Ilyen csekélységért igazán nem érdemes az embernek egy kedvteléséről lemondania . . .

Míg engem ezek a gondolatok foglalkoztattak, Tamás egyre jobban felvidulva beszélt tovább:

— Még mindig haragszik? — kérdezte, mikor látta, hogy én sehoggy sem tudok visszazökkenni délelőtti derűs hangulatomba.

— Fáradt vagyok — ütöttem el a feleletet. — Talán indulhatnánk is már hazafelé.

És elindultunk. Lefelé sokkal gyorsabban fogyott lábunk alatt az út. Gyönyörű délután volt. És ahogy közeledett a nap a látóhatár felé, csodálatosan szép megvilágítás borult a tájra. Mennyire élveztem volna, ha a szívem nem olyan nehéz!

Leérve, egy templom előtt vitt el az utunk. A nyitott ajtón át egy, még az intézetből ismert, kedves Mária-ének csendült a fülembe: „Légy a sajkán vezérünk . . .”

Hirtelen megálltam. Milyen ünnep is van ma? Március 25. Gyümölcsoltó-Boldogasszony . . .

Erős fájdalom hasított a lelkemen át . . .

Kezet nyújtottam:

— Isten áldja. Én bemegyek a templomba.

— Bemegyek magával. Vagy ha nem akarja, megvárom.

— Köszönöm, ne várjon. Lehet, hogy tovább maradok bent.

— Mikor találkozunk ismét?

— Most még nem tudom.

Elváltunk.

A templom tömve volt. Éppen akkor kezdtek a litániát. Elvonultam hátul, egy kis kápolnaszerű fülkébe, ahol egy Pieta-szobor állt. Ott bent nem volt senki sem. Letérdeltem a csupasz kőre és néztem a Fájdalmas Anyát, ölében a halott Jézussal. És lassan peregni kezdtek a könnyeim. Ráhajtottam fejemet a szobor talapzatára és a sokáig visszafojtott keserűség görcsös zokogásban tört magának utat. Nem imádkoztam. Nem is panaszkodtam. Talán nem is gondolkoztam. Mennyi ideig tartott ez a sírás, nem tudom. De utána sokkal könnyebb lett a szívem. Felmeltem a fejemet és tekintetem a talapzat feliratára esett: „Mindnyájan, kik átmentek az úton, nézzétek és lássátok, van-e olyan fájdalom, mint az én fájdalom!”

Nagy benső szégyenkezéssel hajtottam le újra a fejemet. Szégyenkeztem a fájdalom miatt. Majd, mint a villám, egy rég elfeledett emlék futott át agyamon. A Szűzanya előtt térdeltem akkor is és arra kértem, ne hagyjon el akkor se, ha én valamikor elfordulnék tőle. Főlnéztem. Nem a szoborra, hanem sokkal feljebb. És szinte csodálató ámulattal toluultak ajkamra a szavak:

— Anyám, hát utánam jöttél? És rámtaláltál? . . .

Igy történt. És most, hogy gondolatban újra átéltem az egész napot, kissé megnyugodtam. A továbbiakra még nem tudok gondolni. Nagyon, nagyon fáradt vagyok.

IX.

Ma nem mentem be a hivatalba. Itthon nem szóltam semmit; úgy távoztam hazulról, mint rendesen. Egyenesen Katinkához mentem. A testi és lelki kimerültségtől alig vonszoltam magamat.

Látomra Katinka megijedt. Szokatlan időben való jövetelem és az arcom rémítette meg. Kérésemre azonnal telefonált a hivatalba, hogy beteg vagyok, ne várjanak ma be. Azután néhány gyorsan kiadott házi rendelkezés után bezárkózott velem. Nem kellett sokat mondanom. Az ő meleg szíve és tiszta értelme hamar fölfogott mindent. Nem tett szemrehányást és nem prédikált. Anyás jósággal magához ölelt és egy darabig hallgatott. Én nem sírtam; tegnap elhullattam minden könnyemet; de éreztem, mint nedvesedik meg arcom az ő könnyeitől.

Később azután egyszerűen, józanul azt tanácsolta, ne is menjek be többé a hivatalba. Majd beszélünk Géza bácsival, akinek a befolyására odajutottam, intézze el, hogy más osztályba, sőt ha lehet, más épületbe is helyezzenek át. És ki kell eszközölniök számomra néhány heti szabadságot is, hogy elmehessek, elutazhassak valahová.

— Te ne törődjél semmivel — fejezte be a tárgyalást. — Majd mi elintézzük mindent.

— És mit csináljak addig? — kérdeztem. Mert fogalmam sem volt róla, mit kezdjek ebben a lelkiállapotban az időmmel és magammal.

— Holnaptól kezdve már készülhetsz az

utazásodra. Ma pedig itt maradsz nálam. Hogy ne érj rá gondolkozni, nyakadba zúdítom a gyerekeket. Egyelőre persze csak a két kicsit, iskola után azonban majd a két nagyobbat is. Úgyis eleget nyúznak a Magda néni miatt, hadd legyen meg hát az örömük, hogy ma az övék vagy. Hogy fáradt vagy és nincs rózsás kedved? Nem baj. Ezt csak bízd a gyerekekre. Voltam már én is fáradt és kedvetlen. Egészen sajátos módszerük van hozzá, hogy kirázzák belőle az embert. De azért majd figyelmeztetem őket, hogy ne örvendezzék agyon a Magda nénjüket, mert fáradt.

Ezzel már ment is, hogy utána nézzen a kicsiknek és a gyermekszobának.

Katinkának igaza volt. A gyerekek az ő kedves természetességükkel, napsugaras, ártatlan boldogságukkal magukkal ragadtak az ő szép, tiszta tündérvilágukba. Néhány órára elfelejtettem a csalódásomat, megszegyenülésemet és reményvesztettségemet s az első nap így, a keserves tegnap után hamar, sőt szépen múlt el.

Otthon, este, minden bántó kérdezősködés nélkül fogadtak; csak a gyerekekről váltottunk néhány szót, azután hagytak, hogy szobámba vonuljak. Olyan jó volt tudnom, hogy nem kell beszélnem semmiről és mégis mindent tudnak.

Úgy érzem most magamat, mint egy zátonyra futott hajó. Nem mozdulok. Várom, vagy talán inkább hagyom, hogy mások mozdítsanak ki a helyemből.

•

Ma reggel levelet hozott a pósta Tamástól. (Még mindig így hívom magamban, pedig immár tudom, hogy nem tartozunk egymáshoz semmikép.) „Édes kis menyasszonyom, — írta — mi baj?

Erős volt a túra? Vagy haragszik rám? Mit tegyek, hogy kibéktísem? Ha kívánja, Canossát járok, csak mondja meg, hogyan? Szeretném fölkeresni. Mikor jöhetnek?"

Különös. Ez a pár sor két nap előtt még boldoggá tett volna. Ma inkább megijesztett. Olyan féltő gonddal őrzöm most azt a fásult, közönyös csendet, ami a lelkemben van, hogy félek az emlékek legcsekélyebb érintésétől is. Nem akarok semmire sem gondolni. A holmimat rendezgetem, javítgatom; készülök az utazásomra; ámbár még azt sem tudom, hová megyek.

Először válasz nélkül akartam hagyni a levelet. De láttam, hogy így nem tudok szabadulni a töprengéstől: Írjak — ne írjak? Azért délután mégis megírtam egy rövid feleletet. Csak ennyit: „Ne kérdezzen; felelni egyik kérdésére sem tudok. Elutazom. Egyebet most nem írhatok.”

Talán határozottabb elutasítást kellett volna adnom. De, tudja Isten, nem bírom megbántani. Jobb így. Talán megérti ebből is, hogy többé nincs mit remélnie.

•

Úgy bánnak velem itthon, mint egy nagy beteggel. Dédelgetnek, kedvemet keresik, még a gondolatomat is ellesik. Cserébe azt várják, tudom, — különösen az édesapám — hogy kiejtsek egy szót, ami feloldja ezt a hallgatást, amit a kímélet parancsolt rájuk. De ezt a szót én ma még nem tudom kimondani.

•

Ahogy a holmimat rendezgettem, egyik fiókom mélyén ráakadtam a régi Mária-érmemre. Évek óta hever már ott; egészen megfeketedett. Föl-

vettem és megtisztogattam. Különös memento nekem most ez az érem. Nem akkor fordult-e hamis vágányra az életem, amikor letettem? Nem mintha valami babonás erőt tulajdonítanék neki. Életem irányváltozását nem az okozta, hogy letettem; de a változásnak mintegy szimboluma volt, hogy le *tudtam* tenni. Most újra fölvehetném, de úgy érzem, mintha nem volna egészen becsületes dolog. Hiszen én nem tértem vissza az elhagyott régi útra s az újat sem saját jószántamból hagytam el . . . El kellett hagynom, mert határsorompó elé állított, melyen csak női méltóságom feladása árán juthattam volna át . . . A kis érmet nyakamba akasztanom képmutató hazugság volna . . . Nem; nem veszem föl; de magammal viszem.

•

A mi családukban Géza bácsi az az „enfant terrible“, akinek a nyelvét megfékezni nem lehet. Éppen ebédnél ültünk, Katinkáékkal együtt, amikor berontott. Egyenesen hozzám jött és ujját a mellemnek szegezve, harsány hangon kérdezte:

— No kislány, hát hogy áll az a halálosan beteg szívünk?

Négy ijedt szempár szegződött reám, de én önkénytelenül elmosolyodtam. Napok óta először. Mert volt valami komikus abban, ahogyan Géza bácsi túltette magát minden óvó figyelmeztetésen és tréfás semmibebevesséssel, kíméletlenül bele nyúlt a friss sebbe. És neki volt igaza. A varázslat megszakadt, az aggodalom mindenkiben feloldódott és olyan hirtelen, minden átmenet nélkül indult meg a beszélgetés, mint a színházban a függöny legördülése után.

Valósággal jól esett ez a felszabadulás.

Nagyon terhemre volt már a kímélet és a gyöngédség. Szinte kívántam, hogy valaki jól megrázzon és rámkialtson: Ugyan hagyd már abba az alvást, ébredj fel és szedd össze magad!

Az ilyen keménység sokszor a legnagyobb gyöngédség.

A szabadságom megvan. A többi meg majd elintéződik távollétem alatt.

Apus felfedezett egy húsvéti társas utazást, ami éppen nekem való: Velence, Firenze, Róma . . . Az egész nagyhét Rómában. Már el is intézett mindent. Holnapután indulás. Olyan gyorsan ment minden, mintha álmodnék.

Milyen jó lesz! Valami kis örömsugár lopózott be a szívembe máris.

•

Gyönyörű csokor érkezett Tamástól. Csupa vörös rózsá. „Ne menjen el, mielőtt nem találkoztunk; — írja — hát nem hiszi el, hogy szerettem? Csak egy szót küldjön e sorok vivőjével: eljöhetek holnap?”

Odakint az előszobában egy fiú állt és várta a választ. Én meg a rózsák közé temettem az arcomat és sírtam. Elfogott a vágy Tamás után. Hátha mégis igazán szeret?! De fölfogásunk az életről, az asszonyról, a feleségről egészen más; a tisztaságom nem volt előtte szent; várhatok-e tőle igazi, komoly megbecsülést és . . . hűséget a sárga? . . . Mit feleljek? . . .

Tétován álltam, kezemben a levéllel, amikor megszólalt anyus a szomszéd szobában: — Magdus, most már itt az ideje, hogy hozzáfogjunk a csomagoláshoz!

— Igen, azonnal jövök! — kiáltottam hirtelen.

len. Majd elővettem egy kis kartonlapot és ezt írtam rá: „Holnap utazom. Isten áldja meg!”

•

Elutazás előtt átsírtam az egész éjszakát és az út első 24 óráját fáradtan, kedvetlenül szenvedtem át. De Velencében magamhoz tértem. Az ujság varázsa elnyomott minden egyebet. Csak akkor fogott el ismét a szentimentális keserűség, mikor egyik utitársnőmmel gondolába ültünk, hogy bekalandozzuk így kettesben ezt a csodálatos várost. Folyton arra gondoltam: „Ha Tamás ülne most mellettem!”

Hiába; leány vagyok, szerelmes, buta leány, akinek minden józan belátása és a sok reázüdülő szépség ellenére is fáj a szíve. Az álmodozások városa most nem nekem való.

Ámbár ki tudja? Azokból a szerelmes álmokból, amiket ez a város őriz, milyen sok válhatott kegyetlen, csúnya valósággá! Hát ha nálam fordítva lesz és az itt hordozott csalódáson épül fel az igazi, szép életem!

Hiszen maga ez a város is csak kopott, szürke emléke ma már a régi szépségnek és dicsőségnek, de a betemetett csatornák szilárd földjén egy új Velence épül. Az ábrándok lassan úszó gondoláit kiszorítják a valóság gyorsjárású motorcsónakjai és a világszép Piazzettán ma már modern világ nyüzsg. Miért kellene ennek az új világnak föltétlenül rosszabbnak lennie, mint a régi volt?

Nem biztató jel-e az is, hogy ez a csalódott szívű leány, aki én vagyok, éppen a meghalt álmok városában fedezi fel magában az első reménykedő gondolatot?

•

Firenze! Csupa szépség még ma is. A természet és művészet páratlan ölekezése.

Megszöktem utitársaimtól, hogy egyedül állhassak meg az Arno partján, s addig és úgy nézhessem a várost, amíg és ahogy jól esik. Beatricere gondolok; arra a Beatricere, aki Dante eszményítésében a tiszta szépség szimbolumává vált. Arra a Beatricere, akiben a költő szeme nem Vénusz érzéki szépségét, hanem a tisztább szférákba emelő női lelket kereste.

Vajjon, ha minden férfiszem ezt keresné bennünk, nem valósítanók-e meg lassanként magunkban ezt az ideált?

És viszont, ha a női lélek mind eszményi volna, nem változnék-e meg akkor a férfivilág?

De talán nincs is értelme így külön-külön feltenni ezt a kérdést. A változásnak mindkét oldalról egyszerre kellene megindulnia, hogy a vágyódás és a tárgya kölcsönösen egymásra találhassanak.

.

Virágvasárnap Firenzében! Egy szentelt olajágat viszek innen magammal tovább. Egy olajág . . . Ugyan mit jelenthet nekem? Talán megújhodást a vízőzön után?

.

Sajátos megilletődés fogott el, mikor beléptem az Örök Városba. Ha az ember valami olyan nagyon mulandót élt át, mint aminő az én szerelmes boldogságom volt, akkor egyszerre szédítően mély értelmet kap ez a szó „örök”. És régi, eltemetett érzéseket, gondolatokat, átéléseket támaszt fel bennem.

Látom magamat, mint 17—18 éves leányt,

akiben az örökkévalóság nem valami távoli elképzelés, hanem közeli, átélt valóság volt. Tanultam, dolgoztam és terveket szőttem ugyan a jövőre, de mindig abban a tudatban, hogy benne állok egész mult és jövő életemmel együtt az örökkévalóságban; hittem a földi életen túlemelkedő rendeltetésemben. Milyen vidám és boldog voltam akkor! Ha építettem is kacsalábon forgó arany és gyémánt mesevárakat, azoknak a kapuja mindig az égre nyílt. Szent akartam lenni. Mindegy, hogy mi leszek, — gondoltam — aszszony vagy leány, tudományos pályát, háziasszonyi tisztet, vagy bármi más állást vállaló, bárhol legyek is, meg akarom mutatni, hogy mindenütt élhetek szent életet. Sohasem gondoltam arra, hogy apáca legyek. A világi élet megszentelése foglalkoztatott.

De ez is csak egy ábránd volt a sok közül. Alighogy elhagytam az iskolapadot, a földi élet egyszerre óriási arányokat öltött, az örökkévalóság ellenben eltávolodott és csak egy elvesző, picinyke pont lett az életemben. Minden megfordult: többé már nem az életem volt beágyazva az örökkévalóságba, hanem az örökkévalóság lett egy kicsiny, alig észrevehető részecskéje az életemnek. Míg lassankint teljesen eltűnt belőle. Nem is gondoltam rá. Tulajdonképpen még akkor sem, amikor imádkoztam. Az Úristen egyszerűen ügyeim intézőjévé vált. Abban az egyben t. i. mindig hittem, hogy ha akarja, elintézhét mindent. Azt hiszem, ebben nem voltam egyedül. Az emberek nagy tömege ugyanígy van vele.

Hogy jutottam voltaképpen idáig? Most, itt, az Örök Városban tisztán látom ezt az átalakulást. Látom, de nem értem. Hogy történt és mi volt az oka?

Ismét a magam utait járom. Elszakadtam a társaságtól. Csak az étkezéseknél és egy-egy érdekesebb kirándulásnál találkozom a többiekkel. Rómát egyedül akarom bejárni. Mert ha sokan vagyunk, nem érzem a lelkét. Míg így egyre jobban megragad és mint valami tisztító folyam jár át, meg át.

Ma a Szent-Péter bazilikában voltam. A nagyság első lenyűgöző hatása után egyenesen az apostolfejedelem sírjához mentem; nem is jutottam tovább. Sokáig, nagyon sokáig térdeltem ott. Körülöttem folyton változott a kép. Tekintélyes úriemberek és egyszerű falusiak, ifjak és öregek, papok és világiak, fehér, sárga és feketebőrűek adták a helyüket egymásnak át. Mélységes meghatottsággal néztem, milyen aláztos hódolattal borulnak térdre az egyszerű galileai halász sírja előtt. Hát innen árad ki a „tekintély egyházának” az a csodálatos hatalma, amely milliók akaratának a szabadságát köti meg? Hogy lehet az, hogy míg az elmúlt századok folyamán hatalmas világhódítók, sőt világbirodalmak tűntek el, ehhez a sírhoz kifogyhatatlan tömegek zarándokolnak el ma is, hogy leboruljanak és hódoljanak egy most is élő és soha meg nem szünő, láthatatlan hatalom előtt? Hiába, ennek a csodálatos ténynek más magyarázata nem lehet, mint, hogy ez a hatalom nem a földről való. Péter közvetlenül, személyesen Krisztustól, a megtestesült Istentől vette azt át, s azért ez a tekintély és hatalom, ami innen szétsugárzik a világba, isteni hatalom. A világ Alkotója előtt meghajolni és akaratunkat az Ő akaratának átengedni nem szolgaság, hanem emelkedés. Ha egy királyné udvarhölgyének lenni kitüntetés, hogy lehetne megalázó egy Isten szolgálatába

állani? És ha az egyház Isten akaratának a hordozója és közvetítője, akkor „tekintélynek” kell lennie. Az Egyház emberekből áll, az igaz; Péter is ember volt; egyszerű, gyarló, tévedő ember. De hogyan hagyhatta volna az Úr Jézus a tanítását reánk, ha arra várt volna, míg *tökéletes* emberekre bízhatja azt.

Milyen világossá vált előttem mindez, itt, a világ legcsodálatosabb sírja előtt, ahol az ember nem az elmúlásra gondol, hanem az életre; életre, a halálon túl is.

Nem értem magamat, aki pedig olyan vallásos légkörben nevelkedtem, hogyan hódolhattam be oly könnyen azoknak az olvasott és hallott frázisoknak, melyek az Egyházat és rajta keresztül a hitemet támadták, hol okoskodással, hol gúnyolódással, hol meg divatosan hetyke semmibebevéléssel. Azt hittem, önálló egyéniségemről teszek tanúságot, ha kivonom magamat az egyoldalúnak mondott vallásos befolyás alól, holott ugyanakkor nemcsak egyoldalú, de káros befolyásnak engedtem magamat át, mely megingatta, majdnem megölte bennem a hitet, de nem adott helyette semmi mást. Fölborította a lelkem egyensúlyát, de hogy miképpen állítsam helyre, azt nem tudta megmondani.

Az Egyház — mondták — kitalált gyermekmesékkel áztat. — Hát akkor kinek higgyek? — kérdeztem. — Nekünk — volt a felelet.

Micsoda ostoba rövidlátás kellett ahhoz, hogy az apostoloknak és utódaiknak, a Szent Ágostonoknak és Aquinói szent Tamásoknak bölcsességét kétségbevonjam csak azért, hogy helyette nagyképű zsúrfajak és fölényes B. Tamások állításait (vagyis inkább tagadásait) fogadjam el!

Sohasem éreztem magam olyan kicsinynek, és sohasem szégyenkeztem még annyira Isten és önmagam előtt, mint Szent Péter sírja előtt. És lelkemből nagy, őszinte vággyal szakadt föl az imádság: Istenem, add vissza a régi hitemet!

•

Jártam a katakombák sötét folyosóin és álltam az egykori vértanúsírok előtt. Ezek a hideg boltozatok olyan „credokat” vertek vissza valamikor, amilyeneket a mi templomaink talán sohasem hallanak. Miért vagyunk mi, a mi biztonságunkban sokkal gyöngébbek, mint ez az üldözött, örökös halálveszélyben járt nemzedék? Mintha a katakombák falairól mindenünnen az a fájdalmas Krisztus-tekintet nézett volna rám, amely a Mesterét megtagadó Péterre esett. De Péter „elmenvén, sírt”. Vajjon nem ezt kellene tennem nekem is?

•

Itt ülök a Colosseum egy kővén és pillanatok alatt egy egész történelmet élek át. Ezek a töredezett falak annyit mesélnek nekem és olyan szemrehányóan néznek reám. És hirtelen arra gondolok, vajjon, ha most itt, ezen a mártírvérrel áztatott földön elémbé állna Tamás az ő fölényes mosolyával, vagy a többiek, az én modern pogány barátaim, merném-e bátran, nyíltan, szégyenkezés nélkül szemükbe mondani, hogy én: *Hiszek! Hiszek!*

Istenem, mit tegyek, hogy ez a hitvallásom ne maradjon itt Rómában, hanem eljőjön velem haza a tagadók, a kételkedők, a gúnyolódók közé is? . . .

X.

Sokáig álldogáltam a gyóntatószék előtt, míg végre rászántam magam, hogy odatérdek a rácshoz. Mint ha egy örökkévalóság választott volna el attól az időtől, amikor ezt a lelki takarítást havonta legalább egyszer elvégeztem. Pedig akkor nem volt bennem félannyitisztogatnivaló sem, mint most, amikor a nevemet szinte jelképesnek érzem. Sőt, ha Mária Magdolnára és magamra gondolok, azt hiszem, a nagyobb bűnös én vagyok. Mert ha ő talán súlyosabban vétkezett is, de nagyobb volt a mentése is. Ő nem részesült olyan nevelésben, mint én. Ő nem ismerte az Úr Jézus tanítását, míg én ismertem. S ő nem volt Mária gyermeke, ellenben én annak ígérkeztem.

Olyan csodálatosan jóérzés ez így, a fel-

oldozás után. Valami nagy, mérhetetlenül nagy megkönnyebbülés. Alig tudom elhinni, hogy lelkemről eltűnt a multnak minden foltja, hogy mintegy újrakezddhetem az életemet s hogy lélek-táblámat tisztán nyujthatom Isten felé: „Uram, vedd, a tied; írd rá, amit jónak látsz!” Dalos, szinte gyermekes örömujjongás tölti be a szívemet. Nem emlékszem, mikor voltam ilyen boldog!

Nem is értem, hogy kerülhettem serdülő korom őszinte vallásosságából a hitközönynek tömegjárta országútjára és hogy juthatott az én valamikor annyira érzékeny és kényes lelki tisztaságom az erkölcsi veszély lejtőjére?

A páter, aki meghallgatta a gyónásomat, nem csodálkozott ezen. Azt mondta, mindez természetes következménye volt annak, hogy a vallásosságom úgyszólván teljesen érzelmeken épült. Az érzelmek túlságosan ingadozók ahhoz, hogy rajtuk viharálló, szilárd élet épülhessen.

Hogy az érzelmek nagy szerepet vittek a vallásosságomban, az igaz. Legbensőségesebben rendszerint akkor imádkoztam, mikor valami aggodalom gyötört, vagy mikor nagyon kívántam valamit. Ó, hogy tudtam olyankor kérni, könyörögni! Néha meg is köszöntem ugyan a jó Isten segítségét, de ez már sokkal rövidebb és hidegebb volt, ha ugyan teljesen meg nem feledkeztem róla.

Megindult, édes érzelmekkel tudtam imádkozni olyankor is, ha valami szép hangulat ejtett hatalmába, mikor megkapott a zene szépsége, vagy amikor magával ragadott a hatalmas erővel felzúgó népének. El tudtam merülni néha a csendben is, mikor az üres templom félhomályá-

ban egyedül éreztem magamat a tabernákulum előtt.

De, igaza van a páternek, ezek mind hangulatok csupán. A hangulatok pedig elmúlnak. A homokra épített ház ellenállása oly csekély, hogy elsodorhatja a legkisebb vihar is. Sőt, a magam tapasztalatából hozzátehetem, hogy még vihar sem kell hozzá. Elég a huzamosabban tartó gyöngye szél.

De hiszen az én hitem nem csupán érzelmeneken épült! Kaptam én megfelelő, alapos tudást is hozzá; vallási ismeretek tekintetében is! És lám mégis . . .

— Mióta elhagyta az iskolát, — kérdezte erre a páter — nem gyarapította az ott szerzett általános ismereteit semmivel?

— Dehogynem — feleltem kissé sértődötten. Bántott a feltevés, hogy azt hiszi, a műveltségemet azóta nem bővítettem semmivel.

— Látja, — mondta most a páter — saját maga is érzi, hogy az iskolában szerzett tudás csak alap, melyre az ember voltaképpen csak azután építi fel a műveltségét. Hogy hihette akkor, hogy éppen a vallásos műveltséghez elég az iskolában szerzett tudás? Éppen a legsúlyosabb igazságok megértéséhez volna elég a felnőttnek is ugyanannyi, amennyit a gyermekértelem szűk köréhez mérten a „Kiskáté” ad? — Hogy érettségüg messze túljutott a Kiskátén? — Elhiszem. De azt meg nekem higgye el, hogy amint a legjobban fejlett test is sorvadásnak indul, ha nem táplálják tovább és a legszebben égő mécses is kialszik, ha nem pótolják az olaját, úgy a hitélet is elsorvad, ha friss, egészséges táplálékot nem kap soha.

Ime, megkaptam a másik kérdésem meg-

oldását is. A hitemet és vallásos meggyőződésemet megingató behatásokból írásban, szóban és gyakorlatban is kaptam eleget, de a megerősítésére bizony nem tettem semmit, soha. A vallásom igazságát védő könyveket, lapokat nem olvastam s az utóbbi években már ilyen előadásokat és szentbeszégeket sem hallgattam, sőt még az olyan embereket is félve kerültem, akik ilyen irányban befolyásolhattak volna. Vallási gyakorlataimat meg igazán a minimumra szorítottam, nehogy a bensőmben dolgozó isteni kegyelem valamiképpen pótolhassa, amit én magam elmulasztottam.

Utóbbi időben elég gyakran elhagytam már a vasárnapi szentmisét is. Szégyeltem volna Tamásnak azt mondani, hogy menjünk később, mert előbb templomba akarok menni. És így kizártam még azt a lehetőséget is, hogy ha már én magam nem járulok Isten elé semmiképen, legalább abban a közös áldozatban vegyek részt, melyet az Egyház papja az összes jelenlévők nevében mutat be Neki.

Hányszor elmondtam magamban, — mentegetődzésképpen a lelkiismeretem vádoló szavára — hogy a természet a legszebb templom s ha ott száll a lelkem Isten felé, ezt az imát bizonyára éppen olyan szívesen fogadja, mintha templomban imádnám Őt. Arra nem gondoltam, hogy amikor Egyháza parancsának nem engedelmeskedem, akkor a pogánnyal és vámossal helyez egy sorba engem s nem fogadhatja szívesen azt az imát, amit parancsának a megszegése kísér. Az meg éppen nem jutott eszembe, hogy az Úr Jézus áldozatának felajánlása a szentmisében többet ér, mint minden más ájtatosság, sőt mint az egész világ összes imái együttvéve.

Nem is szólva arról, hogy az én gyönyörködésem a természetben, vagy a művészetben semmiképen sem volt ima. Mert én a szépségben nem Isten szépségének parányi visszatükröződését láttam, hanem a szépet önmagáért, a reám gyakorolt hatásért szerettem csupán. Másszóval abban is a hangulatot kerestem.

A páter Szalézi szent Ferencet idézve olvasta reám, hogy úgy áhítatomban, mint az élet szépségeiben „az Úr vigasztalásait, nem pedig a vigasztalások Urát” kerestem és szerettem.

Tévedéseim láncolatában talán ez volt a legnagyobb.

Életem súlypontját rossz helyre tettem, csoda-e hát, ha a lelkem egyensúlya felborult?

Még egy kérdés . . . a lelkem tisztasága . . . hogy eshetett arra folt, mikor az erkölcsi piszoktól éppúgy undorodtam mindig, mint a sártól, vagy bármi más mocsoktól? . . . Ámbár, ha mélyebben utánagondolok, ez is természetes. Ahogy megesezt már velem, hogy ha meggondolatlanságból közel kerültem a sáros kocsiúthoz, ruhámat befröcskölték a mellettem elhaladó autók, úgy fröccsent most a lelkemre is az erkölcsi sár. Túlságosan közel jártam hozzá. Nem rosszaságból, csak könnyelműségből, de végeredményben mindegyik ugyanarra az útra vezethetett volna.

Igy néz ki közelről a nagy mondás, hogy nem szabad félni semmitől, a valósággal szembe kell nézni, bármilyen is. Szembenézni, ha el nem kerülhetem, az más, . . . de hogy egyenesen keressem?! . . .

Most, józanul nézve egyáltalán nem látom be, miért kellene a rosszat tapasztalásból megismernem? Hiszen a tudást tapasztalás nélkül is megszerezhetem. Végre is, Kínában és Japánban

sem jártam soha s mégis elég sokat tudok mindkettőről. Hogyan szereztem ezt a tudást? Egyszerűen elhittem, amit olyanok mondtak és írtak, akik valóban jártak ott. Hiszen iskolai tudásunk nagyrészt is így szerezzük. Miért volna éppen erkölcsi dolgokban kevés ez a tudás?

Különös, hogy ezekért az igazságokért Rómába kellett jönnöm. Pedig az Egyház tanításában megtalálhattam volna mindezt odahaza is. De . . . vajjon kerestem volna-e?

Talán . . . én nem tudom . . . egy gondolat ötlik most eszembe . . . egy emlékezés. Szemben állok Katinkával. Köztünk az asztalon könyvek hevernek. Szerintem csupa bölcsesség, szinte méreg. Testvérek vagyunk, de a két világnézet harcában, mint ellenségek állunk egymással szemben . . . És Katinka azt mondja, imádkozni fog a Szűzanyához, ő vezessen rá engem, ha kell szenvedés árán is, az igazságra.

Az ima erejében hiszek. Hittem benne akkor is, amikor már majdnem semmi másban sem hittem. Mert nem bírtam el azt a gondolatot, hogy ne legyen az emberi erőn felül egy olyan hatalom, mely segíteni tud azokban a legbensőbb lelki ügyeimben is, melyeknek megoldásához az emberi tudás és erő kevés. Hiszen érzem, hogy vannak bennem olyan végtelenül finom húrok is, melyeknek érintéséhez durva a legfinomabb emberi kéz is. Mikor erről a belső világról van szó, akkor csak Istennel tudok beszélni. Igen, én mindig hittem, hogy az ima hatalom még akkor is, ha a mi gyalgó ajkunkról száll az ég felé. De milyen hatalom lehet akkor, ha az Úr Jézus édesanyja közvetíti azt? Megtörtént volna-e a kánai menyegző csodája, ha Mária nem kéri azt?

Valamikor én magam is kértem őt. Arra kértem, ne hagyjon el akkor se, ha én elhagynám őt. Milyen különös ima volt ez! Mintha fülembé súgta volna valaki, aki látta a jövőt . . .

És a két ima odaát, az örök jelenben egybefolyt. A Szűzanya nem hagyott el akkor sem, mikor én elhagytam őt. Engedte, hogy csalódjam, hogy szenvedjek, mert ez az út vezetett vissza hozzá.

Igen, mindennek így kellett történnie. Megvan a maga mély, szimbolikus jelentése annak is, hogy éppen itt, az Örök Városban, a sziklán, melyen a pokol kapui sem vehetnek erőt, találtam meg újra a hitemet.

És most? . . . Ismét egy új élet kapujában állok. Mit hoz a jövő, nem tudom. De egyet tudok. Vallási életemet ezentúl nem az érzelmeimre, hanem az akaratomra, az erős jószándékomra építem. Ha a jó Isten megadja néha az érzelmi áhítatot is, azt ünnepi ajándékkul, örömmel, hálával fogadom. De különben minden hangulattól függetlenül a Krisztus Egyháza által megszabott úton akarok járni, mert most már tudom, hogy csak ez adja meg azt a nyugodt, biztonságos tudatot, hogy a helyes úton járok.

Őszinte jóakaratom jelképes megpecsételéseül újra fölveszem most már a gyáván félretett Mária-érmet is. Annyi erőt csak viszek haza a vértanúk sírjától, hogy többé ne szégyeljem megvallani katolikus és Mária-gyermek voltomat!

És a hitem mécsesét nem engedem többé kialudni soha. Szent Péter sírjánál gyújtottam meg újra s úgy akarom hazavinni féltve, óva, mint a keresztesháborúk lovagja a Szent Sírnál meggyújtott lángot.

Vihetnék-e az Örök Városból ennél szebb ajándékot haza?!

HARMADIK RÉSZ.

**AZ ÖRÖK NŐI ESZMÉNY
NYOMÁBAN.**

I.

Ma négy éve! . . . Istenem, hogy repül az idő. Akkor temettük az én édes jó anyámat. Kezemben a képe. Elnézem ezt a drága arcot, amelyből még így is annyi szeretet, olyan csodálatos melegség sugárzik. Amíg egészséges volt, sohasem láttam meg rajta. Pedig ott volt akkor is; testvéreim látták és a szívük fölmelegedett tőle. Csak az én szememen ült hályog, ami eltakarta.

Ki tudja, hány meg hány fiatal leány jár ugyanígy! Az önállóságnak, a felelőtlen szabadságnak a vágya ellenkezést vet a szülők és gyermekek közé.

Valami gonosz szellem, bizonyára azok közül a bukott angyalok közül, akik sokszor mennyei köntösben mutatkoznak azért, hogy annál jobban megtéveszthessék áldozataikat, egy varázsszót sűg mostanában a fiatalság fülébe. Ezt: *egyéniiség*.

Ugyanaz a gög sugallja ezt a szót, mint azt a másikat, mely az angyaloknak egy lázadó csoportját magával Istennel fordította szembe. Most a gyermekeket lázítja elszakadásra a szüleiktől.

Ma már akárhány 14—15 éves kisleány is „*egyéniiség*“, aki úgy érzi, hogy őhozzá senkinek semmi köze. Az ő egyéniiségét ne nyomja el szülő, nevelő, vagy bármiféle más tekintély.

Nálam valamivel később jelentkezett az önállóságnak ez a viharos vágya. Ha visszanezék

arra az időre, úgy látom magamat, mint aki becsapja maga után az otthona ajtaját, mintha menekülnie kellene, sőt kívülről még az öklét is nekifeszíti, nehogy utána menjen, vagy csak utána is nézzon valaki.

Pedig tulajdonképen szerettem az enyéimet nagyon, de ugyanakkor valami megmagyarázhatatlan belső ellentmondással ellenségeimet is láttam bennük.

Hány rossz órát szereztem ezzel magamnak és mennyi szenvedést azoknak, akik olyan önzetlenül szerettek engem. Különösen az édesanyámnak.

Megnemértéssel nem vádolhattam őt, mert hiszen, ha megértette Katinkát és Lajost, bizonyosan megértett volna engem is, ha megnyitottam volna előtte a szívemet. De az egyéniség üres jelszával csábítgató, minden tekintélyt megvető korszellelem megfertőzött engem is és szabadulni éppen azért nem tudtam tőle, mert . . . nem voltam egyéniség. Ha az vagyok, akkor lerázom magamról a divatos frázisokat, odaülök az édesanyám mellé és megkérdem, hogyan és hol lehet megszerezni azt a derűs, meleg fényt, ami a szemében ragyog.

Ebből a nagy titokból elmondott nekem egyet-mást, amikor ott ültem órákon és hosszú éjszakákon át a betegágya mellett. Akkor — későn! — ismertem meg azt a szívet, amely mindenkit szerető gondjaiba zárt, csak önmagára nem gondolt soha. Akkor ismertem meg az anyai szívet.

— Én elmegyek, — mondta egyszer — de te itt maradsz helyettem.

Ijedten tiltakoztam:

— Anyuskám, hogyan pótolhatna téged

bárki is? De én talán legkevésbé vagyok alkalmas rá.

Olyan csodálatos tekintettel nézett ekkor reám! Mint aki egy, a lelkében őrzött látomást hoz fel a valóság világába.

— Én elmegyek, — ismételte — de a szívem veled marad. Veled, mert majd te adod azt tovább.

Kinyújtotta átlátszóan fehér kezét és az enyémre tette.

— A jó Isten minden nőt anyának teremtett; téged is — folytatta csöndesen. — Ha talán nem is testileg, de lelkileg. Ne hidd, hogy ez az anyaság kevesebbet jelent. Inkább többet. Mert aki gyermeket hoz a világra, az még nem anya az Isten elgondolása szerint. Hiszen ennyit megtesz az állat is. Az sem haladja túl a természetes, ösztönös anyaság határait, aki gyermeke testének gondját viseli. Az igazi anyaság: átadni a következő nemzedéknek magunkból azt, ami bennünk isteni.

Tekintetét akkor a Szűzanya képére emelte, mely ott függött az ágyával szemben.

— Lásd, ő — mondta — igazi anyánk. Nem akkor lett azzá, mikor testvérünket, az Emberfiát világra hozta, hanem akkor, amikor ott állt a keresztfá alatt. Azokban a rettenetes órákban, amikor látszólag minden elveszett, Mária volt az egyetlen, aki rendületlenül hitt és remélt. A kereszthaláltól a feltámadásig a Krisztus-hit, a mi hitünk, csak benne élt tovább. Úgy hordozta magában a feltámadás reménységét, mint egykor magát Krisztust, hogy így mindkettő rajta keresztül jusson el hozzánk. Az az anyaság, amit mi általában annak nevezünk, végére ért. Mária életének folytatása már-már megszakadt. Ha hiva-

tása ezzel megszűnt volna, az Úr Jézus bizonyára magával vitte volna őt. De nem. A véges anyaság helyett most új, örök anyaságot bízott reá: „Ime, a te fiad. — Ime, a te anyád.” S hogy Mária a kétségbeesés sötéttségén és a reménytelenség vigasztalanságán átmentette számunkra a hitet és reményt, az már az ő új anyaságának a ténye volt.

— És ez a lelki anyaság örökségképen átszállt reánk. Minden nőnek, tehát annak is, akinek Isten gyermeket nem adott, ilyen értelemben kell anyává lennie.

— Így bízom én is reád azokat, akik mindkettőnknek kedvesek. Igyekezzél megadni számukra azt, amit én már nem adhatok tovább.

Elöntött a fájdalom. Az önuralmat nem bírtam tovább. Zokogva borultam az ágyra és szinte kétségbeeséssel küszködve panaszkodtam:

— Azt akarod, hogy helyetted anyjuk legyenek a többieknek; mindenkire gondoltál, csak énreám nem. Hát nekem ki lesz az édesanyám?

Anyám arcára derűs, majdnem boldog mosoly terült:

— De hiszen te leszel mindnyájuk között a leggazdagabb! Eddig céltalan életed most tartalommal telik meg: érezni fogod, hogy szükség van reád. Neked magadnak pedig . . . maga az Istenanya lesz az édesanyád. Reá bízalak és nyugodtan távozom. Az ő kezében nem féltetek semmitől. Hiszen eddig is ő oltalmazott és ő adott vissza nekem is!

Ezek a szavak sok mindent megsejtettek velem. A hallgatás és türés szótalan szenvedéseit, imában átsírt éjszakákat és ki tudja, talán egy drága élet felajánlását is . . . az én visszatérésemért.

Két édesanya virrasztott fölöttem és én el-

fordultam mindkettőtől. De ők összetartottak és addig könyörögtek értem, míg végre mindkettőjükhöz hazataláltam.

Istenem! vajjon azokkal az aggodalomban és gyötrelemben átvirrasztott éjszakákkal, melyeket halálba készülő édesanyám mellett töltöttem el, levezekeltem-e valamit abból a sok fájdalomból, amit én okoztam neki?

Ó, ha előlről kezdhetném!

Ki tudja, hány leány áll majd egyszer az anyja sírja előtt ugyanolyan keserű önváddal a szívében, mint én! Mit nem adnék érte, ha meg tudnám éreztetni velük most, míg nem késő, hogy egész életünk bánkódása sem hozhatja helyre azt, amit anyánk életében elmulasztottunk!

Ahogy ma visszagondolok mindarra, amit anyám életének utolsó heteiben mondott nekem s mintegy lelki örökségképen hagyott reám, az emlékezésem át látom, hogy szavainak teljes értelmét akkor nem fogtam föl. Tiszta látásomat részint a fájdalom, másrészt akkori életfölfogásom homályosította el. Hiszen abban az időben még csak egynéhány éve mult, hogy életem legnagyobb csalódásán mentem át. Nem másokban, hanem önmagamban csalódtam igazán. S ennél nagyobb csalódás lehetséges-e?

Akkor tévedtem legerősebben, mikor azt hittem, hogy önálló megélhetéssel, egészséggel, életkedvvel és mindannak élvezetével, ami szépét az élet felkínál, olyan forrásra találtam, mely megadja a teljes élet- és lélekharmoniót. Mindent számításba vettem, ami rajtam kívül állt, csak arra nem gondoltam, hogy én magam ki vagyok. Elfeledtem, hogy bár a véges földön élek, lelkemben Isten lehellete él és kimondhatatlan sóvárgással vágyódik minden végesen túl, hazája, az

örökkévalóság után. A művészetekben öntudatlanul is ezt a földön túlemelkedő valamit kerestem, s talán éppen azért szerettem mindig legjobban a zenét, mert ennek a hatása legközelebb áll a téren és időn túlemelkedő világhoz.

Viszont a szerelemben ismertem rá önmagamban leginkább a gyöngé, tehetetlen, ösztönös érzéseivel nem bíró testi emberre. S akkor éreztem meg először, hogy az indulatok felszabadítása a legszégységteljesebb rabszolgaság. Akkor jöttem rá a Jörgensen mese igazságára is, hogy az az első, hosszú, fölöslegesnek látszó magános szál, mely Istentől ered és Istenhez vezet, tartja egyensúlyban egész pókháló életemet.

Katolikus hitemet Rómában megtaláltam, de a saját hivatásomban való hitet még nem. Női hivatásomra az édesanyám eszméltetett rá, amikor kihűlő szívéből az anyaságot reám ruházta át.

Ezt a hivatást megérteni azonban csak azóta kezdem, mióta benne élek és áldozatos szeretettel, megértéssel, segítségére kész szívvel és kézzel . . . szolgálni igyekszem azokat, akiket szeretek.

II.

Nemsokára itt a karácsony. Azelőtt sohasem örültem neki annyira, mint most az utóbbi években, mióta nem azzal várom, hogy vajjon mit kapok, hanem azzal, hogy mit adhatok.

A szeretet leleményessé teszi az embert. Anyus „kifogyhatatlan zsákja”, melybe a használatból kikerült ruhafélék ép maradványait gyűjtögette, ilyenkor valósággal kincsesbánya rangra emelkedik. Lajosék kicsinyeinek és Katinka leg-

kisebb leánykájának babaruhái, játékszoba berendezéseistb. nagyrészt onnan kerülnek ki. De jut belőle a nagyobbaknak is egyegy terítőre, - lámpa-ernyőre, párnahuzatra, sőt még ruhadíszekre is. Annus meg az ő iparművészi érzékével és ügyességével egyenesen csodálatos dolgokat hoz ki belőle. Apának egy hasonló jellegű ládája pedig, amit pedig mi valamikor fölényes megvetéssel „szemét és ócskavasas gyűjteménynek” neveztünk, ma csak úgy ontja a fiú-játékszerek alkatrészeit.

Már hetek óta dolgozik a családban mindenki s azt hiszem, az ajándékkészítőknek van olyan örömük, mint amilyen majd az ajándékban részesülőké lesz. Milyen unalmas dolog lehet gyerekek és felnőttek egyaránt, csupa készen vásárolt holmit kapni!

A fiúk és papák Betlehemeken dolgoznak. A napokban Katinka Palkója, a maga 14 éves komolyságában megállt előttem és töprengve kérdezte:

— Szeretném tudni, mi mindent hordhattak össze és készítettek a pásztorok, hogy segítsenek Szűz Máriának berendezni a barlang-istállót a kis Jézus számára addig is, míg lakást találtak

neki? Mert tudod, — tette hozzá fontoskodva — én egy igazi Betlehemet akarok.

Aztán egyszerre, minden átmenet nélkül megkérdezte, miben segíthetne nekem.

— Hiszen én nem készítek Betlehemet, miért akarsz hát most egyszerre segíteni nekem? — tudakoltam. Mert a szolgálatkészség egyébként nem tartozik Palkó ismert erényei közé.

Kissé zavarba jött, majd kedves félszegséggel vallotta be, hogy ők most ahol csak lehet, segítenek a ház körül, mert így határozták el a kongregációban. A segítséget mi élvezzük ugyan, de az voltaképen nem nekünk szól, hanem Szűz Máriának. Mintegy lovagi szolgálatot teljesítenek ezzel mellette.

— Mert, — magyarázta Palkó — az végeredményben teljesen mindegy, hogy karddal védekezünk-e meg az ellenségtől, vagy hogy segítségünkkel a fáradságtól óvjuk-e meg.

Éppen felelni akartam, amikor közbevágtott két évvel fiatalabb húgocskája, Juci:

— Szűz Mária közvetlen közelében azért mégis csak mi lehetünk, — jegyezte meg büszkén. — Mert ti fiúk, csak elrontotok mindent és még több dolgot adtok neki. Magdának majd én segítek. Te menj apához, vagy nagyapához, Szent Józsefnek is kell segítség.

— Hiszen én segítek neki is, — védekezett Palkó — de Szűz Máriának férfisegítségére is van szüksége. Szeretném látni, hogy tudnál te pl. vizet hordani neki? Föl se tudnád húzni a vödört a kútból.

A gyerekek parázs vitába keveredtek a nem éppen időszerű kút körül, lényegében azonban féltékenységből, hogy ki tehet többet a Szűz-

anyának. Szerencsére ugyanez a gondolat elég volt arra is, hogy hamarosan lecsillapítsa a vitát.

En pedig nagyon elgondolkoztam azon, milyen eleven erő ezekben a gyerekekben Szűz Mária tisztelete. Vajon nem lehetne éppen ilyen erővé tenni a nagyokban is? Mennyi jó indítást adhatna, mennyi torzsalkodást megszüntethetne s mennyi bajnak vehetné elejét!

Napokig foglalkoztatott ez a kérdés, mígnem a feleletet Katinka nagy leánya, Ágnes hozta meg.

Az én bájos kis húgomnak komoly szívügye van. Mindössze 21 éves ugyan, de azért igazán komoly az ügy. Mert Ágnes az anyja leánya. Egyébként az sem rontott rajta semmit, amit az apja természetéből örökölt. Azt hiszem, ő az ideálisan modern leánytípus. Értelmes, józan, de azért melegszívű; megőrizte magában a romlatlan, tiszta gyermeklelkét, de a mellett tudja, mit akar és csodálatos biztonsággal mozog az életben. Amit alighanem annak köszönhet, hogy nem bízta rá magát teljesen az érzelmeire. Lelkének középpontja a meggyőződéses vallásosság és ez sajátos kiegyensúlyozottságot ad neki. Jóval idősebb vagyok nála s mégis bizonyos tisztelettel nézek reá. Egyébként nagyon jó barátok vagyunk. Anyjához végtelenül ragaszkodik, de a legmeghittebb bizalmasa mégis én vagyok.

— Imre valami rosszban sántikál, — súgta vidáman. — A kérdéseiből sejtem, hogy meg akar lepni valamivel karácsonyra. De kifogok rajta: visszalepem.

— Mivel?

— Természetesen nem díványpárnával, hanem könyvvel.

— Mit veszel meg neki?

— Sokáig törtem ezen a fejemet, de most

már csak két könyv között tétovázom. Vagy Renan unokája megtérésének a történetét, vagy Foucault atyáét adom neki.

— Nem félsz, hogy félredobja és bele se néz?

— Az már az ő dolga. Azaz, hogy nem egészen. Szava lesz hozzá az isteni kegyelemnek is. Az ügynek ezt a részét mennyei Anyámra bízom. Kieszközött ő már ennél nagyobb megtéréseket is.

— Mennyire vagytok tulajdonképen?

Ágnes komolyan nézett maga elé:

— Külső látszatra semmivel sem jutottunk tovább. Imre nagyon szeret engem és tudja, hogy én is szeretem őt. De lassankint egyre bizonyosabb lesz a felől is, hogy vallástalan embernek én nem leszek a felesége.

— Hátha kifog rajtad és megpróbál vallásosságot mutatni, anélkül, hogy valóban az lenne?

Ágnes nevetett és erélyesen megrázta a fejét:

— Csak nem képzeled, hogy én megelégszem annyival, ha vasárnaponként elkísér a szentmisére, vagy leveszi a kalapját a templom előtt? Mindenesetre az is valami, ha idáig jutunk, mert akkor én megfogom ezeknek a külsőségeknek a vékony szárait és ideiglenesen azokkal kötözöm őt oda a jó Istenhez. Így húzom azután lassankint, észrevétlenül magammal tovább, míg végül érezni fogja, hogy többé már nem tud, sőt nem is akar elszakadni Istentől. — Egyébként sokkal egyenesebb lelkű ember, semhogy félre akarna vezetni bennünket, t. i. Istent és engem. Lehet, hogy így nagyon messze kitolódik az esküvőnk, de az nem baj.

— Valóságos kis Monika vagy — jegyeztem meg.

— Az is akarok lenni, — erősítette meg az én édes kis húgom.

— És bizonyos vagy benne, hogy Imre megérdemli a könnyeidet? — kérdeztem.

— A könnyeimet? Lehet, hogy azokat is megérdemelné, de miatta és érte én nem sírok soha. Csak imádkozom.

— Hát nem fáj, hogy ebben a tekintetben nem jut hozzád közelebb?

— Fájni fáj. De én erősen bízom. Ha a jó Isten jónak látja, hogy a felesége legyek, akkor bizonyosan az leszek.

— És ha nem látja jónak?

— Akkor természetesen nem leszek az.

— És ha emiatt törésre kerülne köztetek a sor, le tudnál mondani róla?

— Le! — mondta Ágnes határozottan.

— Mégsem szeretheted akkor olyan nagyon, — mondtam erre tudatosan, szándékosan kegyetlenül.

Ágnes lehajtotta a fejét. Most láttam először küszködni benne az érzéseket.

— Nagyon szeretem, — suttogta aztán — de a jó Istent még jobban szeretem . . .

— Hát arra a megoldásra nem gondolsz, hogy ha így a felesége lennél, talán több alkalmad nyílnék a megtérítésére?

— Ebben nem merek bízni. Ha nem tudom megnyerni a fölfogásomnak ma, amikor szerelmes belém és mindenáron a magáénak akar, mit remélhetek tőle akkor, amikor már tudja, hogy nem veszíthet el többé! — Még az is megeshetnék talán, hogy a küzdelemben az én hitem esnék áldozatul. Hiszen erre már nem egy példa volt . . .

Hát igen. Ez az akaratban élő, cselekvő, igazi vallásosság. És ezt Ágnes részint otthon,

részint a kongregációban, de mindkét helyen a Mária-tiszteleten keresztül szerezte. Hiába, a Mária-közelség mindig Krisztus-közelség. Márián keresztül az út mindig Jézushoz vezet.

*

A magunk szűkebb otthonában mindnyájan állítunk ugyan karácsonyfát, mert ebben a szent időben látni akarjuk magunk körül a hit világosságát hozó Megváltó szimbolumait, a karácsonyi gyertyácskákat; de a közös karácsonyestét mégis Lajoséknál ünnepeljük, miután ott még vannak kis gyermekek. Az ötéves Ilonka és majdnem két évvel idősebb bátyókája Pista, már nagy izgalommal várják a kis Jézust és köréjük csoportosul mindnyájunk karácsonya. Úgy örülök már előre én magam is a kicsinyek örömeinek!

De igazi nagy karácsonyátélésemnek a mesetere mégis Ágnes. Kongregációjuk valósággal átvitte tagjainak életébe az ádvent Krisztus-váró hangulatát. Prézesük irányítása mellett egész idő alatt követték (velem együtt) az Egyház liturgiáját s a négy hét alatt a szó szoros értelmében átélték az ószövetségnek Messiás után sóvárgó várakozását, de azzal egyidejűleg a Szent Szűz karácsonyvárását is. Ahogy ezt a szellemet egyszerűen, természetesen, minden feltűnés nélkül bevitték a mindennapi életükbe, azzal valósággal belevetítették a XX. századba a Jézust hordozó Szűz Mária lelkületét.

Én a magam részéről, életemben most először mélyedtem el azokban a nagyszerű gondolatokban, melyeket az Egyház liturgiájában ad s ez olyan élmény volt számomra, amilyenhez hasonlóra legnagyobb szépségkereséseim közepette sem találtam soha. Úgy érzem, mintha eddigi

életem, a maga fel és alá hullámzó változásával idáig egy öntudatlan, nagy Advent lett volna, hogy most végre megszülessék bennem is Krisztus.

És ezt Ágnesnek, illetve közvetve a kongregációjának köszönhetem. Mert ebben a kis leánycsoportban élő valóság lett, amiről valamikor mi álmodoztunk a Havasi Gyopár egyesületben. Hogy a mi tervünk nem sikerült, azt ma már nem csodálom. Hiányzott belőle az élő eszménynek követésre buzdító hatása. Ágnesék megalkották a maguk kongregációs csoportjában azt az „elit” társaságot, mely csakugyan kovásza lehet annak a kis társadalomnak, melyben élnek és dolgoznak. Én csak egy vagyok azok közül, akik élvezik az ő apostolkodásuk gyümölcseit s már is érzem, hogy tovább kell adnom, amit kaptam; milyen csodálatosan terjedhet a katolikus élet így tovább!

Ami különösen tetszik nekem az egészben, az, hogy bár ezek a leányok ugyanazon hatás alatt állanak, mégsem öltenek magukra semmiféle lelki egyenruhát. Mindegyikük saját egyénisége szerint alakítja ki magában a szerzett benyomásokat, eleven bizonyosságára annak, hogy az igazi vallásosság nem skatulyázza be az embert egyetlen szűk formába. Mint ahogy a természetben is ugyanaz a nap, sőt ugyanaz a föld különböző magokból más és más virágot hoz ki.

Milyen igaza volt annak idején Felicia anyának, mikor azt állította, hogy a kongregáció mi magunk vagyunk s ha igazán akarjuk, megvalósíthatjuk benne minden szép és jó törekvésünket. Hol lehetnék ma már, ha akkor megfogadom a tanácsát és a sok tévelygés helyett megmaradok Szűz Mária zászlaja alatt! Ámbár, tudja Isten,

ma már átélt tévedéseimnek és csalódásaimnak is csak örülni tudok. Mert kérdés, vajjon az én túltengően érzelmes természetemmel eljutottam volna-e csak odáig is, ahol ma vagyok, ha nem mentem volna át a megpróbáltatás tisztítófűzén!

•

Most jöttem haza az éjféli miséről. Hangulatos, meleg karácsonyestünk után Ágnessel, ketten a zárdatemplomba mentünk, ahol engedélyt kaptunk az áldozásra is. Soha, soha nem volt még ilyen szép karácsonyom! Képzeletem átrepült az elmúlt 19 évszázadon és én ott térdeltem a pásztorokkal a betlehemi jászol előtt. Az örökkévalóságban nincs múlt és jövő, csak örök jelen, Isten előtt az én multbaszállásom tehát valóság. Ő valóban ott lát engem az isteni Kisdied előtt s így ottlétem nem a képzelet játéka csupán. Elképzelésem azonban számomra a szent-áldozásban teljesedett ki valóságosan; mint ahogy akkor a Szűzanya bizonyára a karjába adta a kis Jézust azoknak, akik hittel és szeretettel kérték, úgy adta ide nekem is az áldozásban és én szívem mélyében magamhoz szoríthattam Őt.

Érzések, ismét érzések . . . : tudom. De ezek nem kábulatot, hanem erőt, békességet, életörömet adó érzések; hatásuk az érzések elmúlása után is megmarad.

A nyomukban járó erőt és örömet, a lelkekben megszületett Üdvözítőt, át akarom vinni az életembe s át akarom adni másoknak is. Azt akarom, hogy akik hozzám közelednek, a szívemben élő Jézushoz is közeledjenek!

III.

A kis Jézus adta vigasztalásra és erőre hamarabb szükségem lett, mint gondoltam. Nagy megpróbáltatás szakadt reám. Édesapámnak, az én drága jó apámnak az élete végéhez közeledik. Orvosunk már bizonyára régen sejtette a végzetes bajt, mert hiszen apa már régóta betegeskedik, de én csak most tudtam meg a valót. A többiek még most sem tudják és ha rajtam múlik, nem is tudják meg, míg a beteg él. Házi orvosunk szakorvoshoz küldte. A vizsgálatot követő napon, titokban fölkerestem a tanárt és kértem, mondja meg nekem az igazat. Ha úgy találja jónak, nem árurom el senkinek.

A tanár hosszan és komolyan nézett reám, mintha a lelkembe akart volna látni. És hogy megbízott bennem, azt egy rövid szóval fejezte ki:

— Rák!

Azután írásai fölé hajolt. Szavának rettentő hatását nem akarta látni arcomon. Valószínűen föltételezte, hogy tudom, mit jelent ez a szó. Talán azt is megsejtette, hogy én abban a pillanatban már temettem az édesapámat. Csak azt nem tudhatta, hogy akiről szó van, az nekem mindenkinél drágább a világon. De azon még ma is csodálkozom, hogyan olvashatta le rólam, hogy ura leszek az érzéseimnek, hogy nem sikoltok fel és nem ájulok el. Talán még többet is tettem, mint amennyit várt tőlem, mert még csak nem is sírtam. Pedig ez már nem rajtam múlt: a megdöbbenés megdermesztett bennem mindent, még a könnyeket is.

Néhány percig tartott ez a halálos csend. Azután megpróbáltam szólni. Megkérdeztem:

— Nincs segítség?

— Nincs, — volt a kegyetlen felelet. — Előrehaladott kora, de még ennél is inkább egy szerencsétlen összenövés lehetetlenné teszi az operációt.

— Meddig tarthat? — kérdeztem tovább.

A tanár kissé tétovázva, a természet ellenálló erejét mérlegelve, felelte:

— Félév . . . legfeljebb egy év.

Felálltam:

— Köszönöm a bizalmát tanár úr. Nem élek vissza vele.

Megszorította a kezemet:

— Legközelebbi hozzátartozóinak se szóljon. Egy véletlenül elejtett szó megfoszthatja a beteget minden reménységétől és kétségbeesésbe kergetheti.

— Értem. Nem szólok senkinek.

Lent az utcán tanácstalanul álltam meg. Mint valami hajótörött, akit a hullám ismeretlen partra vetett. Hová menjek? Mit csináljak? Ezzel a rettenetes titokkal a szívemben idegen lett számomra az egész világ. Valahol le kell csillapítanom a felindulásomat; így nem mehetek haza; nem mehetek senkihez. Otthon vidámságot kell mutatnom, de erre most még képtelen vagyok.

Csak egy hely van a világon, ahol mindent elmondhatok, ahol kipanaszkozhatom magamat, ahol erőt és bátorságot meríthetek . . .

Nagy kerülőt tettem, hogy egy olyan templomba jussak, ahol ilyenkor alig van valaki, ahol majdnem egyedül lehetek. És ott, a tabernákulum előtt kiöntöttem a szívemet. Olyan nagy enyhülést adott az a gondolat, hogy ott, a kis ajtócska mögött van Valaki, aki hall és hallgat engem.

Nemcsak panaszkodtam; könyörögtem is.

Nem kértem csodát, csak enyhülést, szegény apám előreláthatóan bekövetkező nagy szenvedéseire. Magamnak pedig erőt kértem, hogy a beteg életének utolsó idejét olyan könnyűvé tehessem, amilyenné emberi jóssággal és szeretettel tenni lehet.

Valamennyivel nyugodtabban tértem haza. Senki sem sejtí a tanárnál tett látogatásomat. A betegnek magának adott diagnózist mindenki elfogadja és nem kutatnak tovább.

Csak én borulok minden este térdre a Fájdalmas Szűzanya képe előtt és újra meg újra faggatom:

— Anyám, mondd, hogy bírtad egy életen át elviselni Fiad kínszenvedésének és kereszt-halálának a tudatát? Hogy tudtál derűt sugárzóan járni-kelni, dolgozni, segíteni, másokat vigasztalni, s örvendező lélekkel szolgálni az Urat, mikor a lelkedben a prófétáknak és Simeonnak a jövőndőlését hordoztad? Vajjon, ha megcsókoltad kicsiny Fiad kezecskéit, nem érezted meg rajta előre a sebek helyét? S ha inni kért, nem hallottad ki szavaiból jövőndő sóhaját: szomjuhozom?

S a kép, egy régi, egyszerű kép felel: szívéhez szorítja a töviskoszorút.

És ezzel a válasszal eddig mindig kibírtam másnap estig. Akkor újra a nagy szenvedőhöz fordulok és . . . így megy ez napról-napra tovább . . .

IV.

Kezdem érteni a Szűzanya lelkének harmóniáját fájdalmas jövősejtése ellenére is. Néha én magam is elfelejtem az egyre jobban közeledő rémet, mert a mindennapi élet nem törődik vele,

megy a maga útján és be-beállít a maga kis örömeivel is. Lajosék kicsinyei még arról is gondoskodnak, hogy néha őszintén, szívből törjön elő a kacagás. Olyanok sokszor, mint a tréfás erdei koboldok, akikből ősi erővel bugyog fel a gondtalan öröm s átragad másokra is. És hogy megérik a szeretetet! Fürödnek benne, mint a nap-sugárban és szívük úgy nyílik ki benne, mint a virágszirom.

Megezik, hogy az örömük valami csodálatosan meleg boldogsággá olvad át bennem. De ettől a boldogságtól meg is fájdul a szívem. Arra gondolok, milyen leírhatatlan gyönyörűség lehet édesanyának lenni. De azután eszembe jutnak azok az asszonyok, akiknek az Isten nem adott gyermeket, vagy akik maguk fosztják meg magukat a gyermekáldás örömeitől. Ó, ezeknél én százszor, ezerszer boldogabb vagyok!

S a boldogságnak ez a lehetősége nyitva áll mindenki előtt. Hiszen gyermekeket találni nem nehéz, akár a családban, akár idegeneknél. S megnyerni őket magunknak még könnyebb. Csak szeretni kell őket.

Ma délután, mikor már kifáradtunk a játékban mind a hárman, a két kicsi mellém kuporodott:

— Magdi néni, most mesélj.

— Miről meséljek? — kérdeztem.

És Pisti ragyogó szemmel felelte:

— A Szűz Máriáról.

— Miért éppen róla?

— Mert a tisztelendő úr az iskolában beszélt róla. De nagyon keveset. Ugy-e Magdi néni te ismered? Arról mesélj, mikor még olyan kicsike volt, mint Ilonka.

A mi ötesztendő kislányunk erre nagy

szemeket meresztett. Hol Pistire nézett, hol rám. Ő is hallott már a Szűzanyáról, mert ha édes-anya nem is, de apja és én meséltünk már neki róla egyetmást. De most valami nem fért a fejcskéjébe. Végül ki is bökte, hogy mi.

— Olyan kicsi, mint én? — Ujjával a falon függő Mária képre mutatott és hitetlenül rázta a fejét. — Ugy-e nem is volt olyan kicsi? Csak a Jézuska volt kicsi.

— De bizony, ő is volt kicsi, — feleltem. Majd mesélni kezdtem valamit abból, amit a hagyomány mond Szűz Mária gyermekségéről.

Pista egészen természetesnek találta a dolgot, mert, amint nagy bölcsen megjegyezte, még anya, apa, sőt nagypapa is volt kicsi.

Áhítatos figyelemmel hallgattak, s végül meg kellett ígérnem, hogy hozok nekik egy olyan képet, amelyen a kis Mária anyjával tanul. Meg egy olyat is, amelyen megy föl a sok lépcsőn a templomba. Ők viszont megígérték, hogy éppen olyanok lesznek, mint a kicsiny Szűz Mária. Otthon is, meg a templomban is.

Pisti azonban hirtelen egy nagyon komoly kérdést vetett föl; hogy a kis Szűz Mária mikor áldozott először?

— Hát te már tudod, mi az: áldozni? — kérdeztem.

— Tudom ám! — felelte büszkén. — Az, hogy a kis Jézus a szívünkbe jön, abban a kis fehér kenyérkében, amiben elbújt.

— Aztán miért bújt el?

— Azért, hogy csak a jó emberek tudják, hol van.

— És ki az a kis Jézus?

— Hát a jó Isten. Csak azért lett olyan kicsi, hogy eljöhessen hozzánk.

Pisti mindezt — mindenesetre a hitoktatója érdeméből — olyan biztonsággal és értelmesen mondta el, hogy megértettem X. Pius pápát, aki megengedte az ilyen kis gyermekek megáldoztatását. Hiszen ez a gyerek többet tud és erősebben hisz, mint sok felnőtt katolikus! És milyen csodálatos egyszerűséggel bontakozott ki gyermekes beállításából a legfönségesebb hittitok. Most már nem is volt nehéz felelnem a kérdésére:

— Szűz Mária nem áldozhatott már kicsiny korában, úgy mint a mostani gyerekek. Mert akkor még nem született meg a kis Jézus. De Szűz Mária nagyon-nagyon vágyódott utána. Olyan nagyon, ahogyan odáig még soha senki sem vágyódott rá. Azért egyszer, amikor éppen imádkozott, lejött hozzá a kis Jézuska az égből és beszállt a szívébe.

— Hogy tudta a Szűz Mária, hogy az a Jézuska?

— Úgy, hogy előbb egy angyal megmondta neki.

— Hogyan mondta meg?

— Azt a szép köszöntést mondta neki, amit te is el szoktál imádkozni minden reggel és este. Úgy kezdődik, hogy: Üdvözlégy Mária . . . Persze, te most még nem értesz minden szót ebből az imádságból, de én elmondom neked, hogy mit jelent. Ezt jelenti: A jó Isten azt üzeni neked Mária, hogy Ő tudja, milyen jó vagy, hogy legjobb vagy az összes asszonyok között és azért a kis Jézus képében lejön hozzád, beszáll a szívedbe és azt akarja, hogy te légy a mamája.

— Szűz Mária nagyon megörült ennek az üzenetnek és azt felelte, hogy csak jöjjön a kis Jézus, ő szívesen lesz a mamája. És a kis Jézus

akkor beleszállt a szívébe. Ez volt Szűz Mária első áldozása.

A két kicsi tágranyúlt szemekkel hallgatta szavaimat. Majd amikor elhallgattam, megszólalt a kis Ilonka:

— Ha én is olyan jó leszek, mint a Szűz Mária, akkor hozzám is eljön a kis Jézus?

Igenlő válaszomra egészen magától elhatározta, hogy ezentúl sokszor meg fogja mondani a Jézuskának (különösen olyankor, ha apuskája elviszi a templomba), hogy mennyire szeretné, ha már őhozzá is eljönne.

Pisti hozzátette, hogy Szűz Máriának is szóljon, mert hátha ő még hamarább elhozza.

— Hiszen a mamája, — fejezte be a jó tanácsot.

Míg én így beszélgettem a gyerekekkel, Annus is ott volt és csendesen varrogatott. Nekem néha eszembe is jutott, milyen furcsa érzés lehet, hogy a gyermekeit mások tanítgatják a legbensőségesebb ismeretre: a vallásra. A nyolc esztendő alatt, mióta Lajos felesége, még sohasem került ebben a nehéz kérdésben összeütközésre a sor. Mikor a reverzálist megadta, vállalta, vállalnia kellett gyermekeinek katolikus nevelését, amit ő maga nem adhatott meg. Bizonyosan sokszor szenvedett emiatt, de okossága és egészséges pedagógiai érzéke megőrizte attól, hogy a kicsinyeket kétfelé húzó nevelés áldozatává tegye. A vallási semlegességet pedig Lajos nem engedte meg. De mióta Pisti iskolába került és megkezdődött rendszeres vallási oktatása, bizonyára fájdalmasan érezte, hogy ezzel a tény-nyel fiának a lelke — egy lényeges pontban — megkezdí elválását az övétől.

Eddig még sohasem beszélt velem erről a

kérdésről, én pedig nem mertem érinteni. Annál jobban meglepett, amikor most ő maga hozta szóba. Mikor a kicsinyeket játékaik mellett hagyva átmentünk a másik szobába, odafordult hozzám és elgondolkozva mondta:

— Milyen különös! Lajos a kongregációból hazatérve, de még inkább olyankor, mikor lelki-gyakorlatokat végzett a Manrézában, szokott velem beszélgetni a katolikus vallásról. Arra még csak célzást se tett soha, hogy „térjek át”, vagy mint ti mondjátok, „térjek vissza” a katolikus vallásra. De alighanem nagyon szeretné, ha meg tudnám érteni ebben a kérdésben is, úgy mint minden másban. Talán magam vagyok hibás abban, hogy ebben a tekintetben eddig mégsem jutottam igazán közel hozzá. Mert valami csökkönyösség dolgozott bennem. Hogy miért kell épen nekem engednem? Miért nem engedett ő? De most, hogy a gyerekek nőnek, félni kezdek. Néha úgy összeszorítja szívemet az aggodalom, hogy mi lesz, ha egyszer észreveszik, hogy én nem azt hiszem, amit ők? Csak két eset lehetséges: vagy megíngatom a hitüket, vagy egy kis szakadék támad köztünk, ami évről-évre nagyobb lesz. Pedig a ti hitetek már nagyon közel került hozzám, vagyis én kerültem közel hozzá Lajoson keresztül. És ma, hogy nem vitatkoztam magammal, csak passzív egyszerűséggel hallgattam beszélgetéstekeket, egyszerre éreztem, hogy én voltaképen, a lelkem mélyén már mindezt hiszem. És mintha így, Márián keresztül valahogyan jobban meg is érteném pl. az Oltáriszentséget és az áldozást. És . . . igen . . . az Üdvözlégyet is, meg az egész Máriasiszteletet. Szinte nem is értem, hogy hagyhatta el a protestáns vallás Máriát Jézus mellől. Tudod, nekünk mindig azt

tanították, hogy a katolikusok Mária-tisztelete
elvonja az embert Krisztustól. És én most éppen

az ellenkezőjét látom; azt, hogy közelebb viszi hozzá. Legfeljebb azt nem értem, mire jó Máriáról külön dogmákat felállítani, mikor ő önmagában el sem képzelhető, ő csak Jézusért van.

— Ebben teljesen igazad van — válaszoltam. — Mária egész életében mindig Jézusért volt és Őérte van ma is. Kérd meg Lajost, adjon a kezébe egy egyháztörténetet s már abból is megláthatod, hogy minden dogmának a kihirdetése — tehát a Mária-dogmáké is — egy-egy tévtanra adott hivatalos válasz. Mikor pl. egy eretnecség azt állította, hogy Krisztusban két személy van, egy isteni és egy emberi, az Egyház kihirdette az Istenanyaság dogmáját, annak leszögezésére, hogy Mária az isteni és emberi természetet magában egyesítő egy személynek az anyja volt. Az sincs ok nélkül, hogy ma, amikor az emberi erkölcsök olyan mélyre süllyedtek, az Egyház feltünőbbben előtérbe állítja a Szeplőtelen Szűzet, az Immaculátát, mint aki legtisztábban megőrizte önmagában Isten képmását. Így találhatod meg minden Mária-dogmában Krisztust . . .

Ma nem beszéltünk erről többet. De ezek után remélni merem, hogy ha Annus anyai szíve megtalálja a kapcsolatot az Istenanyával, akkor a kis Ilonkát első áldozásakor már majd az édesanyja kíséri az oltár elé.

Milyen csodálatosak az isteni kegyelem útjai!

V.

Újraéledtek a megfakult, régi álmok: báli tervezgetésektől visszhangzik a ház és járjuk a boltokat, hogy minél szebb legyen egy amúgy is bájos leány. Ágnes báljára készülünk. Nem az

első bálya ugyan, de nincs olyan sokszor része benne, hogy mindig újra elsőnek ne érezhetné.

Nagyon érdekel az én öntudatos kis húgom báli hangulata. Hát bizony abban csak kis részben ismerek rá a magam 15—16 év előtti hangulatára. A különbség abban áll, hogy Ágnes, az ő komoly és mély lelkeségével másképen értékeli az effajta örömeket, mint ahogy én tettem annak idején. Ő tudja, hogy az élet nagy és fontos istenadomány, melyben a mulatság, a szórakozás egy-egy csillogó, de valójában értéktelen kis por-szem csupán. Ha jó és pihentető is néha eljátszogatni ezekkel a fényes szemecskékkal, nem tekinti azokat az élet értelmének és nem fut utánuk betegesen fanatikus vággyal. A mulatság, az öröm felüdíti, de azután pihent lélekkel vidáman dolgozik tovább. Az ő szemében ennyi az egész és semmi több.

— Örölsz a bálnak? — kérdeztem.

— Nagyon — felelte Ágnes és a szeméből kacagott az öröm.

— De remélem, aludni azért tudsz a várakozás nagy izgalmában is?

— De még mennyire! A bál egyáltalán nem zavar meg a mindennapi életemben, legfeljebb annyiban, hogy az előkészület időmbe kerül, meg azután, ha eszembe jut, még jobb kedvem kerekedik, mint amilyen úgyis van.

— Igaz, — jegyeztem meg — téged mindig jókedvűnek lát az ember. Mondd csak, te nem ábrándozol soha?

— Ha a tervezgetéseket ábrándozásnak nevezed, akkor igen. De azt a bizonyos világfájdalmas ábrándozást — hála Istennek — nem ismerem. Az érthetatlenségig furcsának találom, hogy az ember tudatosan, sőt szándékosan kese-

regien olyasmi miatt, ami nincs, vagy nem lehetséges, sőt ha talán lehetséges is, valahol a bizonytalan jövőben van. Tudod, én azt hiszem, ez a nőknek régen egy olyan divatos betegsége volt, mint most az idegesség. Persze nem a beteg idegekre, hanem a mű-idegességre gondolok. Ma már talán csak a regény- és mozihősnőkért rajongó fogyatékos, vagy beteges műveltségű leányok ábrándoznak. A magunkfajta egészséges lelkű nők inkább . . . gondolkoznak.

— Hát ez gyönyörű volna, ha csakugyan így volna — mondtam meglehetősen hitetlenül. — Nekem azonban nagy a gyanúm, hogy az ábrándozásból ma is több van a leányokban, mint a gondolkozásból. Amint tudod, a kivételek megerősítik a szabályt. Mert ugyan minek a számlájára írod azt a sok boldogtalanságot, életúntságot, szerelmi és egyéb drámát, ha nem arra, hogy másnak képzelték az életet, mint amilyen, hogy „festett egekbe” néztek, ami nem más, mint ábrándozás.

Ági erőiesen szembeszállt a véleményemmel:

— Amiről te beszélsz, az nem ábrándozás, hanem téves értékelés. A leányok és általában a nők egy része ma süllyedési hóbortban szenved. Vannak ugyan, akik ezt nagyzási hóbortnak nevezik, de éppen itt van a hiba. Mert azt talán mégsem lehet nagyzásnak nevezni, ha valaki minden tekintetben csak az alsóbbrendű énjének a kielégítésére törekszik! Ezek a leányok nem festett egekbe, hanem festett pokolba néznek, amitől az út a valódi pokolig — sajnos — sokkal rövidebb, mint az előbbtől a valódi égig. Mindenesetre szomorú, hogy vannak, akik ezt a förtelmes világot szépnek és jónak látják s vágyakoznak rá,

de ez sokkal realisabb valami, semhogy ábrándozásnak lehetne nevezni, ami ha ostobaság is, de legalább ideális.

— Ezeknek a leányoknak — folytatta Ágnes — az az Éva az eszményképük, aki hallgat a kígyóra, mikor azt mondja: „olyanok lesztek, mint az Isten”. A helyett, hogy arra a másik Évára néznének, aki eltiporja a kígyó fejét. Manapság nem lehet rólunk leányokról, úgy általánosságban beszélni: „a leányok” . . . Mert ez a két csoport: Mária leányai és Éva leányai, a szó szoros értelmében ég és föld; az égen a magasságokat, a földön a mélységeket értve.

— Ebben bizonyos fokig igazad lehet, — mondtam erre én — de azért ne hidd, hogy ez a két típus olyan élesen különvállik egymástól, mint ahogy te gondolod. Sokan vannak, talán ők a többség, akikben ez a két típus egybefolyik. Eszményük a szép és a jó, erről ábrándoznak — engedd meg, hogy továbbra is használjam ezt a szót, mert én így látom — és ha mégis átcsúsznak a rút és a rossz felé, azt nem tudatosan teszik, mert a kígyó, amelynek a szavára hallgatnak, gyakran angyalköntöst vesz magára.

Ágnes fejével, kezével és egész lényével tiltakozott:

— Tévedsz Magda, tévedsz. Nem itt a hiba. Ha meg is engedem, hogy vannak a leányok között amolyan se hideg, se meleg, se fehér, se fekete típusok, az már magában véve is elhajlás a rossz felé. Mert a lólábat fel lehet és fel kell ismerni angyalköntösben is. Persze ehhez előbb tudni kellene, hogy ők maguk kicsodák. A hiba ott van, hogy ezt nem tudják. Az iskolákban kapunk ugyan néhány frázist a nőiességről, de annak a lényegére nem eszméltetnek rá bennünket. Ha

én mégis tudom, hogy ki vagyok, azt nem az iskolában tanultam meg, hanem a családomban és a vallásomban. Te Magda, bizonyára még nálam is jobban tudod, hogy nőnek lenni olyan nemesség, amely kötelez. Én örülök annak, hogy nő vagyok, sőt büszke vagyok rá, mert a mi nemünkre bízta Isten, hogy eltiporja a kígyó fejét, a bűnt. Krisztusnak a megváltásban egy nő volt a munkatársa és a keresztfá alatt álló hűséges lelkek között csak egy férfi volt, a többi nő. Nem vagyok feminista érzelmű, ugy-e tudod? Nem követelek férfi jogokat és nem akarom kiszorítani őket onnan, ahová ők valók és csakis ők. De azt hiszem és vallom, hogy ha a teljes ember-arc két félből, egy férfi és egy női arcból áll, a fölfelé néző arc mi vagyunk. Legalább is így akarta ezt az Isten. És ha ezt minden nő úgy érezné, mint te meg én, akkor a kísértő bármilyen ruhát is öltene magára, több Évát nem csábíthatna el.

— Szóval, ezzel ugy-e azt akarod mondani, — jegyeztem meg — hogy a vallásos meggyőződést kellene a nőkben erősebbé tenni?

— Természetesen. De nem arra a szokásos női vallásosságra gondolok, mely azt a kétéletű „templomban angyal, otthon ördög” típust termeli ki, amelyről gondolom Szalézi szent Ferenc beszél, hanem arra, amely fölveszi a küzdelmet a női természetben meggyökeresedett hibákkal és a vallásosságot gyakorlati életté teszi. Az érzelmek nagyobb bőségét és azt a csodálatos valamit, amit az „örök nőiesnek” neveznek bennünk, nem azért adta a Teremtő, hogy szétfolyjunk benne és belefussasszuk a férfiakat is, hanem azért, hogy magunkhoz vonzzuk vele a ridegebb lelkialkatú és hivatásánál fogva földhözköttöttebb másik

nemet és emeljük őket is magunkkal az érzéken túleső másik világba.

— De hiszen te valósággal papi hivatást tulajdonítasz nekünk! — kiáltottam fel.

— Legfeljebb átvitt értelemben, — felelte Ágnes — mert a valóságban ez anyai hivatás. A lelki anyaságé. A hithirdető és áldozatot bemutató pap azonban csak férfi lehet. Mindenekelőtt azért, mert ez az Isten akarata s bizonyára megvan a maga isteni oka, de másrészt azért is, mert az értelmével és akaratával dolgozó férfi-apostol a lelkek mélyére szánt, míg a nő, a maga mindig kissé érzelmes vallásosságával inkább a felszínen marad. A férfias képességeket felmutató nagy szent Terézek ritka kivételek. A magvető munka a természetben éppúgy, mint a lélekben, mindig a férfié. A nő természetes és természetfölötti hivatása viszont a megőrzés, ápolás, naggyánövvelés.

Ágnes valósággal belelelkesült a magyarázatba és így folytatta:

— Faulhaber, a híres müncheni bíboros érsek egyik nagyszerű könyvében négy csoportra osztja a nő munkáját a vallás, vagy amint ő mondja, Jézus szolgálatában: A gazdasági házimunka Márta szolgálat, az anyai nevelőmunka Szalome szolgálat, a Krisztust követő asszonyok Johanna szolgálat és a hősie felebaráti szeretet Veronika szolgálat. A Johanna szolgálatot Faulhaber ugyan női diakonus (diakonissza) szolgálatnak is nevezi, de hozzáteszi, hogy ezek a nők sohasem tolakodtak be az Úr Jézus szűkebb tanítvány-körébe és az apostolokra bízott teljes hatalom után sohasem nyujtották ki kezüket. Gyönyörűen jegyzi meg azt is, hogy a nők a Jézus szolgálatában való munkát inkább kapott,

semmint adott ajándéknak tekintették, ezzel is bizonyosságát adva, hogy a női élet misztériuma a szolgáló szeretet misztériuma.

— Nem Magda, . . . mondta Ágnes egy kis elgondolkodás után — én nem akarok több lenni, mint ami vagyok. Tudom, hogy az Isten „segítő” társnak alkotott, de nem felejttem el azt sem, hogy a férfinak „nem jó egyedül lennie”, úgy a családban, mint a társadalmi életben szüksége van reánk. És ez nem másodrendű, csak más jellegű szerep. De hiszen minek ezt magyarázgatni? Olyan magasra Isten senkit sem emelt, mint egy nőt: Szűz Máriát. És ez a nő mégis szinte eltűnik az Evangélium lapjain. Alig látjuk néha egy-egy pillanatra, alig néhányszor hallatja a szavát, akkor is szerényen, látszólag elveszően, és mégis . . . ott van mindenütt. Mint egy mindent átható, láthatatlan sugár vonul át — nemcsak az Evangéliumon, de az egész ószövetségi történeten is. Profétaszemek ott látják őt már a világ teremtésekor, majd a bűnbeesés után rajta látják megpihenni és megenyhülni a haragvó Isten tekintetét. A rejtett és hatásában mégis oly hatalmas női élet mintáját ilyen tökéletes szépségben csak Isten alkothatta meg. Csak erre a mintaképre kell néznünk s leolvashatjuk róla minden nőkérdés megoldását . . .

Öszinte csodálattal néztem Ágnesre.

— Nem is ismertelek eddig igazán — vallottam be. — Milyen alaposan ismered te a hitünkbe beágyazott nőkérdést! S egyáltalán, milyen nagyszerűen összhangba tudod hozni a vallást az élettel! Sok tévedéstől megóvhatott volna engem, ha a te korodban én is ilyen biztos látással nézhettem volna a hitemet. De mondd,

hogy szerezted meg ezt a tudást ilyen fiatalon? Hiszen ehhez hosszú évek tanulmánya kellett!

— Négy év óta vagyok egy, a maga nemében igazán kitűnő kongregációban, ahol állandóan azon dolgozunk, hogy a Mária-tiszteletet kiemeljük az üres formaságból és magát a kongregációt a pusztán hitbuzgalmi keretből. Mi ezt a tiszteletet életté akarjuk tenni. Olvasunk, tanulunk, vitázunk, sajátosan női kérdéseinket mértékadó fórum elé visszük megoldás végett és beszámolunk egymás között arról, hogy kinek-kinek a maga körében és életkörülményei között mit és hogyan sikerült átvinni az elméletből a gyakorlatba. Munkacsoportjaink szinte maguktól alakulnak ki hajlandóságaink és lehetőségeink szerint. Az előbb említett négy csoport nálunk még kisebb részekre tagozódik s hiszem, hogy ha egyszer minden kongregáció így fogja majd fel a hivatását, akkor meghódítjuk és megváltoztatjuk a világot. Persze, nekem többekkel szemben egy nagy előnyöm is van: az, hogy az én édes jó anyácskám talán még a saját nevénél is előbb tanított meg erre a névre: Mária . . .

— Te Ági, tudod, hol kezdtük mi ezt a beszélgetést?

Ágnes fölkacagott:

— Tudom: a bálnál.

— Hát ez aztán alapos és ugyancsak nőies kitérés volt!

— Ahogy vesszük. Talán éppen ilyenkor, egy-egy bál előtt nem árt elmélkedni a női méltóságunk felől. Sajnos, nagyon sokan táncolták már el azt!

•

— No, hogy sikerült a bál? — kérdeztem Ágneset néhány nappal a mulatság után.

Helyette a mamája, Katinka felelt:

— Majdnem botrányt csinált ez a kislány, — mondta, de a hangjából nem megróvás, hanem inkább titkos büszkeség csendült ki.

— Mit műveltél, Ági? Mondd már el, — faggattam — nem látod, hogy majd megöl a kíváncsiság!

Ágnes kedves, finom arcát előntötte a pirosság:

— Belátom, hogy kicsit furcsa lehetett a dolog, — mondta — de ma sem tudom, mit tehettem volna egyebet.

Azután elmesélte a történeteket. Egy újonnan bemutatott fiatalember túlságosan magához szorította. Talán nem jobban, mint a többi leányt, de Ágnes soknak találta. Először néhány védekező mozdulattal igyekezett táncosa tudtára adni, hogy valamivel illendőbb távolságban szeretne táncolni, mikor pedig látta, hogy az nem tudja, vagy ami még valószínűbb, nem akarja megérteni, kiszabadította magát a karjából és otthagya a terem közepén. Hogy a kis eset nem keltett közfelfűnést, az nem Ágnesen múlt, hanem Imrén, aki nem táncolt és azonnal ott termett mellette s mintha semmi sem történt volna, tovább táncolt vele. Persze észrevétlen azért így sem maradt a dolog s lassankint szájról-szájra járt a híre. S ami a legérdekesebb, a leányok botránkoztak meg rajta, míg a fiúkban inkább elismerést váltott ki. Utána egyre-másra jöttek az új bemutatkozások, az esetet nem tette szóvá egyikük sem, s viselkedésük ellen Ágnesnek nem lehetett a legkisebb kifogása sem.

— És mit szólt a dologhoz Imre? — kérdeztem.

— Mikor átvett a táncban, megkérdezte, mi történt. Röviden megmondtam neki, kérve, hogy ne csináljon kázust belőle, mert hiszen az a fiú bizonyára így táncol mindenkiel s ha a leányok eltűrik, akkor nem ő a hibás. Ilyen esetben a türés felhatalmazás. Nos, én pedig senki-nek sem adok felhatalmazást, hogy magához szorítson, mikor a nélkül is lehet táncolni. Sajnálom, hogy feltűnést okoztam, bár semmi sem állott tőlem távolabb, mint ez. De másképp nem tudtam segíteni magamon.

— Szóval, a mulatság nem egészen kedvedre sikerült!

— Ó, azért nagyon jól mulattam. Úgy cselekedtem, ahogy a lelkiismeretem kívánta, azután pedig napirendre tértem a dolgok fölé.

— És a fiatalember?

— Nem tudom, hová lett. Én többé nem láttam. Alighanem eltűnt a színről. Egyébként reggelig táncoltam, majd hazajöttem, megmosdottam, átöltöztem és — vasárnap lévén — egy korai szentmisére mentem. Csak azután feküdtem le és pompásan aludtam délig.

— És az utóhangulat?

Ágnes jóízűen föl kacagott:

— Nagyszerű. Tudod, olyanféle, mint mikor gyerekkoromban jól kiugráltam magamat. De azért, az igazat megvallva, ennél sokkal jobban szeretek egy jó korcsolyázást, vagy egy kirándulást a hegyekbe. Szép-szép az ilyen bál is, de olyan sok mindenre kell benne vigyázni: a ruhára, a frizurára, a táncra . . . aztán az ilyen buta fiúk is rontják az ember zavartalan mulatságát. Mégis csak jobb a jégen repülni, mint a parket-

ten, nem is szólva a levegőről, ami odakint határozottan egészségesebb (átvitt értelemben is), mint a bálteremben.

Mikor egyedül maradtunk Katinkával, megjegyeztem, milyen irigylésreméltóan tiszta gyermekkedély ez a leány.

— Hála Istennek, az — mondta Katinka. — Úgy körülrajongták a bálon, mint egy kis királynőt. De ő ezt is olyan egyszerű természetességgel fogadja, mint minden egyebet. Csupa tiszta harmónia a lelke. Itthon, az egyetemen, a templomban vagy a bálban mindig egyformán Mária gyermeke marad.

— Ezt tőled örökölte — jegyeztem meg.

— Mindenesetre kapott belőle valamit a bölcsőjébe is. Annyit, amennyit az apja meg én szintén az otthonunkból hoztunk magunkkal. De a többit, talán a legnagyobb részt az isteni kegyelem formálta ki benne, amivel ő maga mindig készségesen együtt dolgozott. Mária gyermeke nem lehet más, mint a kegyelmek gyermeke!

VI.

Hivatali társnőm L.-né már jó ideje nagyon lehangolt. Ha érdeklődtem rossz kedvének oka iránt, rendszerint kitért a válasz elől. Ma azonban, hirtelen, kérdésem nélkül elpanaszolta a keserűségét. Rokonszenves, művelt asszony, nálam vagy tíz évvel idősebb, akivel afféle semleges jóviszonyban vagyunk. Közelebbi barátságra nem juthattunk, mert világnézet dolgában nagyon távol állunk egymástól. Ő az a bizonyos gerinctelen típus, akinek a fölfogása könnyedén hajlik jobbra-balra (inkább balra) a nélkül, hogy elveit meg kellene tagadnia; t. i. szilárd, meggyőződéses elvei

egyáltalán nincsenek. Vallásossága alkalmi vallásosság. Bajban előveszi, máskor azonban nem törődik vele. Most azonban a vallás, tőle egészen idegen formában, betört az életébe. Leánya, aki nemrég szerezte meg a polg. isk. tanárnői oklevelet, zárdába akar lépni.

— Isten ments, hogy meghaljon, — mondta — de azért azt hiszem, még abba is jobban bele tudnék nyugodni, mint ebbe.

— De Irén, — szóltam rá — hogy lehetsz ennyire önző! Csak magadra gondolsz és nem a leányodra. Ha Cecilnek hivatása van és úgy érzi, hogy a zárdában megtalálja a boldogságát, miért akarsz mindenáron visszatartani?

— Éppen azért, mert boldognak akarom látni. Menjen szépen férjhez, mint más leány. Legyen jó feleség és anya. Ez a nő hivatása. A folytonos imádkozást hagyja azoknak, akik semmi másra nem valók. Egy ilyen egészséges, csinos leány, akinek még hozzá nemsokára állása is lesz, — határozott ígéretet kaptam rá — minek zárkózzék be a négy fal közé? Azért dolgoztam érte, azért taníttattam, hogy most itt hagyjon?

— Te, Irén, a magad szemével nézed a dolgot, Cecil meg az övével. És úgylátszik, ő másképpen látja. Komoly, józan leánynak ismerem és éppen azért nem hinném, hogy csak úgy meg-gondolatlanul nekimenne a falnak. Úgy tudom, mindig megvolt benne az erős vallásos érzés is. Ha az elhatározását csak most tudatta veled, az aligha-nem azért történt, mert teljesen tisztába akart jönni önmagával és nem akarta a hivatását állandó beszédtemává tenni. Azt megértem, hogy neked fáj elválni tőle, de ha egy megfelelő kérője akadna Párizsból, Londonból, vagy tudom is én honnan, oda mégis készséggel elengednéd, ugy-e? Pedig akkor

sokkal bizonytalanabb élet elé menne, mint így. És végre, te nem is maradsz egyedül, hiszen vannak még gyermekeid, akik férjhez mehetnek és megházasodhatnak! A jó Isten csak egyet hívott a saját szolgálatára s te ezt az egyet sem engeded? Akárkinek inkább odaadod, mint Neki?

Hiába beszéltem, Irén csak a maga gondolatmenetét folytatta tovább:

— De hát miért akar zárdába menni, mondd, miért? Nincs meg mindene, amire szüksége van? Nem szeretjük eléggé? Nem értem, igazán nem értem. Már arra is gondoltam, hogy titokban talán szerelmes valakibe, aki nem veheti el. Tulajdonképpen azért szóltam neked, mert arra akarlak kérni, beszélj Cecillel, hátha előtted megnyitja a szívét. Te sem helyeselheted a belépését, ha meglátod, hogy valami gyerekes boldogtalanság hajtja a zárdába. Neked talán megmondja az igazat, mert téged nagyon szeret; sokszor mondta, hogy ha veled beszél, elfelejti a korkülönbséget köztök között s úgy érzi, mintha a testvére volnál. Kérlek, tedd meg a kedvemért, használd fel a befolyásodat és beszélj le erről a képtelen tervről. Hisz ez valóságos öngyilkosság; élve eltemetkezés!

Elnevettem magamat:

— Túlságosan nagy szavakat használsz. De mindegy. Küldd el hozzám Cecilt valami könyvvel, vagy akármivel. Majd elbeszélgetek vele és talán sikerül belelátnom a lelkébe. Szívesen foglalkozom vele, hiszen én is nagyon szeretem őt.

•

Ismét beigazolódott, mint életemben már annyiszor, hogy Isten embereken, sokszor látszólag véletlenül utunkba kerülő embereken keresz-

tül közli velünk, amit tőlünk kíván. Most meg éppen különös módot választott erre. Cecil volt nálam. Úgy küldte ide az anyja, mint tanítványt a tanítóhoz, s csak most, miután elment, látom, hogy voltaképen én voltam a növendék és ő a mester. Új megvilágítást adott az életemnek.

Mindjárt látogatása kezdetén a tárgyra tért. Nem várta be, míg én szóba hozom.

— Sejttem, miért küldött anyus hozzád. Hogy segíts lebeszélni a szándékomról. Ugy-e, így van?

— Odáig igen, hogy csakugyan azért küldött. De ami a továbbit illeti, bevallom, hogy egyáltalán nem szándékozom lebeszélni téged. Az ellenben őszintén érdekel, hogy miképen jutottál erre az elhatározásra?

És Cecil mosolygó arccal felelte:

— Ó, egészen egyszerűen: hívott az Isten.

Olyan keresetlen egyszerűséggel mondta ezt, hogy állításában kételkedni nem lehetett.

— Milyen jó lehet ezt ilyen biztosan tudni

— jegyeztem meg. — Azt hiszem, te nagyon boldog lehetsz.

Cecil a kezem után nyúlt és egy pillanatra ráhajította az arcát:

— Végre, végre valaki, aki ezt elhiszi nekem — suttogta.

— Nemcsak hiszem, de irigyellek is érte. Engem Isten nem hívott ilyen világosan, ilyen érezhetően a szolgálatára s azért nem ismerem ezt az érzést, csak sejttem, hogy csodálatos, hogy egyszerű lehet. És mondd, mióta érzel így?

Cecil belerévedt a levegőbe és mintegy keresgélt a régi emlékei között:

— Régen, nagyon régen, nem sokkal az első áldozásom után határoztam el, hogy Jézusé leszek. Zárdaiskolába jártam és tudtam, hogy az apácák

egész életüket eljegyezték Neki. Érdekes, hogy akkor azért még nem gondoltam arra, hogy apáca legyek. Én valahogyan egészen külön ígérkeztem oda az Üdvözítőnek. Talán inkább olyasformán, mint Szűz Mária, akiről hallottam, hogy már kicsiny korában szüzességet fogadott. Csak az zavart, hogy ezt a szót nem értettem. Egyszer megkérdeztem, mit jelent, de a válasz, hogy a szűz nem megy férjhez soha, nem elégített ki. Homályosan éreztem, hogy ez a szó többet jelent. Figyelni kezdtem az idősebb leányokat, akikről azt mondták, hogy ők már nem mennek férjhez. De úgy találtam, — s ez nem felismerés, hanem csak ösztönös megérzés volt — hogy ezek nem abban az értelemben szűzek, ahogy én Szűz Mária szüzességét elképzelem. Csak jóval később, amikor a magasabb értelemben vett tisztaság érényéről olvastam, jöttem rá arra, amit kerestem, vagyis, amint szent Ágoston mondja: „Nem azt dicsérjük a szűzekben, hogy szűzek, hanem, hogy szüzességük lelki tartalma az Istennek adottság.” — Nem tudom, nem túlságosan zavaros-e, amit így elmondok neked. Megérted, mire gondolok?

Megnyugtattam:

— Teljesen értelek. Tudat alatt élt benned a szüzesség igazi mivolta s megérezted, hogy az nem csupán hajadon állapot, hanem a tisztaságnak a legfőbb fokát. Azok a leányok, akikről beszéltél, hajadonok voltak ugyan s akkor már azok is szándékoztak maradni, de nem azért, mert a tisztaság legmagasabb fokára és az azzal járó istenközeliségre áhítoztak, hanem csak azért, mert valami okból nem mentek férjhez. Talán legjobban úgy lehetne kifejezni az állapotukat, hogy az „passzív” leányság; elszenvedik, mert nem lehet másképp. A valódi szüzesség azonban

önként és magasabb szempontból választott s Istennek felajánlott állapot. A kettő között óriási a különbség. A közönséges pohár is lehet érintetlen és a kristálypohár is. De míg az első közönséges üveg, tiszta, átlátszó, de színtelen és értéktelen, addig a kristály szivárványos, gyémántos ragyogással a napfényt tükrözi.

Cecil tapsolt örömeiben.

— Így, éppen így gondoltam én is. A tisztaságnak ezt az Istent tükröző kristályos ragyogását éreztem meg a Szent Szűzben; ezt kerestem és ebben akartam követni őt. Mert ez nemcsak testi, hanem lelki tisztaság, sőt még annál is több: anyagi tisztaság. Általa a lélek nemcsak a test fölé, hanem valósággal önmaga fölé emelkedik. Szent Ágoston olyan csodálatosan szépen mondja: „Légy állhatatos a szüzesség teljességében és olyan leszel Isten előtt, mint egy angyal és az emberek előtt, mint egy Isten.”

Míg Cecil beszélt, lélekben magam előtt láttam a Szent Szűznek azokat a képeit, melyek a tisztaságnak éppen ezt a földöntúli titokzatos szépségét próbálták visszaadni. Eszembe jutott, hányszor álltam, mintegy csodálatos varázs hatása alatt elmerülten az ilyen Mária-képek előtt. A Titkosértelmű Rózsa megsejtetett velem ilyenkor egy másik világot, ahol a tisztaság nem csupán negatív valami: a pizsoknak a hiánya, hanem pozitív valóság. Most ráésemletem arra is, hogy az én leányságom is a negatív, értéktelen csoportba tartozik és egyszerre megértettem, mi a titkos rúgója az idősebb leányok belső elégedetlenségének, sőt szégyenkezésének még akkor is, ha állapotukat kifelé hivalkodó göggel viselik.

Közben Cecil tovább beszélt.

— Úgy gondoltam, — folytatta — hogy

ember Istennek szebbet és nagyobbbat nem adhat, mint ezt az erényt. Szinte érthetetlen, hogy halandó emberi test hordozhat magában ilyen rejtett csodát! De ha mégis képes reá, akkor ebben csodálatosabb, mint az angyalok, akiknek a tisztaságukat nem kell törékeny edényben hordozniok.

Cecil itt kissé elgondolkozott:

— Voltaképen ez az utolsó gondolat irányított a zárda felé. Tudom, hogy a tisztaságot meg lehet, sőt meg is kell őrizni mindig és mindenütt, legyen az házasság, özvegy, vagy hajadon állapot, hiszen isteni parancs van reá. De a krisztusi tanács, melyet „nem mindenki fog fel, csak az, akinek megadatott”, mégis a tudatos, Istennek felajánlott szüzesség. Ezt pedig törékeny edényben, fiatalságom tapasztalatlanságában a világ vásárába vinni s veszélynek kitenni — még ha csak gondolatban is — nem akarom. A zárdák ennek a drága kincsnek a páncélszekrényei. És én ezt a védelmet akarom. Tudom, hogy a szegénység, főként pedig az engedelmesség fogadalma kemény próbára teszi majd kényelemszerető és önálló természetemet, de a tisztaságom védelme megéri ezt az áldozatot. A védőszentem Cecilia, meg Ágnes, Ágota és a többiek életüket adták érte; hogy sokalhatnám hát akkor érte én kényelmem és akaratom feláldozását.

— Anyám azt mondja, önző vagyok, amiért őt elhagyom; te meg azt mondod, boldog vagyok, hogy ezt az életet tudom választani. Pedig nekem sem a hibában, — ha az — sem a bátorságban, — ha annak látszik, — nem igen van részem. Azé az érdem, aki azt mondotta: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.” Ha mégis volna valami érde-

mem, az legfeljebb annyi, hogy követem a hívást, nem úgy, mint a gazdag ifjú, aki megijedt az áldozattól és „szomorúan távozott”.

Még mielőtt Cecil idáig jutott volna, én már tisztában voltam azzal, hogy ezt a világos, biztos hivatást nem térítheti le az útvjáról semmi. Most már csak arról lehetett szó, hogy az anyát bírjuk beleegyezésre.

— Mikor leszel nagykorú? — kérdeztem.

— Csak másfél év múlva.

— Hát ez bizony sok.

— Különösen akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy ez idő alatt állandóan a lebeszélések pergőtüzében kell állanom. Kérlek, édes Magda, próbálj meg lelkére beszélni az édesanyámnak. Ha az első kísérlet nem sikerül, próbálkozzál újra. Hiszen mindennap találkozol vele!

— Ami tőlem telik, megteszem. De ez magában nem elég. Felsőbb segítség is kell hozzá. Mindketten imádkozunk a Szeplőtelen Szűzhöz a sikerért, úgy-e? Kilencedet tartunk. Nem is egyet, hanem egymásután többet, addig . . .

— Amíg anyus bele nem egyezik — folytatta Cecil.

— Nem — mondtam erre én. — Addig, míg Isten valamiképen meg nem mutatja neked az akaratát. Mert ne feledd, hogy még ebben az esetben sem az a fontos, amit te jónak látsz, hanem az, amit Isten akar. Édesanyád beleegyezésével talán megmutatja, hogy akarata egyezik a tieddel. De bele kell nyugodnod abba is, ha Isten ujja esetleg másfelé mutat.

Cecil ijedten nézett rám:

— De az ígéretemről csak nem kell lemondanom?

— Miért kellene? Ha Isten azt akarja, hogy

a világban maradj, legalább is még egy ideig, mi gátol abban, hogy följánlásod szellemében élj akkor is? Mindenesetre még jobban kell ez esetben vigyáznod a törekeny edényre, melyben kincsedet hordozod.

Cecil most fölállt, hogy elbúcsúzzék. De előbb még a nyakamba borult:

— Tudod-e, hogy anyus csak eszköz volt Isten kezében, mikor ide küldött hozzád? — mondta boldogan. — Mert én érzem, hogy te segítesz rajtam.

De én akkor már tudtam, hogy ő az, aki segített rajtam, aki Isten akaratát közvetítette hozzám.

*

A Cecillel folytatott beszélgetés még mindig foglalkoztat. Nem csoda, hiszen leányéletemnek talán legnagyobb problémáját vetette fel. 36 éves vagyok. A házasságról lemondtam. Nem mintha a lehetősége zárva volna előttem. Hiszen egészséges, friss és fiatalos megjelenésű vagyok s nem egy asszonyt ismerek, aki ebben a korban, sőt még később ment férjhez. Sőt mi több, van valaki, akiről tudom, hogy csak egy kis bátorításra vár, s azt hiszem, bátorítás nélkül is szól, ha sokáig váratom. De én határoztam. Nem megyek férjhez. A házasság tulajdonképeni célját már nem tölthetem be. A gyermek későn jönné. Ha születése, koromat tekintve simán folyna is le (bár nem tudom, nem lelkiismeretlenség-e egy új életet tudatosan veszélyeztetni!), mire ifjúkorba jutna, nagy szakadékok jelentene köztem és közötté a korkülönbség: közel negyven év. És nem lennének idősebb testvérei, akik ezt a lelki távolságot áthidalhatnák. A gyermek reménye

nélkül pedig, csupán csak az asszony címért, vagy a magánosságtól való félelemből férjhez-menni, úgy érzem, gyávaság volna. Mások megtehetik; senki sem róhatja meg őket érte; de nekem a házasságról olyan fönséges foglalmam van, hogy nem volna méltó hozzám, azt a valóságban így leszállítani.

Hiszen ha leány maradok is, leányságom azért sokkal termékenyebb lehet, mint sok asszony élete. A felebaráti szeretet szolgálatában csak előny a családi kötelezettségektől mentes belső szabadság. Nemrégiben mondta nekem egy orvosnő, akit a hivatása valósággal apostoli munkakörbe állított, hogy ő nem megy férjhez, mert akkor a felebaráti szeretet ilyen tevékeny szolgálatáról le kellene mondania. Vagy ez, vagy az. A lelkiismerete azt mondja, hogy két urat tökéletesen szolgálni nem lehet.

Ha mindennek meggondolása után leányságomat még abban a gyönyörű beállításban is nézem, mint Cecil, t. i. úgy, mint a tisztaság legtökéletesebb megvalósulását, akkor az egyenesen erő és hatalom a lelkek felett. A tisztaság előtt, sokszor egy gyermek öntudatlan ártatlansága előtt is, hányszor torpant már meg a bűn? S hogy Istennek felajánlott szűzek, akik olyan közel vannak Jézus Szívéhez, mint szent János, a kedvenc tanítvány, ezen a Szíven keresztül milyen könnyen olvasnak az emberszívekben s kezük érintésére hogy megnyílnak sokszor még a megátalkodott bűnös lelkek is, arról a szentek története csodákat mond el. Az Istennek szentelt szűzben a Szentlélek különös kegyelme működik s az hozza létre általa ezeket a csodálatos eredményeket.

És a Szeplőtelen Szűznek ezrek és milliók

szívét megejtő csodálatos varázsa nem éppen abban a mindenekfölött álló, magános, hozzáférhetetlen tisztaságában rejlik-e, mely megtisztít mindent, ami a közelébe ér!

Milyen tartalmat és értéket nyerne az én leányságom is, ha azt, a tisztaság kiteljesüléseként Istennek ajánlanám és úgy hordanám, mint az égi Királynő udvarhölgyeinek megkülönböztető díszköntösét!

Igaz, a lelkem tisztaságára már sok folt esett, a keresztségben kapott fehér ruhát nem őriztem meg mocsoktalanul. A kegyelem fényét nem egyszer elhomályosították rajta szavak, érzések és gondolatok. De most, miután az Úr megbocsátó keze letisztított róla mindent, így, újra visszanyert szépségében nem ajánlhatnám-e fel? Engem Isten nem hívott a Neki szentelt falak közé, de vajjon az a lelki anyaság, mellyel anyám közvetítésével megbízott, nem az Ő szőlőskertjében való munkára hív? S ha nem jelentkeztem munkára kora reggel, mint Cecil, nem fogadja-e Ő a jóakaró és dolgozni vágyó munkást délben, sőt este is el? . . .

Drága kis Cecil, a tisztaságnak lelkes kis apostola te, nem is sejtet, milyen gyönyörű ajándékot adott nekem! Megmutattad, miképpen gyakorolhatom az anya és a zárdaszűz között álló magános leányságomban is, Mária példájára a szűz és anya kettős hivatását, az Istennek felajánlott tisztaságot és a lelki anyaságot.

Addig is, míg kikérhetem lelkiatyám tanácsát és engedélyével megtehetem felajánlásomat, hozzáfogok a lelkem komoly alakításához. Megfogadom Ágnes tanácsát és előveszem a világi élet jámborságának katekizmusát, Szalézi szent Ferenc Filoteáját. Ha annyi lelket el tudott már

vezetni a tiszta, boldog lelkiharmóniára, bizonyára elvezet oda engem is.

Filotea annyi, mint Isten-szerető lélek, az pedig egyformán lehet asszony vagy leány. Nem szégyeltem a leányvoltomat eddig sem soha. De ezentúl, a szűzek külön hivatásának tudatában . . . büszke leszek reá.

*

Cecil ma egy csokor fehér rózsával állított be hozzám. Hálából, amiért zárdába vezető útja felszabadult.

A csokrot az Immaculata-szobor lábai elé tettem. Mert az érdem nem az enyém, hanem az övé.

VII.

A bőjti idő előrehaladásával együtt édesapám keresztútja is közeledik a Kálvária felé. Úgylátszik, egy váratlan komplikáció siettet a véget, de én

Isten jóságát látom ebben is, mert meg-
rövidíti a beteg szenvedéseit. A jelekből most
már a többiek is sejtik a bajt, de a rosszabbodást
mégis sokkal nagyobb megdöbbenéssel fogadják,
mint én, aki immár hónapok óta hordozom
magamban a halál gondolatát. Mégis mindenki
engem félt, mert tudják, hogy mindnyájunk
között a legnagyobb vesztes én leszek. Hiszen
soha, senkit úgy nem szerettem, mint az édes-
apámat! És az ő távozása után egészen egye-
dül maradok. Mikor a tanár föllebbentette előt-
tem a jövő fátyolát, olyan döbbenet szakadt reám,
hogy néhány pillanatig arra gondoltam, Isten
nagyobb keresztet rakott a vállamra, mint
amit elbírok. Most már tudom, hogy ugyanakkor,
mikor a keresztet adta, hozzáadta a nagyobb
erőt is az elviselésére.

A napokban egyszer apuskám szokatlanul
vidáman fogadott:

— Majdnem az egész éjszakát átaludtam
— mesélte — és most olyan kipihentnek érzem
magam. De tudod, kinek köszönhetem? A Segítő
Szűzanyának.

Majdnem kibuggyant a könnyem. Olyan
megható, mikor egy öreg ember, még hozzá
férfi, nagy szenvedései közepette ilyen gyermeki
bizalommal tud az égre nézni. Hogy megkönnyíti
ez számára, de az én számomra is ezeket a nehéz
utolsó napokat!

Vallástalan, vagy hitközönyös emberek sze-
mében a halál egy ijesztő rém, mely kaszával a
kezében, élet és remény letarolására készen áll
a küszöbön. Hozzánk azonban a halál angyal
képében köszönt be s az Úr Jézus keresztiével
a kezében a feltámadásra és az örök életre mutat.
Bizonyára ezért van, hogy bátrabban és nyugod-

tabban merünk a halálról beszélni is. Nálunk nincs meg az a kegyetlen kímélet, mely néhány súlyos pillanat miatt kockáztatja az örök békességet. A mi látszólagos kíméletlenségünk az egyedül igazi szeretetből fakad.

— Apám, — mondtam tegnap — közeledik a húsvét. A templomba nem mehetsz. Ne hívjuk el N. . . . pátert, hogy itthon gyóntasson és áldoztasson meg?

Apuskám melegen, hálásan pillantott reám; látszott rajta, hogy az ő titkos gondolatát mondtam ki.

— Igen, hívasd el — kért. — Különben is jól fog esni beszélni vele.

Mintha még valamit akart volna mondani. Talán ugyanaz a szó maradt az ajkán, ami az enyémen: az utolsókenet. Mindegyikünk gondolt rá, de ezt mégis nehéz volt egymás előtt kimondani. Majd a páter! — gondoltuk mind a ketten.

Ma azután el is jött a kedves, jó atya, apuskám bizalmasa. Én már előre beszéltem vele és kértem, készítse elő a beteget a szentkenetre is.

— Magammal hoztam mindent, — mondta megnyugtatóan. — Sejtettem, hogy miről van szó.

Azután bement apámhoz és csak jó hosszú idő múlva jött ki tőle. Megindult, szinte átszellemlült volt az arca.

— Mintha csak szent József ágya mellett álltam volna, — mesélte — olyan közel éreztem Jézust és Szűz Máriát. A kenetről nem kellett szólnom. A beteg megelőzött és maga kérte. Csak azt kívánta, hogy fölveteléről egyelőre ne szóljak magának. Mikor azonban el-

árultam, hogy már előbb szólt róla, mint ő, nagy megkönnyebbülés látszott rajta.

— Úgy örülök, — mondta — hogy ő is el van készülve az elválásra. Most legalább nyugodtan, szépen beszélhetünk erről is. Mert — tette hozzá — engem már csak ez érdekelt.

Amikor a páter távozása után bementem hozzá, kért, hogy maradjak ott és beszéljessünk, hiszen „most már lehet”. Olyan boldog nyugalommal tervezgetett aztán a túlvilágról. Hogy ő előre megy és ezentúl majd odaátról vigyáz reám, anyussal együtt.

— De a többiekre is, nemcsak reám, ugy-e? — kérdeztem.

— Mindegyitekre együtt és külön-külön — felelte. — De reád mégis különösebben, mert te egyedül maradsz. És még másért is: onnan felülről akarom megköszönni neked, hogy anyus halála óta mindenem voltál . . .

Vajjon azok, akik nem hisznek a túlvilágban, megérthetik-e, hogy ilyen békés nyugalommal is lehet várni a halált; annak is, aki távozik és annak is, aki itt marad?

•

Rettenetes napokat éltünk át. Nincs nagyobb gyötrelem, mint szenvedni látni azt, akit szeretünk. Hivatalba nem jártam, de reggelenként lefutottam egy félórára a templomba, a szentmisére. És a „szenvedés hete”, melyet az Egyház a nagyhét előkészítéséül vonultat el a szemünk előtt, csodálatosan megkönnyítette a mi szenvedésünket. Apámnak, saját kívánságára mindennap felolvastam az aznapi miseszöveget és a magyarázatát. S ő, a halálba induló Krisztus mellett olyan csekélységnek érezte a maga halálba indulását. Én

pedig a Fájdalmas Anya tekintetével kísértem a kereszthordozót azon az úton, melyen éppen úgy, mint Mária, csak szeretetemmel kísérhettem a szenvedőt.

Virágvasárnap hunyta le utoljára a szemét. Előző nap magához vette a szent Útravalót. Utolsó tekintete a feszületen pihent meg. Tegnap temettük.

Most hát egyedül vagyok. Nagyon fáj a szívem. De ez a fájdalom nem kétségbeesett, inkább csak fáradt. Katinkáék és Lajosék annyi szeretettel hívtak, maradjak ezekben az első napokban náluk. De nekem jobb itthon. Előbb-utóbb úgyis meg kell szoknom ezt a nagy ürességet. Esténként Ágnes jön el és éjszakára itt marad velem.

A jó Isten akarta, hogy mindez így legyen. Talán azért, hogy ezután még inkább az Övé lehessenek és azoké, akiknek egy anyai szív melegére szükségük van.

•

Nagycsütörtök. Az Oltáriszentség születésnapja. Jézusom, milyen kétségbeejtően elhagytottnak érezném most magam, ha Te nem maradtál volna itt velem!

•

Feltámadás! Milyen jó hinni, hogy a halál csak kapu, amelyen a feltámadás és viszontlátás felé megyünk!

•

Kedves jó rokonok és ismerősök jönnek s hívnak, menjek velük ide-oda. Nem szórakozni, csak kivinni lelkemet a fájó emlékek közül az

élet eleven valóságába. És én el is fogadok egy-egy meghívást, különösen, ha a szabad természetbe visz. Nem akarom beleásni magamat a fájdalomba. Az igazi kegyelet nem a könny, hanem az ima. Hiszen könnyeinkkel voltaképen nem is a halottat siratjuk, hanem a saját veszteségünket, önmagunkat. Igaz, szentelt fájdalom ez is; Lázár sírjánál még Jézus is könnyezett. De az életet belemerevíteni a fájdalomba nem keresztény felfogásra vall. A kötelességek hívnak, az emberek várnak, nekem egy sírnál megállanom nem szabad.

A Szűzanya is egyedül maradt s a hagyomány szerint, fájó emlékezéseivel nem egyszer, de sokszor megtette Jézus utolsó útját a Golgotára fel. De azért nem zárkózott önzően magánossága fájalmába, hanem bekapcsolódott a közösségbe és az apostolok küldetésének anyai támogatója lett.

Az én egyedülmaradásom is küldetést jelent. Még nem tudom pontosan a helyét. De Az, aki a küldetést adta, majd megmutatja azt is, hogy hová.

VIII.

A részvét olyanokat is elhozott hozzám, akikkel már jó ideje elvesztettem a kapcsolatot. Így kerültünk össze ismét Kláriver is. Az én hibámból váltak szét utaink, de most, hogy én visszatértem arra az útra, amelyet ő sohasem hagyott el, talán újból együtt mehetünk tovább.

Ő jött el értem ma is, hogy elhívjon egy előadásra. A nőkérdésről volt szó s tudta, hogy az engem is érdekel. Az előadó, külföldi nő, nagyon érdekes megjelenésű, körülbelül az én

koromban lévő asszony és kitűnő, magávalragadó előadó. Nem azzal vonz, amit mond, hanem azzal, ahogyan mondja. Világnézet dolgában semmi szilárd meggyőződést nem árult el. Ügylátszik azok közül való, akik a jót önmagáért a jóért akarják és elfelejtik, hogy a „jó” nagyon viszonylagos, meghatározhatatlan valami, ha nincs egy „abszolút Jó”, amelyhez viszonyíthatjuk.

Nem mintha az előadó hitetlen volna! Dehogyan. Általános helyeslés közt vallotta be (ez a vallomás mindig tapsot vált ki, mintha érdem és nem szükségesség volna!), hogy ő hisz Istenben és a vallást szükségesnek tartja, de a szavai-ból kibontakozó Isten a világ teremtetője csupán, egyébként azonban számunkra mindenképen elérhetetlen lény, aki sokkal nagyobb, semhogy egyénenként, vagy akár nemzetenként is törődne velünk. A mi világunkat minden felsőbb segítség nélkül, magunknak kell megcsinálnunk és pedig (ez a lényeg!) egyenlő jogokkal és egyenlő munkamegosztással: nők és férfiak. Az egyenlő jogokat — érdemül legyen betudva — úgy érti, hogy az erkölcs mindkét nemre egyformán kötelező legyen.

A megkülönböztetést férfi és női munka között teljesen törölni akarja. Szerinte a nő mindenre képes, amire a férfi (egyetlen különbség az apaság és anyaság!) s ha ma még talán akad is olyasmi, amiben akár fizikailag, akár szellemileg általában gyengébbnek bizonyul, azt a fizikai edzés és egyenlő iskolai képzés a következő második-harmadik nemzedékben már teljesen ki fogja egyenlíteni. Az ú. n. női hibák, szerinte az évezredek óta tartó férfi uralom következményei. A teljes felszabadulás eltünteti majd ezeket is és

a női jellem nem fog különbözni a férfi jellemtől semmiben.

Majd az állam életére térve át, fejtegetéseit egy híres írónőnek ezekkel a szavaival foglalta össze: „Az ideális otthont a nő már megalkotta a férfi segítségével, de az ideális államot a férfinek eddig, a nő segítségével nélkül nem sikerült megalkotnia.”

Az előadás végeztével az elnöknő köszönetet mondott a vendég előadásáért s miután működése méltatására felhozta, milyen fáradhatatlanul jár országról-országra, hogy felébressze mindenütt a női öntudatot, végül hozzátette, hogy e mellett sajátos női hivatását sem tagadja meg, aminek legszebb bizonyága, hogy négy gyermek édesanyja.

Miközben az orkánszerűen felzúgó tapsvihár a terem falait veszélyeztette, Klári a fülembe súgta: Szegény gyermekek!

Kifelé menet az időközben odaérkezett Katinkával s néhány ismerős hölgyel találkoztunk, akiknek kérésére ott maradtunk teára is. Oldalt, egy kis külön helyiségben egy magános asztalt találtunk, odatelepedtünk tehát, hogy zavartalanul megtárgyalhassuk a hallottakat.

— Közhelyek, milliószor hallott frázisok — kezdte el az egészet egy sokat olvasott és sokat utazott asszonyismerősünk.

— De ezek a frázisok veszedelmesek, mert megtévesztik a mások eszével gondolkozókat, akik pedig rendszerint többségben vannak, — jegyezte meg Klári. — Nem ismered Montalambert mondását: „Az emberek nagyrésze nem fak-tum, hanem csak echo.”

— A kiindulás hibás, — mondta most Katinka — mert föltételül azt veszi fel, hogy a

különbség férfi és nő között nem lényeges, hanem csak esetleges és a körülményekhez való alkalmazkodásból fejlődik ki. Holott, mégha a Szentírás nem is mondaná ki határozottan, hogy Isten az első emberpárt férfiúvá és nővé, vagyis különbözővé alkotta, akkor is nyilvánvaló volna tapasztalásból, hogy a kettő között lényeges különbségek vannak.

Klárinak egy tanárnőtársa az előadó védelmére kelt:

— Azért sok tekintetben igaza van — mondta. — Mutassatok olyan férfi munkát, amit a nő képtelen volna elvégezni. Ismerek nőket, akik még fizikai erőben is versenyre kelhetnek a férfiakkal. Ami pedig a tudományt illeti, abban a nő már az elmúlt évtized alatt is, amióta legalább részben hozzáengedik, megmutatta, hogy nem marad az átlagférfiak mögött. A kiválóság pedig a férfiak között is ritkaság, annak ellenére, hogy előttük kezdettől fogva nyitva állott a tanulás útja. A nőtől mindig csak jóságot várnak, semmi mást. A jóságon pedig alázatos félrevonulást, segítő készséget és önmagáról megfelelő odaadást értenek. Hol van itt az embernek a teljes élethez való joga? A nő talán csak félemler?

Egy orvosnő felelt:

— Senki sem tagadja, mi magunk legkevésbé, hogy bennünket éppenúgy értelmes lényeknek teremtett az Isten, mint a férfit. A jónak és rossznak meg éppen nincs köze a nemhez. Férfi és nő egyaránt az isteni parancsok és a szívünkbe írt erkölcsi törvények alá tartozik. A nőkérdést nem ezen az alapon kell megoldani. Mert nem arról van szó, hogy a nőnek mihez van joga, sőt még arról sem, hogy mit *tud* megtenni, hanem arról, hogy mit *tud jobban* tenni s mi az, amit

egyedül csak ő tud megtenni. Lehetséges, hogy amint mondod, tréning útján idővel a nőnek még fizikai ereje is lépést tudna tartani a férfiével. De kérdés (sőt nem is kérdés!), hogy ez a tréning előnyös lenne-e arra, hogy a nő nővé fejlődjék. Ami szellemi képességeit illeti, senkisem vonja ma már kétségbe, hogy győzi a tanulást, sőt szorgalomban akárhányszor vezet. De a tapasztalás szerint nem a nélkül, hogy egészsége többnyire meg ne szenvedné azt neuralgia, hisztéria stb. formájában.

— És ezt éppen te mondod, az orvos?

— Igen, éppen én. Mert a fiziológia mottója ugyanaz, ami az etikáé: nevelődjék a férfi férfivé, a nő nővé.

— Szerinted a férfi és női jellem is más?

— Bizonyos tekintetben igen. A „karakter” szó megkülönböztető jelt jelent, amit belenyomunk, vagy belevésünk bizonyos anyagba, hogy azt így megkülönböztessük másoktól. A női lélek lényegében ugyanaz ugyan, mint a férfié, de az összetétele természeténél fogva más. Uralkodók benne olyan elemek (anyai hivatására való tekintettel), amelyek a férfiében csak másod-, harmadrendű helyet foglalnak el. Ugyanez áll viszont is. A nevelés ebbe az alapanyagba nyomja bele a karaktert. De mivel az alapanyag más, a bele nyomott karakter is más eredményt hoz ki. Így lesz teljesen egyforma nevelés mellett is külön férfi és női jellem.

Amiből nyilvánvaló, hogy a teljesen egyforma nevelés elhibázott dolog. Vagy a nő lesz általa férfias, vagy férfi nőies, amitől azután a világ hol erre, hol arra az oldalra dül és soha sincs egyensúlyban. Amilyen lehetetlen volna egy érzelmességben felolvadó világ, éppolyan képte-

lenség volna az a világ, melyben a szív helyét is az értelem foglalná el. Ma már gondolnak az anyagszerűséggel a művészetben, az építészetben és mindenütt, csak éppen a nevelésben feledkeznek meg róla.

Isten elgondolása, hogy a két nem kiegészítse és kiegyensúlyozza egymást. Ez így olyan tökéletes, amilyen csak az örök Bölcsesség elgondolása lehet.

Katinka nagy sóhajtással jegyezte meg:

— Mennyivel okosabb és hasznosabb lett volna, ha te beszélsz ott fönt azon az emelvényen, annak a négy szegény, anyátlan gyermeknek az anyja helyett!

Most egy másik hölgy szólalt meg, aki eddig nem vett részt a vitában:

— Én csak azt nem értem, miért becsülik ezek a szörnyen okos nők olyan kevésre magukat?

— Kevésre? — csodálkozott az előadó előbbi lelkes védője. — Hiszen éppen a női öntudatot akarják emelni!

— Micsoda öntudat az, — felelte Klári — ha szégyeljük, amik vagyunk és mindenáron mások akarunk lenni? Ezek mind a férfi „magaslatára” vágyakoznak, s ezzel beismerik, hogy alacsonyabban állanak. Akkor az én öntudatom nagyobb. Mert az én felfogásom az, hogy egymagában a férfimunka is félmunka és a női is. A kettő csak együtt egész. Éppen ezért én a női hivatásomat nem alárendeltnek, hanem mellérendeltnek érzem. Ha Isten a jóságot, ami egy az anyasággal, adta hivatásomul, én azt nem kicsinylem, sőt büszke vagyok rá. Mert meggyőződésem, hogy ebben én többet, sokkal többet tudok adni, mint a férfi. Hogy a férfi képes-

ségekből éppen úgy van bennem is, mint ahogy a férfiben is van a női képességekből, azt tudom. Mint ahogy az előbb hallottuk, az alkatrészek ugyanazok, csak az összetétel más. Néha el is tolódnak az arányok és lesznek férfias nők és nőies férfiak. De az ideáljainkat nem ezek közül szoktuk választani. Ellenben tudom és vallom azt is, hogy bár az alkotó erő minden téren nagyobb arányban adatott meg a férfinek, ennek az erőnek a továbbvivői mégis mi, nők vagyunk. Vagy nem tudjátok-e, hogy míg a tehetséges apák fiai rendszerint átlag emberek, addig az anyák a bennük pihenő rejtett tehetségeket gyermekeiknek adják tovább? Ha a nő is kiélné, kiadná minden belső energiáját, hogy jutna az a következő nemzedékre át?

A kis asztaltársaság most, mintegy ugyanazon gondolattól hajtva, Klári felé fordult s együnk ki is fejezte ezt a gondolatot:

— Klári, te annyit foglalkozol ezzel a kérdéssel. Beszélj nekünk egy kicsit többet róla. Fejtsd ki jobban a fölfogásodat. Itt úgysem hall bennünket senki más.

Klári elgondolkozott kissé, majd egyszerűen, közvetlenül beszélni kezdett:

— Minden időben akadtak a nők között is kiváló egyéniségek. Nemcsak erkölcsi nagyságok, hanem szellemiek is. Mert ha nem is látogathatták a magasabb iskolákat, a tudomány azért teljesen nem volt előlük elzárva soha. Akik kiváló adottságot éreztek hozzá, azok mindig megtalálhatták a hozzávezető utat.

Mikor Londonban időzésem alatt a British Múzeum nagyszerű könyvtárában a nőkérdést tárgyaló könyveket forgattam, többek közt egy a XVI. század elejéről való latin instructióból vett

idézetet olvastam, mely azt mondja a nők magasabb tanulmányairól, hogy az ostobákat ne bátorítsuk fel rá, a tehetségeket azonban igen. Mert — mondja az utasítás — a tanulás fölvértezi az értelmet a rossz ellen. S akit az erény törvényeinek az ismerete sem tart vissza a rossztól, mennyi rosszat cselekednék az a jó ismerete nélkül!

Nem találjátok, hogy ez a négyszázéves tanács egészen modern?

De a nők tanultsága egyébként sem olyan újkeletű, mint sokan gondolják; csak ma általánosabb. Pl. Cornéliáról, a Gracchusok anyjáról tudjuk, hogy maga tanította a gyermekeit; Portiáról, Brutus feleségéről azt írja a történelem, hogy atyja bölcsességében osztozott; Cleobula, a hét bölcs egyikének, Cleobolusnak a leánya filozófiát tanult s a test gyönyörűségeit megvetve, saját elhatározásából leány maradt; Pythagoras leánya atyja halála után átvette iskolájának a vezetését; Hortensia, a nagy szónoknak, Hortensiusnak a leánya apja ékesszólásával bírt s a maga idejében úgy hallgatták és olvasták beszédeit, mint amiből tanulni lehet. Az ószövétség a próféták között néhány prófétanőről is beszél; Deborah a Bírák egyike volt. Nem is szólva úgy az ó-, mint az újkorban az erkölcsi nagyságokról, a hazaszeretet, a gyermeki és anyai szeretet hősnőiről és a hit csodálatos vértanúiról.

De vajjon azt jelenti-e ez, hogy a nők ki lépjenek sajátos hivatásuk köréből és arra törekedjenek, hogy a nyilvános életben érvényesüljenek? Mindazok, akiket az előbb felsoroltam és azok, akiket nem említettem, de voltak, jelentenek-e annyit, mindannyian együttvéve is, mint a

Boldogságos Szűzanya, a nőt formáló isteni kéznek ez az utolérhetetlen remekműve?

Ugyan hogyan lett ez az egyszerű názareti Szűz, a maga csöndes, elvonuló, látszatra köznap életével a legnagyobb az összes asszonyok között? Hol vannak beszédei, írásai, nyilvános szereplései és hőstettei?

Mikor az Egyház, a hívek ajkáról folyó dicséreteket a litánia koszorújába fűzve, tisztának, szeplőtelennek, szeretetreméltónak, okosnak, bölcsnek, hatalmasnak, irgalmasnak, hűségesnek nevezi őt s gyönyörű, mélységes szimbolumokban és királynői méltóságokban fejezi ki hasonlíthatatlan szépségét, nagyságát és hatalmát, ezzel elismeri róla mindazokat a képességeket, melyeknek érvényesítésére és elismerésére nő valaha is vágyódhatott.

De ha megkérdezzük magát a Szent Szűzet: Ki vagy? — ő két feleletet ad nekünk. Az újszövetség hajnalán azt mondja: — „Az Úr szolgáló leánya vagyok;” — majd a mi korunkban újabb kinyilatkoztatást ad: — „*Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás,*” a bűn nélkül való.

Mintha ezzel azt akarná mondani: Nagyságom titka a szolgálat és a tisztaság!

Ne ijedjünk meg a „szolgálat” szótól. Hiszen az formájában, valamint képességeink és hajlandóságaink szerint más és más. A fontos benne csak az, hogy lényegében „Isten szolgálata” legyen. Mindegy, hogy családanya, tanítónő, orvosnő, ápolónő, hivatalnok, szellemi vagy testi munkás vagyok, a fő az, hogy egy másik Mária legyek, aki Krisztust hordozom magamban s a kezem, az ajkam és az egész életem Őt adja a világnak. *Gertrud le Fort* ezt annyira női hivatásnak látja,

hogyan bizonyos magasabb, átvitt értelemben azt mondja a nőről, hogy az „maga a vallás”.

Női öntudatról beszéltek? Gondolkozzatok és mondjátok meg, lehet-e egy tudásban, művészetben, hősiességben, vagy bármi másban világ-hírt szerzett nőnek olyan jogos öntudata, mint annak, aki Máriával együtt munkatárs lehet a világ megváltásában? Az apostolok és utódaik Krisztustól vették át papi küldetésüket, mi pedig Máriától női küldetésünket. Kaphatunk bármilyen nagy jogokat, az egyetlen, a legnagyobb, amely el nem vetetik tőlünk soha, a mi női küldetésünk . . .

Mélységes csöndben hallgattuk Klárit mindannyian. Éreztük, hogy amit mond, az több mint tudás. Minden szavából a meggyőződés ereje szólt. És tudtuk azt is mindannyian, hogy életével nem hazudtolja meg a szavát.

Még a külföldi előadó előbbi védője is behódolt és elismerte, hogy a külső érvényesülésre törekvő nőmozgalmak tulajdonképpen nem a bensőséges női lélekből fakadnak. A nők legnagyobb része egyáltalán nem kívánczik ilyesmire. Hacsak annyiban nem, hogy a hiúságuk ebben keresi azt a kielégülést, amit sokuknak a szépség ad meg.

Rövid ideig még beszélgettünk, de nem-sokára már a hazamenetelre kellett gondolnunk. Bent a nagyteremben is oszladozott már a társaság. Mikor végül megköszöntük Klárinak tanulságos kis előadását, ő búcsúzóul megjegyezte:

— Milyen furcsa, hogy ezekről a dolgokról beszélni kell, holott olyankor, amikor igazán, gátlás nélkül, őszintén és nőiesen a szívünkkel gondolkozunk, mindez magától értetődően természetes. A női lélek csodálatos misztériumát a magunkbanézés szent pillanataiban mindannyian érezzük. Miért rejtegetjük hát ezt a titkos be-

ismerésünket úgy, mintha szégyenkeznünk kellene miatta?

Mikor kiértünk a nagyterembe, átmenőben ez a mondat ütötte meg a fülemet:

— A mai nő már úgysem hiszi el azt az Éváról szóló oldalbordás mesét!

IX.

Ágnes ma szokatlanul sápadtan, szemében fáradt, szinte szomorú tekintettel jött fel hozzám.

— Valami baj van odahaza? — tudakoltam ijedten.

— Nincs semmi baj, — felelte — de arca ellenemondott a szavainak.

Nem faggattam. Jól ismerem és tudom, hogy ha önmagáról van szó, mint ahogy most már valószínűnek tartottam, akkor nem beszél addig, míg le nem győzte a belső izgalmát. Mindig uralkodni akar a külsején, még én előttem is.

Egyideig semleges dolgokról beszélgettünk, majd teával kínáltam. Közben felélénkült kissé. Végül magától a tárgyra tért:

— Imre volt nálam ma délután. Újra feleségül kért.

— És te?

— Én csak annyit mondtam neki: Ismeri a feltételemet. Én nem változtam. Ha maga úgy érzi, hogy szintén nem változott, akkor ismeri a választomat is.

— És azután?

— Azután? — Ágnesnek megremegett az ajka. Ivott egy kortyot a teájából s csak ezután folytatta: — Fölkelt, az ablakhoz ment és szótlánul állt ott egyideig. Majd egyébről kezdett beszélni és úgy 10—15 perc múlva elment.

— És te most azt hiszed . . .

— Csak egyet hihetek. Elment és nem jön többé vissza. Én is úgy tennék az ő helyében. Ezekután talán jobb is, ha nem találkozunk.

— A karácsonykor kapott könyvről mit mondott?

— Megköszönte, de egyebet nem mondott róla.

— És te nem kérdezted?

— Nem. Ha neki nincs mit mondania róla, én mit kérdezhetnék?

Zavarban voltam. Ha más leánnyal állok szemben, most bizonyára vigasztaló szavakat mondok neki. De Ágnesről tudom, hogy mindazt, ami vigasztalására szolgálhat, ő már úgyis elmondta magának. Azért hát inkább semmit sem szóltam. Magamhoz öleltem s tüzes arcocskája egy pillanatra odasímult az enyémhez. Azután megkérdeztem:

— Ne menjünk el a májusi ájtatosságra?

Azonnal felugrott:

— Mindjárt hat óra. Siessünk, hogy el ne késsünk — mondta s ekkor már mosoly ült az arcán.

•

Egyházközségünkben egy régóta ismert, kedves hölgy keresett ma fel és arra kért, vegyem át helyette a Szent Zita-kör egy csoportjának a vezetését egy hónapra, míg ő szabadságra megy.

Készséggel elfogadtam, bár eddig még sohasem foglalkoztam cselédleánnyal. Be kell vallanom, hogy a sorsuk is csak odáig érdekelt, míg a saját szolgálatomban álló leányról volt szó. Apám betegsége alatt egyébként semmi külső munkát nem vállaltam, mert fontosabb kötelességem volt. Ezek a nehéz napok megtanítottak arra, amit

azelőtt sehogy sem akartam megérteni, hogy az állapotbeli kötelesség az első. Mit ért volna, ha akár száz idegennel szemben gyakorolom a felebaráti szeretet erényét, ha beteg édesapám azalatt hiába vágyódott volna utánam. Odakint bizonyosan akadt, aki pótolta a munkámat, ellenben apámnál, ha volt is, aki ellássa a szükségleteit, engem mégsem pótolhatott senki.

Azóta sem kezdtem semmibe. Rendeztettem apám hátrahagyott írásait, gyakran lefoglaltak Katinkáék és Annusék is, s magányosságom első hetei így lassankint beleolvadtak a rendes mindennapi életbe.

Némi kis borongás ránehezedett ugyan néha a kedélyemre, de erős akarattal mindig sikerült legyőznöm. Míg végre tegnap reggel, hosszú idő óta először, újra éreztem, hogy az élet szép és élni jó. És ez az érzés olyan egyszerűen, olyan természetesen tört be hozzám. Éppen leültem, valami kis munkával, mikor a napsütés megtalálta a szobámat és egyre növekvő fénysávval vonult be hozzám. Nemsokára gyönyörű, fényes, tavaszi melegséggel borította el az egész szobát. És rajtam hirtelen boldog, tavaszi életöröm futott át. Belemosolyogtam a napfénybe, mint valaki, akinek váratlanul, azt sem tudja hogyan, nagy súly hullott le a szívéről. Azután megijedtem és elszégyeltem magamat. Illik nekem ilyen boldognak lennem alig hat héttel az én drága jó apám halála után? Hát ilyen hamar megvigasztalódom, ilyen hűtlen vagyok? Néhány percig komoly lelkiismeretfurdalást éreztem. De azután feltűnt lelkemben a szüleim képe: édesanyámé, édesapámé. És szinte hallani véltem a biztatásukat: Csak örülj az életnek bátran. Isten ajándékának örülni kell. A jó Isten talán éppen a mi kérésünkre érintette meg

szívedet ezzel a nap-sugárral, hogy ismét tudj szívből mosolyogni, nevetni. Mert a világnak, a szegény, küszködő, panaszkodó, sötétségben járó világnak olyan nagy szüksége van tiszta, vigasztaló mosolyokra . . .

És az első, szívből jött örömezés után, lám itt van az első munka is. Vajjon nem az Isten uja ez?

*

Annus mostanában eljön velem néha a májusi ájtatosságra. Lelkét napról-napra jobban megejti a mi hitünk varázsa; már nem védekezik ellene; valósággal boldogan engedi át magát neki. És tanul; komolyan készül az Egyházba való visszatérésre. Lajos sugárzik a boldogságtól, Annus pedig nem győz hálát adni Istennek, hogy hitének erősödésével még közelebb kerülhet az

ura szívéhez. Még abban is, hogy idáig jutott, Lajos szerelmének a bizonyosságát látja:

— Mennyit imádkozhatott értem, — mondja — hogy így, egyetlen rábeszélő szó nélkül le tudta győzni az ellenállásomat!

Annus egyszerű, természetes, őszinte lélek. Olyan, mint a gyermek. Nem fontoskodik és ha nem ért valamit, nem szégyenli megkérdezni, akár valami csekélységről, akár nagyobb dologról van szó.

Ma hazajövet megkérdezett:

— Vajjon kedves az Úristen és Szűz Mária előtt az a sok Üdvözlégy, amit az emberek így ledarálnak? Hiszen legtöbbjük nem is gondol oda. Csak az ajkuk mozog, de az eszük ki tudja, hol jár. Ne nevens ki, ha ostobaságot kérdezek, de lásd, én még csak hitűjonc vagyok és annyi mindent nem tudok.

— Dehogyan nevetlek ki, — feleltem — hiszen magam is gondolkoztam így, pedig ebben a hitben nevelkedtem. Azt hittem, s velem együtt sokan mások is, hogy az édes érzélem és a megindultság az ima lényege. Pedig a lényeg: a jó szándék. Ha imám megkezdésekor elgondolom, hogy Isten lát és hall engem s felajánlom imádságomat Neki azzal az őszinte elhatározással, hogy arra akarok gondolni, amit mondok, akkor imám értékes a jó Isten szemében még akkor is, ha imámba minden jószándékom mellett is idegen gondolatok keverednek.

Annus kedves naivsággal jegyezte meg:

— De mikor én előre tudom, hogy 50 Üdvözlégyet nem tudok szórakozottság nélkül elmondani.

— Ez nehéz is volna, ha a rózsafüzér nem volna más, mint 50 Ave Maria. De sokkal több

annál. Aki komolyan átgondolja a titkait, melyekben röviden, 15 pontba foglalva benne van az egész Evangélium, annak az Olvasó a legváltozatosabb imák egyike. Az Üdvözlésekkel csak köszöntjük Máriát, hogy így vezessük be azt a szent titkot, amiről beszélgetni akarunk vele. Gondold el, hogy a saját szavaiddal így szólj hozzá: Köszöntelek Mária, aki beleegyeztél, hogy Jézus anyja légy, köszöntelek, hogy elvitted őt Erzsébethhez, köszöntelek, hogy a világra hozhattad Őt, hogy bemutattad a templomban, majd pedig a templomban megtaláltad Őt. Látod, most röviden elmondtam neked az egész öröndes rózsafüzért. Hogy miért mondjuk el 10-szer ugyanazt a titkot? Azért, mert mindegyik titkon annyi elmélkedni való van, hogy arra egy tized nem is elég. Ami pedig azt illeti, hogy nem a saját szavainkkal köszöntjük őt, arra alig kell magyarázat. Mert nem természetes-e, hogy nagyobb örömet nem szerezhetünk neki, mint ha azokkal a szavakkal üdvözljük, amelyekkel egyesesen Isten megbízásából az angyal köszöntötte őt? Ha már most a sok ismétlés közben az üdvözlés szavait külön rágondolás nélkül mondod ugyan, de a titkokon elmélkedel, nem érzed-e magad is, hogy az imád azért jó volt? Ha még ennyire sem mersz bízni az összeszedettségben, gondold át a titkot minden tized előtt, azután mondd el a tizedet olyan jól, ahogyan tudod.

— Így már egészen más — mondta Anna.
— De más baj is van. Én még sohasem elmélkedtem; a pusztá szavakon túl nem jutok.

— Tulajdonképen már ez a kis beszélgetés is elmélkedés, az imáról. De ha egymagadban néha még ennyire sem vagy képes, az sem baj. Nem ültök-e néha Lajossal is szótlanul egymás mellett

úgy, hogy ez a hallgatás, ez a lelki egymásthátnézés többet mond, mint a legékesebb beszéd? Símulj gondolatban ugyanígy a Szűzanyához és mikor egy-egy új titokhoz érsz, kérdezd meg: Anyám, emlékszel erre? Örültél akkor, vagy fájt a szíved? — Meglásd, néhány ilyen kérdés olyan közel visz hozzá, hogy átérzed az ő gondolatait, érzéseit.

Vannak egyébként kitűnő könyvek is, amelyek segítségedre lehetnek. Egy francia domonkos atya, *Monsabré* pl. 7 különböző elmélkedés-sorozatot ad a 15 titokról. Egyszer magát Jézust nézi bennük, máskor Máriát, majd a bennük foglalt erényt. Így pl. az angyal üdvözlétével kapcsolatban az alázatosságról, Mária látogatásánál a felebaráti szeretetről, Jézus születésénél a szegénységről elmélkedik és így tovább. Majd sorra veszi a titkok szavait és azok értelmében mélyed el, az ötödik sorozatban minden titokhoz egy jó szándékot fűz, a hatodikban az Oltáriszentséggel való kapcsolatot keresi és a hetedikben a szeretet gyakorlásának különböző módjaival foglalkozik. Mennyi elmélkedési anyag, ugy-e? Pedig ezek mind csak egy embernek a gondolatai. Hát még, ha egy nő, egy anya hozzáfűzi mindehhez a maga női lelkének egészen sajátos, Szűz Máriával rokon érzéseit!

— Én úgy szeretném tudni, — kérdezte most Annus — vajjon imádkozott-e Mária is Jézushoz? És ha igen, akkor hogyan?

— Hát nem olvastál a kánai menyegzőről? Ott éppen az ő imájára történt az első csoda.

— Igen, tudom. Megmondta Jézusnak, hogy kifogyott a bor. Ez ima volt?

— De még mennyire az! Ebben a néhány szóban benne volt a hit és bizalom Jézus istenségében és mindenhatóságában (ami minden imának első

feltétele), benne volt a kérés és az elintézés módjában való megnyugvás is. Ez nem a mi követelődő imánk volt, amely előre meghatározza, hogy *ezt, így, ekkor, vagy akkorra* kérem. Ez a kérés formájában ki sem fejezett ima így beszélt: „Megmondom neked Uram, miben áll a szükség; ha jónak látod, segíts, akkor és úgy, ahogy Te akarod.” — És lásd, ez a szerény, mindenben megnyugvó ima meghallgatásra talál annak ellenére is, hogy Jézus talán csak később akarta csodáinak sorozatát megkezdeni, mert „még nem jött el az ő órája”. De anyja kérésének nem tud ellenállani. Mária anyai szíve érzi ezt és előre elkészíteti a vedreket. Így imádkozik Mária ma is és az ő kérésének az Úr Jézus most sem tud ellenállni. Imájára a „mennyei ország erőszakot szenved”.

Ez a magyarázata annak is, hogy mi olyan előszeretettel kérjük Szűz Mária közbenjárását. A nemkatolikusok, de sokszor még a vallásukban járatlan katolikusok is, fölényesen intézik el a mi Máriához való imáinkat: „Minek nekem közvetítő?” — mondják, de ugyanakkor jelentéktelen, apró földi hatalmasságokhoz ugyancsak buzgón veszik igénybe a közbenjárókat. A mindentudó Istennek tulajdonképpen nincsen szüksége sem a közvetlen imára, sem a közvetítésre. Ha mégis megkívánja tőlünk az imát, az azért van, mert tudja, hogy a mi földhöztapadó emberi természetünknek kell az Istenhez való kapcsolódásnak ez az egyetlen módja.

Te Annuskám, még sok tekintetben a külső látszatok hatása alatt állasz, mint minden idegen, aki a tartalom mélységeit nem ismeri. De amint közelebb jössz hozzánk, meglátod, hogy a katolikus vallás a Mária-tiszteletben s annak azonos

tartalmat rejtő változatos formáiban milyen hatalmas élet- és lélekformáló erőt ad híveinek.

— Ó, hiszen ezt én már most is érzem — vallotta be kedvesen Annus. — És a magam részéről a Mária-kultusznak még külön is hálás vagyok, mert tudom, hogy nélküle Lajos nem volna, nem lehetne az, aki.

— És milyen nagyszerű érzés lesz az, — tette hozzá boldogan — ha majd magam mellé ültethetem kicsinyeimet s én, az anyjuk, a magam nyelven mesélhetek nekik a Szűzanyáról!

Miközben néztem örömtől ragyogó szemét és hallgattam örvendező reménységgel telt szavait, emlékezetemben megújult egy régi kép abból az időből, amikor Lajos majdnem lemondott Annusról. Magamban akkor hogy megvádoltam őt, amiért úgy ragaszkodott a reverzálshoz. S lám, ha ő enged, akkor ma idegen lélekkel áll szemben egy katolikus apa és fiú a másvallású anyával és leányával. Ez a gyönyörű egység, mely most válik valóra és olyan boldoggá tesz mindnyájunkat, nem jött volna létre soha.

.

Az én új munkám a Zita-körben csodálatos örömet szerez nekem. Az első összejövetelek idegenségét egyre melegebb és bizalmasabb hangulat váltja föl. Csak most kezdem érezni, hogy az az örökség, amit anyám hagyott reám, mennyit gyarapodott azóta a szenvedésen és odaadáson át. Az igyekezet, hogy valamennyire pótolni tudjam apám és az egész család számára a kihűlt anyai szívet, visszahatott reám; nemcsak vizsontszeretet formájában, hanem úgy is, hogy gazdagította bennem az anyai lelkületet. Mintha lassankint egy hatodik érzék fejlődött volna ki

bennem, megérttem és átérzem mások lelki küzdelmeit, szenvedéseit, de örömeit is. A szomorú szemek önkénytelenül megfogják a tekintetemet és a titkolt fájdalmat közlés nélkül is megérzi a szívem. S olyan őszintén tudok örülni mások apró örömeinek is. Úgy látszik, a fájdalomnak és örömeinek sajátos hullámhossza van, amit csak hozzájuk hangolt lelkek tudnak fölfogni. S az emberek megérik ezt a kapcsolatot; ha közelemben érnek, megszólal a szívük s elmond olyasmit is, amit az eszük talán nem mondott volna el.

És az én szívem valósággal szomjazik rá, hogy szeretetet, megértést adhasson.

•

— Semmi hír? — kérdeztem Ágnest.

— Semmi. Már nem is várok rá.

— Anyus tudja?

— Hogyne. Nekem nincs titkom anyus előtt.

— És ő sem hiszi, hogy Imre visszatér?

— Anyus nem beszél a jövőről. Igaza van.

A jövő Isten kezében van. Alapjában véve nem is fontos, hogy mit hoz. Mindíg csak a jelennel kell megbirkózni.

— Nagyon nehéz?

— Ha sokat gondolok rá, akkor igen. De ha engedem, hogy a tanulás, a vizsgák, és minden, amit az élet hoz elélem, szabadon hasson reám, akkor szinte elfelejtem, hogy valami fáj. Tőled tanultam, — tette hozzá kedvesen, hálás tekintettel — hogy a szomorúságban nem szabad megállani és töprengeni, hanem hagyni kell, hogy az élet vigyen tovább. Te olyan szépen visszanyerted a lelked egyensúlyát. Talán nekem is sikerül.

Karonfogtam Ágnest és a hálósobámba vittem, ahol a töviskoszorús Szűzanya képe függ.

— Én innen merítettem az erőt. Sokáig csak arra kértem, engedje, hogy megnyugvással viseljem én is a töviskoszorút. Ez akkor volt, mikor apus halálos betegségének a titkával kellett járnom köztetek. Annyiszor néztem erre a képre, míg egy szép napon észrevettem, hogy a Fájdalmas Anya nem csupán megnyugvással, hanem szeretettel szorítja szívéhez ezt a kegyetlen koszorút. Ez a kifejezés mindig benne volt a szemében, de én eleinte nem láttam meg. Mióta azonban észrevettem, azóta én is arra törekszem, hogy szeressem is az Isten akaratát s ez olyan könnyűvé tesz mindent.

— Anyuskám is adott nekem egy vigasztaló Mária-képet — mondta Ágnes. — Csak szavakkal rajzolta meg, de én elevenen látom magam előtt. A magános Szűz Mária, akit a jegyese, József el akar hagyni, mert nem ismeri anyasága titkát és kétkedés fogja el. Mária tudja, érzi ezt, de azért nem szól. Mit is mondhatna? A látszat ellene vall. Miképen győzze meg ártatlanságáról a kételkedőt? Hallgat. Mária nagyságának egyik legcsodálatosabb vonása a hallgatás, ami annyit jelent, hogy nem fél semmitől, mert Istenre bízta magát. Ha fáj is a szíve, lelkében továbbra is megmarad a harmónia és arcáról nem tűnik el a derű. Mária tudja, hogy bármi történjék is, az ő igazsága megmarad.

Engem nagyon megnyugtatót ez a kép. Hiszen engem ugyanaz a kéz vezet, mint annakidején Máriát. És ez nekem elég.

Hirtelen jó gondolatom támadt:

— Ági! Jövő hónapban veszem ki a szabad-

ságomat és a tiroli hegyekbe utazom. Nem jönne velem?

Ágnesnek felragyogott a szeme:

— Ha otthon megengedik, örömmel jövök.

— Akkor máris úgy tekintheted, hogy minden rendben van. Együtt utazunk.

X.

Mint két bohó nagy gyerek, járjuk Ágnes-sel keresztül-kasul ezt a gyönyörű hegyvidéket.

Virágos mezők, sötét fenyvesek, égbenyúló havasok, tükrös tengerszemek, zuhogó vízesések és rohanó hegyipatakok csodavilágában élünk és a lelkünk csupa Te Deum-os öröm ezért a sok szépségért.

— Tudod-e, Ágnes, — mondtam egyszer séta közben — hogy én egyszer a szépség szerel-mese voltam és csúfos csalódás ért?

— Hogy lehet az? — csodálkozott Ágnes. — Hiszen az igazi szépség nem csalhat meg soha! Vagy talán hamis volt a szépség, amit szerettél?

— Nem; nem a szépségben volt a hiba, hanem bennem. Olyan imádattal csüggtem a szépségen, mint a bálványimádó az ő bálvány-istenén. Tőle vártam mindent, benne kerestem az életem tartalmát. De amikor nehéz idők szakadtak rám, ez az isten elhagyott. Szomorúságomban nem adott vigasztalást és a küzdelem-hez nem adott erőt. A szépség lélekformáló erejét csak akkor találtam meg, mikor rájöttem, hogy amit mi szépnek találunk, az nem maga a szépség, hanem csak reflex. Hogy mindaz a szép, amit mi itt lent a földön élvezünk, az örök Szépségnek egy-egy halavány sugara csupán, ami

arra való, hogy fölemelje szívünket Hozzá és fölkeltse bennünk az örök Szépség vágyát. El tudod-e képzelni valamennyire, micsoda érzés lehet látni az Örökkévalót, akinek a szépségében úgy vész el a világmindenség minden szépsége, mint egy csepp az óceánban?

Ágnes megállt és elragadtatással nézett körül:

— Én már itt lent is olyan boldog vagyok! A Teremtő kezenyomát én minden szépségben érzem s a lelkem, titokban, belül állandóan szent Ferenc Naphimnuszát zengi. Nem értem, hogy feledhetted ezt te el?

— Ma már én sem értem. És boldog vagyok, hogy nem értem.

•

Másnap délelőtt a pensió parkjában fekvő-széken hevertem, és olvastam, Ágnes pedig félrevonult egy kis lugasba. Azt hittem, ő is olvas. Kis idő múlva előkerült és mellém telepedett.

— Mi szépet olvastál? — kérdeztem.

— Az elmélkedésemet végeztem el.

— Hát te mindennap elmélkedel?

— Igen. Ezt mi belevettük a kongregációnk napirendjébe.

— Nem is tudtam, hogy nektek külön napirendetek van.

— Hát elképzelhető egy rendes nap napirend nélkül?

Szégyenkezve vallottam be, hogy én bizony nem szoktam semmiféle napirendet készíteni.

— Hát akkor hogy tudod este a lelkiismeretvizsgálatnál áttekinteni, hogy elvégezted-e a kötelességeidet?

— Az igazat megvallva, én csak akkor

végzek lelkiismeretvizsgálatot, ha másnap gyónni megyek.

Ágnes nagyon elcsodálkozott:

— Pedig azt hittem, te komoly lelki életet élsz.

— Ami azt illeti, eddig én magam is azt hittem, de ezekután kezdek kételkedni benne. Szóval az elmélkedés és a lelkiismeretvizsgálat is beletartozik?

— De még mennyire. Az amerikai azt mondja: az idő pénz. Mi kongreganisták pedig azt mondjuk: az idő Isten ajándéka, tehát nem szabad elpazarolnunk. Már pedig ennek a veszedelme mindig megvan, éppenúgy, mint a pénznél, ha nem osztjuk be előre, hogy mire mennyit szánunk belőle. Én rendszerint már előző este átgondolom, mit és milyen sorrendben akarok csinálni másnap. Beleértve a szórakozásokat is; mindent. Reggel egy rövid imában följajánlom magamat és egész napomat, annak minden örömeivel és nehézségével együtt Istennek, majd, mialatt öltözködöm, gondolatban gyorsan átfutom ismét a napirendemet. Este azután, ugyancsak imám közben áttekintem az eltelt napot; ellenőrzöm, elvégeztem-e, amit föltettem magamban, átgondolom, mit mulasztottam el, miben hibáztam, majd köszönetet mondok Istennek mindenért és előkészítem a következő napot.

— Ez csakugyan okos dolog. Így nem igen fordulhat elő az a baleset, hogy „jaj, elfelejtettem!” és nem végez az ember olyasmit, ami nem volt okvetlenül szükséges, közben elhagyva olyasmit, ami fontos lett volna. És azt hiszem, így unalomra sem marad idő soha, mert az olvasásnak, szórakozásnak, látogatásnak stb. is megvan a maga előre megjelölt helye. — De ha jól

emlékszem, ott kezdtük, hogy mindennap elmélkedtek. Miről? És miért mindennap?

— Tudod, mi egészséges fiatalok reggelenkint tornázni szoktunk, hogy edzzük magunkat. Nos hát, ez meg egy kis lelki torna, ami épp olyan szükséges a léleknek, mint amaz a testnek. Az ember sorra veszi azokat az erényeket, amiket meg akar szerezni és azokat a hibákat, amiket ki akar irtani. Mindennap gondolkozik felettük egy kicsit és a gondolkozás eredményeképpen valami jó föltételt tesz arra a napra. Mi általában egy-egy hónapig szoktunk foglalkozni ugyanazzal a dologgal, hogy minden oldalról jól megvilágíthassuk, azután egy másik hónapot a gyakorlatnak szentelünk, hogy amit előző hónapban megismertünk, az vérünnké váljék. Persze a nagy ünnepkörökben ezeket az elmélkedéseket az Evangéliumnak időszerűen megfelelő részéhez fűzzük. Az egy, illetve két hónap alatt elért eredményt azonban természetesen nem tesszük hidegre, hanem folytatólagosan beleviszük az életünkbe. Ha el is kezdünk valami újat, a régiről azért nem feledkezünk meg, hanem annak növekednie kell bennünk tovább.

— És ki határozza meg a haladás fokozatait?

— Ebben a kérdésben a Prézes, mert ez a lelkivezetés körébe tartozik. Egyébként azonban, az ő vezetése és irányítása mellett ugyan, de mi magunk vezetjük a kongregációnk életét. Úgy képzeld el magadnak az egészet, mint egy lelki önképzőkört. Beszámolunk egymásközt olvasmányainkról, munkáinkról és minden olyasmiről, ami mindnyájunk közös kérdése. Ilymódon lassankint tájékozódunk az élet legkülönbözőbb kérdéseiben is s tisztába jövünk vele, hogy keresztény szempontból mit, hogyan kell felfognunk és

miben, hogyan kell cselekednünk. A napi elmélkedés révén megismerjük önmagunkat, életünk valódi célját és azt, hogy miképen érhetjük el ezt a célt, bármilyen körülmények között élünk is.

— Ehhez persze az is fontos, — vetettem közbe — hogy olyanok legyenek együtt, akik hasonló körülmények között élnek.

— Természetesen. Ezért van külön kongregációja a leányoknak, asszonyoknak, tanítónőknek, egyetemi hallgatónőknek, középiskolásoknak, munkásleányoknak és a többieknek.

— No és mit szólnak ehhez a többi leány, vagy nő egyesületek?

— Semmit. Hiszen mi nem vagyunk vetélytársai semmiféle egyesületnek. Minden más egyesületben lehetnek olyanok, akik komolyabban akarnak foglalkozni a lelkükkel, akik a Filotea szellemében akarnak élni; azok tehát összefoghatnak és megalkothatják külön a maguk kongregációját, az illető egyesületen belül. Végre is az igények nem egyformák. Még a katolikus egyesületekben is lehetnek olyanok (azt hiszem, sokan vannak), akiknek a lelki igényeik nagyon, túlságosan is szerények; ezeknek elég az egyesületük által nyújtott tágabb keret. Ha azonban az ott nyert behatások útján igényeik emelkednek, akkor jelentkezhetnek a kongregációban, mely már az „elit” igényekhez van mérve.

— Hát ez így csakugyan gyönyörű elgondolás, de az utóbbi évtizedekben a kongregációk nem igen valósították meg ezt az ideált. Alighanem ezért lett szállóige, hogy a kongregációs szellem idejét múlta és lejárta magát.

— Igen, mert sok kongregáció megtartotta ugyan a keretet, de a tartalmat elsekélyesítette. Pedig mindaz, amit én most vázlatosan elmon-

dottam neked, nem a mi kis csoportunk új beállítása, hanem a kongregáció eredeti elgondolása. Az eredeti szellemtől való eltávolodás azonban nem azt jelenti, hogy az eszme idejét múlta, hanem azt, hogy a kiüresített formát ismét tartalommal kell megtölteni. Amint talán rajtam is láthatod, a mi munkánk nem az élettől való eltávolodást és valami világgyűlölő pusztába vonulást jelent, hanem egyszerűen csak helyesen értelmezett keresztény életet. Mi nem folyton imádkozó, megnyúlt arcú, jókedvtől irtózó és tévesen felfogott jámborságból kötelességmulasztó látszatszentek, hanem öntudatos, kötelességtudó, megnyerő külsejű és vonzó lelkű, testben és lélekben egészséges, tetőtől-talpig keresztény nők akarunk lenni és ezt a női típust akarjuk beállítani az élet minden megnyilvánulásába . . .

Idáig jutottunk, mikor arra sétált egy penzióbeli asszonyismerősünk. Közelebből nem ismerjük, csak esténként a társalgóban beszélgetünk néha vele. Vidám asszonyka, de kissé felületes gondolkodásának látszik. Most megállt előttünk és megkérdezte, helyet foglalhat-e mellettünk?

— Miről beszélgetnek? — kérdezte azután.
— Szabad nekem is meghallgatnom? Engem úgy érdekel minden.

Ágnes egyszerűen, röviden felelte:

— A Mária Kongregációról beszéltünk.

— Talán maguk is tagjai? Sohasem hittem volna, hogy ilyen jókedvű, kedves leányok is vannak benne. Akiket eddig ismertem, azok mind halálosan unalmasak voltak.

— Mit ért azon, hogy unalmasak?

— Mit? Hát hogy folyton komoly dolgokról beszélnek. Meg azután olyan szentek, hogy az borzasztó.

— Milyen szentek?

— Hát nem akarnak táncolni, a strandra meg éppen ki nem jönnek a világért sem. De magukat már láttam táncolni.

Ágnes nevetve felelte:

— Láthatott is. De nem akárhol, nem akár-hogyan és nem akárkivel. Ami azonban a strandot illeti, oda bizony én sem járok.

— Nem? De hát miért? Mi van abban? Én csak tisztességes asszony vagyok, de azért kijárok. Hogy lehet egy egyetemre járó modern leány ilyen ócska?

— Úgy lehet, — felelte Ágnes most már kacagva — hogy a tízparancsolat is régi. Jó egy-néhány ezer éves.

— Hol tiltja a tízparancsolat a strandot?

— A hatodik és a kilencedik parancsolat-ban. Egyébként mondja, asszonyom, katolikus?

— Hogyne, — felelte önérzetesen az asszonyka — de még mennyire. Hiszen még pap is van a családukban!

— Jó. Hát akkor feleljen egy kérdésemre. El tudja-e képzelni, hogy a Boldogságos Szűz Mária odaülne vagy heverne maga mellé a strandra?

— Ugyan, hogy kérdezhet ilyet? — botrán-kozott a kérdezett. — Az egészen más. Őt csak nem lehet velünk összehasonlítani? Meg aztán azt nem is kívánja tőlünk senki, hogy szentek legyünk!

— Nos, látja, ebben nagyon különbözik a véleményünk. Mert én azt tartom, hogy ahová Szűz Mária nem jöhet velem, s ahol szégyenkez-nem kell az Úr Jézus tekintete előtt, oda én nem megyek.

Az asszonyka úgylátszik kellemetlennek kezdte találni ezt a témát, mert másra tért át:

— De a holnaputáni kirándulásra eljönnek ugy-e?

S az így megindult semleges témakörben vidáman beszélgettünk tovább.

Én azonban közben elgondolkoztam néhány pillanatra azon a lelkes tűzön, ami mindannyiszor felvillan Ágnes szemében, valahányszor vallására, hitére terelődik a szó. Ez a tűz nem amolyan hirtelen fellobbanó és hamar kialvó láng. Ez a tűz a lelkében élő öröklángból való; ebben bízni lehet. Hiszen meghozta érte a legnagyobb áldozatot, amit leány csak hozhat.

•

Ma ismét fönt jártunk a havasok világában. Abban a tiszta, szűzi szépségben, melyet megbámulhatunk, de érintetlen fehérségét lábunk nyomával megzavarni nem tudjuk; mert nem érnék el.

Csak ketten voltunk odafönt. Ágnes kitárta a két karját és a tekintetében Tizian Assuntájának az elragadtatása fénylett. Úgy állt ott ez a tisztságot, szépséget és erőt lehelő fiatal leány, mint a modern keresztény szűz megtestesülése: szeme az égen, lába a földön s kitárt két karjával mintha szeretetébe akarná ölelni az egész világot. Az új leánynemzedék gyönyörű víziója!

Dalos jókedvvel jöttünk haza. A póstarekeszben mindkettőnkre levelek vártak. Alig értem szobámba, mikor már rohant hozzám Ágnes. Egy levelet lobogtatott a kezében s egyetlen nagy örömujjongás volt az egész leány:

— Magda, édes Magdus, ide nézz!

Kezembe adta a levelet, amelyben csak ennyi állt:

„Ma reggel befejezett manrézai lelkigyakor-

latom után első gondolatom magához száll!
— Imre."

És Ágnes, ez a lemondásban megnyugvó, a lelke tiszta, szent békességét kiharcolt leány, most örömében elvesztette önuralmát. Túláradó boldogsággal borult a nyakamba; nevetett és sírt egyszerre. Aztán hirtelen otthagytott:

— Most pedig rohajok.

— Hová?

— A templomba.

— Át sem öltözöl előbb?

— Nem érek rá — kiáltotta vissza már az ajtóból. — Ezt a csodálatos ajándékot azonnal meg kell köszönnöm. Ezzel én nem várhatok . . . És elfutott.

Két nappal előbb indultunk haza, mint ahogy terveztük. Ágnes kívánsága volt, mert mindenáron el akart jönni ide Mária-

zellbe, hogy itt még külön is megköszönje a Szűz-anyának a boldogságát, amit — szent meggyőződése szerint — az ő közvetítésével kapott.

Derűsnek és vidámnak láttam Ágnest egész együttlétünk alatt mindig. De most annyi benne a boldogság, hogy nem fér el a szívében és mindúntalan kitör belőle. Mikor először térdelt le a kegyoltár előtt, nedves lett a kőrács a könnyeitől. Pedig nem igen szokott sírni. De ezek most örömkönnyek voltak.

— Boldogabb már nem is lehetnék, — mondta, mikor kijöttünk a templomból. De a következő óra megmutatta, hogy az ember lelkében nincs semmi, ami ne lenne fokozható.

Mert rövid idő múlva a szálló előcsarnokában szemben állott egymással Ágnes és Imre. Kívülről csöndes, nyugodt volt a találkozásuk. Mindketten fegyelmezett emberek; meggyőződésük, hogy a belső átélések nem nézők elé valók. Én is csak homályosan sejtettem, mit mondhatott egymásnak az az első kézszorítás, és az az egymásba mélyedő két tekintet.

Imre Katinkáéktól tudta meg máriazelli kitérésünket s hirtelen elhatározással eljött elénk. Ittlétünket azért meg is toldottuk valamivel, hogy a fiataloknak maradjon idejük egy kis nyugodt beszélgetésre.

Ma rövid időre egyedül maradtam Imrével. Arról beszélünk, hogyan jutott el idáig.

— Ágnes hallgatása térített meg — vallja Imre. — Csodálatos hallgatás volt ez. Hányszor vártam tőle egy-egy kíváncsi, vagy sürgető kérdést; gondolatban már meg is volt rá a fölényes, elutasító válaszom. De azon a néhány beszélgetésen kívül, melyen a vallással, mint kettőnk sorsának válaszfalával foglalkoztunk, Ágnes nem hozta szóba ezt

a kérdést soha. Volt úgy is, — most már bevallhatom — hogy néha, mikor tudtam, hogy kongregációs összejövétele van, szándékosan éppen akkor, valami programot ajánlottam. Kíváncsi voltam, mit mond. — Nem megyek! — felelte ilyenkor kurtán, a nélkül, hogy okát adta volna, miért. Mintha megsejtette volna, miért kérdezem, nem annyira a kérdésre, mint inkább annak az okára adta meg a feleletet. Akkor sem magyarázgatott, mikor megvallottam, hogy szeretem és feleségül kértem. Röviden, határozottan kijelentette, hogy vallástalan ember felesége nem lesz. Hiába próbáltam megalkuvásra bírni, nem lehetett. Pedig . . .

— Pedig? — kértem a folytatást.

Imre hangja ellágyult kissé, ahogy mondta:

— Pedig különben olyan simulékony, alkalmazkodó, meleg léleknek ismertem mindig.

— Mégis, mondja, mikor indult meg magában az a lelki folyamat, ami végül elhozta ide — kérdeztem.

— Pontosan meghatározni nem tudom. Bennünk, férfiakban általában könnyen meggyökeresedik az a hit, hogy a vallás a költészetnek egy fajtája csak, s mint ilyen, inkább csak az érzelmességre hajlamosabb nőknek való. Az okát ennek a ténynek most ne keressük. Tény, hogy így van. A férfiak vallástalansága ritkán Isten-tagadás. Inkább valami hamis szégyenkezés. Ha pedig ügyetlenül térítgetnek bennünket, az még rosszabb, mert akkor az odáig csak védekező tartás csökönyös ellenállásá válik: „csak azért sem”.

— Bennem is ilyenféle dacos ellenállás dolgozott mindaddig, míg észre nem vettem, hogy Don Quichotte-i pózban viaskodom: az ellenfelem

nincs sehol. Élesre fent kardom mindig a levegőbe vágott, mert . . . Ágnes hallgatott.

Itt Imre tréfás sóhajrással, mosolyogva tette hozzá:

— Ó, ha a nők általában tudnák, hogy sokszor mennyivel hatásosabb fegyver kezükben a hallgatás, mint a szó!

— Ügylátszik, Ágnes tudta — jegyeztem meg.

— Nem hiszem, hogy Ágnes okoskodott, vagy számíttgatott volna. Ő, az ő sajátos intuíciójával inkább megérezte, mint tudta, hogy szóval aligha győzhetne meg. Talán attól is félt, hogy ha kiereszkedik a vallásosságomat, az legfeljebb amolyan látszat-vallásosság lesz, amitől alighanem jobban félt, mint a hitközönyösségemtől.

— Ezt eltalálta. Így is volt — jegyeztem meg.

— No lám. Mégis jól ismerem Ágnest. Nos, annyi bizonyos, hogy az ellenállásom akkor törött meg, amikor észrevettem, hogy fölösleges. Az így támadt kis rés már elég volt arra, hogy valami pozitív hatás is beférkőzhessék rajta. Ez a hatás pedig Ágnes egyénisége és élete volt. Ő egészen olyan, amilyennek én az ideális nőt magamnak elképzeltem. Kezdtem összehasonlítást tenni közte és más leányismerőseim között és kutattam az okot, miért más ő, mint a többiek. És ahogy szüleim, környezetén és neveltetésén át visszafelé következtettem, mint végső közös okra a vallásra akadtam.

— Hát több vallásos leányt nem ismer?

— De ismerek. Azok azonban inkább elidegenítettek a vallástól, mert buzgóságuk csak a templomra és az ájtatosságokra szorítkozott, de az életükre nem hatott ki. Vallásosságuk mel-

lett is megvoltak bennük azok a kisebb, de sokszor igen kellemetlen hibák, amiket általában tipikus női hibáknak szoktak nevezni, holott Ágnesnél látom, hogy azok nem szükségképeniek. Ilyen pl. az, hogy a hazugságot semmibe sem veszik, hogy pletykálnak, megszólják összes ismerőseiket és jóbarátaikat, megbízhatatlanok az ígéreteikben, nem képesek titkot tartani, kicsinyesek és hogy az ilyen és hasonló jellemhibákkal nem törődnek egyáltalán. Sőt erkölcsi érzékük finomsága is sok kívánni valót hagyott hátra még előttem, a vallástalan ember előtt is. Ezzel szemben Ágnes vallásosságát egészségesnek láttam mindig. Valósággal tengelye az életének, ez az élet pedig tiszta, szép, igaz és harmónikus.

— Kezdem érteni. Maga Ágnesben megismerte a gyakorlati értékű, életformáló vallásosságot.

— Úgy van. Mikor karácsonyi ajándékát megkaptam — bizonyosan tud róla, úgy-e? — némi bizalmatlansággal ugyan, de már nem egészen ellenséges érzülettel vettem a kezembe és be kell vallanom, hogy olvasás közben egyre fokozódott az érdeklődésem. Annyira, hogy utána már magam is kerestem hasonló irányú könyveket. Megindult érdeklődésemet azonban nem árultam el Ágnesnek, mert valami szégyenkezés visszatartott. Már ezt a keveset is vereségnek éreztem. Tavasszal újra megkértem Ágnest. Jól tudtam, hogy a választ most már módomban állana beleegyezésre hangolnom, de még mindig ágaskodott bennem a gőg és szótlanul elfogadtam a visszautasítást. Nemsokára egy francia könyv került a kezembe. Egy korunkban élt előkelő, nagyvilági hölgynek, *Elisabeth Leseur*-nek a naplója. Egy szent asszony életéről lebbentette föl

ez a napló a fátyolt, egy nőéről, aki sohasem szállt vitába hitetlen férjével, hanem éppúgy, mint Ágnes, csak az életével beszélt. A férj, aki csak felesége halála után, annak naplójából ismerte meg a felesége benső életét s ugyanakkor az életalakító, igazi katolikus vallást is, ma karmelita atya és ha arra kerül a sor, a szenttéavatás perében felesége hősie erényeinek bizonyára koronatanúja lesz. Ez a napló törte meg bennem is az utolsó ellenállást. Többet már alig kell mondanom. A következő lépés egy tudós szerzetes gyóntatószékébe, onnan pedig a szobájába vezetett néhány komoly beszélgetésre és a Manrézában fejeződött be, hogy . . . most kezdődjék igazán.

Szinte diadalmas büszkeséggel kiáltottam fel:

— Hol van az a világot járó és talán száz-
ezrekhez szóló női vezér, aki ilyen eredményt
mutathat fel, mint ezek a kevésszavú, de életük-
kel beszélő, apostoli lelkű nők? Nem többet
ér-e egyetlenegy ilyen Istenhez vezetett lélek is,
mint a világ nőképviselői által kiharcolt összes
eredmények?

Imre nevetett:

— Úgy látom, maga nagyobb ellensége a
nők politikai jogainak, mint én!

— Nem vagyok ellensége. A világ életében
csak akkor lehet egyensúly, ha abban szóhoz
juthatnak és érvényesülhetnek a női érdekek is.
Az élet kerekét visszafelé forгатni különben is
hiábavaló próbálkozás volna. Az önérzetre ébredt
nőket egyoldalú férfiszempontok kalodájába zárni
többé nem lehet. Ám védje a női érdekeket, aki
arra képességet és hivatást érez. Ha nemcsak
kedve, de valóban hivatottsága is van rá, akkor

sok jót tehet. Talán helyrehozhatja még azt is, amit az erre a szerepre nem való nők az ügynök ártanak. De nekem azért meggyőződésesem marad, hogy mikor az Úr Jézus a bethániai két nővérnek azt mondta, hogy „csak egy a szükséges”, akkor isteni előrelátásában tudta, hogy az a nő, aki az Ő lábainál ülve, oda tud vonzani maga mellé csak egy férfit is, az a nőkérdés megoldásának önmagánál erősebb szöszölőt adott.

— Igaza van Magda; — mondta Imre — sőt én még többet mondhatok. Egy férfi megtérése számbelileg sem „egy”. Mert az csak természetes, hogy férfiak szemében a férfi-vallásosság nagy meggyőző erő. Minden férfi-megtérés mag, amelyből újabb megtérések sarjadnak. És az is biztos, hogy a vallásos férfi mindig védője lesz a jogos női érdekeknek, mert hiszen a nő első, igazi, legnemesebb értelemben vett egyenjogúsítója maga Krisztus volt.

Ránéztem erre a határozott, komoly, rokonszenves férfiarcra és a szívem ujjongott, hogy Ágnesnek az élet útjára ilyen társa lesz.

— Hát azt tudja-e, — kérdeztem azután, — hogy Ágnes kinek az iskolájában nevelődött olyanná, amilyen?

— Tudom — válaszolta Imre. — De nekünk, férfiaknak Mária, a nőiesség eszményképe legalább is annyit — ha nem még többet — jelent, mint maguknak nőknek. Mert a férfi a lelke legmélyén vágyva vágyódik a szüzi tisztaság és az anyai jóság után; s mikor a Szűzanyában mindkettőt hasonlíthatatlan tökéletességben megtalálja, az érzések még az ő keményebb szívében is annyira túláradnak, hogy a Szűzanya trubadúrájává válik. Ennek az eszményi nőiességnek láttára még az értelem munkájában meggedzett bölcselőből is ez

a vallomás csordul ki:
„Róla beszélni szinte
csak dalban és virág-
ban esik jól igazán.”
Én a magam részéről
most már tudom, hogy
a mai leány csakis az ő
iskolájában nevelőd-
hetik tisztává, erőssé,
anyaivá! . . .

Később, mikor át-
mentünk a templomba
litániára, láttam, amint
a kegyoltár előtt Imre
megfogta Ágnes ke-
zét; így, kéz a kézben
néztek fel azután az
oltárra néhány pilla-
natig. S én éreztem,
hogy a Szűzanya, aki-
nek olyan kedves ez a
hely, most fonja szo-
rosan, elválaszthatat-
lanul össze ezt a két
kezet és szívét.

XI.

Kipihenten, felfris-
sülten léptem be ismét
a munkás hétköz-
napokba. Valamikor
olyan szürkéknek lát-
tam őket, de most szé-
pek, színesek és gaz-
dagok. A hivatalban

eltöltött délelőtt után a délutánok olyan rövidek, hogy el sem fér bennük a sok tennivaló. Szerencse, hogy Ágnes példájára most már én is nevelésben tartom a lelkemet s a szorgosságnak azt a formáját, mely a holnapi munka aggodalma miatt elnagyolja a mait és örök nyughatatlanságba hajszoja az életet, nem engedem meg magamnak. Átvettem azt a jó szokást is, hogy minden este előkészítem a másnap programját s reggel röviden újra átfutok rajta, mint egy tartalomjegyzéken. Ha valami váratlan esemény miatt egy és más elmarad, azt szépen, nyugodtan máskorra teszem át és a dolog ezzel rendben is van. Így símán, zökkenés nélkül folynak a napok és nem borul fel egykönnyen a hangulatom sem. Olyan szépen belejöttem már ebbe a rendbe, hogy elég sok munkám mellett, helyet tudok szorítani a művészi élvezeteknek és a szükséges látogatásoknak is.

Úgy símulnak a napok egymás mellé, mint a szálak a rokkán; színes, tarka selyemszálak, melyek a kezemben fonódnak fonallá és szépen, egyenletesen csavarodnak fel arra a gombolyagra, melyet Isten tart a kezében. Olyan jó tudni, hogy egész életem ebben a hatalmas és jóságos kézben van! Nem nyugtalankodom többé semmiért. S ha Isten egyszer majd elszakítja a fonalat és azt mondja: „Elég!” épp olyan nyugodtan, mint ahogy most dolgozom, pihenni térek és azt mondom: „Köszönöm.”

Miért is nem tudja az ember, — minden ember, — kezdettől fogva így Isten kezére bízni az életét. Miért ráncigálja és kuszálja össze-vissza? Mennyi csomó van az én gombolyagomban is, belül. Szerencse, hogy a most felcsavarodó szálak már szépek és símák s lassankint eltakarják a kez-

det zavarosságát. Jaj, csak Isten soha el ne engedje, el ne dobja kezéből ezt a gombolyagot!

•

Leányaimat a Zita-körben véglegesen megtarthatom. Régi vezetőjük egészen átengedte őket nekem. Úgy szeretem az embereknek ezeket a hajszolt, semmibe sem vett, sokszor gyűrött, tépett kis szolgálóit. Minden vágyam az, hogy az Úr szolgálóleányának a szolgálóivá tegyem őket. Akkor nem fog többé fájni nekik ez a földi szolgaság; szürke kis verébéletük akkor sasszárnyakat kap, hogy a magasba repülhessen, a föld porához szokott piciny szemük pedig megnyílik a fényre.

Milyen másképen nézek most reájuk, mint valamikor s milyen másképen néznek ők is reám.

Egyik-másikuk néha elmarad; egyszer sikerül visszahoznom, máskor nem. De ma már örülni tudok annak a kevésnek is, aki megmarad.

Egyáltalában egyre több és több lélek nyílik meg előttem. Emberek, akikhez azelőtt csak olyan külső, se hideg, se meleg ismeretség fűzött, most közel kerülnek hozzám. És az az ismeretlen valami, ami 20 éves koromban megijesztett, mikor a vezetésemre bízott munkásleányok tekintéből farkasszemet nézett velem, most már nem ismeretlen előttem; tudom, hogy az egy-egy felvillanás az élet szomorú mélységeiből. Ma az ilyen szemek is másképen néznek reám; nemcsak dacosan, mint akkor, hanem kérően is. És én napról-napra erősebb igyekezettel dolgozom a lelkem tökéletesítésén, hogy a kérőknek tudjak adni valamit.

Egy új világra találtam és többé nem érzem céltalannak az életemet. Sőt érzem azt is, hogy az anyaságnak nemcsak gondjai vannak, hanem

örömei is. Még csak most kezdem igazán értékelni és szeretni az életemet. S most értem meg Prohászka püspök gondolatát: „Az odaadás *tele van tavasszal, tele van ifjúsággal*; az odaadás a nagy lelki „*Verjüngungskur*“ (fiatalító kúra).

•

Annus hivatalosan visszatért a katolikus Egyházba. Lehetetlen megállapítani, ki boldogabb: ő, Lajos, vagy mi, mindannyian. Úgy érezzük, hogy most lett igazán a mienk. A kicsinyek persze nem tudnak róla. Minek megzavarni lelküket? Eddig, hála Istennek, nem vették észre, hogy szüleik között van valami, amiben nem egyeznek meg teljesen; jobb, ha ennek még a lehetőségét sem ismerik. Később csak erősíti majd szeretetüket, ha megtudják, hogy az anyjuk valamikor milyen lelki harcot vívott azért, hogy lélekben teljesen egybeforrhasson a családjával.

Imre, Annus . . . a nagy Világegyházban csak apró mécsesek. De ezekből az egybefonódó kis lángocskákból lesz az a hatalmas örökláng, melynek fénye valamikor az „egy akol és egy pásztor“-hoz vezet.

•

Sejtelmem bevált. Ma itt volt a doktor és feleségül kért.

— Magános emberek vagyunk mindketten; — mondta — kössük össze ezt a két magános-ságot.

— És azt hiszi, nem maradhat két ember egymás mellett is egyedül? — kérdeztem.

Megdöbbenten nézett reám:

— Azt gondolja, hogy ez volna a mi esetünk?

— Nem tudom bizonyosan, de lehetséges. Nézze: én közelebb vagyok már a negyven évhez, mint a harminchoz, maga meg túl van a negyvenen . . .

A doktor közbevágott:

— Ne beszéljen a korról. Hiszen maga a lelkében is, külsejében is olyan fiatal.

Nevettem:

— Hála Istennek, nem is érzem magam öregnek. Nem is ezért emlegettem a kort. Csak azt akartam vele mondani, hogy mire az ember idáig eljutott, rendszerint teljesen kialakult már az egyénisége. Nem tudnánk igazán egybe forrni soha. Mint két idegen élnénk egymás mellett, lehet, hogy szép egyetértésben, de alapjában véve mégis egyedül. Családi életről a maga igazi értelmében már nem lehet szó. Lekéstünk róla.

— De miért ne lehetnénk azért jóbarátok?

— Azok így is lehetünk. Sőt, higgye el, hogy sokkal szebb így. Hallottam egyszer egy szomorú házasságról. Az asszony meg a férfi sok akadály után, meglett korban végre összekerült. És akkor jöttek rá mindketten, hogy milyen kevésbé ismerik egymást. Az ábrándkép, amit évek hosszú során át festettek egymásról, a valóságban egészen másnak mutatkozott. Egy keserves év után, nagy csalódással a szívükben szétváltak.

— Én ismerek hasonló korban kötött boldog házasságokat is!

— Én is. De nem két erős, kész ember között. Vannak nők, akiknek támasz kell, vagy anyagi biztonság; az is lehet — s ez a legszebb eset, — hogy egyik vagy másik már özvegy és gyermekei vannak, akiknek még apa vagy anya kell; néha a közös munka is egybekapcsolhat két embert s végül van olyan eset is, amelyben a leányt

csábítja az asszony cím, még ebben a korban is. Én ezek közül egyik csoportba sem tartozom. Anyai hivatásomat így is megtaláltam, egyébre pedig most már nem vágyom.

— Ez a felelet magában már régen készen lehet! — jegyezte meg a doktor kissé keserűen.

— Igen — vallottam be — sejtettem a kérdését, el kellett hát készülnöm a feleletre is.

— De azért jóbarátok maradhatunk, ugy-e?

— Sőt, csakis ezután lehetünk azok. Mert eltűnt, ami eddig köztünk állott: engem nem aggaszt többé a kérdés és magát sem a felelet . . .

XII.

Sári hazajött néhány hétre a családjához. Itt tölti a szabadságát. Már egy éve nem láttam. Tiszteletére összehívtam az egykor lelkesen megalakult, majd csöndes részvétlenségben kimúlt „Havasi Gyopár” leányegyesületet.

Női lelkem büszke erre a kis társaságra. Mert más és más hivatásban mindegyikünk igazán női hivatást teljesít. Nincs négyünk között egyszem, aki önzően csak magának élne és nincs olyan se, aki életével ne bizonyítaná, hogy halandó testét csak örökéletű lelke eszközének tartja. Ha a tökéletességtől többé-kevésbé messze is járunk még valamennyien, de egy bizonyos: női eszményünk ugyanaz és mi öntudatosan, erős akarattal és . . . boldogan haladunk a nyomában mindannyian.

Életformánk különböző, de a tartalma egy.

Tea mellett ültünk és régi, közös emlékeinket elevenítettük fel, amikor a még mindig javíthatatlanul vidám Sári csendet intett és kiadta a parancsot:

— Most pedig mindenki elmondja röviden a maga élettörténetét, a négylevelű lóhere első tanácskozásától máig s végül bevallja azt is, hogy elégedett-e, boldog-e, vagy sem.

Hogy a havasi gyopár mit szolt az önkényes névcseréhez, nem tudom, de mi a hallgatás beleegyezésével elfogadtuk.

Az első szót tiszteletteljesen az egyetlen asszonynak és anyának engedték át. Lulu nem is szabadkozott.

— Először is — kezdte — nem vagyok Lulu, hanem Erzsébet. Ma sem tudom, hogy ragadt rám ez a buta név. Az uram már vőlegény korában leszede rólam és mindíg Erzsinek hívott. Ha valamelyitek talán már nem emlékeznek rá, azt is megmondom, hogy leánykoromban meglehetősen kacér és üreslelkű voltam.

— No, no! — vágunk a szavába. — Üreslelkű sohasem voltál; csak egy kényeztetéssel és sok szabadsággal elrontott kis divathölgy.

— Köszönöm a védőbeszédet — nevetett Lulu-Erzsébet. — De annyi bizonyos, hogy a leányaimat nem ilyeneknek nevelem. Nos — hogy folytassam — egy kis „Makrancos hölgy” recept szerint való neveltetés után felesége lettem az uramnak, aki az esküvő után is folytatta a nevelést, míg csak Szűz Máriának olyan hű leánya nem lettem, amilyen hű fia ő. Jövő évben érettségiző fiam egészen az apja s remélem, az lesz a kisebbik is. Két bakfis leánykámban ugyan jelentkezik egy és más a régi Luluból, de ha Isten megengedi, ott leszek mellettük, hogy ne a maguk kárán tanuljanak, mint én. A gyermekek és szülők mai általános harcából nálunk eddig még semmi sincs s bízunk benne, hogy nem is lesz, mert a Szent Család továbbra is

vigyáz az oltalmára bízott kis családra. Társadalmi életünket eddig meglehetősen szűk körre szorítottuk, de nem éreztük a hiányát. Hiszen esténként, mikor mindannyian összejövünk, magunkban is hatan vagyunk. Majd ha a leányok elérik a megfelelő kort, semmiesetre sem 18—19. évük előtt, fokozatosan tágítani fogjuk ezt a kört, de mindig csak annyira, hogy a családtól azért ne szakítsa el a fiatalokat. Mit akartok tudni még? Azt hiszem, az elmondottakból már kiérezitek, hogy a földi lehetőségek határán belül boldogok vagyunk.

— Jegyzőkönyvi köszönet — fejezte be a kis előadást Sári. — Engedjétek azonban kiemelnem ezt a két szót: boldogok *vagyunk*. A mai asszonyok nagyrésze legjobb esetben azt szokta mondani: boldog *vagyok*. Azt hiszem, leszögezhetem mindnyájunk nevében, hogy ez a többszám már magában is Lulu, (bocsánat: Erzsí) anyai lelkületének a kifejezője.

— Éljen, éljen! — helyeseltünk. — Halljuk most Klárit.

— Én is anya vagyok, — kezdte Klári és kedves, finom, meleg egyénisége minden szónál jobban bizonyította állítását. — De nekem nem négy gyermekem van, hanem sok, nagyon sok. Vannak, akiket már régebben szárnyra bocsátottam s akiknek nemsokára hozzámkerülő gyermekei révén hamarosan nagymama is leszek. De a legtöbb köztük még bakfis korban van és ugyancsak próbára teszi bennem, nem annyira a tanárt, mint az anyát. De a hivatásom nem áll meg itt. A köre szinte beláthatatlan. Mert közvetve az anyák egy részét is nevelnem kell. S ha egyesületünkben tanárnő-társaimmal találkozom, beszélgetéseinkből látom, hogy voltaképen a mi lelkünkön

keresztül érik nővé az egész leányvilág. S ha ehhez még hozzávesszük, milyen hatást gyakorol a nő a férfire, bátran állíthatjuk, hogy mi tanítónők az egész világ anyái vagyunk. A felelősségünk óriási és átérzett súlyát elviselni Isten kegyelme nélkül lehetetlen. De ez a kegyelem egy anyai kézen át jut hozzánk. Ugyanazon a kézen, amely a Megváltót adta nekünk. Azért én rászorítom ajkamat erre a kegyelemcsatornára és ami erőt onnan szívok, azt adom tovább.

— Tudom, — folytatta — benneteket még más is érdek. A szívem. Ez az én társtalan leányszívem. Hát egy kis regényem volt nekem is. Valaki kopogtatott a szívem ajtaján, de nem engedhettem be, mert beteges anyám mellett egy nagy családnak volt akkor még szüksége rám. Mire pedig felszabadultam a köteles elzárkózás alól, akkorra a kívül álló megunta a várakozást és másutt kopogtatott, ahol ajtott nyitottak neki. Azóta azután hiába jön akárki. Akit beengedtem volna, az elment és én többé nem tudok ajtót nyitni senkinek. Vannak ilyen furcsa szívek is.

— De a lelkem harmóniájában azért nincs hiba. Túlságosan ábrándos nem voltam soha. Hivatásos anyaságom és az élet egyéb sok szépsége teljesen betölti az életemet. Az öröm elől sohasem zárkóztam el. Őszintén, igazán szeretem az életet és sohasem múlik el napom anélkül, hogy hálás szívvel meg ne köszönném azt Istennek.

— Te az maradtál, aki mindig voltál, — mondtam most én. — Olyan a lelked, mint egy hatalmas, nyugodt folyam, mely nagy hajókat visz a hátán míg közben ő maga egyenletesen, biztosan folyik a végtelen tenger felé.

Klári befogta a száját és nevetve szidott:

— Te is az vagy, aki voltál. Mindig szépe-

ket mondasz nekem. Csak azért nem veszem üres bóknak, mert tudom, hogy szeretsz; ennek az érzésnek pedig ősi sajátossága, hogy mindig aránytalanul nagyítja azt a kevés jót, amit talál.

— Most pedig én következem, — jelentette be Sári, — miután Magda, mint háziasszony, csak utolsó lehet. Hát, ami engem illet, nem anyának, hanem csak testvérnek szólítanak ugyan az emberek, de én tudom, — és remélem a jó Isten is tudja, — hogy mégis anya vagyok. Annak az Anyának a nyomában járok, aki „*sietve ment a hegyek közé*”, hogy meglátogassa rokonát, Erzsébetet és szolgálátára legyen. Nem is hiszitek, hányan ismételték már nekem, ha kissé változott formában is, Erzsébet csodálkozva örvendező szavát: „Miként lehet az”, hogy eljön hozzám és segíteni akar rajtam? Úgy lépek be minden házba, mintha Szűz Mária küldene oda, maga helyett. Az ápolónő és védőnő szerepe igazán anyai hivatás. Aki isteni küldetésnek tekinti és úgy is tölti be, az lélekben annak a „Vizitáció” rendnek a tagja, amelyről valamikor Szalézi szent Ferenc álmodozott. Én így fogom föl. És sohasem hittem volna, hogy ebből a szerény szolgálatból ennyi öröm fakadjon.

— És hálátlan emberekre nem akadsz soha? — kérdezte Erzsi.

— Istenem! A szeretetnek az a sorsa, hogy ne fogadják be mindenütt, hogy néha becsapják az ajtót az orra előtt. Mária magát az Örök Szeretetet hordozta a szíve alatt és mégsem kapott szállást! De nem is ez a fő. A fontos csak az, hogy a szeretet mégis megszülessék és legyen. Az emberek azután később lassankint maguktól eltalálnak hozzá.

— No és a boldogság? Arról miért hallgatsz? — támadtunk rá most mindannyian.

— Hiszen mondtam már, milyen örömet találok a hivatásomban, — felelte Sári. De valami bujkáló kis mosolygás a szája körül gyanússá tette a válaszát.

— Csak semmi kertelés, — szóltam rá. — Tudod jól, hogy mi másfajta boldogságra gondolunk. Hiszen te magad vetetted fel ezt a kérdést!

— Halljuk a vallomást! — sürgették a többiek is.

És legnagyobb meglepetésünkre, a mi vidám Sárikánk most elkomolyodott és fülig pirult. Persze, nekünk több se kellett.

— Hohó! Itt valami komoly szívügy van a háttérben. Ki vele! Csak semmi titkolódzás! — kiáltoztuk össze-vissza, most már komoly kíváncsisággal.

— Előbb-utóbb ugyis kisül — vallotta Sári — hát nem bánom, legyen inkább előbb. Úgy áll a dolog, hogy én nem szabadságra jöttem ezúttal föl, hanem, hogy előkészüljek . . . az esküvőmre.

— Az esküvődre! No de ilyet! Meséld el, hogy történt! — rohantuk meg kérdéseinkkel.

— Voltaképen nem sok mesélni valóm van. Szinte azt mondhatnám, hogy magától jött az egész. Úgy érzem, Isten akarata volt. A közös munka hozott össze a körorvossal. Kezdetől fogva jól megértettük egymást, mert élettelfogásunk, világnézetünk ugyanaz, korban is közelállunk egymáshoz, a munkánk meg a szó szoros értelmében kiegészíti egymást. Kissé gondolkozóba ejtett ugyan az a tény, hogy ha nem is vagyunk még öregek, de azért az első fiatalságunk már elmúlt. De végül beláttam, milyen sokat jelentene mindkettőnk számára, ha egy meghitt, meleg otthonunk volna. Tudjátok, a falusi élet nagyon meg-

kívántatja az emberrel egy másik, megértő léleknek a közelségét.

— Szóval, az otthon győzedelmeskedett a hivatásos, de mégis csak külső munkán, ugy-e? — mondta megértő melegséggel Erzsi.

— A munkámat azért nem adom föl teljesen — tiltakozott Sári, — legfeljebb hivatalosan. Fogalmatok sincs róla, mennyi tennivaló van a falu népe között. S engem már ismer és szeret a nép, én hát nem hagyom el őket, segítségükre akarok lenni ezután is. De magának a körorvosnak is elkél egy kis hozzáértő kézhez-segítés, rengeteg munkája közepette. Én leszek az uram első és valamennyi asszisztense.

— És a főkérdésre mi a válaszod? — kérdeztem.

Sári kedves egyszerűséggel felelte:

— Azt hiszem, az már benne van az eddig elmondottakban. A mi boldogságunk már nem lehet a 20 évesek felhőkben járó, ábrándos, eszményített boldogsága. Bizonyos tekintetben tehát kevesebb lesz, de másban viszont több: a valósággal számoló, csöndes, nyugodt, megelégedett munkás élet. Hogy ilyen lesz, ahhoz, hála Istennek, minden reménységem megvan.

Kitörő örömmel üdvözlöttük Sárit és elhalmoztuk szeretetnyilvánításainkkal. Ő azonban kedves vidámsággal hárította el magától az ünneplést: — Belőlem már elég volt. Most rajtad a sor Magda. Beszélj!

— Az én életem útja, úgy látom, a leg-egyenetlenebb mindannyiunké között — kezdtem. — Romantikus ábrándokon, nagy, de állhatatlan akarásokon, sokat markoló és keveset fogó neki-kezdéseken s egy sereg kisebb-nagyobb tévedésen vezetett át, míg a női élet tulajdonképeni kapujá-

hoz ért. Eléggé hepe-hupás volt az út odáig is, de azután meg éppen olyan jobbra-balra kanyarodó, sőt veszélyes ösvényekre tért, hogy bizony végzetes szakadékba is juthatott volna. A legnagyobb hibát akkor követtem el, mindjárt az elején, mikor elengedtem a Szent Szűz segítő kezét. A minden tekintély elől menekülő szabadság-vágy hevében eltaszítottam magamtól minden egyéb segítséget is és lélekben otthontól, Egyháztól elszakadva új, hamis eszmények után futottam. Közben egy-egy pillanatra felrémllett ugyan bennem valami meglátás egy szebb és igazibb világból, de hiszen tudjátok, ha magatok talán nem is éltétek át, hogy a nagy kísértő szolgálai állandóan itt settenkednek körülöttünk és a magamfajta tétovázókat sodorják magukkal tovább. A bukástól az utolsó pillanatban mentett meg Valaki, onnan felülről azzal, hogy dörömbölni kezdett a lelkiismeretem ajtaján. — Ime, életem útja idáig. — Úgy vegyétek, hogy abban, amit eddig elmondtam, már benne van a szerelem és a csalódás is, aminek azonban magam voltam az oka.

Visszatérésem a veszedelmes útról sok szenvedésembe került. Ahhoz pedig, hogy ráébredjek női hivatásomra, meg kellett hálnia az édesanyámnak. Most az ő örökségül reám hagyott anyai szíve él bennem tovább.

Nekem nem jutott olyan életpálya, amely magában igényt formálna az anyai szívre. De a bármilyen tekintetben szegények, árvák és szenvedők csodálatos ösztönnel maguktól odatalálnak ahhoz, akinek van számukra mit adnia. És aki az adás készségével néz körül a világban, annak lehetetlen nem látnia, mennyi munka vár azokra, akiket nem foglal le magának a család. Aki nem talál magának az anyaság vágyát kielégítő munkát, az

nem is kereste azt igazán. Ha még egyszer annyian volnánk is magányos nők, mint ahányan vagyunk, akkor sem adhatnánk magunkból eleget annak a rengeteg gyermeknek és elhagyatott, veszélyben forgó, vagy elesett embernek, aki sóvárogva kiált anya után . . .

Elhallgattam. És a beszámolók utóhangjaként nagy csend ereszkedett közénk. S ekkor, kedvesen, derűs lelkének még a komolyságon is áttörő humorával megszólal Sári:

— Hát a boldogsággal hogy állsz? Erről megfeledekeztél? Vagy nem akarsz vallani?

Mosolyogva feleltem:

— Amennyiben ez a kérdés a szerelemre vonatkozik, azt immár végérvényesen kikapcsoltam az életemből. S ezzel kikapcsoltam a folytonos várakozás nyugtalanságát is. Ha azonban a lelkem harmóniájáról van szó, akkor őszintén elmondhatom, hogy boldog vagyok. Boldogságom a tévedéseken átbukdácsolt, szenvedésekben megtisztult, fölemelkedett és az örök értékek felé fordult Magdolna-lelkek boldogsága. Vállamon az Úr édes igáját és könnyű terhét hordozom. Magánosságom is csak látszólagos. Voltaképen sohasem vagyok egyedül, mert hiszen az Istent tükröző világ szépségeiben, emberszívek szeretetében és egyéb lelki örömeimben mindenütt az Úrral, minden harmónia forrásával találkozom. Higgyétek el, hogy nem cserélném el az életemet senkiével!

Vallomásomat csend követte, majd megszólalt Erzsi:

— Négy élet — mondta lassan, szinte ünnepélyesen. — Belesűrítve sok-sok női kérdés. Vajon lehet-e szavakba foglalni, hogy az egészről mi a tanulság?

— Lehet — feleltem határozottan. — Bennem sokszor felvetődött a kérdés, hogy voltaképpen ki vagyok én? Mi az a sajátos női küldetés, amit Isten reám, a nőre bízott? Ezt kérdeztem magamtól, mikor mint fiatalleány a jövőn és életem értelmén töprengtem. Ezt, amikor új, ismeretlen érzéseket fedeztem fel magamban és nem találtam meg a rendeltetésüket. S utoljára akkor kérdeztem, mikor elvesztettem a lelki egyensúlyomat és nem tudtam, miben kapaszkodjam meg.

Csak amikor megértettem, hogy mi nők, akár testi, akár lelki anyaságunkban az élet letéteményesei, hordozói és továbbadói vagyunk, s hogy a Teremtő rajtunk keresztül leheli az emberbe az isteni hasonlatosságot, akkor döbbsentem rá, hogy mi a leghatalmasabb Lénynek, a mindenható Istennek kicsiny, de még kicsínységünkben is szinte felfoghatatlanul nagy eszközei vagyunk.

Az én kérdésekre, a tiedre és az egész nőkérdésre nincs tehát más felelet, csak az, amit az Isten elgondolását tökéletesen megvalósító örök női eszmény adott: *Én az Úr szolgáló leánya vagyok . . .*

TARTALOM.

Útravaló	7
--------------------	---

ELSŐ RÉSZ.

Az élet kapujában	11
-----------------------------	----

MÁSODIK RÉSZ.

Mélységek szélén	107
----------------------------	-----

HARMADIK RÉSZ.

Az örök női eszmény nyomában	185
--------------------------------------	-----

